

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI

TÜRKİYE’DE KAMU DİPLOMASİSİ: ORTAYA ÇIKIŞI, KURUMSAL İNŞAA
SÜRECİ VE UYGULANIŞI (2002-2013)

DOKTORA TEZİ

MUHARREM EKŞİ

Ankara-2014

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI

TÜRKİYE’DE KAMU DİPLOMASİSİ: ORTAYA ÇIKIŞI, KURUMSAL İNŞAA
SÜRECİ VE UYGULANIŞI (2002-2013)

DOKTORA TEZİ

MUHARREM EKŞİ

TEZ DANIŞMANI
PROF.DR. İLHAN UZGEL

Ankara-2014

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI

TÜRKİYE’DE KAMU DİPLOMASİSİ: ORTAYA ÇIKIŞI, KURUMSAL İNŞA
SÜRECİ VE UYGULANIŞI (2002-2013)

Doktora Tezi

Tez Danışmanı : Prof. Dr. İlhan UZGEL

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

Prof. Dr. İlhan UZGEL

Prof. Dr. Nuri YURDUSEV

Prof. Dr. Fethi AÇIKEL

Prof. Dr. Çağrı ERHAN

Yrd. Doç. Dr. Özlem KAYGUSUZ KUZUCU

İmzası

.....

.....

.....

.....

.....

Tez Sınavı Tarihi : 28.05.2014

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kuralve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(...../...../20.....)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

Muharrem EKŞİ

İmzası

.....

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
KISALTMALAR.....	v
HARİTALAR	x
TABLOLAR	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMU DİPLOMASİSİNİN KURAMSAL ve KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1. KAMU DİPLOMASİSİNİN KURAMSAL ÇERÇEVESİ: ULUSLARARASI SİSTEMİN YENİ ORTAMI VE DİNAMİKLERİ.....	9
1.1. Konstrüktivizm: Sivil Toplum Temelli Küresel Sistem.....	10
1.2. İletişim-Bilgi Çağı Paradigması: Enformasyon Toplumu.....	21
2. KAMU DİPLOMASİSİNİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ.....	29
2.1. Uluslararası İlişkiler Disiplininde Güç Kavramı.....	29
2.1.1. Realist Teoride Güç Anlayışı	33
2.1.2. Liberal/Neoliberal Teoride Güç Anlayışı.....	37
2.1.3. Konstrüktivist Teoride Güç Anlayışı	39
2.2. Yumuşak Güç Kavramı.....	41
2.2.1. Yumuşak Güç- Kamu Diplomasisi İlişkisi.....	46
2.2.2. Yumuşak Güç Kavramı Eleştirisi.....	51
3. YENİ DİPLOMASİ ANLAYIŞI.....	58
3.1. Diplomasinin Tarihsel Gelişimi	60
3.2. Diplomasinin Dönüşümü.....	67
4. KAMUOYU	78
4.1. Uluslararası İlişkiler Teorilerinde Kamuoyu.....	84
4.2. Medya-Kamuoyu-Dış Politika Kompleksi.....	91
5. SİVİL TOPLUM	98
5.1. Uluslararası İlişkiler Kuramlarında Sivil Toplum.....	100
5.2. Küresel Siyaset ve Diplomaside Sivil Toplum	102

İKİNCİ BÖLÜM

KAMU DİPLOMASİSİ PARADİGMASI

1. KAMU DİPLOMASİSİ TANIMI: TANIMSAL ÇEŞİTLİLİK SORUNSALI	112
2. KAMU DİPLOMASİSİ MODELİ	119
3. HALKLA İLİŞKİLER FAALİYET VE YÖNTEMLERİ	123
3.1. Halkla İlişkiler-Kamu Diplomasisi İlişkisi	123
3.1.1 İmaj-Prestij Yönetimi	126
3.1.2. Algı Yönetimi.....	130
3.1.3. Ulus Markalama Yöntemi	132
3.2. Propaganda Faaliyet ve Yöntemleri	137
3.2.1. Propaganda-Kamu Diplomasisi İlişkisi.....	137
3.2.2. Haber Yönetimi	141
3.2.3. Gündem Belirleme Yöntemi	143
3.2.4. Çerçeveleme Yöntemi	146
3.3. Lobicilik Faaliyetleri	149
4. İLETİŞİM ARAÇ VE FAALİYETLERİ: SAVUNUCULUK TEKNİĞİ	152
4.1. Savunuculuk (Müdafaa) Tekniği	152
4.2. Stratejik İletişim Yönetimi	155
4.3. Enformasyon Programları	156
4.3.1. Bilgilendirme Faaliyetleri	156
4.3.2. Tanıtım Faaliyetleri	158
4.4. İletişim Araçları.....	160
4.4.1. Geleneksel Kitle İletişim Araçları: TV, Radyo, Gazete, Sinema.....	160
4.4.2. Yeni Medya Araçları: İnternet ve Sosyal Ağlar	162
5. DİNLEME FAALİYETLERİ: KAMUOYU ARAŞTIRMALARI, ANKETLER	166
6. EĞİTİM VE AKADEMİK FAALİYETLER: DEĞİŞİM PROGRAMLARI.....	168
7. KÜLTÜR-SANAT FAALİYETLERİ.....	175
8. KAMU DİPLOMASİSİ TÜRLERİ	180
8.1. Kültür Diplomasisi	181
8.1.1. Kamu Diplomasisi-Kültür Diplomasisi İlişkisi.....	186
8.2. Dini Diplomasi	189
8.3. Yurttaş-Vatandaş Diplomasisi: Kültür Elçiliği	192

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK KAMU DİPLOMASİSİ

1. AK PARTİ DIŞ POLİTİKA ANLAYIŞI: ZİHNİYET DEĞİŞİMİ	196
1.1. Türk Dış Politikasında Davutoğlu Faktörü	198
1.2. Türk Dış Politikasında Retorikler	201
1.2.1. Merkez Ülke Söylemi.....	201
1.2.2. Bölgesel Güç Söylemi	203
1.2.3. Çok Boyutlu Dış Politika Söylemi	206
1.2.4. Akil Ülke Markalaması	208
1.2.5. Donör Ülke Markalaması	209
1.2.6. Model Ülke ve Ak Parti Hikâyesi	212
2. TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA YUMUŞAK GÜÇ	219
2.1. Yumuşak Güç söylemi ve Algısı.....	220
2.2. Yumuşak Güç Politikaları	223
2.2.1. Ritmik Diplomasi	224
2.2.2. Komşularla Sıfır Sorun Yaklaşımı ve Arabuluculuk Girişimleri.....	233
2.2.3. Ermenistan’la Normalleşme Açılımı.....	237
2.2.4. Medeniyetler İttifakı Girişimi	242
3. KAMU DİPLOMASİSİ KURUMLARI VE YUMUŞAK GÜÇ AKTÖRLERİ	248
3.1. Dışişleri Bakanlığı.....	249
3.1.1. Yeni Teşkilat Kanunu: Dışişleri Bakanlığının Yeniden Yapılandırılması	249
3.1.2. Dışişleri Bakanlığı Enformasyon Genel Müdürlüğü.....	251
3.1.3. Dışişleri Bakanlığı Yurtdışı Tanıtım ve Kültürel İlişkiler Genel Müdürlüğü ve Kültürel Diplomasi Genel Müdür Yardımcılığı	253
3.1.4. Diplomasi Akademisi Başkanlığı.....	257
3.2. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü (KDK)	258
3.3. Yunus Emre Enstitüsü	270
3.3.1. Muadil Kültür Enstitüleri	270
3.3.2. Yunus Emre Enstitüsü ve Kültür Merkezleri	272
3.3.2.1. Yunus Emre Enstitüsü ve Kültür Merkezlerinin Faaliyetleri	280
3.3.2.2. Eğitim Faaliyetleri.....	281
3.3.2.3. Kültür-Sanat Faaliyetleri	282

3.3.3. Yunus Emre Enstitüsü Projeleri	284
3.3.3.1. Türkoloji Projesi.....	285
3.3.3.2. Türkçe Seçmeli Yabancı Dil Projesi	289
3.3.3.3. Balkanlarda Kültürel Mirasın Yeniden İnşası Projesi.....	290
3.3.3.4. Balkanlarda Geleneksel Türk El Sanatlarının İhyası	290
3.3.3.5. 100 Türkiye Kütüphanesi Projesi.....	291
3.4. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı (YTB).....	293
3.4.1. YTB'nin Kurumsal Yapılanması ve Faaliyet Alanları.....	295
3.4.2. Türkiye Bursları	299
3.4.3. Diaspora Diplomasisi	301
3.5. Başbakanlık Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA).....	305
3.5.1. TİKA'nın Yeniden Yapılandırılması	305
3.5.2. TİKA'nın Faaliyet Alanları	311
3.5.3. Dış Yardım ve İnsani Diplomasisi	313
3.6. TRT	315
SONUÇ	321
EKLER.....	329
EK 1: Ak Parti Döneminde İmzalanan Kültür Antlaşmaları.....	329
EK 2: Kültür Enstitülerinin Ülkelere Göre Dağılımları	331
KAYNAKÇA.....	337
ÖZET.....	371
ABSTRACT	372

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AİGK	Asya'da İşbirliği ve Güven Arttırıcı Önlemler Konferansı
APİSA	Asya Siyasi ve Uluslararası Çalışmalar Derneği
ASEAN	Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği
BBC	İngiliz Radyo Televizyon Kurumu (British Broadcasting Corporation)
BM	Birleşmiş Milletler (The UN)
BMGK	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BYEGM	Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü
CAMES	Beyrut Amerikan Üniversitesi , Center for Arab and Middle East Studies
CARICOM	Karayipler Topluluğu
CCTV	Çin Merkez Televizyonu
CEO	Baş Yönetici (Chief Executive Office)
CIA	Amerikan Merkezi İstihbarat Teşkilatı (Central Intelligence Agency)
CNN	ABD Haber Ajansı (Cable News Network)
CNR	Fuar Yeri (Expo Center)
D-8	Gelişmekte olan 8 Ülke (Developing Eight)
DİTİB	Diyanet İşleri Türk İslam Birliği
DW	Almanya TV, Radyo Servisi (Deutsch Welle)
FAO	UNESCO Dünya Miras Komitesi ve Gıda ve Tarım Örgütü

FİFA	Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği
G-20	20 Maliye Bakanı ve Merkez Bankası Başkanı Grubu (Group of 20)
GRT	Moldova Gökoğuz Yeni Radyo Televizyon
ICEP	Uluslararası Kültürel Değişim Programları Burs Vakfı
ICYF-DC	İKÖİslam İşbirliği Diyalog ve İşbirliği Gençlik Forumu
IELTS	Uluslararası İngilizce Test Sistemi (International English Language Testing System)
İKÖ	İslam Konferansı Örgütü (The Organisation of Islamic Cooperation, OIC)
INGO	Uluslararası Hükümet-dışı Örgütler (International Non-Governmental Organization)
IRCICA	İKÖ İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırmaları Merkezi
İSEDAK	İKÖ İslam İşbirliği Teşkilatı Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi
IUC	Uluslararası Üniversiteler Konseyi (International Universities Council)
IVLP	ABD'nin Uluslararası Ziyaretçi Programı (International Visitor Program)
KD	Kamu Diplomasisi
KDK	Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü
KİK	Körfez Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyi
KSS	Komşularla Sıfır Sorun
MERCOSUR	Latin Amerika Güney Ortak Pazarı

MİG	Medeniyetler İttifakı Girişimi
MUSİAD	Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization)
NBA	Ulusal Basketbol Ligi (National Basketball Association)
NGO	Hükümet-dışı Örgütler (Non-Governmental Organization)
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (The Organisation for Economic Co-operation and Development)
OECD-DAC	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü Kalkınma Yardımı Komitesi (Development Assistance Committee)
PR	Halkla İlişkiler (Public Relations)
RFE	Özgür Avrupa Radyosu
RL	Özgürlük Radyosu
RT	Russia Today
SAM	Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi
SESRIC	İKÖİslam Ülkeleri İstatistik Ekonomik ve Sosyal Araştırma ve Eğitim Merkezi
SETA	Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
ŞİÖ	Şangay İşbirliği Örgütü
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	Türk Dil Kurumu
TDP	Türk Dış Politikası

TEDA	Kültür ve Turizm Bakanlığı Türk Kültür, Sanat ve Edebiyatının Dışa Açılması
TESEV	Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
TİKA	Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TOEFL	Yabancı Dil olarak İngilizce Sınav (Test of English as a Foreign Language)
TÖMER	Türkçe Öğretim Araştırma ve Uygulama Merkezi
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TURSAB	Türkiye Seyahat Acentaları Birliği
TUSİAD	Türk Sanayici ve İşadamları Derneği
TUSKON	Türkiye İşadamları ve Sanayiciler Konfederasyonu
TÜRKSOY	Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı
TYS	Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Yeterlik Sınavı
Uİ	Uluslararası İlişkiler
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
VOA	Amerika'nın Sesi (Voice of America)
WTA	Kadın Tenisçiler Birliği
YEE	Yunus Emre Enstitüsü
YETKM	Yunus Emre Türk Kültür Merkezi
YÖK	Yüksek Öğretim Kurulu

YTB	Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı
YVDK	YTB Yurtdışı Vatandaşlar Danışma Kurulu

TABLO VE HARİTALAR

HARİTALAR

Harita 1: Dünya'daki Yunus Emre Türk Kültür Merkezleri (Mevcut, Açılış Sürecinde olan ve Açılması Planlanan Merkezler)

Harita 2: TİKA'nın Yurtdışındaki Koordinasyon Ofislerinin Ülkelere Göre Dağılımı

TABLolar

Tablo 1: Verilerle Türkiye'nin Artan Temsilcilik Sayıları

Tablo 2: Umuma Mahsus Pasaport Sahibi Türk Vatandaşlarının Vizeden Muaf Tutulduğu Ülkeler

Tablo 3: Medeniyetler İttifakı alanında 2013-2014 yıllarında Türkiye'de Gerçekleştirilmesi planlanan projeler

Tablo 4: Dışışleri Bakanlığı Yeni Teşkilat Kanuna Göre Açılan Yeni Birimler

Tablo 5: Akademiler Arası İşbirliği Çerçevesinde 2012 Yılında İmzalanan Anlaşmalar

Tablo 6: KDK'nın Faaliyet Alanları

Tablo 7: Kamu Diplomasisi Panelleri

Tablo 8: Dış Politika Tanıtım Programlarının Gerçekleştirildiği Üniversiteler

Tablo 9: Gençlik Programları

Tablo 10: KDK'nın Siyasal İletişim Faaliyetleri

Tablo 11: Ülke Toplantıları

Tablo 12: Akil İnsanlar Konferansları

Tablo 13: Avrupa Toplantıları

Tablo 14: Bölgelere Göre Yunus Emre Enstitüsü Türk Kültür Merkezleri

Tablo 15: Karşılaştırmalı Kültür Enstitüleri

Tablo 16: Enstitünün Türkoloji Projesi Kapsamında İşbirliği Protokolü İmzaladığı Üniversiteler

Tablo 17: Türkiye Burslarının Kategorik Dağılımı

Tablo 18: 2012 Yılında Harcama Büyüklüklerine Göre En Çok Yardım Alan Ülkeler

GİRİŞ

1980'lerden itibaren özellikle de Soğuk Savaş sonrası dönemin başladığı 1990'lardan itibaren uluslararası ilişkilerde tezin konusu olan kamu diplomasisinin önemini artıran dönüşümler meydana gelmeye başlamıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde küresel sistem, yeni küreselleşme güçleri ve iletişim teknolojilerinin etkisiyle sivil toplum temelli yeniden şekillenmeye başlamıştır. Bunun anlamı, Soğuk Savaş sonrası küreselleşme ve bilgi çağında siyasetin toplum temelinde yapılacağıdır. Siyasetin toplum düzeyinde yapılması beraberinde diplomasiinin de sivil toplum, sivil aktörler ve kamuoyu temelinde dönüşümünü getirmiştir. Bu çerçevede küresel sistemin sivil toplum temelli yeniden yapılanması ve kamuoyunun siyasette etkisinin artması, kamu diplomasisini doğuran en önemli faktörlerden biri olmuştur. Zira küreselleşmenin yarattığı en önemli etkilerden biri de devletler sisteminden ibaret olduğu düşünülen uluslararası sisteme devlet-dışı aktörler, sivil toplum, etkisi ve önemi artan sosyal medya ve kamuoyu gibi birimlerin sisteme eklemlenmesidir. Böylece devletin uluslararası politikanın temel ve hatta yegane aktörü olduğu anlayışı, 1980'lerden itibaren önemli ölçüde sorgulanmaya başlanmış, yeni güç ve diplomasi anlayışları gelişmeye başlamıştır. Kamu diplomasisi açısından ise devlet merkezli, sert güç ve güvenlik odaklı diplomatik düzenin yanına sivil toplum temelli ve yumuşak güç odaklı yeni bir diplomatik düzen küresel sisteme eklemlenmeye başlamıştır.

Küresel sistemin sivil toplum temelinde yeniden şekillendiği bu ortamda kamu diplomasisinin önemi de artmaya başlamıştır. Ancak yeni bir çalışma konusu olan kamu diplomasisi, uluslararası ilişkiler literatüründe diplomasi gibi ihmal edilen

konulardan biridir. İlk olarak ABD’de ortaya çıkan ve tanımlanan kamu diplomasisi, diplomasi çalışmaları altında eski bir diplomat ve ABD Enformasyon Ajansı (USIA) eski Direktörü olan Edmund A. Gullion’un öncülüğünde 1965 yılında başlamıştır. 11 Eylül 2001 terör saldırıları sonrasında ABD’de tekrar gündeme gelen kamu diplomasisi, yumuşak güç kavramıyla ilişkili olarak ele alınmaya başlanmıştır. 11 Eylül terör saldırıları, güvenliğin salt askeri tedbirlerle sağlanamayacağını ortaya çıkarmış, sert gücün yanında yumuşak gücün ve kamu diplomasisiyle akıl ve gönülleri kazanmanın önemi artmıştır. Bu olgular, politika yapıcıları ve akademisyenlerin kamu diplomasisi ve yumuşak güç konularıyla tekrar ilgilenmelerini sağlamıştır. Böylece küresel sistemdeki dönüşümlerle birlikte bu olgusal gelişmeler, literatüre küresel diplomasi, sivil toplum diplomasisi, kamu diplomasisi, medya diplomasisi, TV diplomasi, dijital diplomasi, internet diplomasisi, siber diplomasi, kravatsız diplomasi, gayr-i resmi diplomasi, halkla ilişkiler diplomasisi ve kültür diplomasisi gibi çeşitli terminolojilerle yansımaya başlamıştır.

Bu bağlamda ABD uluslararası ilişkiler literatüründe bir alt disiplin olarak gelişme evresinde olan kamu diplomasisi Türkiye’de ise çok yeni bir konudur. Türkiye’de ağırlıklı olarak halkla ilişkiler ve iletişim disiplinlerindeki akademisyenlerin eğildiği bir konu olan kamu diplomasisi aslında diplomasi eki itibariyle daha ziyade uluslararası ilişkiler çalışmalarının bir alanı olmasına rağmen ihmal edildiği ve üzerinde yeterince durulmadığı söylenebilir. Bu bağlamda kamu diplomasisi (KD) konusunda doktora düzeyinde bir tez araştırmasının seçilmesi, öncelikle Türkiye’deki akademi camiasındaki bilgi üretimi eksikliğini gidermek ve yeni açılan kamu diplomasisi kurumlarına kuramsal ve kavramsal bir çerçeve

getirme amacına dayanmaktadır. 2009 yılında kamu diplomasisi alanında bir tez konusunun seçilmesi, Türkiye uluslararası ilişkiler literatüründe yeni olmakla birlikte Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'nün 2010 yılında açıldığı dikkate alındığında kurumsal olarak da erken olmuştur. Bu anlamda da uluslararası ilişkiler disiplini açısından kamu diplomasisinin Türk dış politikası temelinde araştırılması, uluslararası ilişkiler literatürdeki boşluğun doldurulmasına katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Literatürde kamu diplomasisinin ağırlıklı olarak ampirik ve diplomasi tarihi düzeyinde çalışılması nedeniyle bu çalışmada ilk olarak kamu diplomasisinin kuramsal ve kavramsal çerçevesinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Uluslararası ilişkiler ana akım teorilerinden konstrüktivizm ile uluslararası ilişkiler disiplininde ihmal edilen teknoloji etmeni bağlamında iletişim çağı ve enformasyon toplumu paradigması üzerinden kamu diplomasisinin kuramsal çerçevesi geliştirilmiştir. Daha sonra kamu diplomasisinin kavramsal çerçevesi, yumuşak güç, diplomasi, kamuoyu ve sivil toplum olmak üzere dört kavramla ilişkilendirilerek yeni bir kamu diplomasisi tanımı geliştirilmiştir. Buna göre *“kamu diplomasisi, yumuşak güce dayanan sivil toplum temelli, kamuoyu-odaklı yeni diplomasi tarzıdır”*.

Çalışmanın ulaşmaya çalıştığı ikinci temel amacı ise kamu diplomasisi bağlamında Ak Parti dönemi dış politikasının toplumsal boyutunu içeren bir analiz çerçevesi geliştirmek olmuştur. Bu çerçevede tezin ikinci temel araştırma sorunundan hareketle kamu diplomasisinin Ak Parti döneminde uygulanan dış politikanın analiz edilmesinde farklı bir perspektif sağlayarak tezin sunduğu kuramsal ve kavramsal çerçevesi doğrultusunda Türk dış politikası çalışmalarında ihmal edilen toplumsal boyutların analiz edilmesi hedeflenmiştir. Bu yaklaşım

sayesinde Ak Parti dönemi dış politikasının açıklanmasında, lanse edilmesinde, sunulmasında, formüle edilmesinde ve uygulanmasında KD yaklaşımıyla TDP'nin farklı boyutlarının ortaya çıkarılması sağlanacaktır. Diğer taraftan Ak Parti döneminde dış politikada hangi araç ve aktörlerin nasıl rol aldığı irdelenmekle birlikte kamu diplomasisi temelinde dış politikadaki dönüşümün niteliksel mi yoksa araçsal ve söylemsel mi olup olmadığı tartışılacaktır. Böylece kamu diplomasisinin Ak Parti dönemi dış politikasının toplumsal boyutunu analiz etmede klasik dış politika analizlerine göre farklı bir perspektif sağladığı tezi ispat edilmeye çalışılacaktır.

Tezin bu iki temel amacı doğrultusunda kamu diplomasisinin kuramsal ve kavramsal çerçevesi nedir? ve kamu diplomasisi klasik dış politika analizinin haricinde Ak Parti dönemi dış politikası analizi için farklı bir yaklaşım sunuyor mu? soruları tezin temel araştırma soruları olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede ise tezin birinci hipotezi olarak kamu diplomasisinin konstrüktivizm ve iletişim çağı paradigmasının kuramsal çerçevesi ve yumuşak güç, diplomasi, kamuoyu ve sivil toplumun kavramsal çerçevesi olabileceği ileri sürülmüştür. İkinci hipotez ise geliştirilen bu kuramsal ve kavramsal çerçeve doğrultusunda kamu diplomasisinin Ak Parti dönemi dış politikasının toplumsal boyutu için bir analiz çerçevesi sunduğu savıdır. Ayrıca kamu diplomasisinin Ak Parti dönemi dış politikasına hangi kuramsal ve kavramsal açılımlar sağladığı araştırılmıştır. Yine kamu diplomasisinin Ak Parti dönemi dış politikasında güç arayışının farklı bir ürünü olup olmadığı sorgulanmıştır. Bunların dışında kamu diplomasisi çerçevesinde Ak Parti döneminde değişen diplomasi pratikleri, araçları ve yeni kurumların rolleri analiz edilmiştir. Yöntemsel olarak kamu diplomasisi, kuramsal ve kavramsal açıdan analiz edildikten sonra

disiplinler arası kamu diplomasisi modeli geliştirilmiştir. Örnek olay olarak Ak Parti dönemi dış politikası ve onun yumuşak güç ve toplumsal boyutu seçilmiştir.

Bu çerçevede çalışmanın birinci bölümünde kamu diplomasisinin kuramsal ve kavramsal çerçevesi ele alınmıştır. Kuramsal ve kavramsal çerçeve daha sonra incelenecek olan kamu diplomasisi ve Ak Parti dönemi dış politikası analizinin yaklaşım biçimini belirlediği için uzun tutulmuştur. Böylece bir yandan kamu diplomasisinin kuramsal ve kavramsal çerçevesi öte yandan klasik dış politika analizlerinin dışında Ak Parti dış politikasının yeni analiz çerçevesi belirlenmiştir. Buna göre konstrüktivist yaklaşım, küresel sistemin 1980'lerden itibaren sivil toplum temelli yeniden yapılanmasına uygun biçimde kamu diplomasisinin dayandığı düşünsel zemin olarak ele alınmıştır. Bununla birlikte bilişim teknolojilerinin dönüştürücü etkileri bağlamında iletişim ve enformasyon toplumu paradigması, kamu diplomasisinin olgusal zemini olarak düşünülmüştür. Kavramsal çerçeve kısmında ise yumuşak güç kapasitesini fiiliyata dönüştürmesi, diplomasiye yeni araç ve yöntemler katması, kamuoyu odaklı olması ve sivil toplum temelinde cereyan etmesi bağlamında dört kavram üzerinden yeni kamu diplomasisi tanımı geliştirilmiştir.

İkinci bölümde kamu diplomasisinin disiplinler arası boyutu dikkate alınarak halkla ilişkiler, propaganda, iletişim, değişim programları ve kültür-sanat faaliyet, yöntem ve araçları çerçevesinde yeni bir kamu diplomasisi modeli geliştirilmiştir. Öncelikle kamu diplomasisinin literatürdeki tanımlamaları tahlil edilmiş ve tanımsal evrimi ele alınmıştır. Daha sonra kamu diplomasisi ile halkla ilişkiler arasındaki bağlaşma analiz edilerek KD'nin imaj, algı ve ulus markalama gibi halkla ilişkiler yöntemlerini nasıl ve hangi durumlarda kullandığı ortaya çıkarılmıştır. Diğer taraftan

kamu diplomasisinin propaganda ile ilişkisi çözümlenerek haber yönetimi, gündem belirleme ve çerçeveleme yöntemlerinin dış politikaların nasıl lanse edilmesinde kullanıldığı üzerinde durulmuştur. Enformasyonel boyutu çerçevesinde kamu diplomasisinde kullanılan TV, radyo, gazete, medya gibi iletişim araçlarının savunuculuk, stratejik iletişim yönetimi, bilgilendirme, tanıtım faaliyetleri ve yöntemlerinde nasıl kullanıldığına yer verilmiştir. Bunların dışında kamu diplomasisinin geri bildirim özelliğini içeren dinleme faaliyetleri olarak kamuoyu araştırma ve anketlerine değinilmiştir. Daha sonra kamu diplomasisinin kültür-sanat faaliyetleri çerçevesinde kamu diplomasisi ile kültür diplomasisi ilişkisi irdelenmiş, dini ve yurттаş diplomasipleri de kamu diplomasisinin türleri olarak verilmiştir.

Üçüncü ve son bölümde Türk kamu diplomasisi başta Ak Parti döneminde dış politikadaki zihniyet dönüşümü temelinde söylemler üzerinden analiz edilmiştir. Buna göre Türk dış politikasında zihniyet dönüşümü, Davutoğlu faktörü çerçevesinde ve onun yaklaşımları üzerinden ele alınmıştır. Özellikle stratejik derinlik yaklaşımının Ak Parti dönemi dış politikasının tanımlanması için hangi düşünsel ve zihinsel anlayıştan kaynaklandığı tahlil edilmiştir. Stratejik derinlik yaklaşımıyla ima edilenin Türkiye'nin Osmanlı İmparatorluğu'nun bakiyesi bir devlet olarak Osmanlı coğrafyasında merkez ülke olarak dış politika yürütmesi hedefinde olduğu anlayışı Yeni-Osmanlıcılık iddiası ile irdelenmiştir. Daha sonra Ak Parti döneminde dış politikada kullanılan kavramların söylem ve retorik analizi yapılmıştır. Bu dönemde ortaya atılan merkez ülke, bölgesel güç, akıl ülke ve çok kulvarlı dış politika söylemleri, dış politikanın hangi kavramlar üzerinden nasıl lanse edildiği bağlamında değerlendirilmiştir. Ayrıca dönemin dış politikasında yumuşak güç söylemi ve uygulamalarına yer verilmiştir. Bu bağlamda kamu diplomasisinin

ülkenin hikayesinin anlatılmasının Ak Parti döneminde model ülke kavramı ile nasıl kamu diplomasisi yapıldığı ve Ortadoğu odaklı sunulan modelin dış politikada nasıl açılım sağladığı analiz edilmiştir. Diğer taraftan uygulamada yumuşak güç politikaları olarak ritmik diplomasi, komşularla sıfır sorun ve Ermenistan'la normalleşme açılımı politikalarına yer verilmiştir. Yine yumuşak güç politikası altında küresel bir kamu diplomasisi faaliyeti olarak değerlendirilen Medeniyetler İttifakı Girişimi'nin dış politikada Türkiye'ye sağladığı imaj ve kimlik boyutuna değinilmiştir. Son olarak Ak Parti döneminde yeni açılan ve yeniden yapılandırılan kamu diplomasisi kurumlarına yer verilmiştir. Başta Dışişleri Bakanlığının kamu diplomasisi çerçevesinde nasıl yeniden yapılandırıldığı açılan yeni birimler açısından değerlendirilmiştir. Daha sonra 2010 yılında açılan Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, nasıl teşkilatlandığı ve hangi faaliyet alanlarında çalışmalar yaptığına göre değerlendirilmiştir. Yine Türkiye'nin kültür diplomasisinden sorumlu tek resmi kurumu olarak Yunus Emre Enstitüsü, dünyadaki diğer kültür enstitüleriyle mukayeseli değerlendirmeye tabi tutularak yurtdışı teşkilatlanmasının nasıl yapılandırıldığı ve faaliyetlerine yer verilmiştir. Yeni açılan kurumlardan diğeri olan Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı (YTB) ise diaspora diplomasisi çerçevesinde değerlendirilmiştir. TİKA ise dış yardım ve insani diplomasi bağlamında ele alınmıştır. Kamu diplomasisinin iletişim ve enformasyon aracı olarak da TRT'nin Türkiye'nin kamu diplomasisindeki yeri ve rolü üzerinde durulmuştur.

Diğer taraftan Türkiye'nin bu temel kamu diplomasisi kurumları dışında Anadolu Ajansı, BYEGM, Kızılay, THY, TÜBİTAK, YÖK, Milli Eğitim Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Türksoy, TOBB, TUSİAD, MUSİAD, TUSKON, Kimse Yok Mu Derneği, Yeryüzü Doktorları, İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım

Vakfı (İHH), İstanbul Kùltür Sanat Vakfı (İKSV) Uluslararası Kùltürel Değişim Programları Burs Vakfı (ICEP) vb. kuruluşların da kamu diplomasisi aktörleri olarak incelenebileceği söylenebilir. Ancak bu araştırma kapsamında tezi genişleteceği için bunlara yer verilmemiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM
KAMU DİPLOMASİSİNİN KURAMSAL
ve KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

**1. KAMU DİPLOMASİSİNİN KURAMSAL ÇERÇEVESİ: ULUSLARARASI
SİSTEMİN YENİ ORTAMI VE DİNAMİKLERİ**

Kamu Diplomasisi (KD), yumuşak güce dayanan sivil toplum temelli ve kamuoyu odaklı iletişim çağı ortamında dönüşen küresel politikanın yeni diplomasi tarzıdır. Kamu diplomasisi, yumuşak güç, diplomasi, kamuoyu (medya) ve sivil toplum gibi dört bileşen arasındaki karmaşık ilişki çerçevesine dayanmaktadır. Buna göre “KD, yumuşak güce dayanan sivil toplum temelli, kamuoyu-odaklı yeni diplomasi tarzıdır”. İşte bu dört kavram, Kamu diplomasisinin kavramsal çerçevesini oluşturmaktadır. Yeni küreselleşme güçleri özellikle bilişim teknolojileri güçleri ve eğilimleri başta güç, diplomasi, medya, kamuoyu ve sivil toplum olmak üzere hayatın tüm safhalarını dönüştürmektedir. Bu aktörlerin dönüştürdüğü küresel sistemde devletler, değişen küresel siyasete uyum sağlamak için Kamu diplomasisini geliştirmişlerdir. Bu anlamda değişen küresel sistem ve dönüşen güç, diplomasi, medya-kamuoyu, sivil toplum olguları kamu diplomasisini ortaya çıkarmıştır. İletişim ve enformasyon toplumunda ve ortamında KD, değişen ve dönüşen diplomatik anlayış, araç ve yöntemlerle sert araçlar yerine yumuşak araçlara, yöntemlere ve anlayışa dayanan, kamuoyları nezdinde sivil toplumla yürütülen 21.

yüzyıl diplomasisi olarak tanımlanabilir. Adlandırma olarak kamu diplomasisi İngilizceden Türkçeye kelimesi kelimesine aynen çevrilmiştir. Bu tezin kavramsal çerçevesi ve anlam bakımından kamu diplomasisi, yumuşak güç diplomasisi, kamuoyu diplomasisi ve sivil toplum diplomasisi olarak adlandırılabilir.

Bu şekilde KD, küreselleşmenin bilişim teknolojileri güçleri bağlamında ve bu dört kavram etrafında kavramsallaştırılacaktır. Kavramsallaştırma yapılırken aynı zamanda kavramların tarihine, zaman içinde nasıl tanımlandığına da değinilerek kavramların tarihi süreklilikleri ve kırılmaları ortaya çıkarılmış olacaktır. Keza, kavramların tarihine bakmanın metodolojik olarak disiplinler arası farklı tanımlamaları ortaya çıkaracağı ve kavramları anlamada yararlı olacağı gibi beraberinde bu yöntemin kavramların izdüşümünü de sürmeyi sağlayacağı düşünülmektedir. Kısaca tezin birinci bölümü ağırlıklı olarak kamu diplomasisi bağlamında değişim ve dönüşüm analizine ayrılmıştır. Analizin kuramsal ve metodolojik çerçevesini ise konstrüktivizm oluşturmaktadır.

1.1. Konstrüktivizm: Sivil Toplum Temelli Küresel Sistem

Analizimizin başlangıç noktasını, kamu diplomasisinin kuramsal çerçevesi olan konstrüktivizm, küreselleşme ve iletişim çağı paradigması ile uluslararası ilişkilerin değişim ve dönüşümü teşkil etmektedir. Küresel politikada değişen temel parametre ve dinamikler, uluslararası ortamın niteliğini belirleyen faktörler, ülkelerin özelde dış politikalarını genelde davranışlarını dönüştürmektedir. Burada amaç, küresel sistemin yapısını¹ belirlemekten ziyade küresel sistem bağlamındaki değişim

¹ Ted Hopf'unda zaten ifade ettiği üzere dünya politikasını açıklamanın sistemik teorisi mevzu bahis olmadığı gibi sistemik teorilerin dış politikayı iç etkenlere göre analiz etmeye önem vermediği için açıklayamadığını ileri sürmüştür. Bunun yerine Hopf, konstrüktivist metodolojide sistemik analiz

ve dönüşümlerin diplomasiye etkisi çerçevesinde ortaya çıkan yeni temel dinamik ve parametreleri ortaya koymaktan ibarettir. Değişen küresel sistemle birlikte uluslararası politikayı temel çalışma alanı olarak belirleyen Uluslararası İlişkiler (Uİ) disiplinin de kendi içinde değişim geçirmesi söz konusudur. Bu bakımdan metodolojik olarak değişim ve dönüşümü, küresel politika ve Uİ disiplini bağlamında birbiriyle paralel analiz etme yöntemi uygulanmıştır.

1648 yılında imzalanan Vestfalya Barış Antlaşması'yla kurulan modern ve egemen devletler sistemi², 20. yüzyılda bütün dünyaya yayılarak uluslararası politikanın ağırlıklı olarak devletlerarası ilişkilere göre biçimlenen bir uluslararası sistem ve realist Uİ disiplini anlayışını meydana getirmiştir. Buna göre Uİ disiplini ve uluslararası sistem, devletler sisteminden, devletlerin egemen eşit olduğu ilkesine dayanan teritoryal³, devlet-merkezli, güç ve güvenlik odaklı, devletin temel aktör olduğu devletler arasında hiyerarşik bir düzeni ifade etmekteydi. Bu uluslararası düzende devletler arası ilişkiler temel konu olmakta ve Uİ disiplini de yalnızca ya da ağırlıklı olarak devletler arasındaki ilişkilerin incelendiği ve anlatıldığı bir alan olarak ele alınmaktaydı.

yerine içsel analizi tercih etmiştir. Bkz. Ted Hopf, **Reconstructing the Cold War: The Early Years, 1945-1958**, Oxford New York, Oxford University Press, 2012, s.11 ve dipnot 12, Ayrıca bkz. Hopf, **Social Construction of International Politics: Identities, and Foreign Policies, Moscow, 1955 and 1999**, New York, Cornell University Press, 2002, s.xi, 271, 289.

² 1648 Vestfalya Antlaşması, aynı zamanda Uİ disiplinin de miladı olarak kabul edilmektedir.

³ Topraksal anlamına gelen teritoryal (territorial, territoriality) kavramı, Uİ disiplininde mekansallık ve alansallığı ifade eden ve geçmişin toprağa dayanan ekonomik sosyal ve siyasal sistemi anlamına gelen kavram, temelde 1648 Vestfalya Barış Antlaşması'na dayanmakta ve teritoryal devlet kavramı da belirli bir coğrafya üzerinde belirli sınırlara ve egemenlik haklarına sahip, toprak edinmeye önem veren devlet şekli anlamına gelmektedir. Ayrıntılı analiz için bkz. John H. Herz, "The Rise and Demise of the Territorial State," **World Politics** 9 (July 1957): 473-93; John Gerard Ruggie, "Territoriality and Beyond: Problematizing Modernity in International Relations", **International Organization**, Vol. 47, No. 1. (Winter, 1993), pp. 139-174.

Uluslararası ortamın bu yapısı, Uİ disiplininde devlet-merkezli, güç ve güvenlik odaklı realist bakış açısını yansıtmaktaydı. Hans Morgenthau'nun⁴**Politics Among Nations** adlı eserinde kuramsallaştırdığı realizm teorisi, Soğuk Savaş sonrası döneme kadar hem uluslararası sistemin teorisi olarak hem de Uİ disiplininde ana akım olarak hakim konumunu sürdürmüştür. Uluslararası politikanın, devletler arasındaki güç politikası olduğu görüşünü yansıtan realist yaklaşım, Soğuk Savaş dönemi boyunca devletler arası ilişkileri, materyal güçlerle ve uluslararası ilişkilerin de yüksek konuları (high politics) olarak güç, güvenlik, tehdit, askeri güç kullanımı, ulusal güvenlik, ulusal çıkar kavramları üzerinde çerçevelemiş ve bunu doğal ve verili bir düzenin parçasıymış gibi evrensel olarak tanımlamıştır.

Oysa 1980'lerden itibaren ve özellikle de Soğuk Savaş sonrası dönemin başladığı 1990'lardan itibaren uluslararası ilişkilerde tezin konusu olan kamu diplomasisi ortamını doğuran sistemik değişim ve dönüşümler meydana gelmeye başlamıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde küresel sistem, yeni küreselleşme güçlerinin etkisiyle sivil toplum temelli yeniden şekillenmeye başlamıştır. Bunun anlamı, Soğuk Savaş sonrası küreselleşme ve bilgi çağında siyasetin toplum temelinde yapılacağıdır. Buna paralel olarak, 1980'lerden itibaren Uİ disiplini ve yazınında neoliberalizm, konstrüktivizm (sosyal inşacılık⁵) ve İngiliz Okulu⁶ teorileri gelişmeye başlamıştır. Bir anlamda neoliberalizm ama daha çok konstrüktivizm, 1980'lerden itibaren ve özellikle 1990'lı yıllardan⁷ günümüze küresel sistemin sivil toplum temelli inşa edilmesinin teorisi olmuştur. Bunda 1990'larda küreselleşmenin

⁴Hans Morgenthau, **Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace**, Third Edition, Alfred. A. Knopf, New York, 1963.

⁵ Konstrüktivizm, sosyal konstrüktivizm, toplumsal İnşacılık ya da inşacı yaklaşım olarak da ifade edilmektedir.

⁶ Andrew Linklater and Hidemi Suganami, **The English School of International Relations: A Contemporary Reassessment**, Cambridge, Cambridge University Press, 2006.

⁷1990'lı yıllar Uİ kuramlarında konstrüktivist dönüşü temsil etmektedir. Bkz. Jeffrey Checkel, "The Constructivist Turn in International Relations Theory," **World Politics**, 50, 1998, ss. 324-48.

yeni ivmeler kazanması ve yeni küreselleşme güçlerinin ortaya çıkması etkili olmuştur.

Küreselleşme paradigması⁸ bu dönemde başta dünya politikası olmak üzere Uİ disiplininde de ciddi bir evrime yol açmış ve dönemin zamanın ruhu (zeitgeist) olmuştur. Küreselleşmenin yarattığı en önemli etkilerden biri devletler sisteminden ibaret olduğu düşünülen uluslararası sistemin yeni küreselleşme güçlerinin etkisiyle devlet-dışı aktörler, sivil toplum, etkisi ve önemi artan küresel ve sosyal medya gibi birimlerin sisteme eklemlenmesi ile uluslararası ve küresel ilişkilere dahil olmasıyla global bir sistem olduğu düşüncesinin ortaya çıkması olmuştur. Bunun anlamı, uluslararası sistemde devletlerden başka aktörlerin de bulunduğu ve sistem içi ilişkilerin devlet merkezli olmanın ötesine geçmesidir.

Böylece devletin uluslararası politikanın temel ve hatta yegane aktörü olduğu anlayışı, 1980'lerden itibaren önemli ölçüde sorgulanmaya başlanmış⁹ ve küresel sistemde devlet ağırlıklı uluslararası ilişkilerden siyasal aktörlerin çoğaldığı ve çeşitlendiği küresel ilişkilere geçiş¹⁰ dönemi başlamıştır. Bu da uluslararası ilişkilerin artık küresel ilişkiler biçimini alması demektir. Zira uluslararası politika deyimi ve uluslararası ilişkiler adı, devletlerarası politika ve ilişkileri yansıtırken küresel ilişkiler ya da küresel politika -dünya politikası- söylemleri bütün aktörleri kapsayan daha global bir sistemi ifade etmektedir. Nitekim Uİ yazınında da 1990'lardan

⁸ Uluslararası İlişkiler disiplininde de küreselleşme bir teori olarak ele alınmaya başlanmış ve konstrüktivizm ile paralel çerçevede değerlendirilmiştir. Küreselleşme teorisi için bkz. David Held & Anthony McGrew (ed.), **Globalization Theory: Approaches and Controversies**, Polity Press, Cambridge, 2007, Ayrıca konstrüktivizm ile küreselleşme paradigmasının paralel analizi için bkz. Thomas Risse, "Social Constructivism Meets Globalization", **Globalization Theory**., David Held & Anthony McGrew (ed.), s.126-147.

⁹

çalışmalardan birini gerçekleştirmiştir. Bkz. James N. Rosenau, "A Pre-Theory Revisited: World Politics in Era of Cascading Interdependence", **International Studies Quarterly**, Cilt 28, No 3,1984, ss. 245–305.

¹⁰ Fuat Keyman, **Küreselleşme, Devlet, Kimlik/Farklılık: Uluslararası İlişkiler Kuramını Yeniden Düşünmek**, Alfa Akademi, İstanbul, 2000, s.17.

itibaren uluslararası politika, uluslararası ilişkiler¹¹ yerine dünya politikası, küresel politika yayınlanan eserlerin başlığı olmuştur¹². Bu adlandırmalar, temelde Soğuk Savaş döneminden çok farklı bir küresel sistemi ifade etmektedir. Bu yeni küresel sistemin en önemli farklarından biri küresel politika ve diplomasinin toplumsal (societal¹³) olmaya/toplumsallaşmaya başlamasıdır. Bu durum devlet merkezli, güvenlik odaklı realist UI'den farklıdır.

Dolayısıyla bu yeni dönemin yöntemleri artık Soğuk Savaş sonrasında pek işe yaramamakla birlikte yeni yöntem, teori ve politikaların geliştirilmesinin gerekli hatta zorunluluk olduğu ihtiyacını¹⁴ doğurmuştur. Bu şekilde, geleneksel devlet temelli diplomasi anlayışı ve sert güç projeksiyonu da bu yeni paradigmatic gelişmelere bağlı olarak değişmekte/dönüşmekte, yeni güç ve diplomasi anlayışları gelişmektedir. Devlet merkezli, sert güç ve güvenlik odaklı diplomatik düzenin yanına sivil toplum temelli ve yumuşak güç odaklı yeni bir diplomatik düzen de eklenmeye başlamıştır. Küresel sistemin birbirinden farklı çok aktörlü, çok paydaşlı, çok sesli ve çok merkezli yeni bir hal almaya başlaması, UI disiplini, uluslararası politika ve diplomasinin artık devletten devlete ilişkiler yanında

¹¹ Philip G. Cerny, uluslararası ilişkiler yerine yeni dünya politikasının ortaya çıkmakta olduğunu transnasyonal ilişkileri temel aldığı transnasyonal yeni çoğulculuk kuramında ileri sürmüştür. Philip G. Cerny, **Rethinking World Politics: A Theory of Transnational Neopluralism**, Oxford University Press, Oxford and New York, 2010, s.5.

¹² UI yazınındaki değişimi gösteren ve UI bölümlerinde ders kitabı olarak da okutulan bir kaç eser örneği değişen kitap başlıklarını yansıtmaktadır. Bkz. Andrew Heywood, **Küresel Siyaset**, Adres Yayınları, 2013, s.29; John Baylis and Steve Smith (ed.), **The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations**, Oxford University Press, Oxford and New York, 2001, Richard W. Mansbach and Kirsten L. Rafferty, **Introduction to Global Politics**, Routledge Taylor & Francis Group, London and New York, 2008, Paul R. Viotti and Mark V. Kauppi, **International Relations and World Politics**, Prentice Hall, New Jersey, 2006, Jeffrey Haynes, Lloyd Pettiford, Peter Hough, Shahin Malik (ed.), **World Politics: International Relations and Globalisation in the 21st Century**, Pearson, London, 2011.

¹³ Oysa uluslararası ilişkilerin "toplumsal" özelliği, İngiliz Okulu içerisinde yaklaşık yarım yüzyıllık gelişmiş ve oturmuş bir tartışmadır. Bkz. Andrew Linklater and Hidemi Suganami, **The English School of International Relations ...**, s.13.

¹⁴ 21. yüzyıl dünyasının ihtiyaçları, Antik Yunan medeniyetinden, 1648 Vestfalya'sından, Rönesans'tan itibaren uygulana gelen eski diplomasi ya da geleneksel diplomasi olarak devletler arası ilişkileri yürütmeye bile yetersiz hale gelmiştir. Tezimizin konusu olan Kamu Diplomasisi işte bu ihtiyacın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

devletten topluma, toplumdan topluma ve devlet-sivil toplum aktörleri, STK'lar, uluslararası örgütler (devletlerarası örgütler, devlet-dışı örgütler-çokuluslu şirketler, terör örgütleri, dini örgütler, cemaatler vb.) gibi daha karmaşık ve hiyerarşik olmayan ilişkileri de beraberinde sisteme eklemlenmiştir.

Küresel politikaya sert güç politikasının ötesinden bakıldığında ilk olarak küreselleşme paradigması ve globalleşme güçleri karşımıza çıkmaktadır. Yeni küreselleşme güçleri olarak, uluslararası politikaya devlet-dışı yeni aktörlerin eklemlenmesi başta olmak üzere çok taraflılığın gelişmesi, küresel yönetim, karşılıklı bağımlılık, sivil toplum ve örgütlerinin etkilerini artırarak gelişmesi, sosyal hareketlerin yaygınlaşması ve küresel politikada etkilerini artırmaları, yeni ilişki biçimleri, etkileşim alanlarının ortaya çıkması, iç-dış ayrımının muğlaklaşması, uluslararası gündemin çeşitlenmesi sayılabilir. Ayrıca Soğuk Savaş döneminde odak noktası olan yüksek politika konularının yanında 1990'lardan itibaren alçak politika konuları olarak ifade edilen insan hakları, demokrasi, göç ve nüfus hareketleri, sağlık, enerji ve ekolojik sorunlar, organize suç örgütleri, insan kaçakçılığı vb. gibi sorunlar, küresel politikanın yeni gündem konuları olmuştur.

Uluslararası ortamda yeni aktör tiplerinin ortaya çıkması ve aktörlerin niteliklerinin değişmesi, küreselleşmenin sonuçlarından biridir. Yeni aktörlerin devlete meydan okuyucular olarak ortaya çıkması, uluslararası politikada aktör olarak devletin yegane konumu ve tekeli kırımla kalmamış aynı zamanda küreselleşme döneminde¹⁵ devlet egemenliğinin aşınması, devletlerin azalan otoritesi

¹⁵ Küreselleşme, 1990'lar sonrası dönemi kapsayan bir küresel sistem ve Uİ disiplini de bu dönem için analitik açıklama kapasisi

n konuları kapsayan ve içinden geçmediği konulara eksiklik hissi veren bir kavram haline gelmiştir. Bu nedenle, Soğuk Savaş sonrası dönemle özdeşleştirilen kavram hem Uİ disiplinine hem de dünya politikasında önemli bir yer edinmeyi sürdürmektedir. Uİ disiplinine büyük bir hareketlilik getirerek içeriğini genişletmiştir.

gibi sonuçlar da doğurmuştur. Bununla birlikte, devletlerin bazı yönlerinin zayıflamasına karşın bazı yönlerinin güçlendiği görülmüştür. Örneğin iletişim ve enformasyon teknolojileri yeni aktörlere, sivil toplum örgütlerine ve bireye küresel politikada etkili olma imkanlarını sunarken öte yandan da devletin vatandaşlarını Foucault ¹⁶ 'un disiplin kavramı çerçevesinde gözetleme-izleme (panoptikon) imkanlarını da sunmuştur. Bunun yanında devletler, yeni ortamın ihtiyaçlarını karşılamak için yeni yöntem ve davranış biçimleri geliştirmişlerdir. Bunlardan biri de tezin konusu olan kamu diplomasisidir. Küresel sistemin sivil toplum temelli yapısına uygun biçimde kamuoyu odaklı ve sivil toplum temelli bir diplomasi tarzı olan KD, devletlerin yeni ortama uyum sağlama çabalarından birini teşkil etmektedir.

Bu çerçevede günümüz küresel ilişkilerinde kelebek etkisi ¹⁷ teorisiyle ve McLuhan'ın 'global köy' ¹⁸ düşüncesiyle açıklanabilecek bir dönem yaşanmaktadır. Dünyanın bir ucundaki olay ve gelişmeler, yeni iletişim ve enformasyon teknolojileri sayesinde bütün dünyaya hızlıca yayılmakta ve bu şekilde en ücra yerlerde işlenen suçlar örneğin, çatışma ve insan hakları ihlalleri vb. olaylar anında tüm dünyanın sorunu haline gelebilmektedir. Böylece Soğuk Savaş döneminde geçerliliğini sürdüren realist anlayışta *a priori* olarak kabul edilen ama şimdi iç-dış ayrımının belirsizleştiği, hiyerarşiye göre düzenlenmemiş sorunların gündeme gelebildiği, gündem farklılaşması ve çeşitlenmesinin yaşandığı Soğuk Savaş sonrası dönemde devletlerin eskiden ilgilenmediği ve dış politikanın alanına girmeyen alçak politika

¹⁶ Michel Foucault, **Discipline and Punishment**, Vintage Books, New York, 1995.

¹⁷ Edward Lorenz, **The Essence Of Chaos**, Taylor & Francis, London, 1995.

¹⁸ McLuhan, 1962 yılında yayınladığı eserinde iletişim ve elektronik teknolojilerinin temelde sosyal hayata ve genelde bütün dünyaya etkisi sonucu elektronik karşılıklı bağımlılığın (electronic interdependence) ortaya çıktığı ve bu şekilde dünyanın bir köy haline geldiği tezini ileri sürmüştür. Bkz. Marshall McLuhan, **The Gutenberg Galaxy**, University of Toronto Press, Toronto, 2010; Marshall McLuhan, Bruce R. Powers, **The Global Village: Transformations in World Life and Media in the 21st Century**, Oxford University Press, Oxford, 1992.

(low politics) konularının yeni aktörler vasıtasıyla uluslararası politikanın gündemine getirildiği sivil toplum temelli küresel sistem gelişmeye başlamıştır.

Küresel sistemin sivil toplum temelinde yeniden şekillendiği bu ortamda ABD’de konstrüktivizm ve Avrupa’da uluslararası toplum yaklaşımları, 1980’lerden itibaren küresel sistemin çoğulcu çerçevede sivil toplum olarak inşa edilmesinin teorisi olmuştur¹⁹. Uİ kuramlarında orta yol (middle ground) olarak nitelendirilen konstrüktivizm, ilham kaynağı olarak sosyolojide Giddens’in yapılanma²⁰ (structuration) kuramından esinlenmiştir. Hatta yapılanma teorisinden esinlenmenin ötesinde kuramın ve argümanlarının temelini teşkil ettiği söylenebilir. Konstrüktivizm teorisi²¹, fikri unsurlar (ideational) olarak normlar, kurallar ve karşılıklı sosyal inşa ile oluşturulmayla (mutually constructed) gerçekliğin sosyal inşa olduğunu ileri sürerek sosyal eylem, yapılar ve aktörler arasındaki ilişkiler üzerine odaklanır. Epistemolojik olarak konstrüktivizm anlam ve bilginin öznel arası etkileşimle sosyal olarak inşa edildiğini ileri sürer. Ontolojik olarak ise sosyal dünyanın inşa edildiğini iddia eder²². Ayrıca, Uİ’de dil, iletişim, normlar, kurallar, fikirler daha önemlidir diyerek sosyal ilişkilere odaklanır²³. Konstrüktivizmin temel argümanlarından biri olan uluslararası sistemin fikirler tarafından inşa edildiği yaklaşımı, uluslararası ilişkilerin en önemli boyutunun materyal değil, sosyal olduğunu göstermektedir. Bu çerçevede realistlerde uluslararası politika, devletler arasında güç mücadelesi şeklinde değerlendirilirken konstrüktivizm, küresel

¹⁹ Konstrüktivizm, neoliberalizm ve İngiliz Okulu yaklaşımıyla paralellik arz etmektedir.

²⁰ Anthony Giddens, **The Constitution of Society: Introduction of the Theory of Structuration**, University of California Press, California, 1984.

²¹ Konstrüktivizm kavramını ilk kez kullanan Onuf dur. Nicholas G. Onuf, **World of Our Making**, University of South California Press, Columbia, 1989.

²² Stefano Guzzini, “The Concept of Power: A Constructivist Analysis”, **Power in World Politics**, Felix Berenskoetter and M.J. Williams (ed), Routledge Taylor & Francis Group, London and New York, 2007, s.24.

²³ Sosyal ilişkilere odaklanmasıyla konstrüktivizm sosyal teoriye geri döner. Bu anlamda konstrüktivizm, sosyoloji temellidir ve bu yüzden de sosyal konstrüktivizm olarak da adlandırılır.

politikayı özneler arası etkileşimle oluşan ve aktörler tarafından paylaşılan fikirler, normlar ve değerler etrafında şekillenen sosyal ilişkilerle oluşan bir dünya politikası şeklinde değerlendirerek realistlerden ayrılmıştır. Nitekim bir yandan konstrüktivizmin öncüsü Onuf, dünyanın hem materyal hem de sosyal alandan oluştuğunu²⁴ ileri sürerken öte yandan konstrüktivizmi sistematize eden Wendt, güç politikasının da sosyal olarak inşa edildiğini ileri sürmüştür²⁵.

Buna göre, aktörlerin yapıları dönüştürdüğü²⁶ ve küresel politikanın karşılıklı özneler arası etkileşimle oluştuğu teziyle konstrüktivizm, uluslararası ilişkiler ve aktörler arasındaki ilişkilerin karşılıklı etkileşimlerle oluştuğunu ileri sürmüştür. Bu anlamda konstrüktivizm, realizmin uluslararası sistemin verili olduğu anlayışını terk etmiş ve uluslararası sistemin aktörler arasındaki etkileşimle inşa edildiğini ortaya koymuştur. Etkileşim sürecinde uluslararası sistem başta olmak üzere çıkar ve kimlikler de inşa edilmektedir. Dış politikada devletlerin kimlikleri olduğu ve ülkelerin uluslararası ilişkilerdeki davranışlarının kimliklerinin yansıması olduğu ileri sürülmüştür. Ted Hopf, bunu daha da ileri götürerek kimliğin dış politikayı belirlediğini, kimlik değişirse politikanın da değişeceğini iddia etmiştir²⁷. Böylece konstrüktivizm, uluslararası sistemi, sistemdeki anarşi durumunu, devletleri, ulusları, kimlik ve çıkarları inşa edilmiş olarak değerlendirmiştir. Konstrüktivizm teorisini geliştiren Alexander Wendt, uluslararası sistemde anarşi durumunun devletler

²⁴ Maja Zehfus, **Constructivism in International Relations: The Politics of Reality**, Cambridge University Press, Cambridge, 2004, s.156.

²⁵ Alexander Wendt, "Anarchy is What States make of It: The Social Construction of Power Politics", **International Organization** 46 (Spring): 1992, ss. 391-425, s. 403-4.

²⁶ Konstrüktivizm, yapı-amil ilişkisini karşılıklı inşa edildikleri teziyle Uİ kuramlarındaki yapı-amil (agent-structure) sorununu çözmüştür. Alexander Wendt, **Uluslararası Siyasetin Sosyal Teorisi**, Küre Yayınları, İstanbul, 2012, s.210.

²⁷ Ted Hopf, **Social Construction of International Politics: Identities, and Foreign Policies, Moscow, 1955 and 1999**, Cornell University Press, New York, 2002.

tarafından inşa edildiğini ileri sürmüştür²⁸. Yine Wendt, küresel politikada fikirleri güç ve çikardan daha önemli görmesiyle²⁹ realizmi reddederek devletler arası etkileşimi ön plana çıkarmıştır.

Konstrüktivizmin uluslararası sistemin fikirler, değerler, normlar, kültür ve politikalar tarafından inşa edildiği yönlerine, devletin iç yapılarına³⁰ ve devlet-dışı aktörlere eğilmesi, KD ile uyumlu olduğu gibi aynı zamanda KD'nin metodolojik ve kavramsal çerçevesiyle de uyumludur. Zira hükümetlerin kamuoyu görüşlerini etkilemek ve politikalarına kamuoyu desteği sağlamak için uyguladıkları KD, konstrüktivizmin küresel politikada iç yapıların, fikirlerin, halkın ve kamuoyunun görüşleri ve sivil toplum aktörlerinin etkili olduğu argümanı ile örtüşmektedir. Diğer taraftan sivil toplum ve kamuoyu alanında hükümetlerin KD'nin gündem belirleme (agenda-setting), çerçeveleme (framing) ve söylem inşa etme vb. yöntem ve faaliyetlerini bu çerçevede değerlendirmek mümkündür.

Ayrıca konstrüktivizm, küresel politikada ilişkisel ve fikirsel boyutların etkili olduğunu varsaymaktadır. Bu anlamda küresel politika, materyal unsurların yanında iletişim ve etkileşime dayalı sosyal ilişkileri içermektedir. Konstrüktivizmin bu anlayışı, KD'nin uygulandığı çerçeveyi teşkil etmektedir. Zira ikinci bölümde ayrıntılı verilecek olan KD'nin imaj, prestij ile algı yönetimi gibi yöntem ve faaliyetleri temelde konstrüktivizmin sosyal ve fikirsel boyutunda gerçekleşmektedir. Bu şekilde konstrüktivizm, küresel politikanın materyal olmayan unsurlarını özellikle sosyal, fikirsel ve iletişimsel boyutlarını ön plana çıkararak KD'nin işlediği

²⁸ Alexander Wendt, "Anarchy is what states...", ss. 391-425.

²⁹ Ibid, **Uluslararası Siyasetin Sosyal Teorisi**, s.128.

³⁰ Peter J. Katzenstein, konstrüktivist çerçevede devletlerin iç yapılarının uluslararası davranışlarını belirlediğini ileri sürmüştür. Peter J. Katzenstein, "International Relations and Domestic Structures: Foreign Economic Policies of Advanced Industrial States", **International Organization**, Vol.30, No.1 (Winter), 1976, ss.1-45.

sosyal alana vurgu yapmıştır. Zaten sosyal bir kuram olan konstrüktivizm, realizmin uluslararası ilişkilerin materyalist güç dağılımı yaklaşımını tek boyutlu olduğu gerekçesiyle reddederek küresel politikanın en önemli boyutunun sosyal olduğu tezini ileri sürmektedir. Ayrıca uluslararası ilişkileri, fikirler, normlar, kurallar ve düşünceler dünyası olarak görmesiyle konstrüktivizm, küresel politikaya fikişel bir yaklaşım sunmaktadır. İnsan ilişkileri ve fikirlerden oluşan sosyal dünyanın özneler arası etkileşimle ve sosyal olarak karşılıklı inşa edildiğı varsayımıyla konstrüktivizm, tezin kavramsal çerçevesi olan kamuoyu, sivil toplum ve yumuşak güç unsurlarının kuramsal ve metodolojik boyutunu oluşturmaktadır. Çünkü devletlerin de kendilerini karşılıklı etkileşimle toplumlarında inşa ettiğı anlayışıyla konstrüktivizm, bugün hükümetlerin KD ile toplumlarla etkileşime girmelerinin düşünsel alt yapısını ifade etmektedir. Zira devletlerin KD ile diğer devletler ve toplumlarla etkileşimleri, başta devletler arası olmak üzere devlet-toplum ilişkilerinin yapısını belirlemektedir.

Devletlerin diğer toplumlarla ilişkilerinin politikası olan KD, konstrüktivizmin sosyal eylem ve aktörler arasındaki ilişkilere odaklanmasıyla örtüşmektedir. Hükümetlerin yabancı toplumlarla ve sivil toplum kuruluşlarıyla ilişki inşa etme ve kamuoyu görüşlerini etkileme politikası olan KD faaliyetleri, konstrüktivizmin özneler arası karşılıklı etkileşim boyutundan hareket etmektedir. Ayrıca konstrüktivizmin, değişimi fikri unsurların değişmesiyle açıklayan yaklaşımı, devletlerin KD vasıtasıyla kamuoyundaki görüşleri etkileyerek değiştirmesinin kuramsal boyutudur. Yine fikirleri etkileme ve ilişkileri yönetme olarak KD aracılığıyla devletlerin küresel politikada uyguladıkları halkla ilişkiler faaliyetleri, enformasyon ve değişim programları, sanat, spor, eğitim gibi kültürel angajman etkinlikleri ile imaj, itibar ve algı yönetimi ve sivil toplum aktörleriyle ilişki

politikaları, konstrüktivizmin materyal olmayan güç ilişkileri ve özellikle fikirsell yapılar dediğı düzlemlde cereyan etmektedir³¹. Son tahlilde toplumlar arasında karşılıklı anlayış, güven tesisi ve ilişki inşa etmeye dayalı faaliyet ve yöntemleri, KD'nin konstrüktivist kapasitesine işaret etmektedir.

Sonuç olarak, ulusaldan küresele ve devletler sisteminden sivil toplum temelli küresel sisteme doğru bir anlayışı temsil eden konstrüktivizmle birlikte, bilgi çağı paradigması, bilişim teknolojileri temelinde küresel sistemdeki dönüşümü temsil etmektedir. Uİ analizlerinde ihmal edilen küresel sistemdeki dönüşümün önemli faktörlerinden biri olarak teknoloji etmeni, Manuel Castells'in enformasyon toplumu ya da ağ-şebeke toplumu³² olarak kavramsallaştırdığı yeni ortamı³³ ifade etmektedir.

1.2. İletişim-Bilgi Çağı Paradigması: Enformasyon Toplumu

Bu kısımda analizin başlangıç noktasının iletişim ve enformasyon (bilişim) teknolojilerinin bir değişim kaynağı olarak seçilmesi metodolojik bir tercihtir. Çünkü bilişim sektöründeki devrimsel nitelikli gelişmelerin yaşadığımız çağdaki değişimin itici gücü olması bunda etkili olmuştur. Buna rağmen Susan Strange'in ifade ettiğı üzere, teknolojik gelişmeler genelde sosyal bilimlerde özelde Uİ disiplninde ihmal edilen bir faktördür³⁴. Teknolojik gelişmeler ve etkileri, kamu diplomasisinin kavramsal çerçevesini oluşturan güç, diplomasi, sivil toplum ve kamuoyu alanlarında

³¹ Caitlin Byrne, "Public Diplomacy and Constructivism: A Synergistic and Enabling Relationship", **International Studies Association Annual Conference**, San Diego, 1-4 April, 2012, s.4.

³² Ağ toplumu analizi için bkz. Manuel Castells, **Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür: Ağ Toplumun Yükselişi**, Birinci Cilt, 2. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005, s.621-632.

³³ Bu dönem Postmodern, Post-Vestfalya ve Post-Uluslararası olarak da adlandırılmaktadır. Richard Falk, "Revisiting Westphalia, Discovering Post-Westphalia", **The Journal of Ethics**, 4:311, 312 2002, John S. Dryzek, "Global Civil Society: The Progress of Post-Westphalian Politics" **Annual Review of Political Science**, Vol. 15, ss. 101-119, Haziran 2012.

³⁴ Susan Strange, "Devletlerin Azalan Otoritesi", **Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması**, David Held, Anthony McGrew (eds.), Phoenix Yayınları, Ankara, 2008, s.158.

dönüştürücü işlevi sebebiyle buradaki analizde esas alınmıştır. Bilişim teknolojilerindeki gelişmeler, teknolojinin nihayetinde sosyal bir üretim olması dolayısıyla materyal açıdan değil, sosyal açıdan ele alınmıştır. Yine teknolojik gelişmeler, sosyal olayların ve meydana getirdiği değişim ve dönüşümün sebepleri olarak değil, itici gücü³⁵ ve kolaylaştırıcısı olarak ele alınmaktadır. Bununla birlikte, iletişim/bilgi çağı kavramının teknoloji vurgusunu içermesi ve bu dönemdeki dönüşüme, teknolojik gelişmeler penceresinden bakılması kaçınılmaz olmakta, bir noktada teknolojik belirleyicilik ve indirgemecilik paradoksuyla karşı karşıya kalınmaktadır. Ancak Castells'in de ifade ettiği üzere teknolojinin toplumu belirlemediği, çünkü teknolojiyi üretenin bizatihi toplumun kendisi olduğu yani karşılıklı üretim ve etkilenmenin söz konusu olması³⁶ teknolojik determinizm yaklaşımını çürütmektedir.

Diğer taraftan nasıl ki, sanayi devriminin sebep olduğu ekonomik, sosyal ve siyasi değişimler 18. ve 19. yüzyıllarda sanayi toplumunu ortaya çıkardıysa 21. yüzyılda da bilişim teknolojilerindeki devrimsel nitelikteki gelişmeler, enformasyon toplumunu ortaya çıkarmıştır. Bu anlamda 18. ve 19. yüzyıllardaki sanayi devrimi ve sanayi toplumu gibi 20. yüzyıl sonları ve özellikle 21. yüzyıldaki bilişim devrimi ve enformasyon toplumu da tarihsel bir gelişmenin sonucudur. 1960'larda telekomünikasyon uydu teknolojilerindeki gelişmeler ve özellikle bilişim teknolojisinin temelini oluşturan internetin ABD'de icat edilmesi³⁷ ile başlayan baş

³⁵ Uluslararası sistemin değişiminde teknolojik gelişmeleri itici güç olarak değerlendiren yazarlar için bkz. James N. Rosenau, **Turbulence in World Politics: A Theory of Change and Continuity**, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1990, Eugene B. Skolnikoff, **The Elusive Transformation: Science, Technology, and the Evolution of International Politics**, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1994.

³⁶ Manuel Castells, **Enformasyon Çağı..., Birinci Cilt**, s.6.

³⁷ İnternetin icadının tarihsel arka planı, 1960'larda ABD Savunma Bakanlığı Araştırma Biriminin sponsorluğunda gerçekleştirilen askeri teknoloji araştırmalarına dayanmaktadır. Buna bağlı olarak,

döndürücü nitelikteki teknolojik gelişmeler³⁸, bütün dünyayı etkilemeye başlamıştır. Ancak internetin halka inmesi özellikle 1990'larda mümkün olabilmıştır. İnternetle birlikte bilginin elektronik olarak kodlanması ve anlık iletimi ile bilginin dijitalleştiği bir döneme girilmiştir. Bilgi yoğun iletişim ve enformasyon teknolojileri, internet, web, bloglar ve akıllı cep telefonları vasıtasıyla 7/24 olgusu, yani sürekli irtibat halindeki bir dünyayı ortaya çıkarmıştır. Bu şekilde günümüzün yeni terminolojisi, bilgi çağı, iletişim çağı³⁹, enformasyon çağı, dijital çağ gibi kavramlar olmuştur. Bu anlamda 1990'lar ve 2000'lerin zamanın ruhu (zeitgeist) bilişim devrimi olmuştur.

Dolayısıyla günümüz küreselleşmesinin yeni aşaması, süreci iletişimsel ve enformasyonel düzeyde gelişmekte, küresel ilişkiler de iletişim ve enformasyon teknolojileri sayesinde bilgi ağları etrafında yeniden düzenlenmekte ve şekillenmektedir. Diğer bir ifadeyle, bugünkü küreselleşme, iletişim ve enformasyon temellidir. Küreselleşmenin bu yeni evresinde iletişim küreselleşmekte ve bu sayede iletişim şebekeleri/ağları ortaya çıkarak bu ağlar üzerinden yeni iletişim ve etkileşim alanları oluşmaktadır. Ünlü İspanyol asıllı sosyolog Manuel Castells, yirmi yıllık bir çalışmanın sonucu **Enformasyon Çağı** başlıklı üç ciltlik eserinde⁴⁰ enformasyonalizm⁴¹ olarak tanımladığı bu çağın, üçüncü endüstri devrimine tekabül

1970'lerde enformasyon teknolojisi ortaya çıkmış ve 1980'lerde internet, *Apra-İnternet* adıyla ortaya çıkmıştır. Bkz. Manuel Castells, **Enformasyon Çağı..., Birinci Cilt**, s.6-7.

³⁸ Teknolojik gelişmelerin Uİ ve dünya politikasını etkilemesi olgusu yeni bir şey değildir. Telgrafın diplomasiyi nasıl etkilediği konusu için Harvard Üniversitesi tarafından yayınlanan tarihsel çalışmaya bkz. David Paull Nickles, **Under the Wire: How the Telegraph Changed Diplomacy**, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, & London, England, 2003.

³⁹ "İletişim Çağı" kavramı ilk kez Kanada'lı iletişimci Marshall McLuhan tarafından 1962 yılında kullanılmıştır. McLuhan, **The Gutenberg Galaxy...**, s. 140.

⁴⁰ Manuel Castells, **Enformasyon Çağı: Ağ Toplumun Yükselişi...**, Birinci Cilt, **Kimliğin Gücü...**, İkinci Cilt, **Binyılın Sonu...**, Üçüncü Cilt, 2. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005, 2006, 2008.

⁴¹ Castells, aslında enformasyonalizm kuramı geliştirmiştir. Enformasyonalizm kuramı, analiz biriminin ağlar olduğu ve ağlar üzerinden gelişen ekonomik, sosyal ve siyasi iletişim ve etkileşimi öngörmektedir. Epistemolojisinin postmodernizme dayandığı söylenebilir. Temel varsayımları olarak bilgi yoğunluklu bilişim teknolojilerinin sembolik ve sanal iletişim yaratarak farklı bir tür etkileşim sağladığı ve bu şekilde yeni bir sosyal olgu olarak ağ toplumunun oluştuğu, enformasyon

ettiğini ortaya koymuştur. Castells, iletişim ve enformasyon teknolojilerinin meydana getirdiği etkileri bütün yönleriyle analiz etmekte ve bilişim teknolojilerinin ekonomiden sosyal ve siyasi hayata kadar hemen hemen her şeyi etkisi altına alarak değiştirmekte ve dönüştürmekte olduğunu çözümlemiştir. Böylece e-ticaretten e-devlete kadar yaşamın bütün yönlerini etkileyen teknolojik gelişmeler, dünya politikasını da etkilemekte ve dönüştürmektedir. Bu anlamda bilişim teknolojilerinin ortaya çıkardığı küresel medya ve internet-sosyal medya gibi sosyal ağlar üzerinden yeni iletişim ve etkileşim alanlarının ortaya çıkması beraberinde yeni iletişim, etkileşim ve örgütlenme biçimlerini de ortaya çıkarmıştır. Bu ağlar özellikle de 7/24 medyası üzerinden imaj yapımı-imaj siyaseti ve iktidar üretildiği yeni bir toplum ortaya çıkmıştır⁴².

Enformasyon toplumu daha önceki tarım ve sanayi toplumundan çok farklı bir toplum yapısı getirmiştir. Küresel enformasyon toplumunda devletler, toplumlar, örgütler ve bireyler iletişim ağlarıyla birbirine bağlanmış durumdadır. Postmodern toplum ya da ağ toplumu, sibernetik toplum olarak da ifade edilen bu toplum yapısında internet ortamı, fiziksel olmayan -alandışı- ama hayatın bir gerçekliği içinde sanal cemaatler ortaya çıkarmakta ve bu ağların yarattığı farklı sanal bir kültür üretilmektedir. 21. yüzyılda internet temelli iletişim ve etkileşimin gerçekleştiği interaktif toplum yapısı, sosyal bir olgu olarak karşımıza çıkmıştır.

Enformasyon toplumunda bireyler artık çok rahatlıkla bilgiye ulaşabilmekte ve bu sayede taleplerini bütün dünyaya kolayca iletebilmektedir. Bu durum bireyin siyasete katılımını artırmakla kalmamış, bireyi ve sivil toplum aktörlerini dünya

sistemlerinin ağlar oluşturarak yeni örgütlenme biçimleri oluşturduğu ve siyasetin de bu ağlar üzerinden yapıldığı ifade edilebilir. Manuel Castells, **op.cit.**

⁴² Ak Parti hükümetinin de medya ağlarında yer almanın bir güç olduğu ve medya üzerinden imaj ve iktidar üretiminin gücünü çok iyi anladığı düşünülmektedir.

politikasında etkili bir aktör haline getirdiği bile söylenebilir. Bireyciliği (individuality⁴³) artıran ve kolaylaştıran bilişim teknolojileri, bireylerin ve sivil toplum örgütlerinin örgütlenme, organize olma biçimlerini de değiştirmiş, eskiye nazaran çok daha kolay örgütlendiği ve organize olduğu bir durum ortaya çıkmıştır. Örneğin, küresel çaptaki gösterilerde internet ile sosyal ağların örgütlenme, organize olmada yaygın kullanımı bunun açık bir göstergesidir.

Diğer taraftan, iletişim ve enformasyon teknolojileri dünya politikasında aktörler arasındaki güç ve iktidar ilişkilerini, etkileşim boyutunu bozmakta ve değiştirmektedir⁴⁴. Nitekim bilişim teknolojileri yeni aktörleri⁴⁵ güçlendirmekte, aktörler arasındaki güç ilişkilerini ve rollerini⁴⁶ yeniden yapılandırmaktadır. Ayrıca bilişim teknolojileri, devletlerin geleneksel dış politika ve ekonomi politikalarındaki kontrol ve tekeli de kırmıştır. Devletler iletişim teknolojilerinin ortaya çıkardığı yeni durum karşısında iletişim alanında yeni politika tarzlarıyla yeni araçlar geliştirmek zorunda kalmış ve iletişim teknolojileri ile önemi artan TV, medya ve internet-sosyal medya alanında etkili olmak, politikalarına destek sağlamak üzere yeni aktörlerle iletişimi geleneksel politika ve araçlarla yürütülmesinin yetersiz kalması yüzünden kamu diplomasisini geliştirmişler ve KD'ne daha fazla önem vermeye başlamışlardır.

Siyasetin de küresel ağlar ve medya üzerinden yapıldığı bu dönemde siyasi aktörler, imaj ve iktidar üretmeyi yeni bir güç projeksiyonu olarak görmekte ve

⁴³ Genel olarak enformasyon/ağ toplumu için bkz. Manuel Castells, Gustavo Cardoso (eds.), **The Network Society: From Knowledge to Policy**, Center for Transatlantic Relations, The Paul H. Nitze School of Advanced International Studies, The Johns Hopkins University Press, Washington, D.C., 2005, s.23, Manuel Castells, **Enformasyon Çağı...**, Birinci Cilt; Emmanuel C. Lallana, **Information Age**, e-Asean Task Force UNDP-APDIP, Manila, Philippines, May, 2003, s.23.

⁴⁴ Jonathan D. Aronson, "Causes and Consequences of the Communications and Internet Revolution", **The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations**, John Baylis & Steve Smith (eds.), Third Edition, Oxford University Press, Oxford, New York, 2006, s. 622.

⁴⁵ Jonathan D. Aronson, "Causes and Consequences...", s. 629.

⁴⁶ **Ibid**, s.628.

uygulamaktadır. Bu anlamda Lee Edwards, **Mediapolitik: How the Mass Media Have Transformed World Politics** başlıklı eserinde ‘mediapolitik’ kavramsallaştırmasıyla bilişim teknolojilerinin ortaya çıkardığı ağlarda özellikle medya ağlarında yer almanın başta sivil toplum örgütleri, bireyler ve devletler için yeni tarz güç elde etme şekli haline geldiğini analiz ederek medyayı dünya politikasında merkezi oyuncu olarak konumlandırmıştır⁴⁷. Benzer şekilde John Arquilla ve David Ronfeldt, **The Emergence of Noopolitik: Toward An American Information Strategy** başlıklı eserlerinde bilişim teknolojilerinin dünya politikasında yeni bir politika tarzı ürettiğini ve bu şekilde *Noopolitik* kavramını realpolitik kavramına alternatif olarak ileri sürmüşlerdir. Onlara göre, jeopolitiğin yanında yeni bir siyaset alanı ortaya çıkmış ve bu alanda devletlerin dışında devlet-dışı denilen sivil toplum örgütleri, sosyal hareketler ve bireylerin yeni aktörler olarak sisteme eklemlendiği, bunların dünya politikasını etkilediği “noopolitik” olarak kavramsallaştırdıkları yeni bir dünya politikasının ortaya çıktığını, bunun uluslararası politika ve diplomasiyi dönüştürdüğünü ileri sürmüşlerdir⁴⁸. Ayrıca, noopolitik adını verdiği diplomasi tarzını realpolitik ve devlet temelli diplomasinin karşısı olarak sunmakta ve noopolitik diplomasisinin devlet-dışı aktörleri de içeren ağlar üzerinde cereyan eden diplomasi tarzının bilgi çağında geliştiğini ileri sürmüşlerdir⁴⁹.

Aynı şekilde David Bollier, **The Rise of Netpolitik: How the Internet Is Changing International Politics and Diplomacy** isimli çalışmasında “*Netpolitik*” kavramı ile genelde internet temelli bir dünya politikasının özelde yumuşak güç

⁴⁷ Lee Edwards, **Mediapolitik: How the Mass Media Have Transformed World Politics**, Catholic University of America Press, Washington, D.C., 2001, s.7.

⁴⁸ John Arquilla and David Ronfeldt, **The Emergence of Noopolitik: Toward An American Information Strategy**, RAND National Defense Research Institute, Santa Monica, California, 1999, s.28-29.

⁴⁹ John Arquilla and David Ronfeldt, **op. cit.** s.x.

olarak yeni bir diplomasi tarzının realpolitik kavramının yerine geçeceğini ileri sürmüştür⁵⁰. David Rothkopf da “*Cyberpolitik: The Changing Nature of Power in the Information Age*” başlıklı makalesinde siberpolitik (cyberpolitik⁵¹) kavramı çerçevesinde realpolitik'in bugün yerini siberpolitik'in⁵² aldığı ve sanal politika çağında artık devletlerin realist anlayıştaki yegane konumunu yitirerek devlet-dışı aktörlerin dünya politikasına eklemlendiği ve materyal gücün yanında enformasyona dayanan yeni güç anlayışının ortaya çıktığını ileri sürmüştür⁵³.

Uİ kuramlarında ise Nazli Choucri'nin **Cyberpolitics in International Relations** eseri, teknoloji etkeni çerçevesinde küresel politikanın bir boyutu olarak sanal politika paradigmasının kuramsallaştırılması çabasına örnek verilebilir⁵⁴. Ayrıca bu yöndeki kuramsallaştırma çabalarına Philip Cerny'nin **Rethinking World Politics: A Theory of Transnational Neopluralism** başlıklı eseri de eklenebilir. Cerny, transnasyonal yeni çoğulculuk kuramında bilişim teknolojileri ve küreselleşmenin etkisi temelinde yeni dünya politikasının devletler sisteminden ulus

⁵⁰ David Bollier, **Rise of Netpolitik: How the Internet Is Changing International Politics And Diplomacy**, A Report of the Eleventh Annual, Aspen Institute, Washington, D.C., 2003, s.2 ve s.16.

⁵¹ Siber alanın dünya politikasını etkilediği savını 1999 yılında ileri süren Rosecrance, geleneksel politikanın topraksal(teritoryal), askeri ve ticari gücün yerini iletişim ve enformasyon teknolojileri çerçevesinde yeni parametrelerin aldığını belirterek bütün ulusların sanal (virtual) devlete dönüştüğünü iddia ettiği çalışma için bkz. Richard N. Rosecrance, **The Rise of the Virtual State: Wealth And Power In The Coming Century**, Basic Books, New York, 1999.

⁵² Uİ yazınında da siberpolitik etkili olmaya başlamıştır. Nitekim Uİ disiplini alanında SSCI indeksinin prestijli dergilerinden **International Political Science Review** (IPSR) 2000 yılındaki haziran sayısının özel konusu olarak Uİ'de Siberpolitik (CyberPolitics in International Relations) olarak seçmiştir. Harvard Üniversitesi Profesörü Simmons, küresel bilgi çağının Uİ çalışmaları için yeni ve ilginç sorular ortaya çıkardığını belirterek küreselleşen enformasyon teknolojilerinin dünyadaki sosyal ve siyasi ilişkileri etkilediği ve devletlerarası güç ilişkilerinden devlet ve sivil toplum arasındaki güç ilişkilerini etkilemekte olduğunu ortaya koymuştur. Uİ ve bilgi çağı çalışması için bkz. Beth A. Simmons, “International Studies in the Global Information Age”, **International Studies Quarterly**, Vol.55, 2011ss. 589–599, s.589.

⁵³ David Rothkopf, “Cyberpolitik: The Changing Nature of Power in the Information Age”, **Journal of International Affairs**, Vol.51, No: 2, Spring 1998, ss. 325–359, s.326.

⁵⁴ MIT Profesörü Choucri, siber alanı esas alarak Uİ için “Lateral Pressure Teorisi” geliştirmiştir. Buna göre, adem-i merkezîyetçi (decentralization) ve maddesel olmayan (dematerialization) siber alan yeni etkileşim sistemleri yaratarak yeni uluslararası etkileşimler ortaya çıkarmaktadır. Bunlar devletin yeni meydan okumalarla karşı karşıya kalmasına yol açmıştır. 21. yüzyıl Uİ teorisi için siberpolitik kavramsallaştırmalarının önemli bir alan olacağı anlaşılmaktadır. Detaylı analiz için bkz. Nazlı Choucri, **Cyberpolitics in International Relations**, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, 2012, s.23, 36, 47.

ötesi ağların geçerli olduğu adını “ulus ötesi yeni çoğulculuk” olarak ifade ettiği yeni bir dünya politikasının şekillendiğini iddia etmiştir. Bu çerçevede yeni küreselleşme ve bilişim teknolojilerindeki gelişmeler sonucu, yeni bir güç ile diplomasi anlayışının geliştiği ve aynı zamanda sivil toplum ve kamuoyunun öneminin arttığı bir dünyanın oluşmakta olduğu anlaşılmaktadır. Bu yeni dönemde, yeni kavramlar ortaya çıkarken eski kavramlarında yeni anlamlar kazandığı görülmektedir.

Netice itibariyle, aktör olarak devlet merkezli üzerine kurulu Uİ disiplini de artık birey, sivil toplum ve kamuoyu üzerine kurulu küresel ilişkiler disiplinine dönüşmektedir. Bu da Uİ’deki eski analiz kalıplarının yerine yenilerinin kullanılmasını ve yeni bakış açılarını gerekli kılmaktadır. Kamu diplomasisi ve onun kavramsal çerçevesini oluşturan yumuşak güç, diplomasi, kamuoyu ve sivil toplum kavramlarının özelde diplomasi ve dış politika genelde Uİ disiplininde yeni kavramsal açılımlar sağlaması kuvvetle muhtemeldir.

2. KAMU DİPLOMASİSİNİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1. Uluslararası İlişkiler Disiplininde Güç Kavramı

Kamu diplomasisinin kavramsal çerçevesini oluşturan kavramlardan ilki bu kısımda yeni bir güç tanımı geliştirmekten ziyade kamu diplomasisi bağlamında güç kavramının değişen boyutunun ortaya konulması amaçlanmaktadır. Yöntemsel olarak KD'nin eksen kavramı olarak da niteleyebileceğimiz yumuşak güç kavramına geçmeden evvel geniş çerçevede ama genel olarak güç kavramının Uİ kuramlarında nasıl anlamlandırıldığı ve kavramsallaştırıldığı ele alınacaktır. Bu minvalde kavramsal çerçevemizin birinci düzeyi olarak kamu diplomasisinin yumuşak güç olarak kavramsallaştırılması analiz edilecektir.

Öncelikle güç kavramının heterojen, karmaşık, çok değişkenli, çok boyutlu-yönlü kapsamlı, geniş ve aynı zamanda derinliği olan bir kavram olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Bu bakımdan güç kavramı, muğlak ve tartışmalı bir kavramdır ki, Uİ yazınlarında güç analizlerine geçmeden evvel hemen hemen bütün yazarlar, öncelikle güç kavramının tartışmalı ve muğlak olduğunu söyleyerek analizlerine başlamaktadır. Güç kavramının zaman-mekan, bağlam, uluslararası sistem, siyasal-sosyal ve ekonomik koşullara, ilişkilere, yapılara göre değişen bu evrimsel ve değişken niteliği, doğal olarak tanımsal problemlere ve anlam karmaşasına yol açmaktadır. Aynı zamanda Uİ disiplinin analitik temel kavramı olmasına rağmen literatürde ortak bir güç kavramı anlayışı mevzu bahis değildir. Aslında Uİ disiplininde evrensel ya da ortak bir güç kavramı ve anlayışının olmaması kavramın niteliği bakımından doğaldır. Zira başta da ifade edildiği üzere güç kavramının çok karmaşık ve çok boyutlu niteliği, güç kavramı üzerine kesin

yargılara varmanın ve evrensel ortak bir tanım aramanın yanlış olduğunu göstermektedir. Güç kavramının bu özelliği literatürde temel tartışmaların da kavramın içeriği, kaynakları ve nasıl ölçülebileceği, gözlemlenebileceği üzerinde odaklanılmasına sebep olmaktadır.

Uİ disiplinde güç kavramını ve tartışmalarını etkileyen literatüre bakıldığında ilk olarak Robert Dahl'ın 1957 yılındaki *"The Concept of Power"* makalesi karşımıza çıkmaktadır. Uİ disiplinindeki hemen hemen bütün güç tartışmaları ve analizlerinde referans verilen ve daha sonraki güç kavramsallaştırmalarını etkileyen Dahl'ın görüşleri Uİ yazınına büyük ölçüde etkilemiştir. Dahl'ın Uİ disiplinindeki güç kavramsallaştırmasını etkileyen meşhur tanımına göre güç, A aktörünün B aktörü üzerinde güç sahibi olması ve bu şekilde A aktörünün yapamayacağını B aktörüne yaptırabilme kapasitesi ve yeteneğidir⁵⁵. Bu anlamda B aktörünün davranışının sebebini A aktörüne bağlayarak A aktörünün B aktörü üzerinde güç sahibi olduğunu ve bu şekilde A'nın B üzerinde güç kullandığını ileri sürmektedir. Buna göre, Dahl'ın güç kavramsallaştırması, bir yandan ölçülebilen güç anlayışını temsil ettiği gibi öte yandan da aktör odaklı ve sezgisel olmakla birlikte aktörlerin sahip olduğu kaynaklar ve yeteneklerle ilişkilidir. Aynı zamanda gücü aktörler arasındaki davranışların ilişkileri olarak görmesiyle davranışsal çerçeveden Dahl'ın güç kavramsallaştırması yaptığı anlaşılmaktadır. Diğer taraftan gücü bir aktörün kapasitesi olarak görme ve gücün aktörler arasındaki ilişkilerden üretilmesi olarak tanımlanması anlamında Weberyen güç anlayışının etkisi, Dahl'ın güç kavramsallaştırmasında kendini göstermektedir. Ancak Baldwin'e göre,

⁵⁵ Robert A. Dahl, "The Concept of Power", **Behavioral Science**, 2:3, July 1957, ss.201-215,s.203.

Weber'in yaklaşımında güç, yapılar ve kurumlar bağlamında ele alınırken, Dahl ise gücü mevcut toplulukların sınırları içerisinde tartışmıştır⁵⁶.

Peeter Bachrach ve Morton Baratz⁵⁷ ise “*Two Faces of Power*” başlıklı makalede Dahl'ın bu güç kavramsallaştırmasına karşı bir cevap ve eleştiri niteliğinde gücün iki yüzü (two faces of power) kavramını geliştirerek gücün ikinci boyutunu ortaya çıkarırlar. Onlara göre, doğrudan gözlemlenemeyen gündem oluşturma, gündemin kontrol edilmesi gücün ikinci boyutudur. Gücün ikinci boyutu olan gündem belirleme, Nye'in yumuşak güç kavramsallaştırmasında da kabul ettiği bir yöndür. Ancak yumuşak güç başlığı altında ayrıntılı olarak değineceğimiz gibi Nye'in yumuşak güç kavramsallaştırması, Bachrach ve Baratz'ın geliştirdiği gücün ikinci yüzü olan gündem oluşturmada etkilenmekle beraber farklı biçimde temellendirilmesi söz konusudur. Arkasından Steven Lukes, **Power: A Radical View** eserinde Dahl ve Bachrach-Baratz'ın güç kavramsallaştırmalarını ilkinin potansiyel güç, ikincisinin ise mevcut (actual) güç anlayışı içerdiği ve bu anlamda aralarındaki farkın gücü elinde bulundurma (possession of power) ve güç kullanmaya (exercise of power) dayandığı⁵⁸ şeklinde eleştirerek bunlara karşı üç boyutlu güç kavramsallaştırması geliştirir. Lukes, aktörler arasındaki neden-sonuç ilişkileri çerçevesinde gözlemlenebilir gücün birinci boyut olduğunu, ikinci boyutunun -çıkar kavramını kullanarak- güç kullanan tarafın diğerinin davranışlarını kendi çıkarlarına ters düşecek şekilde yönlendirebilmesi olarak ifade etmiştir⁵⁹.

⁵⁶ David A. Baldwin, "Power Analysis and World Politics: New Trends versus Old Tendencies", **World Politics**, 31(2): 1979. ss. 161-194.

⁵⁷ Peter Bachrach, Morton S. Baratz, "Two Faces of Power", **The American Political Science Review**, Vol. 56, Issue 4 (Dec., 1962), ss. 947-952.

⁵⁸ Steven Lukes, **Power: A Radical View**, Palgrave Macmillan, New York, 1974, s.5.

⁵⁹ **Ibid**, s.32.

Üçüncü boyut ise Bachrach ve Baratz'n ifade ettiği gibi sadece gündemi belirleme değil, aynı zamanda aktörlerin tercihlerinin şekillendirilmesidir⁶⁰. Bu çerçevede Lukes'in güç kavramını sosyolojik temelli ve aktör yönlü olarak ve bu anlamda hem ilişkisel⁶¹ ve davranışsal hem de sistemik ve yapısal bir kavram olarak ele aldığı sonucu çıkarılabilir. Lukes'in sosyolojik güç kavramsallaştırmasını Uİ disiplininde Michael Barnett ve Raymond Duvall, "*Power in International Politics*" makalesinde Uİ'nin bir sosyal teorisi olan konstrüktivist çerçevede farklı bir güç kavramsallaştırması geliştirirler. Onlara göre, sosyal ilişkiler içinde ve yoluyla üretilen güç kavramı⁶² etkileşimsel ve inşacı olmak üzere iki boyutludur. Sosyal ilişkiler içinde etkileşim ilişkileri sonucu üretilen güç, etkileşimsel güç (interactive) olurken yine sosyal olarak inşa edilen ve sosyal süreçler çerçevesinde özne ve amiller arasında gerçekleşen güç ilişkileri inşacı (constitutive) güçtür⁶³. Kısaca, Michael Barnett ve Raymond Duvall, yumuşak gücü anlamada temel oluşturan sosyal ilişkilerin etkileşimi ve inşası sonucu üretilen ve çalışan bir güç kavramsallaştırması sunmuşlardır.

Son olarak Uİ disiplininde güç kavramı üzerine David Baldwin'ın 2002 yılında yayınlanan "*Power and International Relations*" başlıklı makalesi⁶⁴ öne çıkmaktadır. Baldwin bu makalesinde gücün boyutlarını, kapsam (scope), alan

⁶⁰ Ibid, s.121.

⁶¹ Lukes'dan önce Uİ çalışmalarında gücü ilişkisel yönden ilk ele alan Harold ve Margaret Sprout dur. Harold Sprout and Margaret Sprout, **Man-milieu Relationship Hypotheses in the Context of International Politics**, Center of International Studies, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1956.

⁶² Michael Barnett ve Raymond Duvall, "Power in International Politics", **International Organization**, Vol.No. 59, Issue 01, January 2005, ss. 39-75, s.42; Michael Barnett ve Raymond Duvall, "Power in Global Governance", Michael Barnett ve Raymond Duvall (eds), **Power in Global Governance**, Cambridge University Press, Cambridge, 2005, s.45.

⁶³ Michael Barnett ve Raymond Duvall (eds.), **Power in Global...**, s. 8-10, Michael Barnett ve Raymond Duvall, "Power in International Politics", **op. cit.**, s.45-46.

⁶⁴ David Baldwin, "Power and International Relations", **Handbook of International Relations**, Walter Carlsnaes, Thomas Risse, Beth A Simmons (eds.), Second Edition, Sage Publication, Los Angeles, London, New Delhi, Sinapore, Washington DC, 2013, ss.273-297, s.275.

(domain), ağırlık (weight), maliyet (costs) ve araçlar olmak üzere beş düzeyde ele almakta, gücün araçlarını da sembolik, ekonomik, askeri, diplomatik araçlar olmak üzere dörde ayırmıştır. Editörlüğünü Barnett ve Duvall'ın yaptığı 2005 yılında yayınlanan **Power in Global Governance** başlıklı derleme eserde⁶⁵ ise güç kavramı, yönetim ve küreselleşme çerçevesinde çok yönlü ele alınmıştır. Daha sonra 2007 yılında yayınlanan ve alanında seçkin bir referans kaynağı olan **Power in World Politics** başlıklı derleme çalışmada⁶⁶ güç kavramı, Uİ disiplini ve kuramları çerçevesinde çok yönlü analiz edilmiştir.

Değer yüklü bir kavram olması dolayısıyla her güç tanımı ve kavramsallaştırması farklı bir dünya görüşünü yansıtmaktadır⁶⁷. Bu anlamda güç kavramı, teori yüklü bir kavram olmakla birlikte tek bir kurama indirgenemez. Nitekim bütün Uİ kuramlarının farklı bir güç fikri, anlayışı ve kavramsallaştırması söz konusudur. Genel olarak güç kavramı, Uİ disiplinini tanımlayan bir kavram ve dolayısıyla güç ilişkileri de Uİ'in temel özelliği ve çalışma alanıdır. Merkezinde güç ilişkilerinin olduğu bir disiplin olarak Uİ'de ortak bir güç kavramı, kavramsallaştırması ve çerçevesi yoktur.

2.1.1. Realist Teoride Güç Anlayışı

Uİ disiplininde güç kavramı, realizm teorisi⁶⁸ ile çok yakından ilişkili hatta realizm teorisinin bir güç kuramı olduğu söylenebilir⁶⁹. Realizm kuramında gücü

⁶⁵ Michael Barnett and Raymond Duvall, **op. cit.**

⁶⁶ Felix Berenskoetter and M.J. Williams, **Power in World Politics**, Routledge Taylor & Francis Group, London and New York, 2007.

⁶⁷ G. Thomas Goodnight, herhangi bir güç tanımlamasının siyasi olduğunu ve siyasi değer içerdiğini ileri sürer. Aktaran Hayden, **op. cit.**, s.55.

⁶⁸ Jack Donnelly, **Realism and International Relations**, Cambridge University Press, Cambridge, 2000, Michael C. Williams (ed.), **Realism Reconsidered: The Legacy of Hans Morgenthau in International Relations**, Oxford University Press, Oxford, 2007, Kenneth Waltz, **Theory of**

uluslararası politikada sine qua non (olmazsa olmazı) olarak savunan realistler, güç kavramına merkezi önem atfederek uluslararası politikayı sürekli güç mücadelesi olarak görürler⁷⁰. Realist teoride güç, temel kavram olarak uluslararası politikayı anlamada analitik bir araç olarak görülmektedir⁷¹. Realistler, uluslararası politikayı analiz etmede ve devletleri güçlerine göre sınıflandırma ve devletlerin davranışlarını anlamlandırmada analitik bir araç olarak güç ve çıkar kavramlarını⁷² kullanmışlardır. Nitekim realizm, uluslararası politikayı güç ve çıkar alanı olarak görür⁷³. Genel olarak realistlerin güç anlayışında sabit ve tarih-dışı evrensel ilkelere göre güç kavramını tanımlama gayreti söz konusu olsa da ironik biçimde realistler arasında güç kavramı tanımında bir uzlaşma yoktur.

Realizm teorisi içerisindeki farklı güç kavramsallaştırmaları, realizm kuramının kendi içindeki farklılaşmasıyla da yakından ilişkilidir. Klasik realizmin öncüleri olan Thucydides ve Machiavelli’de ontolojik olarak güç politikası insan doğasının bir sonucudur ve bu anlamda onlara göre, uluslararası politika güç politikasıdır⁷⁴. Aynı yaklaşım çerçevesinden devam eden E.H. Carr, politikayı güç politikası olarak değerlendirerek üç farklı güç unsuru ya da üç çeşit güç ortaya koyar. Ona göre, askeri, ekonomik ve ideolojik-kültürel⁷⁵ olmak üzere üç farklı güç unsuru

International Politics, McGraw Hill, New York, 1979, Richard K. Ashley, 'The Poverty of Neorealism', **International Organisation** 38(2): 1984, ss. 225–86.

⁶⁹ Brian C. Schmidt, "Realist Conceptions of Power", **Power in World Politics...**, s.43 ve 60.

⁷⁰ Brian C. Schmidt, **op. cit.**, s.44.

⁷¹ Felix Berenskoetter, "Thinking about power", **op. cit.**, s.1.

⁷² Morgenthau, güç kavramını çıkar ya da çıkar kavramını güç olarak tanımlayarak güç ve çıkar kavramlarını birbirine içkin olarak yorumlamıştır. Morgenthau, **op. cit.**, s.5, Bir anlamda realistler, güç ve çıkar kavramlarını birbiriyle evlendirmişlerdir. Oysa aralarında zorunlu bir ilişki yoktur. Realizmde güç ve devlet kavramlarının da birbiriyle eklemlenmesi söz konusudur. Yani Realizmde güç devlete ait olarak görülmüş ve güçten bahsedilirken devletin gücü anlaşılmaktadır.

⁷³ Jack Donnelly, **Realism and International Relations**, Cambridge University Press, Cambridge, 2000, s.9.

⁷⁴ Brian C. Schmidt, **op. cit.**, s.45 ve 48.

⁷⁵ İdeolojik-kültürel güç kavramsallaştırması, Michael Mann'da da söz konusudur. Ona göre, askeri güç, ekonomik güç, siyasi güç ve ideolojik-kültürel güç olmak üzere dört çeşit güç kaynağı vardır.

ve çeşidi söz konudur⁷⁶. Morgenthau ise ontolojik açıdan devletlerin insanlar gibi güç elde etme arzusunda olması sebebiyle uluslararası politikada güç arayışının kaçınılmaz olduğu ve bütün politikanın güç politikası olduğu anlayışını ileri sürmüştür⁷⁷. Bu çerçevede Morgenthau'ya göre gücün, coğrafya, doğal kaynaklar, sınai kapasite, askeri hazırlık, nüfus, ulusal karakter, ulusal moral-maneviyat, diplomasi kalitesi gibi sekiz unsuru söz konusudur⁷⁸.

Bu anlamda klasik realistlerden Carr⁷⁹ ve Morgenthau'nun⁸⁰ gücün materyal olmayan unsurlarına değinmeleri, diplomasi ve kamuoyunu bir güç unsuru olarak tanımlamaları ile KD'nin kavramsal zeminini daha ilk zamanlarda ortaya koydukları düşünülebilir. Diğer bir deyişle, klasik realizmde yumuşak güç ve KD anlayışının var olduğunu söylemek mümkündür. Daha sonra güç kavramının sert ve yumuşak güç olarak ikiye ayrılmasına karşı Carr'ın gücün bölünemezliği⁸¹ ilkesini erken tarihlerde dile getirmesi dikkat çekicidir. Nitekim Nye, 1990'da yumuşak güç kavramsallaştırmasında sert güç ve yumuşak güç ayrımını başta keskin bir şekilde yapsa da daha sonra sert ve yumuşak gücü akıllı güç (smart power) kavramında birleştirerek 1939 yılında Carr'ın dediğine 2004 yılında geri dönmüştür. Morgenthau ve Carr bu şekilde geniş bir güç kavramsallaştırması yapmakta ve bu güç tanımında gücü kaynaklarına göre tanımlasalar da bu kaynakların hem materyal hem de

Michael Mann, **The Sources of Social Power: Volume 1, A History of Power from the Beginning to AD 1760**, Cambridge, Cambridge University Press, 1986, s.2.

⁷⁶ Edward.H.Carr, **The Twenty Years' Crisis, 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations**, Perennial, HarperCollins, New York, 2001,s.102-145.

⁷⁷Hans Morgenthau, **Politics Among Nations...**, s.16-17.

⁷⁸**Ibid**, s. 110-147.

⁷⁹ Carr, gücün üçüncü çeşidini fikirler üzerinde güç (power over opinion) olarak kavramsallaştırmakta ve Kamu Diplomasisinin ilk versiyonu olan Propagandayı fikirler üzerinde bir güç kaynağı olarak görmektedir. E. H. Carr, **op. cit.**, s.132.

⁸⁰Hans Morgenthau, **op. cit.**, s. 135-148.

⁸¹Brian C. Schmidt, **op. cit.**, s.49.

materyal olmayan unsurlarını dışlamışlardır. Ondan sonra gelen realistlerin ise güç kavramsallaştırmasını sadece materyal kaynaklara indirgediği görülmektedir.

Neo-realizm ya da yapısal realizm, klasik realizmin güç arayışının nedenini insan doğasına bağlayan ontolojisinden uzaklaşarak güç mücadelesinin nedenini anarşi ortamına dayandırarak klasik realistlerden ayrılmışlardır. İlk yapısal realist olarak değerlendirilen Thomas Hobbes'un yüksek bir gücün yokluğunun insanları ebedi güç arayışına ittiği⁸² yaklaşımından esinlenerek devam ettiren Kenneth Waltz, uluslararası sistemde ontolojik olarak varoluşsal bir güvensizlik ortamına neden olan anarşinin devletler arasındaki güç mücadelesine yol açtığı savını ileri sürmüştür⁸³. Diğer bir ifadeyle, Waltz'a göre anarşi durumu, güç politikasını ortaya çıkarmaktadır⁸⁴. Klasik realistlerden farklı olarak Waltz, uluslararası sistem açısından gücü tanımlar ve uluslararası sistemin yapısının devletlerin güçlerine göre belirlendiği ve sistemdeki güç dağılımının temel değişken olduğu bir uluslararası politika öngörür.

Ayrıca Waltz, gücü realizmdeki gibi amaç olarak değil, araç olarak değerlendirmiş ve devletlerin amacının güvenlik olduğu ve gücün güvenliğe ulaşmanın bir aracı olduğunu ileri sürmüştür. Bununla birlikte, Morgenthau'da olduğu gibi uluslararası politikayı bir güç mücadelesi olarak gören Waltz, güç kavramını nüfus ve coğrafya büyüklüğü, kaynak varlığı, ekonomik kabiliyet, askeri güç ve dayanıklılık, siyasi istikrar ve yetkinlik-yeterlik (competence) olarak yedi

⁸² Arnold Wolfers da anarşik sistemin güvensizliğinin devletleri güç arayışına zorladığı savını ileri sürmüştür. Schmidt, s.53,

⁸³ Kenneth N. Waltz, **Theory of International Politics**, Addison-Wesley Publishing Company, USA, 1979, s.113.

⁸⁴ Waltz, anarşi düzeninin devletleri güç ve güvenlik arayışına ittiğini ileri sürmektedir. Neorealizmin de kendi içinde ofansif (Mearsheimer'e göre sistemin yapısı devletleri daha fazla güç elde etmeye yönelir) ve defansif (yapısal faktörler devletlerin ne kadar güç elde edeceğini sınırlar) olarak ayrılarak devletlerin öncelikli olarak güvenlik- azamileştiricisi (security-maximisers) mi yoksa güç-azamileştiricisi (power-maximisers) mi olduğu tartışılmaktadır. Brian C. Schmidt, **op. cit.**, s. 46.

unsura dayandırarak tanımlamıştır⁸⁵. Özünde ise Waltz, uluslararası politikada gücün askeri güç demek olduğunu savunur⁸⁶. Sonuç olarak realizmin güç kavramı, genel itibariyle devlet-temelli ve sert-askeri güç odaklı olarak materyal kaynaklara göre kavramsallaştırılmış ve bütün politika da güç politikası⁸⁷ olarak değerlendirilmiştir.

2.1.2. Liberal/Neoliberal Teoride Güç Anlayışı

Liberal⁸⁸/neoliberal teorinin uluslararası ilişkiler anlayışı realizmdeki gibi uluslararası politikanın sadece devletlerden ibaret olduğu anlayışından farklıdır. Neoliberalizme göre, uluslararası politikanın aktörleri başta devletler olmak üzere uluslararası örgütler, çokuluslu şirketler, sivil toplum örgütleri ve bireylerdir. Bu anlamda neoliberalizm⁸⁹, uluslararası ilişkileri realizmin devletler sistemi yerine toplumsal ilişkiler sistemi olarak görür ve sivil topluma ağırlık verir⁹⁰. Ayrıca devlet-dışı aktörlere de büyük önem atfeder. Daha önce de ifade edildiği üzere neoliberalizm ve konstrüktivizm kuramlarının sivil toplum boyutu, 1980'lerden itibaren küresel sistemin devlet merkezli sivil toplum merkezli düzene doğru

⁸⁵Kenneth N. Waltz, **op. cit.**, s.131.

⁸⁶Brian C. Schmidt, **op. cit.**, s.54.

⁸⁷Frederick Schuman, **International Politics: An Introduction to the Western State System**, New York: McGraw-Hill, 1933, s.491, Schmidt, **op. cit.**, s.44,

⁸⁸Liberal Teori, 1970'lerde ortaya çıkmışsa da düşünsel kökenleri liberal modern devletin ya da modern anayasal devletin ortaya çıkışına kadar uzanmaktadır. Aydınlanma geleneğinin bir uzantısı olan liberalizm, bir modernite projesidir. Robert Jackson ve Georg Sorensen, **Introduction to International Relations: Theories and Approaches**, Oxford University press, Oxford, Third Edition, 2007, s.98.

⁸⁹Neoliberalizm üzerine eleştirel okumalar için bkz. Alfredo Saad-Filho and Deborah Johnston, **Neoliberalism: A Critical Reader**, Pluto Press, London, 2005.

⁹⁰Subir Sinha, "Neoliberalism and Civil Society: Project and Possibilities", Alfredo Saad-Filho and Deborah Johnston, **Neoliberalism: A Critical Reader**, Pluto Press, London, 2005,s.163.

kaymasıyla doğrudan ilişkilidir. Bunda 1980'lerden itibaren küresel politikada demokratikleşme talepleri etkili olmuştur⁹¹.

Diğer taraftan liberalizm çeşitli türlere ayrılmıştır. Buna göre, demokratik liberalizm, kamuoyu duyarlılığını ön plana çıkarmaktadır. Bilişsel liberalizm ise demokrasi-eğitim ilişkisini kurar ve vatandaşların siyasete katılımının artması ve karar vericiler üzerinde etkili olacağını varsaymaktadır. Toplumsal liberalizm ise uluslararası toplumun uluslararası ilişkilerin hükümsel olmayan yönü ile uluslararası politikada gündemi belirlemeye önem verir ve toplumlararası transnasyonel hükümet-dışı ağları ön plana çıkarır. Locke, Kant ve Grotius'a dayanan ve Robert O. Keohane ve Joseph S. Nye'in UI disiplinine getirdiği kurumsal liberalizm⁹² ise ortak çıkar ve değerlere dayanan uluslararası kurumsal düzenlemelerin barış ve işbirliğini artıracığını ve uluslararası rejimlerin barışın sürekliliğini sağlayacağını varsaymaktadır. Genel olarak neoliberal teori, diplomasiye ve yumuşak araçlara, kamuoyuna, sivil toplum ve devlet-dışı aktörlere ve çoğulculuğa (çok-kültürcülük ön plana çıkarılır) önem verir. Neoliberalizm, karşılıklı karmaşık bağımlılık (interdependence) tezi ile bireyler ve devletler arasındaki karşılıklı bağları ön plana çıkarır. Ayrıca devletlerarası kurumsal işbirliğinin önemini vurgulayarak karşılıklı karmaşık bağımlılık artarsa işbirliğinin gelişeceğini ve çatışma olasılığının azalacağı savını ileri sürer⁹³.

Bu çerçevede liberal güç anlayışı, gücün materyal olduğu kadar materyal olmayan unsurlarını da kapsamaktadır. Realizm askeri güce öncelik verirken

⁹¹ Samuel P. Huntington, **The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century**, University of Oklahoma Press, Oklahoma, 1991; Douglas Brinkley, "Democratic Enlargement: The Clinton Doctrine," **Foreign Policy**, No. 106 (Spring) 1997, pp. 111-127.

⁹² Liberal kurumsalcılık, gücü gündem oluşturma olarak görmektedir. Arthur A. Stein, "Neoliberal Institutionalism", Christian Reus-Smit ve Duncan Snidal, **The Oxford Handbook of International Relations**, Oxford University Press, Oxford, 2008, s.693.

⁹³ Ayrıntılı değerlendirme için bkz. Robert O. Keohane ve Joseph S. Nye Jr., **Power and Interdependence**, Second Edition, HarperCollins Publishers, USA, 1989.

liberalizmin ekonomik güce öncelik verdiği görülmektedir. Küreselleşen dünyanın karşılıklı bağımlı hale geldiği ve transnasyonel ilişkilerin arttığı uluslararası ortamda gücün doğası da değişmektedir. Keohane ve Nye, güç kavramını karmaşık karşılıklı bağımlılık kavramıyla ilişkilendirir⁹⁴ ve karşılıklı bağımlılık ortamında güç elde etmek için gündem belirleme ve ulus-ötesi bağlantıların kullanılması önem kazanmaktadır. Böylece kamuoyuna önem vererek gündem oluşturabilmenin önemli bir güç unsuru olduğu ileri sürülür. Ayrıca neoliberaler, aktörler arasındaki ilişkilerden doğan bir güç tanımı yaparak ilişkisel düzeyde güç kavramsallaştırması yapmışlardır. Genel olarak Der Derian'ın ifade ettiği gibi güç her şeyden önce bir ilişkidir⁹⁵. Diplomasi, müzakere, gündem oluşturma gibi gücün yumuşak araçlarına önem veren neoliberal teori, yumuşak güç kavramsallaştırmasının da kuramsal zeminini teşkil etmektedir.

2.1.3. Konstrüktivist Teoride Güç Anlayışı

Konstrüktivizmde güç, hem materyal hem de sosyal ilişkilerle üretilmektedir. Konstrüktivist anlamda gücün sosyal olarak inşa edilmesi, epistemolojik açıdan realizmin özcü yaklaşımının terkedildiği ve bu şekilde konstrüktivist güç kavramının zamanla değişen dinamik ve sürekli yeniden üretilen niteliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca konstrüktivizmde güç, ilişkisel olarak kavramsallaştırılmıştır⁹⁶. Bununla birlikte, konstrüktivizmin güç yaklaşımında realizmin materyal boyutlarının da ihmal edilmeyip dahil edilmesi, güç kavramının

⁹⁴Robert O. Keohane and Joseph S. Nye Jr., **Power and Interdependence...**, s.247.

⁹⁵James Der Derian, **On Diplomacy**, Basil Blackwell, Oxford, New York, 1987, s.117.

⁹⁶Konstrüktivizmin ilişkisel güç yaklaşımı hem materyal hem de materyal olmayan unsurları da içermektedir. Walter E. Carlsnaes, Thomas Risse, Beth A Simmons (Eds.), **Handbook of International Relations**, Sage Publications, London, 2002, s.250.

Samuel Barkın'ın ifade ettiği üzere ⁹⁷ realist konstrüktivizm çerçevesinde kavramsallaştırıldığı anlaşılmaktadır. Yine konstrüktivistler, Morgenthau'nun gücün her yerde hazır ve nazır olduğu fikriyle de örtüşmektedirler ⁹⁸. Diğer taraftan konstrüktivist güç kavramsallaştırmasını realist ve liberal yaklaşımlardan ayıran en temel özellik, konstrüktivizmin karşılıklı sosyal inşa sonucu üretilen güç anlayışına odaklanmasıdır.

Konstrüktivistler, gücü temelde fikirsel, sosyal, normatif, kültürel ve söylemsel açılardan kavramsallaştırmaktadırlar. Konstrüktivizm, güç kavramına fikirleri dahil ederek gücün fikirler tarafından inşa edildiği ⁹⁹ ve fikirlerin bir güç kaynağı olduğu şeklinde fikirsel güç (ideational power) kavramsallaştırmasını yapmışlardır. Konstrüktivizmde aslında Weber ¹⁰⁰ ve Giddens'dan ¹⁰¹ esinlenilerek gücün özneler arası etkileşimle, sosyal ilişkiler içinde ve yoluyla üretilmesi ¹⁰² olarak sosyal güç kavramsallaştırması yapılmıştır. Öte yandan konstrüktivizmin sosyal gücü

⁹⁷ Konstrüktivizm ile Realizmi birleştirerek realist Konstrüktivizm yaklaşımını ileri süren Barkın'ın çalışması için bkz. J. Samuel Barkın, **Realist Constructivism: Rethinking International Relations Theory**, Cambridge University Press, Cambridge, 2010.

⁹⁸ Ted Hopf, "The Promise of Constructivism in International Relations Theory", **International Security**, Vol. 23, No. 1 (Summer, 1998), 171-200, s.181; Schmidt, Realist..., s.50.

⁹⁹ Stefano Guzzini and Anna Leander, **Constructivism and International Relations: Alexander Wendt and his Critics**, Routledge, London and New York, 2006, s.24.

¹⁰⁰ Weber, güç kavramını sosyal ilişkiler çerçevesinde değerlendirerek gücün sosyal ilişkiler içinde bir aktörün isteklerini ikna etmek için bir fırsat ve şans olarak tanımlamıştır. Ayrıca Weber gücün ajan ve özneler arasındaki ilişkilerin sonucunda görülebileceğini vurgulamıştır. İşe Konstrüktivistler Weber'in bu şekildeki güç anlayışından esinlenmişlerdir. Bkz. Felix Berenskoetter, "Thinking about Power", Felix Berenskoetter and M.J. Williams (eds.), **Power in World Politics...**, s.3 ve 32.

¹⁰¹ Anthony Giddens, Yapılandırma (structuration) kuramında gücü sosyal yapının bir bileşeni olarak görmüş ve gücün insan ajanları tarafından uygulandığı, onlar tarafından yaratıldığı ve yine onları etkileyip sınırlandırması olarak değerlendirmiştir. Giddens, gücü hem insanların bir kaynağı, özelliğı olduğu hem de sosyal yapıda bir pozisyon olması ile sosyal faktörlerin her ikisini de etkilemesi şeklinde dualite çerçevesinde değerlendirmektedir. Konstrüktivistlerin bu çerçevede Giddens'dan esinlendikleri söylenebilir. Bkz. Anthony Giddens, **The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration**, Polity Press, Cambridge, 1984, s. 169 ve 258.

¹⁰² Barnett and Duvall, **Power in Global Governance...**, s.3; Ted Hopf, "The Promise of....", s.179; Guzzini, "A Reconstruction of Constructivism in International Relations", **European Journal of International Relations** 6(2),ss.147-182,s.179.

gündeme getirmesinden önce Ashley'nin¹⁰³ de sosyal güce değindiğini hatırlatmak gerekmektedir. Peter van Ham da **Social Power in International Politics** başlıklı eserinde konstrüktivist açıdan sosyal güç kavramını yumuşak güç kavramı ile eş anlamlı olarak ve uygulanması bakımından kamu diplomasisi olarak değerlendirmiştir¹⁰⁴. Ayrıca konstrüktivizm, normların uluslararası ilişkilerde farklı bir gücü temsil ettiğini ileri sürmesiyle normatif güç¹⁰⁵ kavramsallaştırmasının yapıldığı söylenebilir. Kısaca konstrüktivizmde Habermas'ın iletişimsel eylem kuramından esinlenilerek kavramsallaştırılan söylemsel güç (discursive power) anlayışı ve Foucault'nun bilgi-güç bağlantısından esinlenilerek hem materyal hem de materyal olmayan fikir, bilgi, kültür, ideoloji, dil gibi güç biçimlerini içeren¹⁰⁶ güç anlayışları mevcuttur. Sonuç olarak konstrüktivizmde güç kavramı, norm, fikir, kimlik, kültür, ideoloji ve sosyal inşa ve özneler arası etkileşim olarak kavramsallaştırılmıştır. Nye'nin yumuşak güç kavramsallaştırması da çekicilik ve iknanın sosyal olarak inşa edilmesi¹⁰⁷ olarak konstrüktivist güç kavramsallaştırmasıyla örtüşmektedir.

2.2. Yumuşak Güç Kavramı

ABD Savunma Eski Bakan Yardımcısı Joseph S. Nye, yumuşak güç kavramını ilk kez 1990 yılında yayımladığı **Bound To Lead: The Changing Nature**

¹⁰³ Richard K. Ashley, The Poverty of Neorealism, **International Organization**, Vol. 38, No. 2. (Spring, 1984), pp. 225-286, s.228, 244, 272, 275.

¹⁰⁴ Peter van Ham, **Social Power in International Relations**, Routledge, London and New York, 2010.

¹⁰⁵ Maja Zehfus, **op. cit.**, s.118.

¹⁰⁶ Ted Hopf, "The Promise...", s.177.

¹⁰⁷ Craig Hayden, **The Rhetoric of Soft Power: Public Diplomacy in Global Context**, Lexington Books, Lanham, Boulder, New York, Toronto, Plymouth, UK, 2012, s.36.

Of American Power¹⁰⁸ adlı eserinde ve yine aynı yıl Foreign Policy dergisinde “*Soft Power*”¹⁰⁹ başlıklı makalesinde 1980’lerden beri ABD gücünün zayıfladığı ve ABD’nin gerilemeye başladığı iddialarına karşı ortaya atmış ve geliştirmiştir. Nye, ABD’nin göreceli askeri ve ekonomik gücünün zayıfladığı iddialarına karşı, ABD gücünün sırf sert güçten ibaret olmayıp sahip olduğu uluslararası rejim ve kurumlardaki pozisyonu, “evrensel” değerleri, cezbedici yaşam tarzı, kurumları, politikaları, kültürü ve ideolojisiyle Soğuk Savaş sonrası bilgi çağında nispi öneminin arttığını ileri sürmüştür¹¹⁰.

Nye, Soğuk Savaş sonrasında uluslararası sistemin değişmekte olduğu ve artık ABD’nin sistemdeki süper güç konumunu sadece askeri güç üstünlüğüne ve ekonomik yaptırımlara dayanan sert güçle sürdürmesinin yeterli olamayacağı ve bunun yerine ABD hegemonyasının maliyeti daha az olan yumuşak güçle sürdürülebileceği tezini öne sürmüştür¹¹¹. ABD gücünün zayıfladığı tartışmalarının yaşandığı bir ortamda ortaya atılan yumuşak güç kavramının tarihsel arka planı görüldüğü üzere ABD’nin gücü ve dış politikası bağlamına dayanmaktadır. Akademik ve kuramsal bağlamının ise 1977 yılında yayınlanan **Power and Interdependence**¹¹² adlı eserde Robert Keohane ile birlikte Nye’nin geliştirdiği küreselleşen dünyanın artık karşılıklı bağımlı hale gelmekte olduğunu anlatan “karmaşık karşılıklı bağımlılık (complex interdependence)” kavramına dayanmaktadır. Daha sonra Nye, 2004 yılında yayınladığı **Power in a Global Information Age: From Realism to Globalization** adlı eserinde yumuşak güç

¹⁰⁸ Joseph S. Nye, Jr., **Bound To Lead: The Changing Nature Of American Power**, Basic Books, New York, 1990.

¹⁰⁹ **Ibid**, “Soft Power, **Foreign Policy**, No.80, Twentieth Anniversary, (Autumn 1990), ss.153-171.

¹¹⁰ Christopher Layne, “The Unbearable Lightness of Soft Power”, **Soft Power and US Foreign Policy...**, s.52.

¹¹¹ Geraldo Zahran and Leonardo Ramos, “From Hegemony to Soft Power: Implications of A Conceptual Change”, **Soft Power and US Foreign Policy...**, s.13 ve 28.

¹¹² Robert O. Keohane and Joseph S. Nye Jr., **op. cit.**

kavramının küresel sistem bağlamını karşılıklı bağımlılıktan bilgi çağı paradigmasına bağlamakta ve 21. yüzyıl iletişim ve enformasyon çağında yumuşak gücün öneminin arttığını ileri sürmüştür¹¹³.

1990 yılında yayınlanan **Bound to Lead** kitabı ve “*Soft Power*” makalesiyle akademik literatüre giren ve sonra politika yapıcılar ile gazetecilerin dillerinden düşürmediği moda bir kavram ve söylem haline gelen yumuşak güç kavramını geliştiren Nye, 2002 yılında yayınlanan **The Paradox of American Power: Why the World’s Only Super Power Can’t Go It Alone**¹¹⁴, 2004 yılında yayınlanan **Soft Power: The Means to Success in World Politics**¹¹⁵, 2008 yılında yayınlanan **The Powers to Lead**¹¹⁶ ve son olarak 2011 yılında yayınlanan **The Future of Power**¹¹⁷ adlı eserlerinde¹¹⁸ kavramı sürekli geliştirmeye ve detaylandırmaya çalışmıştır. Eserlerin başlıklarından da anlaşılacağı üzere Nye, 1990 yılında yumuşak güç kavramını ABD gücünün zayıfladığı iddialarına karşı ortaya atmıştı, ancak daha sonra yayınladığı eserlerde yumuşak güç kavramını ABD hegemonyasının nasıl sürdürüleceği üzerine temellendirmiştir.

Nye, ABD gücü ve dış politikası tecrübelerine dayanarak yumuşak güç kavramını bir teori olarak değil, analitik¹¹⁹ bir kavram olarak geliştirmiştir. Buna göre, Soğuk Savaş sonrası dönemde küreselleşmenin iletişim ve bilgi temelli yeni güçleri, devlet-dışı aktörlerin öneminin artmasıyla ve devletlerle yeni aktörler

¹¹³Joseph S. Nye Jr., **Power in a Global Information Age: From Realism to Globalization**, London and New York, Routledge, 2004.

¹¹⁴**Ibid**, **The Paradox of American Power: Why the World’s Only Super Power Can’t Go It Alone**, Oxford University Press, Oxford, New York, 2002.

¹¹⁵**Ibid**, **Soft Power: The Means to Success in World Politics**, New York, PublicAffairs, 2004.

¹¹⁶**Ibid**, **The Powers to Lead**, Oxford University Press, Oxford, 2008.

¹¹⁷**Ibid**, **The Future of Power**, Public Affairs, New York, 2011.

¹¹⁸Bu kitapların dışında Nye’in yumuşak güç kavramından bahsettiği ve eleştirilere cevap verdiği çok sayıda makalesi ve kitap bölümü de söz konusudur.

¹¹⁹**Ibid**, “Responding My Critics and Concluding Thoughts”, **Soft Power and US Foreign Policy...**, s. 219.

arasında gerçekleşmekte olan güç dağılımı ve değişimiyle güç anlayışı köklü bir şekilde dönüşmektedir¹²⁰. Bu bağlamı ortaya koyduktan sonra Nye, yumuşak güç kavramını ilk önce uluslararası ilişkileri askeri, ekonomik ve yumuşak gücün çoğunlukla geçerli olduğu düzey olarak transnasyonel¹²¹ boyut olmak üzere üç boyutlu şekilde sınıflandırmıştır¹²². Bu sınıflandırmaya bağlı olarak güç kavramını da askeri güç, ekonomik güç ve yumuşak güç olarak ayırmıştır.¹²³ Yumuşak güç kavramını bu şekilde ayrı bir kategori olarak sunduktan sonra Nye, yumuşak güç kavramını kültür, siyasi değerler ve dış politika olmak üzere üç kaynağa dayanan başkalarının tercihlerini kaba güç ve zorlama olmaksızın şekillendirme ve böylece diğerlerinin sizin istediğinizi istemelerini sağlamak olarak tanımlamıştır¹²⁴. Burada Nye, Hobbes'un dikotomisini takip ederek sert güç ile yumuşak güç kavramları arasında havuç-sopa mukayesesini yaparak sert gücü sopaya (tehditlere) dayanan askeri-ekonomik güç olarak tanımlamış¹²⁵, yumuşak gücü ise havuç (kandırmalar) olarak cezbetme, çekicilik, özenme, örnek alma şeklinde tanımlayarak sert güçten ayırt etmiştir. Bu anlamda Nye, sert gücün materyal, fiziksel ve maddi unsurlar içeren özelliğine karşın yumuşak güç kavramını değerlere ve fikirlere dayandırarak Adam Smith'in görünmez eli gibi soyut bir kavram olarak sunmuştur¹²⁶.

Ayrıca Nye, yumuşak gücün cezbetme ve çekicilik yönünü ontolojik olarak insanlar arasındaki kişisel ilişkilere benzetmiş ve bireyler arasında psikolojik olarak gerçekleşen hayran olma, örnek alma ve cezbetme gibi karmaşık analojinin aynen

¹²⁰ **Ibid, The Future of Power...**, s. 113-118.

¹²¹ **Ibid**, s.xv, 118-121.

¹²² **Ibid**, s.xv.

¹²³ **Ibid**, s.25, 51, 81.

¹²⁴ **Ibid**, s.84; Joseph S. Nye Jr., **Soft Power: The Means to Success...**, s.11-14.

¹²⁵ **Ibid**, s.5.

¹²⁶ **Ibid**, s.7.

uluslararası ilişkiler aktörleri arasında da gerçekleştiğini iddia etmiştir¹²⁷. Yumuşak gücün işleyiş mantığını tamamen cezbetmeye dayandıran Nye, yumuşak gücün cezbetme mekanizmasıyla çalıştığını ileri sürer. Cezbetmenin ise mevcut ve paylaşılan sosyal normlar ve değerlere dayandığı ve bunların neyin çekici olduğunu belirlediğini¹²⁸ ifade ederek yumuşak gücün yapısal, ilişkisel, tarihsel ve kültürel üretim yönünü ortaya koymuştur. Nye, başlangıçta yumuşak gücün konstrüktivistlerin ileri sürdüğü gibi sosyal inşa olduğu boyutunu ihmal etmişken 2011 yılında yayınlanan **The Future of Power** eserinde yumuşak gücün ontolojik statüsünün yapısal olarak sosyal inşaya dayandığını kabul eder ve hatta bu eserde yumuşak gücü cezbetme gücüne indirger¹²⁹. Ayrıca Nye, iletişim çağında yumuşak gücün ülkelerin olumlu imaj ve prestijlerinin uluslararası politikada arzulanan bir değer olmasını cezbedici unsurun bir yönü olarak ekleyerek bir aktörün başkaları tarafından cezbedici olabilmesi, örnek alınabilmesi için iyi huyluluk, yetkinlik-beceri ve karizma gibi cezbetmenin üç önemli özelliğine sahip olması gerektiğini vurgulamıştır¹³⁰. Bu anlamda Nye’a göre, cezbedici güç olarak yumuşak güç, diğerlerini istediğin yönde yanına çekme, işbirliği anlamında hedeflerini diğerlerinin de istemesini sağlama ve kısaca *akıl ve gönülleri kazanmayı* sağlamaktır.

Cezbetmeyi yumuşak gücün en temel ayırt edici özelliklerinden biri olarak sunan Nye, cezbetme unsurunun hem bir kaynak hem de bir davranış olduğunu, kaynak olarak başkalarına çekici gelen değer, kültür, kurumlar ve politikaları belirtirken, davranış biçimi olarak ise işbirliğine dayanan ve meşruiyet sağlayan çok taraflı diplomasi uygulamasını belirtmiştir. Yine yumuşak güç davranış biçimlerini

¹²⁷ **Ibid, The Future of Power...**, s.91

¹²⁸ **Ibid**, s.84.

¹²⁹ **Ibid**,s.243 ve dipnot 50.

¹³⁰ **Ibid**, s.92.

gündem belirleme ve çerçeveleme (agenda-setting/agenda framing), ikna ve cezbetme olarak belirten¹³¹ Nye, 21. yüzyılda küreselleşen bilgi ve iletişim çağında kamuoyunun öneminin artmasına paralel olarak uluslararası ilişkilerde kamuoyu sermayesini kazanmak için aktörlerin gündem belirleme yöntemine ihtiyaç duydukları hatta bunun bir gereklilikten öte zorunluluk doğurduğunu ve bu nedenle gündem belirlemenin uluslararası politikada hem değerli bir nitelik hem de bir beceri haline geldiğini savunmaktadır.

Ülkelerin politikalarına destek sağlamak için kamuoyunda gündem belirleme yöntemi, kamuoyu desteğini almak için bir yumuşak güç davranışı olmaktadır. Ayrıca Nye, entelektüel bir süreç¹³² olarak gördüğü ikna yönteminin de diğer bir yumuşak güç davranışı olduğu ve bu şekilde yumuşak gücün iletişimsel boyutunu öne çıkarmakla birlikte yumuşak güç kavramıyla söylemsel güç kavramını birleştirmiştir. Diğer taraftan yumuşak güç davranışlarını yeni diplomasi pratiği olarak sunan Nye, sonunda kamu diplomasisiyle yumuşak güç kavramını eklemlmeyi tercih etmiştir¹³³. Bu şekilde yumuşak gücü harekete geçiren, pratiğe uygulayan yöntem ve araç olarak kamu diplomasisini görmüştür.

2.2.1. Yumuşak Güç- Kamu Diplomasisi İlişkisi

Nye'a göre, yumuşak güç olarak KD, yumuşak güç kaynakları olan kültür ve değerleri, değişim programları, kültürel ve enformasyonel faaliyetler düzenleyerek politikaya dönüştürülmesi ve yürütülmesidir¹³⁴. Bu tür programlarla KD, yumuşak gücün tanımındaki istenilen sonuçların aynısını başkalarının da istemesini

¹³¹ **Ibid**, s.90.

¹³² **Idem**.

¹³³ **Ibid**, s.100.

¹³⁴ **Ibid**, s.107

sağlamakta ya da en azından amaçlamaktadır¹³⁵. KD’nde kullanılan yöntem ve araçlarla KD, yumuşak güç unsurlarını uygulama, güç ve politikaya tahvil etmenin aracı olmaktadır. Nye’a göre kamu diplomasisi, yumuşak güç kaynaklarının diplomaside kullanılmasıdır ve bu şekilde devletlerin ülkenin yumuşak gücünü harekete geçirdiği ileri sürülmüştür¹³⁶. Bu anlamda çekici güç olarak tanımlanan yumuşak güç, KD’nde cazibe uyandıran programların uygulanmasıyla çalışmaktadır.

KD’nin imaj, itibar yönetimi ve ülke markalaması gibi yöntem ve programlarıyla yumuşak güç üretilmektedir. Böylece toplumların ve bireylerin gözünde ülkenin çekici imajı geliştirilmektedir. Ayrıca Nye’in ifade ettiği üzere gündem belirleme, çerçeveleme (framing) gibi kamu diplomasisinin yöntemleriyle yumuşak güç hayata geçirilmektedir¹³⁷. Daha geniş anlamda KD ile yumuşak gücü ortaya çıkaran ve uygulayan eğitim, kültür ve sosyal değerlerin cazibesini artırmaya yönelik programlar yürütülür. Nye, modern kamu diplomasisi anlayışının ortaya çıkmasından çok önce erken tarihlerde bile devletlerin yumuşak güç kaynağı olan kültür unsurlarını diplomasi alanında kültür enstitüleri açarak uyguladığını belirtmiştir¹³⁸. Kültürel kaynakları yumuşak güç ve KD içerisinde gören Nye, bir anlamda yumuşak gücü kültürel güç ve kamu diplomasisini de kültürel diplomasi ile sınırlamaya gitmiştir¹³⁹. Oysa ne yumuşak güç, kendisinin ortaya koyduğu yumuşak güç kaynakları açısından ne de KD kültürel güçten ibarettir. Kültürel kaynaklar yumuşak gücün araçlarından sadece önemli bir kısmını teşkil etmektedir. Aynı

¹³⁵ **Ibid, Soft Power: The Means ...**, s. 111.

¹³⁶ **Ibid**, “Public Diplomacy and Soft Power”, **Public Diplomacy in a Changing World**, Special Editors of This Volume: Geoffrey Cowan, Nicholas J. Cull, The Annals of the American Academy of Political and Social Science, University of Pennsylvania, Philadelphia, Volume 616, Sage Publications, 2008, ss.94-109, s.94.

¹³⁷ **Ibid, The Future of Power ...**, s.100.

¹³⁸ **Ibid, Soft Power: The Means ...**, s.100.

¹³⁹ **Ibid**, “Public Diplomacy and Soft Power”...,s.96.

zamanda kültürel diplomasi de KD'nin türlerinden sadece önemli bir türünü teşkil etmektedir.

Nye, yumuşak güç kaynaklarının kamu diplomasisiyle güce ve politikaya dönüştürülebileceğini ileri sürerek¹⁴⁰ bir yandan yumuşak gücün nasıl çalıştığını açıklamaya çalışmış öte yandan yumuşak güç kavramını KD çerçevesinde yeniden kavramsallaştırmaya gitmiştir. Zira Nye, yumuşak güç kavramını ilk ortaya attığında kamu diplomasisinden bahsetmezken daha sonra yumuşak gücün nasıl çalıştığına dair eleştiriler üzerine çözümü kamu diplomasisinde bulmuştur denilebilir. Ayrıca 1965 yılında adı konan KD kavramı ile 1990'da kavramsallaştırılan yumuşak güç kavramlarının tarihsel olarak ortaya çıkışı birbirlerinden farklıdır. Diğer bir ifadeyle, bu iki kavram sonradan Nye tarafından birleştirilmiştir.

Nye, kamu diplomasisinin temel amaçlarından olan kamuoyu oluşturmayı hükümetlerin yumuşak gücüne bağlamış ve bu anlamda yumuşak güç argümanının temeline kamu diplomasisini yerleştirmiştir. Daha da ileri giderek KD'ni yumuşak güç olarak nitelendiren Nye, aynı zamanda KD'ni yumuşak güç yöntemine de indirgemiş olmaktadır. Halbuki bu tez çerçevesinde kanaatimizce Nye'dan farklı olarak yumuşak güç, kamu diplomasisinde kullanılan kaynak ve araçlardan sadece birini teşkil etmekte ve KD şemsiye bir kavram ve diplomasi tarzı olarak yumuşak gücü içermektedir. Bu anlamda Nye'ın ileri sürdüğü gibi kamu diplomasisi araç değil, yumuşak güç kaynaklarını kullanan bir diplomasi tarzıdır. Ayrıca KD, sadece yumuşak güç kaynaklarından da ibaret değildir. Devletler kamu diplomasisi ile yumuşak gücün yanında halkla ilişkiler ve iletişim (medya, gazete, radyo, TV, sinema, yayınlar ve internet) kaynak ve araçlarını da kullanmaktadır.

¹⁴⁰ **Ibid.**, "Public Diplomacy and Soft Power" ...,s.94.

Diğer taraftan Nye, kamu diplomasisinde uygulanan eğitim, enformasyon ve kültürel programlarla yumuşak gücün politikaya tahvil edilmesi anlamında KD ile yumuşak güç arasında ilişkisel bir bağlantı kurup bu şekilde iki kavramı birbirine eklemlemiştir. Nitekim literatürde bu iki kavram sanki ikiz kavramlarmış gibi analize tabi tutulmadan birlikte geçmektedir. Oysa iki kavramı birbiriyle ilişkilendiren 2004 yılındaki **Soft Power: The Means to Success in World Politics** eseriyle Nye olmuştur. Nye'in yumuşak güç kavramına KD kavramını eklememesinin sebebi ise yumuşak gücün nasıl çalıştığı eleştirilerine karşı kamu diplomasisi ile yumuşak gücün çalıştığı tezidir. Bununla birlikte her iki kavramın aynı olmadığı, ancak ilişkili olduğu söylenebilir. Şöyle ki, KD ile yumuşak gücün ortak noktası kamuoyudur. Kamu diplomasisinde kamuoyunun etkilenmesi temel amaçken benzer şekilde Nye'a göre yumuşak güçte de kamuoyu sermayesini kazanmak¹⁴¹ temel hedeftir. Her iki kavramda da kamuoyu merkezi konumdadır. Bu anlamda her iki kavramın ortak noktaları söz konusudur, ancak yumuşak güç bir güç türü iken KD bir diplomasi tarzı olarak birbirinden farklıdır.

Ayrıca yumuşak güç kaynakları olan değerler, kültür ve dış politikanın KD aracılığıyla başkalarına cezbedici hale getirilebileceğini öne süren Nye, kamu diplomasisini yumuşak güç çerçevesinde araçsallaştırmıştır. Yumuşak gücü harekete geçiren bir araç olarak gördüğü kamu diplomasisini yumuşak güç diplomasisi olarak yeniden kavramsallaştıran Nye, böylece yumuşak güç kavramına geniş bir kavramsal ve araçsal açılım sağlamıştır. Başka bir deyişle, Nye'a göre KD, yumuşak güç diplomasisidir. Oysa KD, farklı bir diplomasi tarzı olarak sadece yumuşak güç diplomasisine indirgenemeyeceği gibi onun bir aracı da değildir. Ayrıca KD, muhtevası, amaçları ve araçlarıyla Nye'in ileri sürdüğü gibi yumuşak gücün ve onun

¹⁴¹ Craig Hayden, **op.cit.**, s.2.

bir aracı olmanın ötesinde farklı bir diplomasi tarzıdır. Yumuşak güç, bu tez açısından KD'nin sadece bir yönünü ve kavramsal çerçevemizin bir boyutunu karşılamaktadır. Nye ise kamu diplomasisini yumuşak gücü harekete geçiren bir araç olarak değerlendirerek pratikte yumuşak güç kavramını dış politika yapımı ve diplomasi alanına eklemlemiştir. Yine bu tez çerçevesinde geniş bir açıdan bakıldığında kamu diplomasisini yumuşak güç olarak kavramsallaştırmanın indirgemeci bir yaklaşım olduğu düşünülmektedir. Zira küresel bilgi çağında KD, devletlerin ortama uyum sağlamak için geliştirdikleri yeni diplomasi tarzı olarak yumuşak gücün bir aracı değil, devletlerin dış politika alanında kullandıkları yeni diplomasi tarzıdır.

Sonuç olarak yumuşak gücü harekete geçiren uygulamalar bütünü olarak iki kavram arasındaki analitik fark, birinin soyut diğerrinin somut olmasıdır. Lukes'dan hareketle bir kapasite olarak yumuşak güç, somut bir kavram olan kamu diplomasisiyle uygulanan programlarla somutlaştırılmaktadır. Başka bir ifadeyle KD, yumuşak güç kapasitesini fiiliyata geçiren, politikaya dönüştüren bir yöntem ve kaldıraçtır¹⁴². Bu anlamda devletler, KD ile ülkenin yumuşak gücünü yani kültürü, sanatı, dili, tarihi, hikayesi, fikirleri, idealleri ve değerlerini uyguladığı yöntem, program ve araçlarla hayata geçirir. Aslında yumuşak güçle KD arasındaki ilişki ve birlikte kullanılmasının sebebi, ikinci bölümde kültür diplomasisi-yumuşak güç ilişkisi alt başlığında değerlendirileceği üzere Nye'ın kültür unsurunu yumuşak güç kaynaklarından biri olarak kavramsallaştırması ve yumuşak gücün KD'nin bir türü olan kültür diplomasisi çerçevesinde kullanılmasına dayanmaktadır. KD ile yumuşak güç arasındaki ilişki analizinin ortaya çıkardığı en ilginç yön ise başta Nye olmak üzere KD-yumuşak güç ilişkisi üzerine literatürde analitik bir eksikliğin olduğunun

¹⁴² **Ibid**, s.9.

anlaşılmasıdır. Literatürde genel olarak yumuşak güç ve KD sürekli yan yana geçmesine rağmen ikisi arasındaki ilişkiye yeterince değinilmediği söylenebilir. Yumuşak güç analizinin temeline 2004 yılından itibaren kamu diplomasisini yerleştiren Nye, yumuşak gücün KD ile çalıştığı teziyle iki kavramı birbirine eklemlenmiştir. Kanaatimizce buradaki temel sorun, Nye’ın kamu diplomasisini bir araç olarak yumuşak güce indirgemesidir. Bu tez çerçevesinde KD, yumuşak gücü politikaya dönüştüren bir araç olmanın ötesinde sivil toplum temelli kamuoyu odaklı diplomasi tarzıdır.

2.2.2. Yumuşak Güç Kavramı Eleştirisi

Nye’ın geliştirdiği yumuşak güç kavramı, genel itibariyle muğlaklıklar içeren ihtilaflı bir kavramdır. Her şeyden önce yumuşak güç kavramı, her kalıba giren çok değişkenli ve çok yönlü bir kavram olarak analitik sorunsallar içermektedir. Literatürde yumuşak güç kavramı üzerine eleştiriler, yumuşak gücün kaynakları ve nasıl uygulanacağı üzerinde toplanmaktadır. İlk olarak Nye’ın yumuşak güç kavramsallaştırmasına güç kavramını, askeri güç, ekonomik güç ve yumuşak güç şeklinde gücün kaynakları ve davranışlarına göre üç farklı güç tiplmesiyle başladığı görülmektedir. Daha sonra yumuşak gücü farklı kaynaklara dayanması ve farklı şekilde harekete geçirilmesi bakımından sert güçten ayırmaktadır. Genel olarak güç kavramını güç ilişkilerinin çok yönlü ve karmaşıklığı nedeniyle kaynaklara indirgemek ve kaynakları materyal-somut ve soyut olarak ayırmak sorunludur¹⁴³. Nitekim kaynaklardan yola çıkılarak yapılan analizler, yumuşak gücün farklı şekilde tanımlanmasına yol açmaktadır. Örneğin, yumuşak güç kaynakları olarak Nye’ın

¹⁴³ Ibid, s34.

kültürü ön plana çıkarması nedeniyle Ferguson, yumuşak gücü bir çeşit kültürel güç olarak tanımlamıştır¹⁴⁴. Ancak Niall Ferguson'un yumuşak gücü kültürel güce indirgemesine karşı çıkan Nye, kültürel kaynakların sadece yumuşak gücün önemli bir boyutu olduğunu vurgulamıştır¹⁴⁵.

Ayrıca sert güç kaynağı olarak belirtilen nüfus, toprak yüzölçümü, doğal kaynaklar, ekonominin büyüklüğü ve zenginliği, silahlı kuvvetler ve teknolojik gelişmeler aynı zamanda yumuşak güç kaynağı da olabilmekte ve yumuşak güç üretebilmektedir. Örneğin askeri örgütler, askeri ittifaklar, askeri üsler, askeri kurtarma faaliyetleri ve ekonomik yardımlar, özellikle doğal afetlerde askeri ve ekonomik yardımlar, yumuşak güç uygulaması ve üretmesi bakımından dikkat çekicidir¹⁴⁶. Daha geniş anlamda Lukes'in işaret ettiği gibi güç kavramı, kaynakları ve sonuçlarının birlikte ele alınması gerekmektedir¹⁴⁷. Bu anlamda sert güçle yumuşak gücün birbiriyle ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Nye, yumuşak gücü sert güçten ayırt etmenin yanlış olduğunu daha sonraki çalışmalarında anlayarak bu iki gücün kaçınılmaz olarak birbiriyle bağlantılı olduğunu akıllı güç kavramıyla kabul etmiş ve son çalışmalarında kavramsal açıdan yumuşak güçle sert gücü kavramsal olarak akıllı güç¹⁴⁸ (smart power) olarak yeniden kavramsallaştırmıştı. Ancak akıllı güç kavramsallaştırmasında da Nye'in ontolojik olarak yanlışlığı söylenebilir. Zira güç kavramını sert güç ve yumuşak güç olarak

¹⁴⁴ Niall Ferguson, "Think Again: Power", **Foreign Policy** (Washington), no.134, ss.18-24.

¹⁴⁵ Joseph S. Nye Jr., **The Future of Power...**, s. 22.

¹⁴⁶ Türkiye'nin Afganistan'daki askeri varlığının ülke içinde büyük bir saygınlığa sahip olması- Afgan toplumu tarafından Türk bayrağı takılı araçlara saldırılmaması nedeniyle Amerikalı askerlerin saldırıya uğramamak için askeri konvoylarına Türk bayrağını takmaları- cezbedici yumuşak güç olarak algılanması sert güç kaynaklarının yumuşak güç üretmesine örnek gösterilebilir.

¹⁴⁷ Craig Hayden, **op. cit.**, s.53.

¹⁴⁸ Joseph S. Nye Jr., **The Future of Power...**, s.207-234; Richard L. Armitage and Joseph S. Nye Jr., **A Smarter, More Secure America: Report of CSIS Commission on Smart Power**, CSIS, Washington, D.C., 2007.

ikiye ayırmak ne kadar yanlışsa akıllı güç olarak da ifade etmek o kadar yanlıştır denilebilir. Çünkü güç değil, stratejiler akıllı olarak anlamlandırılabilir.

Diğer bir sorun ise yumuşak güç kaynaklarının (kültür, siyasi değerler ve dış politikalar) tamamen devletin kontrolünde olamayacağıdır. Kültür ve değerler üzerinde devletlerin tam bir kontrol sağlamasının mümkün olmadığı aşikardır. Geriye devletlerin üzerinde en güçlü kontrol sağladığı tek yumuşak güç kaynağı olarak dış politika kalmaktadır ki, küresel iletişim çağında medya ve kamuoyu dikkate alındığında bunda da durumun devletler açısından pek iç açıcı olmadığı görülmektedir¹⁴⁹. Devletler, yumuşak güç kaynaklarını kullanabilmek için sivil toplum ve devlet-dışı aktörlere ihtiyaç duymaktadır. Bu anlamda devletlerin özel sektör, şirketler, medya, uluslararası örgütler ve sivil toplum örgütleri, elitler ve kanaat önderleriyle birlikte çalışmasının yumuşak gücün daha verimli kullanılacağına işaret etmektedir. Bununla birlikte, yumuşak güç kaynaklarının devletle doğrudan ilişkilendirilmesi, ontolojik olarak çelişkili biçimde yumuşak güç kavramının amil temelli kavramsallaştırılmasından kaynaklanmaktadır. Güç kavramının yukarıda ifade edildiği üzere ilişkisel ve yapısal yönlerinin yumuşak güç kavramsallaştırılmasında ihmal edildiği ortaya çıkmaktadır. Aynı şekilde Nye, yumuşak gücü tanımlarken gücün öznesini, bağlamını ve gerçekleştiği sosyal yapıları ihmal etmiştir. Yine Nye, konstrüktivist açıdan cezbetme, ikna ve yumuşak gücün sosyal olarak inşa edilmesi yönünü son çalışmalarında kabul etmiştir¹⁵⁰.

Diğer taraftan Nye, yumuşak gücün ontolojik statüsünü cezbetmeye dayandırarak yumuşak gücün cezbetme yoluyla çalıştığını ileri sürmekle birlikte, bireyler arasındaki cezbetme ilişkilerinin aynen uluslararası ilişkilerde de geçerli

¹⁴⁹ Geraldo Zahran and Leonardo Ramos, "From Hegemony to Soft Power...", s.19.

¹⁵⁰ Joseph S. Nye Jr., **The Future of Power...**, s.84.

olduğunu ileri sürmüştür. Bu anlamda belirsiz ve karmaşık bir analojiye dayanan Nye'in genelde uluslararası ilişkiler özelde dış politika karar alma süreçlerini basitleştirdiği söylenebilir. Özellikle güvenlik, askeri tehdit ve terör gibi yüksek politika konularında yumuşak gücün dış politika karar alma süreçlerinde minimum düzeyde kalması, Nye'in yumuşak güç kavramının önemini abarttığını göstermektedir. Nitekim yumuşak güç, yüksek politika konularının gündemde olduğu zamanlarda zayıf ve etkisiz kalmaktadır. Bu durumlarda yumuşak güç, gündem çerçevelemesi olarak çalışmaktadır.

Küresel politikada önemli bir unsur olan yumuşak güç davranışları olarak gündem belirleme ve çerçevelemeyi Nye, güç kavramsallaştırmalarında Dahl'da olduğu gibi ihmal edilen boyut¹⁵¹ olduğunu ve bunun uygulamada ABD'nin 2003 yılında 'ABD Irak'ı işgal etti' yerine 'ABD Irak'a girdi' olarak uluslararası medyada çerçeveleme yaparak Irak'ta keşfettiğini ileri sürmüştür¹⁵². Oysa daha önce ABD'nin kamu diplomasisi çerçevesinde 1991 yılında Körfez savaşı'nda CNN ve BBC aracılığıyla savaş konularını medyada gündem çerçevelemesi yaptığını atlamıştır. Dolayısıyla uygulamada yumuşak gücün medya, TV, kamuoyu, internet, sivil toplum ve uluslararası örgütler alanlarının yanında sert güç alanı olarak belirtilen savaş alanı ve durumlarında bile çerçeveleme ve gündem belirleme yöntem ve işlevleriyle işlemesi, sert güç-yumuşak güç ayrımının problematiğine işaret etmektedir.

Bununla birlikte Nye'in küresel politikada imaj ve prestijlerin önemli rol oynaması¹⁵³ sebebiyle devletlerin KD yöntemlerinden imaj ve prestij yöntemini kullanarak yumuşak güç ürettiklerini ifade ederken imaj ve prestij konusunun dış politikada bir amaç olmadığı ve uluslararası politikanın imaj ve popülerlik

¹⁵¹ **Ibid**, s.13.

¹⁵² **Ibid**, s.20.

¹⁵³ **Ibid**, s.103.

mücadelesi olmadığını gözden kaçırdığı anlaşılmaktadır. Ayrıca Nye'in ileri sürdüğü yumuşak gücün ikna yöntemiyle çalıştığı tezi, iknanın nasıl çalıştığı açısından belirsizlikler içermesi nedeniyle eleştirilmiş ve buna karşı 2011 yılında yayınlanan **The Future of Power** eserinde Nye, entelektüel süreçle iknanın çalıştığını savunmuştur¹⁵⁴. Nye'a göre, entelektüel süreç, entelektüel diplomatların ve KD uygulayıcılarının entelektüel donanımlarıyla muhataplarını ikna ederek cezbetmeleri ve kendi yanlarına çekmeleridir. Ancak yine de iknaya dayalı eylemlerle politika sonuçları arasındaki ilişkinin izlenmesinin güç olduğu söylenebilir. Kavramın ortaya çıktığı 1990 yılından 2011 yılına kadar literatürde analitik bir sorunsal olan yumuşak gücün nasıl çalıştığına dair ciddi belirsizlikler ve eleştiriler olmasına karşın Nye, son çalışmasında yumuşak gücün kamu diplomasisiyle çalıştığı tezini öne sürerek gerçekten de sorunu çözmüştür.

Yumuşak güç kavramının içerdiği diğer sorunsallardan biri de başka kavramlarla yakından ilişkili olmasıdır. Gramsci'nin hegemonya kavramı içerisinde yer alan rıza kavramı ile yumuşak güç kavramı arasında yakın bir bağlantı dikkati çekmektedir. Gramsci'nin hegemonya kavramı, zor ile rızaya dayanan ve ikisinin ayrılmazlığı üzerine inşa edilen hem zora dayalı güç ilişkisi hem de entelektüel ve ahlaki liderlik yoluyla elde edilen rıza ilişkileri içermektedir. Nye ise yumuşak gücü sert güçten ayırmakla birlikte Gramsci'nin hegemonya kavramındaki rıza terimini de zor teriminden ayırarak yumuşak güç kavramını görünürde değerden arındırılmış yansız bir kavram olarak sunmaya çalışmıştır. Gramsci'nin hegemonya kavramında rıza meşruiyet yaratırken Nye'in yumuşak güç kavramı da meşruiyet üretmektedir. Gramsci'nin hegemonya kavramında rıza ile fikirler, normlar ve değerler üzerinden meşruiyet üretilmesi ve bu şekilde hegemonya kurulması mantığı yumuşak gücün

¹⁵⁴ Ibid, s.90.

kültür, değerler, kurumlar ve politikalar ile çekicilik sağlanması arasındaki paralellik dikkati çekmektedir. Gramsci'nin hegemonya kavramının rıza boyutunun yumuşak güçle benzer işlevleri yerine getirmesi açısından iki kavramın birbiriyle yakın ilişkisi açığa çıkmaktadır. Bu anlamda Nye'in yumuşak güç kavramının rıza yerine cezbetme üzerinde durarak aslında Gramsci'nin hegemonya kavramındaki gibi rıza-cezbetmeye dayalı hegemonyanın sürdürülmesi amacının maskelendiği anlaşılmaktadır. Diğer bir ifadeyle, yumuşak gücün devletler için stratejik bir söylem olarak kullanıldığı ve hegemonya üretme gibi gizli amaçlarını bu kavramla maskeledikleri söylenebilir. Zaten Nye da yumuşak güç kavramını geliştirirken Gramsci'den etkilendiği ve onun hegemonya kavramına borçlu olduğunu son tahlilde kabul etmiştir¹⁵⁵.

Son dönemlerde literatürde yumuşak güç kavramının başka adlandırmalarla sunulması başta güç terminolojisinde olmak üzere bizatihi yumuşak güç kavramı üzerinde karmaşıklığa yol açmaktadır. Giulio M. Gallarotti, 2010 yılında yayınlanan **Cosmopolitan Power in International Relations**¹⁵⁶ adlı eserinde kozmopolit güç kavramını ortaya atarak bunun Nye'in sert güçle yumuşak gücü akıllı güç kavramıyla birleştirmesi gibi kozmopolit güç kavramı olarak birleştiren aynı yaklaşım düzeyinde kavramsallaştırma sunmuştur. Gallarotti, sert güçle yumuşak güç kavramını realizm, neoliberalizm ve konstrüktivizm paradigmaları çerçevesinde kozmopolit güç kavramı olarak sentez yaptığını ileri sürmüştür. Ona göre, kozmopolit güç kavramı kuramlar arasında bir köprü işlevi de görmektedir. Gallarotti, kozmopolit güç kavramının sert güçle yumuşak güç arasında tartışma konusu olan kaynak noktasında da iki güç kaynakları arasında denge sağladığını savunmuştur.

¹⁵⁵ Ibid, **The Paradox of American Power...**, s.9.

¹⁵⁶ Giulio M. Gallarotti, **Cosmopolitan Power in International Relations: A Synthesis of Realism, Neoliberalism, and Constructivism**, Cambridge University Press, Cambridge, New York, 2010.

Aynı şekilde Peter van Ham 2010 yılında yayınlanan **Social Power in International Politics**¹⁵⁷ adlı eserinde sosyal güç kavramını konstrüktivist çerçevede ve kamu diplomasisiyle harekete geçirilen bir kavram olarak geliştirmiştir. Van Ham, ilişkisel ve iletişimsel boyutlarıyla sosyal güç kavramının aktör merkezli yumuşak güç kavramından daha geniş bir çerçeve içerdiğini ileri sürerek sosyal gücün kamu diplomasisi aracılığıyla gündem belirleme, çerçeveleme, markalama, norm oluşturma ve konu çerçeveleme yöntemleriyle realistlerin güç kavramsallaştırmalarına alternatif sunduğunu savunmaktadır¹⁵⁸. Nye ile van Ham'ın güç kavramlarının genel olarak birbirine benzediği ve van Ham'ın yeni bir kavramsallaştırma getirmediği söylenebilir.

Literatürde kuramsal açıdan yumuşak güç kavramının realist, liberal-neoliberal ve konstrüktivist açıdan kavramsallaştırıldığı görülmektedir. Nitekim yumuşak güç kavramı anlayışının klasik realizmde Thucydides, Machiavelli, Hobbes, Carr ve Morgenthau'da söz konusu olduğu görülmektedir. Ayrıca son dönem literatürde yumuşak güç kavramı paradigmalar arası boyutta ele alınmaktadır. Bu şekilde yumuşak güç kavramının genel olarak klasik realizm, liberalizm-neoliberalizm ve konstrüktivizm kuramları açısından ve bunların hem kuramsal hem de kavramsal sentezleri yapılarak sunulduğu görülmektedir. Birçok sorunsalları içermesine rağmen yumuşak güç kavramının UI disiplinde önemli tartışmalar ve açılımlar başlatması itibarıyla büyük katkılar sunmuştur. Bunun yanı sıra analitik bir kavram olarak yumuşak güç kavramının diplomasiyi yeni pratiği olarak görüldüğü ve yeni diplomatik yöntemler sunarak diplomasi anlayışında da önemli dönüşümlere yol açtığı söylenebilir.

¹⁵⁷ Peter van Ham, **Social Power in International Politics**, London and New York, Routledge, 2010.

¹⁵⁸ **Ibid.**, s.3-8.

3. YENİ DİPLOMASİ ANLAYIŞI

Uİ yazınında diplomasi¹⁵⁹ üzerinde kuramsal ve kavramsal açıdan yeterince durulmadığı, bu anlamda diplomasinin hem Uİ hem de dış politika çalışmalarında ihmal edildiği ve marjinal kaldığı söylenebilir. Nitekim Christer Jönsson and Martin Hall, 2005 yılında yayınlanan **Essence of Diplomacy** başlıklı eserde Uİ literatüründe ve ana akım kuramlarında diplomasinin ihmal edildiğini¹⁶⁰, ancak İngiliz Okulu yaklaşımın diplomasiyi kuramsallaştırma çabası içinde olduğunu belirtmişler ve diplomasiyi İngiliz Okulu yaklaşımı açısından uluslararası toplum temelinde kuramsallaştırmışlardır. Jönsson ve Hall, İngiliz Okulu yaklaşımı çerçevesinde diplomasiyi Christian Reus-Smit ve Iver Neumann'ın da ortaya koyduğu şekilde sosyal pratiklere gömülü ve bu pratiklerin sosyalleşme işlevleriyle diplomasinin uluslararası toplumu yeniden üretmesi olarak kavramsallaştırmışlardır¹⁶¹. Bu anlamda İngiliz Okulu yaklaşımı açısından Jönsson ve Hall, diplomasiyi bir sosyalleşme mekanizması ve uluslararası toplumu yeniden üreten bir unsur olarak ele almışlardır¹⁶². Ayrıca Jönsson ve Hall, diplomasinin uluslararası toplumu üreten ve oluşturan bir unsur olmasının yanında bizatihi uluslararası toplumun bir kurumu olarak da görülebileceğini ileri sürmüşlerdir¹⁶³.

Aynı şekilde Adam Watson da diplomasiyi devletlerarası diyalog olarak kavramsallaştırmış¹⁶⁴, ayrıca İngiliz Okulu çerçevesinde diplomasiyi uluslararası

¹⁵⁹ Diplomasi kelimesi, Yunancada resmi belge ve devlet belgesi anlamına gelen “diploma” kelimesinden türetilmiştir.

¹⁶⁰ Christer Jönsson and Martin Hall, **Essence of Diplomacy**, Palgrave Macmillan, New York, 2005, s.22.

¹⁶¹ **Idem.**

¹⁶² **Ibid**, s. 120.

¹⁶³ **Ibid**, s. 37.

¹⁶⁴ Adam Watson, **Diplomacy: The Dialogue Between States**, Routledge, London and New York, 1982.

toplumun oluşmasını¹⁶⁵ sağlayan unsurlardan biri olarak değerlendirmiştir. Sonuç olarak Jönsson, Hall ve Watson, diplomasiyi iletişim, temsil ve uluslararası toplumu yeniden üreten boyutları çerçevesinde kavramsallaştırmışlardır¹⁶⁶. Bununla birlikte, Jönsson ve Hall'un İngiliz Okulu yaklaşımı çerçevesinde diplomasiyi kuramsallaştırması, konstrüktivizm ve liberal kurumsalcılık yaklaşımıyla kesişmektedir. Nitekim John Hoffman da “*Reconstructing diplomacy*” başlıklı makalesinde¹⁶⁷ diplomasiyi konstrüktivist çerçevede sosyal ilişkilere dahil etmiştir. Ayrıca birbirine yakın iki yaklaşım olan konstrüktivizm de aynen İngiliz Okulu yaklaşımında olduğu gibi diplomasiyi iletişim, temsil ve yeniden üretim olarak üç temel unsurda kavramsallaştırmaktadır. Genel olarak ise konstrüktivizm, diplomasiyi uluslararası ilişkiler yapısının bir parçası olarak norm ve davranış kuralları ve dil üreten bir unsur olarak ele almaktadır. Barston da konstrüktivist çerçevede diplomasiyi kimlik üreten özelliğini ifade etmiştir¹⁶⁸. Ayrıca Jönsson ve Hall'un diplomasiyi bir kurum olarak kavramsallaştırmaları, liberal kurumsalcılık yaklaşımının diplomasiyi uluslararası kurumlar, kurallar ve pratikler bağlamında ele almasıyla da kesişmektedir. Genelde liberalizm ya da neoliberalizm özelde liberal kurumsalcılık, analitik açıdan diplomasiyi bir kurum olarak ele almaktadır. Bir kurum olarak diplomasiyi norm, kural, sosyal pratik, davranış ve roller üreten dinamik boyutu üzerinde durulmuştur.

Diğer taraftan UI ana akım kuramlarından realizmde diplomasi, Morgenthau'nun ifade ettiği üzere savaş ve diplomasi olarak uluslararası ilişkilerin

¹⁶⁵ Adam Watson, **The Evolution of International Society: A Comparative Historical Analysis**, 1992.

¹⁶⁶ Jönsson and Hall, **op. cit.**, s. İx.

¹⁶⁷ John Hoffman, “Reconstructing diplomacy”, **The British Journal of Politics & International Relations**, Volume 5, Issue 4, ss. 525–542, November 2003.

¹⁶⁸ R. P. Barston, **Modern Diplomacy**, Third Edition, Pearson Longman, 2006, s.36.

iki unsurundan biri olarak görülmüştür¹⁶⁹. Bu anlamda realizmde diplomasi, savaş haricinde uluslararası ilişkileri barışçıl olarak yönetme aracıdır. Morgenthau ile aynı şekilde Raymond Aron da diplomasiyi savaş kavramıyla ikili ontoloji açısından değerlendirerek diplomasiyi uluslararası politikayı oluşturan iki önemli unsurdan biri olarak görmüştür¹⁷⁰. Neorealizm ise sistem düzeyinde kuramsallaştırmaya gittiği için diplomasiyi kuramsallaştırma ihtiyacı duymamıştır, bu anlamda realizm ve neorealizm kuramlarının diplomasi kuramsallaştırması olmadığı söylenebilir. Eleştirel teori de genel olarak diplomasiyi kuramsallaştırma çabası içine girmemiştir.

Görüldüğü üzere Uİ kuramlarında marjinal kalan diplomasinin genel olarak diplomasi literatüründe de sistematik ve analitik açıdan ele alınmadığı görülmektedir. Bununla birlikte, literatürden yola çıkarak diplomasinin tarihsel gelişiminin ve zaman içerisinde diplomasi anlayışındaki değişimlerin izdüşümünü sürmek mümkündür. Nitekim diplomasi anlayışındaki değişimler, literatürle paralellik göstermektedir.

3.1. Diplomasinin Tarihsel Gelişimi

Diplomasinin tarihsel gelişiminin M.Ö. 2500'lere kadar uzandığı tespit edilmiştir. Modern devlet sisteminden¹⁷¹ çok daha uzun bir tarihi geçmişe sahip olan diplomasi, 5. yüzyıl Antik Yunan şehir devletlerinde düzenli iletişim sistemine sahip

¹⁶⁹ Hans J. Morgenthau, **op. cit.**, s.539-540.

¹⁷⁰ Raymond Aron, **Peace and War: A Theory of International Relations**, Transaction Publishers, USA, 2003, s. 40.

¹⁷¹ Diplomasi, modern devlet sisteminden önce gelişmeye başlamıştır. Ancak 1648 Vestfalya Antlaşmasıyla beraber modern devlet sisteminin gelişmesine paralel olarak modern diplomasinin de geliştiğini Hocking, Pigman ve Riordan ifade etmektedirler. Bkz. Geoffrey Allen Pigman, **Contemporary Diplomacy: Representation and Communication in a Globalized World**, Polity Press, Cambridge, UK and Malden, USA, 2010, s.3, Shaun Riordan, **The New Diplomacy**, Polity Press, Cambridge, UK, 2002, **op. cit.**, s.12. Zaten 17. yüzyılda ilk Dışişleri Bakanlığının kurulmasıyla modern devlet sisteminin gelişiminin bu tarihten itibaren paralel geliştiği anlaşılmaktadır.

ve kamuya açık bir diplomasi olarak gelişmiştir¹⁷². Diplomasi literatürü, ilk olarak Bernard du Rosier'ın 1436 yılında yazılan **Short Treatise About Ambassadors** başlıklı eseri ile başlamaktadır. Bu eser diplomasi üzerine yazılmış bilinen ilk eser olmakla beraber ilk ders kitabı olma özelliğine de haizdir¹⁷³.

Uygulamada ise diplomasi, 15. yüzyılda İtalyan şehir devletlerinde gelişme göstermiştir. Nitekim 1455 tarihinde ilk daimi diplomatik misyon kurulmuş¹⁷⁴ ve İtalyanlar, diplomasiye haber-mektup sistemini getirmişlerdir¹⁷⁵. 16. yüzyıl Rönesans İtalya'sında daimi büyükelçiliklerin kurulması ve büyükelçilerin atanmasıyla modern diplomasi doğmuştur¹⁷⁶. Literatürde çoğunlukla İtalyan etkisinde olan Orta Çağ diplomasisinin en belirgin özelliklerinden biri Bizans ve Rönesans İtalya'sında görüldüğü üzere gizli¹⁷⁷ olarak tanımlanmasıdır. Nitekim ünlü diplomasi yazarı Nicolson, klasikleşen **Diplomacy** eserinde eski diplomasiyi gizli diplomasi olarak nitelendirmiştir¹⁷⁸. Ancak, modern diplomasi yazarlarının eski diplomasiyi gizli olarak nitelendirmeleri yenisinin açık olduğu anlamını vermektedir. Oysa günümüzde de diplomasi ağırlıklı olarak gizli yürütülmektedir. Farklı olan ve değişen yönün gizli yürütülmesi değil, diplomasinin KD'nde görüldüğü gibi yeni araç ve yöntemler içermesi, iletişim ve halkla ilişkileri faaliyetlerini de bünyesine alarak dönüşmesidir. Bu anlamda diplomasinin dönüşümünü tarihsel olarak kamuoyu faktörünün dikkate alınmaya başladığı 17. yüzyılda görmek mümkündür. Nitekim 17. yüzyıla gelindiğinde Kardinal Richelieu, Fransa'da ilk Dışişleri Bakanlığını kurmuş olmakla

¹⁷² Jönsson and Hall, **op. cit.**, s.89; Nicolson, **op. cit.**, s.38.

¹⁷³ **Ibid**, s.8.

¹⁷⁴ James Der Derian, **op. cit.**, s.106.

¹⁷⁵ Hüner Tuncer, **op. cit.**, s.37.

¹⁷⁶ Jönsson and Hall, **op. cit.**, s.11. Ayrıca 16. yüzyıl ortalarında Venedik Cumhuriyeti İmparatoru V. Charles ilk defa "Büyükelçi" ünvanını kullanmıştır. Hüner Tuncer, **op. cit.**, s.35.

¹⁷⁷ Jönsson and Hall, **op. cit.**, s.89.

¹⁷⁸ Harold Nicolson, **op. cit.**, s.56.

birlikte dış politikada kamuoyunun¹⁷⁹ önemine dikkat çeken ilk kişi olarak kamuoyunu yönlendirebilmek amacıyla ilk kez bir iç propaganda sistemini de oluşturmuştur¹⁸⁰. Bu anlamda klasik modern diplomasinin çoğunlukla Fransa’da geliştiği ve yine bu dönemde de literatürde diplomasinin gizli ve törensel özellikler içerdiği şeklinde tanımlandığı¹⁸¹ anlaşılmaktadır. Ayrıca ilk modern diplomasi yazarlarından Fransız diplomat Abraham de Wicquefort ise 1681 yılında yayınlanan **L’Ambassadeur et ses fonctions** başlıklı eserde genelde diplomasinin yerleşmesini uluslararası ilişkilerin belirleyici bir gelişmesi olarak değerlendirerek özelde büyükelçiyi dış ilişkilerin yürütülmesinde temel aktör olarak konumlandırmış ve diplomasiyi temsil olarak nitelendirmiştir¹⁸². Ayrıca Fransız bir diplomat olan François de Caillères, 1716 yılında yayınlanan **De la manière de négocier** başlıklı eserde diplomasiyi genel olarak bir sanat olarak özellikle müzakere sanatı olarak tanımlamış ve diplomasiyi dış ilişkilerin yönetimi ve devletin bekası için zorunlu bir faaliyet olarak değerlendirmiştir¹⁸³.

İngiltere’de ise ilk Dışişleri Bakanlığının 18. yüzyılın sonlarında yani 1782 tarihinde açılması, İngiltere’de diplomasinin gelişiminin Fransa ile mukayese edildiğinde çok geç bir tarihe dayandığı görülmektedir. 15. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar ise diplomasi, hükümdarların kişisel bir sorunu olarak görülüyordu¹⁸⁴ ve

¹⁷⁹ Genel olarak 19. yüzyılda dış politika ve diplomaside kamuoyunun öneminin anlaşılmaya başlandığı söylenebilir. Zira bu dönemde Avusturyalı diplomat ve sonra Başbakan Metternich, Viyana Kongresinin toplanmasına öncülük ederek ve Viyana sistemiyle güç dengesi ve statükonun korunmasında büyük rol oynayarak kamuoyunun dış politika hakkında bilgi ve görüş sahibi olmasını hem tehlikeli hem de fantastik olarak değerlendirmiştir. Harold Nicolson, **op. cit.**, s.73.

¹⁸⁰ Hüner Tuncer, **op. cit.**, s. 49-50.

¹⁸¹ Jönsson and Hall, **Essence of Diplomacy...**, s.11; Fransız diplomasinin gelişiminde Hugo Grotius ve Kardinal Richelieu’nun büyük katkısı olmuştur. Hüner Tuncer, s.48.

¹⁸² Temel İskit, **Diplomasi: Tarihi, Teorisi, Kurumları ve Uygulaması**, Üçüncü Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul, 2011, s.27-29.

¹⁸³ Temel İskit, **op. cit.**, s.31.

¹⁸⁴ **Ibid**, s.51, Yine bu dönemde diplomatlara düşen en önemli görevin bilgi toplamaktan ibaret olduğu görülmektedir. **Ibid**, s.63.

genellikle gizli¹⁸⁵, ikili ve törensel özellikler içermekteydi. 18. yüzyıla kadar diplomasi, kutsal alan ve 18. yüzyıldan 20. yüzyıl sonlarına kadar ise dokunulmaz alan olarak görülmüştür¹⁸⁶. 18. yüzyılda diplomasiyi bugünkü modern anlamında ilk kez İngiliz filozof Edmund Burke tanımlamıştır. Ona göre, diplomasi uluslararası ilişkilerin yönetimidir¹⁸⁷. İlk dönem modern diplomasi eserlerini ortaya koyan Fransızlardan bir asır sonra diplomasi literatürüne en fazla katkıyı İngiliz diplomatlar yapmıştır. Nitekim ilk olarak İngiliz diplomat Ernest Satow, 1917 yılında yayınlanan **Guide to Diplomatic Practice** başlıklı eserde diplomasiyi devletler arasındaki resmi ilişkilerin yürütülmesinde uygulanan zeka ve incelik olarak tanımlamış ve diplomasiğin devletin olmazsa olmaz bir unsuru olduğu ve diplomasiğin devlet yönetiminin bir aracı olarak gizli yürütülmesi gerektiğini yazmıştır¹⁸⁸.

Daha sonra İngiliz diplomat Harold Nicolson, 1939 yılında yayınlanan üç ciltlik **Diplomacy** başlıklı eseri diplomasi literatürünün klasiği olmuştur. Nicolson, diplomasiyi insanlar arası ve uluslararası ilişkiler olarak tanımlamış ve diplomasiğin müzakere usulüyle uluslararası ilişkilerin yönetimi olarak değerlendirmiştir¹⁸⁹. Nicolson'a göre diplomasi, diplomatlar tarafından yürütülen bir sanattır¹⁹⁰. Görüldüğü üzere ilk dönem modern diplomasi yazarlarının eserleri, diplomasi tarihinden ibaret kalmış ve bu anlamda dönemin yapıtlarının ampirik düzeyde kaldığı kuramsal ve kavramsal açıdan ele alınmadığı söylenebilir. Ayrıca ilk dönem diplomasi yazarları, diplomasiyi genel olarak müzakere sanatı olarak

¹⁸⁵ Bu dönemde Almanya başbakanı Otto von Bismarck, gizli diplomasi yürütmekle ün yaptığı görülmektedir. Hüner Tuncer, **op. cit.**, s.66.

¹⁸⁶ **Ibid.**, s.17-18.

¹⁸⁷ Jamer Der Derian, **op. cit.**, s.107.

¹⁸⁸ Ernest Satow, **Guide to Diplomatic Practice**, 5th Edition, Longmans, London, 1979, s.3-4.

¹⁸⁹ Harold Nicolson, **Diplomacy**, (Eds: Gilbert Murray, Julian S. Huxley, G. N. Clark), CXCI, The Home University Library of Modern Knowledge, Oxford University Press, London, New York, Toronto, 1950, s. 14.

¹⁹⁰ **Ibid.**, s. 15.

tanımlamışlardır¹⁹¹. İlk dönem diplomasi yazarlarının diplomasiyi müzakere sanatı olarak tanımlamasını günümüz yazarlarının kahır ekseriyetinin de aynen kabul ettiği görülmektedir. Örneğin G. R. Berridge, diplomasiyi müzakere sanatı olarak tanımlamıştır¹⁹². Yine aynı şekilde John Baylis ve Steve Smith'in diplomasiyi iknaya dayalı müzakereler olarak da tanımladığı görülmektedir¹⁹³.

Bununla birlikte diplomasiyi geniş çerçevede tanımlayanlar da söz konusudur. Örneğin George Kennan küreselleşme çağında artık diplomatlar tarafından yürütülmeyen yeni diplomasi tarzının geliştiğini ifade ederken yine ABD'li meşhur diplomat Henry Kissinger, diplomasiyi çok geniş bir biçimde yorumlayarak uluslararası ilişkiler ile eş anlamlı kullanmıştır. Genel olarak diplomasi'nin müzakere, temsil, pazarlık¹⁹⁴, iletişim süreci ve aracı, uzlaşma sanatı¹⁹⁵, diyalog ve ilişki yönetimi olarak tanımlandığı görülmektedir. Ayrıca diplomasi barışçıl faaliyetler¹⁹⁶ ve devletin resmi görevlileri¹⁹⁷ tarafından yürütülen resmi ve gizli¹⁹⁸ ilişkiler olarak tanımlanmaktadır. Temelde diplomasi eski dönemlerde ilişki kurmanın başlıca yöntemi olarak görülmüştür. Ayrıca diplomasi tanımlamaları çoğunlukla devletle bağlantılı olarak devlet idaresi¹⁹⁹, devleti korumak ve devletin bekasını sağlamak ve devletler arası ilişkilerin yönetimi²⁰⁰ şeklinde devlet-temelli değerlendirilmiştir. Nitekim Brian Hocking de diplomasiyi devleti korumak şeklinde

¹⁹¹ Geoffrey Allen Pigman, **op. cit.**, s.3. Der Derian, **On Diplomacy...**, s.2.

¹⁹² G. R. Berridge, **Diplomacy: Theory and Practice**, Palgrave Macmillan, 2002, s.1.

¹⁹³ John Baylis and Steve Smith, **op. cit.**, s. 398.

¹⁹⁴ Thomas Schelling, diplomasiyi pazarlık olarak yorumlamıştır. Geoffrey Allen Pigman, **op. cit.**, s.6.

¹⁹⁵ Hüner Tuncer, **Diplomasinin Evrimi: Gizli Diplomasiden Küresel Diplomasiye**, Kaynak yay, İstanbul, Nisan 2009.s.17.

¹⁹⁶ G. R. Berridge, **op. cit.**, s.35.

¹⁹⁷ R. P. Barston, **op. cit.**, s.1; Wilfried Bolewski, **op. cit.**, s.3.

¹⁹⁸ R. P. Barston, **op. cit.**, s.13.

¹⁹⁹ Diplomasi kelimesi ingilizcede "statecraft" yani devlet idaresi olarak adlandırılması diplomasi'nin devlet-merkezli tanımlandığını açıkça göstermektedir. John Baylis and Steve Smith, **op. cit.**, s.400.

²⁰⁰ R. P. Barston, **op. cit.**, s.1.

devlet-merkezli olarak ifade etmiştir.²⁰¹ 21. yüzyıla kadar diplomasi, genel olarak devletler arasında temsil, müzakere ve resmi ilişkilerin düzenlenmesi olarak anlaşılmıştır²⁰².

Ayrıca diplomasi, geleneksel işlevleri²⁰³ açısından da değerlendirilmiştir. Buna göre diplomasinin işlevleri, konsolosluk hizmetleri dışında törensel işlevler olarak temsil, ziyaretler ve protokollerden oluşmaktadır. Yönetim işlevleri ise uluslararası müzakere, arabuluculuk, barışçıl çözümler geliştirilmesi, ikili ilişkilerin ve işbirliğinin güçlendirilmesi faaliyetlerinden oluşmaktadır. Enformasyon ve iletişim işlevleri olarak politikaların anlatılması ve savunulması, bilgi toplama, politika tavsiye ve değerlendirme, raporların yazılmasından oluşmaktadır. R. P. Barston, diplomasinin temel işlevlerinden biri olarak ilişkilerin yönetilmesi²⁰⁴ üzerinde dururken Watson daha geniş perspektifte diplomasinin temel işlevini düzeni yönetmenin yanında düzeni idame ettirme ve değişimi yönetme²⁰⁵ olarak değerlendirmiştir.

Diplomasi tanımlamalarını analitik açıdan dar ve geniş olarak ikiye ayırmak mümkündür. Başta Nicolson'un bugün geçerliliğini yitiren şekilde diplomasiyi uluslararası ilişkilerin –devletlerarası ilişkilerin- yürütülmesi olarak tarif edilmesi diplomasiyi dar açıdan tanımlayan kategori olarak değerlendirmek mümkündür. Yine aynı şekilde diplomasiyi devlete indirgeyen Hocking, diplomasiyi müzakere sanatı olarak yorumlayan Berridge, diplomasiyi bir pazarlık olarak gören Thomas Schelling ve diplomasiyi devletlerarası diyalog olarak betimlemesiyle Watson gibi yazarların diplomasi tanımlamalarını dar çerçevede yaptıkları söylenebilir. Buna karşın

²⁰¹ Brian Hocking, **op. cit.**, 2004, s.92.

²⁰² Geoffrey Allen Pigman, **op. cit.**, s.3.

²⁰³ Diplomasinin işlevleri hakkında detaylı bilgi için bkz. R. P. Barston, **op. cit.**, s.2-4.

²⁰⁴ R. P. Barston, **op. cit.**, s.4.

²⁰⁵ Adam Watson, **Diplomacy...**, s.223.

Kennan, diplomasiyi diplomatlara indirgeme yerine “diplomatsız diplomasi” nitelemesiyle diplomasi aktörlerini genişleterek geniş bir çerçevede diplomasiyi ele almıştır. Yine Barston’un diplomasiyi devletlerle diğer aktörler arasındaki ilişkilerin yönetimi olarak yorumlaması geniş çerçeveye girmektedir. Kissinger da diplomasiyi uluslararası politika ile eş anlamlı kullanarak geniş çerçevede ele almıştır. Kısaca diplomasiyi sadece temsil, müzakere sanatı olarak değerlendirilmesi ve devlete indirgenmesi diplomasiyi analitik açıdan dar çerçevede tanımlanmasıdır. Buna karşın diplomasiyi ilişki ve iletişim süreci olarak değerlendirilmesi, analitik açıdan daha geniş perspektif sunmaktadır.

Diğer taraftan diplomasi terimi, galat-ı meşhur olarak uluslararası ilişkiler ve dış politika kelimeleriyle hatalı biçimde eş anlamlı kullanılmaktadır. Oysa bu iki kelime birbirinden farklıdır. Öncelikle diplomasi terimi ile uluslararası politika ve dış politika terimleri özdeş değildir, ancak birbirlerini tamamlayan bütünün parçalarıdır²⁰⁶. Uluslararası ilişkiler hem bir disiplinin adı hem de küresel politikanın adıdır. Dış politika ise dar anlamda Christopher Hill’e göre uluslararası ilişkilerde bağımsız bir aktörün genellikle devletin yürüttüğü resmi dış ilişkilerinin toplamı²⁰⁷ iken diplomasi uluslararası politikanın aracıdır²⁰⁸. Geniş anlamda ise Steve Smith, dış politikayı bir devletin davranışı olarak yorumlamaktadır²⁰⁹. Geoffrey Allen Pigman da dış politikayı devletlerin politikaları²¹⁰ olarak değerlendirmektedir. Genel olarak dış politika bir devletin uluslararası politikada uygulayacağı temel hedefleri ve amaçları içermektedir. Diplomasi ise dış politika amaçlarının hayata geçirilmesi

²⁰⁶ Nuri Yurdusev, **Ottoman Diplomacy: Conventional or Unconventional?**, Palgrave Macmillan, New York, 2004, s.2.

²⁰⁷ Christopher Hill, **The Changing Politics of Foreign Policy**, Palgrave Macmillan, New York, 2003, s.3.

²⁰⁸ **Ibid**, s.138.

²⁰⁹ Steve Smith, Amelia Hadfield, Tim Dunne, **Foreign Policy: Theories, Actors, Cases**, Oxford University Press, Oxford, 2008, s.2.

²¹⁰ Geoffrey Allen Pigman, **op. cit.**, s.9.

anlamında dış politikanın bir aracı, pratiği ve uygulanmasıdır. Dış politika askeri, ekonomik ve diplomasi gibi çeşitli araçlar içermektedir. Aynı şekilde diplomasi de bizzatihi araçlar setinden oluşmaktadır. Bu anlamda dış politika diplomasiye indirgenemeyeceği gibi diplomasi de sadece bir araca indirgenemez. Zira dış politikanın yapımı ve uygulanmasının kolayca ayırt edilemezliği²¹¹ diplomasi ile dış politikayı birbirine bağlamaktadır. Daha geniş anlamda diplomasi hem uluslararası ilişkiler hem de dış politika ile yakından bağlantılı ve bir bütünün parçalarıdır. Buna rağmen bu terimler birbirlerinin özdeşi değildir ve bu sebeple eş anlamlı olarak birbirlerinin yerine kullanılması yanlıştır. Disiplin açısından ise dış politika, devletlerin politikalarını incelerken diplomasi, devlet merkezli yaklaşımı aşarak uluslararası politikadaki tüm aktörleri incelemektedir²¹².

Literatürde diplomasi anlayışındaki değişimler dolayısıyla 15. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar olan dönem, diplomasi'nin eski klasik geleneksel dönemi olarak nitelendirilmiştir. Devletler arası ilişkilerin yürütülmesi aracı olarak görülen diplomasi, I. Dünya Savaşı sonrasında sorgulanmaya başlanmıştır.

3.2. Diplomasi'nin Dönüşümü

I. Dünya Savaşı'ndan sonra diplomasi, savaşın çıkmasını engelleyemediği için suçlanmış²¹³ ve bu çerçevede ABD Başkanı Woodrow Wilson, I. Dünya Savaşı öncesi devletler arasında gizli yapılan anlaşmalara tepki niteliğinde dünyada büyük etki yapan 'Açık Diplomasi' ilkesini ortaya atmıştır. Ayrıca ikili diplomasiden çok taraflı diplomasiye 19. yüzyıldaki Viyana Kongresi (1814-15) sonrası kurumsal

²¹¹ John Baylis and Steve Smith, **op. cit.**, s.396.

²¹² Geoffrey Allen Pigman, **op. cit.**, s.10.

²¹³ I. Dünya Savaşı sonrasında diplomasi'nin suçlanarak sorgulanması, yeni diplomasi ihtiyacını doğurmuştur. John Baylis and Steve Smith, **op. cit.**, s.391.

çerçevede bugünkü Birleşmiş Milletler'in de öncüsü olan 1919 yılında Milletler Cemiyeti'nin kurulmasıyla geçilmiştir²¹⁴. Bu anlamda I. Dünya Savaşı sonrası Milletler Cemiyeti'nin kurulduğu tarihten II. Dünya Savaşı'na kadar olan dönemin (1919-1945) diplomasisi açık ve yeni diplomasi olarak nitelendirilmiştir. II. Dünya Savaşı sonrasında başlayan Soğuk Savaş döneminde (1945-1989) ise diplomasi, dönemin siyasal özelliğine paralel olarak blok diplomasisi, iki kutuplu diplomasi, tarafsızlık diplomasisi, nükleer diplomasi ve kriz diplomasisi²¹⁵ ve propaganda²¹⁶ diplomasisi şeklinde nitelendirilmiştir. Ancak 1960'lı yıllar, diplomaside köklü değişimlerin yaşandığı dönem olmuştur. Özellikle kamuoyunun uluslararası politikada ve dış politikada öneminin artmasıyla diplomaside bir dönüm noktası olarak 1965 yılında kamu diplomasisi adıyla yeni tarz diplomasi gelişmeye başlamıştır. 1970'lerde ise ABD Dışişleri Bakanlığı diğer ülkelerin halklarıyla radyo, TV gibi medya aracılığıyla doğrudan iletişim kurmak üzere bakanlık bünyesinde yeniden yapılanmaya girmiştir²¹⁷. Öte yandan 1970 ve 1980'lerde çokuluslu şirketlerin de diplomasi alanına girmesiyle diplomasinin değişim ve dönüşümü Soğuk Savaşın bitişine kadar devam etmiştir.

Diplomasinin bugünkü versiyonu ve geçirdiği dönüşümler, özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde küreselleşme olgusu ve bilişim teknolojilerindeki gelişmelerin etkileriyle ivme kazanmaktadır. İletişim teknolojileri, bir iletişim

²¹⁴G. R. Berridge, *op. cit.*, s.13.

²¹⁵ Bu dönemi Kriz Diplomasisi çerçevesinde ele alan çalışma için bkz. Richardson J. L., **Crisis Diplomacy: The Great Power Since the Mid-Nineteenth Century**, Cambridge University Press, Cambridge, 1994.

²¹⁶ İlerki bölümlerde detaylı analiz edilecek olan propagandanın diplomasi olmadığı, ancak bir diplomasi yöntemlerinden biri olduğunun altı çizilmelidir. John Baylis and Steve Smith, *op. cit.*, s.398.

²¹⁷G. R. Berridge, *op. cit.*, s.50.

faaliyeti olan diplomasinin dönüşümünde başat faktördür²¹⁸. Bu anlamda devlet-temelli diplomasinin karşılaştığı meydan okumaları ortaya çıkaran sistemik faktörleri küreselleşme ve bilişim teknolojileri olarak analitik çerçevede iki grupta değerlendirmek mümkündür. Diplomaside paradigmatik dönüşümlere yol açan faktörler küresel sistemin dönüşümüyle paralellik göstermektedir.

Küreselleşme olgusuyla birlikte 1980'lerden itibaren özellikle de Soğuk Savaş sonrası dönemde küresel sistemin sivil toplum temelinde küresel ilişkiler şeklinde köklü dönüşüm geçirmesi, beraberinde diplomasinin de parametrelerini değiştirmiştir. Küresel politika, öncesinde olduğu gibi sadece devletlerin yegane etkinlik alanı olmaktan çıkarak yeni aktörlerin ortaya çıkması ve alçak politika konularının gündeme gelmesiyle devlet ve devlet-dışı aktörler arası ve toplumlar arası bir etkinlik alanı²¹⁹ haline dönüşmeye başlamıştır. Bu şekilde diplomasinin muhatabı sadece devlet değil, yeni aktörler hatta birey olmuştur. Vestfalya sisteminden itibaren devletten devlete ilişkileri içeren geleneksel diplomasinin temel yegane aktörü devletken küreselleşme olgusu, uluslararası ilişkilerde devletin tekel konumunu erozyona uğratmıştır. Ayrıca devletler, devlet-dışı aktörlerle özellikle sivil toplumla işbirliğine yanaşmışlardır²²⁰. Bunun anlamı diplomaside güç dağılımının değiştiği ve devletlerin yanında yeni aktörlerin de diplomasi alanına katıldıkları çok paydaşlı²²¹ diplomasi anlayışı gelişmeye başlamıştır. Uluslararası örgütler, devletlerle yeni aktörlerin işbirliği yaptığı ve bu şekilde farklı tarzda çok taraflı diplomasinin alanı haline gelmeye başlamıştır. Aynı zamanda küreselleşme ve

²¹⁸ Andrew F. Cooper, Jorge Heine, and Ramesh Thakur (eds.), **The Oxford Handbook of Modern Diplomacy**, Oxford University Press, Oxford, UK, 2013, s.209.

²¹⁹ Hüner Tuncer, **op. cit.**, s.145.

²²⁰ Ayrıca küreselleşme olgusu, uluslararası ilişkilerde devleti kolaylaştırıcı rolle sınırlamıştır. Wilfried Bolewski, **Diplomacy and International Law in Globalized Relations**, Springer, Berlin, New York, 2007, s.5.

²²¹ **Ibid**, s.5

bilişim teknolojilerinin etkisiyle önemi artan kamuoyu ve sivil toplum, devletler üzerinde eskisinden daha fazla etkili olmaya başlamıştır.

Diplomasinin devletler arası ilişkileri yönetme işlevi, yeni aktörlerin ortaya çıkmasıyla yetersiz kalmış ve diplomasi tüm aktörleri içermek zorunda kalmıştır. Böylece diplomasi, devletlerin yürüttüğü ve sadece devleti muhatap alan değil, toplumu ve bireyi muhatap almasıyla diplomasideki devlet merkezliliği, yeni aktörler ve özellikle sivil toplum faktörüyle aşınmaya başlamıştır. Bu yüzdendir ki, günümüzde diplomasi küresel diplomasi, sivil toplum diplomasisi şeklinde nitelendirilmektedir. Diğer taraftan Andrew F. Cooper, Brian Hocking ve William Maley, diplomasinin dönüşümünü yönetişim (governance) kavramı çerçevesinde ele almışlar; diplomasinin çok paydaşlı diplomasi haline gelerek nihayetinde küreselleşme ortamında yönetişim odaklı diplomasinin kamu diplomasisi tarzına dönüşmesi olarak değerlendirmişlerdir²²². Andrew F. Cooper, Jorge Heine ve Ramesh Thakur editörlüğünde hazırlanan ve 2013 yılında yayımlanan diplomasi alanındaki son zamanların en kapsamlı referans niteliğindeki **The Oxford Handbook of Modern Diplomacy** başlıklı eserde diplomasinin dönüşümü hemen hemen tüm yönleriyle ele alınmış ve diplomasinin dönüşümü, küreselleşme ve enformasyon teknolojilerinin etkileri çerçevesinde network-ağ diplomasisi olarak kavramsallaştırılmıştır²²³.

Küreselleşen dünyada diplomasinin dönüşen diğer önemli bir boyutu da klasik diplomasinin elitist²²⁴ yönünün değişmesidir. Küreselleşme, diplomasiyi elit zümrenin yürüttüğü eski tarz diplomasinin yanına sivil toplum temelinde ve

²²² Andrew F. Cooper, Brian Hocking and William Maley (eds.), **Global Governance and Diplomacy: Worlds Apart?**, Palgrave Macmillan, New York, 2008.

²²³ Andrew F. Cooper, Jorge Heine and Ramesh Thakur (eds.), **op. cit.**

²²⁴ Hüner Tuncer, **op. cit.**, s.147.

kamuoyu odaklı halka inen, sivilleşen yeni bir diplomasi tarzını ortaya çıkarmaktadır. Diplomatlarla ve askeri elitlere dayanan diplomasi, küreselleşme olgusu sayesinde özel sektör, iş adamları, akademisyenler, gazeteciler, think tank (düşünce merkezleri) ve bireylerin diplomasi alanına katılımıyla diplomasinin sivilleşmenin yanında demokratikleştiği ve özelleştiği görülmektedir. Bu şekilde küreselleşme, eski diplomat tipinin²²⁵ de değişerek halkla ilişkiler ve iletişim işlevlerini de yerine getiren askeri ve güvenlik konularının yanında çevre, ekonomi ve insan hakları konularında da bilgi sahibi olunması beklenen yeni diplomat tipini gerektirmektedir²²⁶. Diplomatların değişmesinin yanında Thomus Nowotny'nin de belirttiği üzere diplomatik dil²²⁷ başta olmak üzere diplomatik işlevlerde de değişimler meydana gelmektedir. Küreselleşme ve bilişim teknolojileri sayesinde diplomatların bilgi toplama ve merkeze politika notları gönderme işlevlerinin önemi azalmaya başlamıştır²²⁸. Konsolosluk hizmetleri ise enformasyon teknolojileri vasıtasıyla internet alanında gerçekleştirilmeye başlanmıştır²²⁹. Böylece büyükelçilik ve konsoloslukların klasik işlevlerinin hemen hemen tümünde değişimlerin meydana geldiği görülmektedir. Bu değişimler beraberinde büyükelçilik ve konsolosluk gibi tarihi geçmişe sahip birimleri küresel ortama uyum sağlama yönünde dönüştürmektedir. Şöyle ki, diplomatik misyonların klasik işlevlerinin önemi azalırken yeni işlevler ve yeni roller üstlenmeye başlamıştır. Artık diplomatik

²²⁵ Saun Riordan, **op. cit.**, s.14; Bu şekilde bir yandan eski diplomat tipinin klasik işlevleri önemini yitirken öte yandan yeni diplomat tarzı gelişmeye başlamıştır. Yeni diplomatlar, lobicilik yapmak, Halkla İlişkiler ve İletişim uzmanı gibi çalışmak, politikaları ve ülkenin tanıtımını yapmak için Pazarlama ve Reklam tekniklerini kullanmak, Medya ve STK'larla işbirliği yapmak şeklinde dönüşmektedir.

²²⁶ Hüner Tuncer, **op. cit.**, s.248.

²²⁷ Thomus Nowotny, **Diplomacy and Global Governance: The Diplomatic Service in an Age of Worldwilde and Interdependence**, Transaction Publishers, USA and UK, 2011.s.172.

²²⁸ Diplomatların bilgi toplama işlevinin küreselleşme ve bilişim teknolojileriyle gereksiz hale geldiği abartılı bir değerlendirmedir. Belki bu ancak ABD için söylenebilir. Çünkü ABD'de bu işlevlerin köklü bir geçmişe dayanan düşünce merkezleri (think tank) tarafından gerçekleştirildiği söylenebilir. Ancak bütün ülkelerde düşünce merkezlerinin ABD'deki gibi geliştiği söylenemez.

²²⁹ John Baylis and Steve Smith, **op. cit.**, s.397.

misyonlar eskiden olduğu gibi temsil ve müzakere işlevleri ve rollerinin yanında halkla ilişkiler işlevleri ve rollerini de üstlenmeye başlamışlardır.

Görüldüğü üzere bilişim teknolojileri, diplomasinin yöntemleri başta olmak üzere bütünüyle bir dönüşüme yol açmaktadır²³⁰. Öncelikle iletişim ve enformasyon teknolojileri temsil merkezli diplomasiyi iletişim odaklı diplomasi şeklinde dönüştürmektedir. Bilişim teknolojilerinin yarattığı yeni ilişki ve iletişim kanalları, diplomasinin sadece topraksal alanda icra edilen değil, aynı zamanda sanal alanda da cereyan eden farklı tür diplomasi tarzları ortaya çıkarmıştır. Bugün artık network-ağ diplomasisi, e-diplomasi, sosyal medya diplomasisi gibi diplomasinin dijitalleştiği²³¹ bir olgu söz konusudur. Bilişim teknolojileri ve kitle iletişimin yeni boyutu olan 7/24 haber paradigması, diplomasiyi bireylere ve kamuoylarına izlenebilir hale getirmiştir.

Philip Seib'in **Real-Time Diplomacy** başlıklı eserinde ifade ettiği üzere iletişim çağında dünya politikasında gelişen olayların iletişim ve enformasyon teknolojileri vasıtasıyla kamuoylarının gündemine gelmesi, diplomasinin gelişen olaylara anında tepki vermesini gerektirmiş ve bu da “anlık diplomasi” (rapid-reaction diplomacy/real-time diplomacy) tarzını üretmiştir²³². Bilgi çağında CNN

²³⁰ Bilişim teknolojilerinin diplomasiyi dönüştüren boyutları için ayrıntılı bir analiz için bkz. Jozef Batora, **Foreign Ministries and the Information Revolution: Going Virtual?**, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, Boston, 2008.

²³¹ Geoffrey Allen Pigman, **op. cit.**, s.11.

²³² Philip Seib, diplomasinin iletişim ve bilgi teknolojileri alanında cereyan etmesinin sıradan bireylerin dünya politikası hakkında bilgi sahibi olmalarını sağladığı gibi onları aynı zamanda aktör haline getirdiğini ve bireylerin sosyal medya aracılığıyla kamuoyu oluşturmalarının diplomasinin gelişen olaylara anında tepki vermeye zorladığı tezini öne sürmüştü ve bu şekilde yeni tarz diplomasiyi Anlık Diplomasi olarak nitelendirmiştir. Bununla birlikte, diplomasinin dijitalleşmesinin Wikileaks olayında tecrübe edildiği gibi özellikle devletler açısından sorunlara da yol açan özelliğinin bulunduğunu, ancak bu durumun diplomatik şeffaflık açısından katkıları olduğu da söylenebilir. Philip Seib, **Real-Time Diplomacy: Politics and Power in the Social Media Era**, Palgrave Macmillan, New York, 2012, s.7 ve 103.

etkisi tezinde olduğu gibi medya, TV, basın ve internet medyasının²³³ gelişmesi ve siyasetin bu alanlarda da gerçekleşmesi doğal olarak diplomasiyi de dönüştürmektedir. Böylece kapalı kapılar ardında gizli yürütülen salon diplomasisinin yanında medya ve kamuoyu önünde cereyan eden diplomasi tarzı ortaya çıkmaktadır²³⁴. Ancak medya önünde yürütülen diplomasinin ağırlıklı olarak imaj, popülerlik ve kamuoyu desteğiyle ilgili olduğu söylenebilir. Zira medya önünde diplomatik müzakerelerin yürütülmesi söz konusu olmayıp, müzakereler sonrası kamuoyu ve uluslararası toplum desteğinin sağlanması için medya ve kamuoyu önünde açıklama yapma şeklinde cereyan eden devletlerin halkla ilişkiler faaliyet ve yöntem uygulamaları söz konusudur. Bunu devletlerin basın ve kamuoyunu bilgilendirme yöntemi olarak değerlendirmek mümkündür. KD açısından farklı olan nokta ise artık devletlerin iletişim, halkla ilişkiler faaliyetlerini diplomatik amaçlar için kullanmaları ve KD olarak diplomasi sanatı haline getirmeleridir. Devletler özellikle politikalarına destek sağlamak, prestij ve görünürlük gibi amaçlarla medya ve kamuoyu önünde diplomasi icra etme eğilimi içine girmişlerdir. Ayrıca bilişim teknolojileri diplomatik yöntemleri de dönüştürmekte ve yeni metotlar eklemektedir. İnternet ve dijital temelli yeni diplomasi yöntemleri gelişmektedir. Devletler artık politikalarını internet üzerinden de halka anlatmak ihtiyacı duymakta ve internetteki değerlendirmelere tepki vermek zorunda kalmaktadır. Böylece sanal alanda devletlerin temsil, müzakere, iletişim ve etkileşim faaliyetlerinde bulunduğu sanal diplomasi tarzı gelişmektedir. İletişim

²³³ İnternet medyası, elektronik medya, dijital medya olarak da adlandırılan sosyal medyanın sansür uygulandığı zaman yazılı basından daha etkili olduğu söylenebilir. Günümüzde sosyal medya “Arap Bahar”ında da görüldüğü üzere bireylerin gösterilerde organize olmalarında etkin bir şekilde kullandıkları araç olmaktadır.

²³⁴ John Robert Kelley, “The New Diplomacy: Evolution of a Revolution,” **Diplomacy & Statecraft**, 21:286–305, 2010, s.288.

çağında devletlerin medya alanında imaj üretmeleri kolaylaşmış ve görünürlüklerini artırma imkanı bularak popülerlik siyaseti uygulama imkanları artmış ve bu alanda prestij politikaları yürütmeye başlamışlardır. Bununla birlikte sanal alan, devletleri eleştirilere daha açık hale getirmiş²³⁵, buna karşın devletler, sanal alanda da söylemi yönetme ve söylem inşa etme stratejisine yönelmişlerdir.

Yeni aktörlerin diplomasi alanına eklenmesi²³⁶, diplomaside resmi alanın yanında sivil alanın da eklenmesini sağlamış²³⁷ ve böylece kamuoyu önünde sivil toplum alanında cereyan eden yeni diplomasi tarzı gelişmeye başlamıştır. Küreselleşme ve bilişim teknolojilerinin dönüştürdüğü ortamda devletler, dış politika yapımında ve diplomasının icrasında meşruiyet ve kamuoylarının desteğini almak için yeni aktörlerle işbirliği yapma stratejisi izlemeye başlamışlardır²³⁸. Devletler, dış politikalarını lanse etmek ve politikalarına destek sağlamak için sivil aktörlere ihtiyaç duymuşlardır. Çünkü kanaat önderleri gibi sivil aktörlerin meşruiyet üretmede devletlere nazaran daha olumlu konumda olmaları dolayısıyla hükümetler, onların kamuoyunu şekillendirme rollerinden faydalanma eğilimi içerisine girmektedir²³⁹. Ancak devletlerin diğer devletlerle ilişkilerini yönetmede uzun bir tarihi tecrübeyle geleneksel hale gelmiş kurallar sayesinde klasik diplomasi maharetiyle ilişkilerini yürütürken yeni aktörlerle ilişkileri yürütmeye zorlandıkları söylenebilir. Çünkü yeni aktörlerle ilişkiler, yeni ilişki biçimleri ve yöntemlerinin

²³⁵ Geoffrey Allen Pigman, **op. cit.** s.12.

²³⁶ Uluslararası örgütler, bölgesel örgütler, çevre örgütleri, İnsan Hakları örgütleri, insani yardım kuruluşları, çokuluslu şirketler, ticari birlikler ve sendikalar, iş adamları, yerel, ulusal ve uluslararası STK'lar, düşünce merkezleri (think tankler), üniversiteler, akademisyenler, basın, gazeteciler, kanaat önderleri, danışmanlar, lobiler, uluslararası vakıflar, dini vakıflar ve dini cemaatler, dini liderler, entelektüeller, ünlüler gibi devlet-dışı yeni aktörlerin küresel politika alanına dahil olmaları bir yandan uluslararası politikanın temel yegane aktörü olan devletleri sınırlarken diğer yandan diplomasiyi derinden dönüştürmektedir.

²³⁷ Wilfried Bolewski, **op. cit.** s.5.

²³⁸ John Arquilla and David Ronfeld, **op. cit.** s.x; Wilfried Bolewski, **op. cit.** s.5.

²³⁹ Geoffrey Allen Pigman, **Contemporary Diplomacy: Representation and Communication in a Globalized World**, polity Press, Cambridge, UK, 2010, s.12.

geliştirilmesini gerekli kılmıştır. Böylece devletlerin yeni aktörlerle ilişki içine girmeleri, diplomasi alanına ticaret, pazarlama, reklam, halkla ilişkiler, iletişim teknikleri gibi çeşitli yeni metotların girmesine vesile olmuştur. Bu bakımdan devletler sivil toplum temelinde dönüşen küresel sisteme uyum sağlamak için kamu diplomasi gibi yeni diplomasi tarz ve yöntemleri geliştirmişlerdir.

Diplomasi alanına yeni aktörlerin eklenmesinin yanında diplomasi gündemine yeni konuların girmesi de diplomasiin köklü biçimde dönüşümüne yol açmıştır. Klasik diplomasi yüksek politika konuları olan çoğunlukla askeri-güvenlik²⁴⁰ konularıyla ilgilenirken küreselleşme ve bilgi çağında alçak politika konuları olan göç, mülteciler, organize suçlar, uyuşturucu, kara para aklama, insan kaçakçılığı, çevre, sağlık, gıda sorunları ve terör örgütleri gibi konular uluslararası gündeme yükselmiştir. Bu şekilde diplomasi alanına giren konular artmış ve çeşitlenmiştir. Bu da diplomaside uzmanlık gerektiren konuların yer alması yüzünden diplomasi alanına bir yandan meslekten diplomat olmayan yeni uzman ve danışmanların eklenmesine yol açmış ve öte yandan geleneksel diplomat tipini değiştirerek bu konularda da bilgi sahibi yeni diplomat tipini gerekli kılmıştır²⁴¹. Bu durum aynı zamanda Dışişleri Bakanlıklarının diğer bakanlıklarla *eskisinden daha fazla* yoğun bir şekilde çalışmasını da gerektirmiştir. Örneğin enerji konusunda Enerji Bakanlığı, Ekonomi konularında Ekonomi, Hazine ve Maliye Bakanlıkları ile daha yoğun teşrik-i mesai içinde olmak zorunda kalan Dışişleri Bakanlıkları, dış ilişkilerde konularına göre bakanlıklar arasında koordinasyon rolü küreselleşmeyle artmıştır. Bu anlamda Dışişleri Bakanlıklarının dış ilişkilerde tekel konumunu yitirdiği ve eskiye nazaran daha da artan biçimde bakanlıklar arasında koordinasyon

²⁴⁰ Diplomasi günümüzde sadece barış ve güvenliğin korunmasıyla ilgili değil, aynı zamanda refahın sağlanmasıyla da ilgili hale gelmiştir. Hüner Tuncer, **op. cit.** s.95.

²⁴¹ **Ibid**, s.248.

bakanlığına dönüştüğü söylenebilir. Ayrıca diğer bakanlıkların dış ilişkilerini bilfiil yürütme eğilimi dikkat çekmektedir.

Diğer yandan küreselleşmenin getirdiği yeni konuların diplomasi gündemi haline gelmesi, yeni gündem konularının yürütülmesinde klasik diplomasinin yetersiz kalmasına sebep olmuştur. Yeni konuların diplomasi alanına girmesiyle diplomaside ticari diplomasi, kültürel diplomasi, diaspora diplomasisi, dini diplomasi gibi çeşitlenme söz konusu olmuştur. Özellikle 1980'lerden itibaren ekonomi diplomasisinin önemi artmaya başlamış ve dışişleri bakanlıkları ekonomi uzmanlarıyla çalışmak ya da ticaret konularında uzman istihdam etmek zorunda kaldıkları bir durum ortaya çıkmıştır. Diplomasi alanına giren diğer konularda da aynı durumun söz konusu olduğu hatta bakanlık içerisinde ek yapılanmaya gidilerek kamu diplomasisi ve kültürel diplomasi gibi yeni birimlerin açılması söz konusu olmuştur ²⁴². Bu bakımdan devletler yeni gündem konularını içeren kamu diplomasisinde olduğu gibi yeni diplomasi tarzları geliştirmek zorunda kalmışlardır.

Diplomasi alanına yeni aktörlerin ve gündem konularının eklenmesi diplomasinin genişleme ve derinleşmesine yol açmıştır. Diplomasinin neredeyse her konuyla ilgilenmek zorunda kalması, diplomasinin alanını genişletmiştir. Örneğin enerji-petrol diplomasisi, ticari diplomasi, insani yardım diplomasisi ve kültür diplomasisi şeklinde diplomasi gündeminin yoğunlaşması ve çeşitlenmesi, diplomasinin artık dar anlamda yüksek politika konularıyla ilgilenen geleneksel klasik diplomasinin günümüzde yetersiz kalmasına yol açarak tüm alçak politika konularını içeren yeni gündem konularıyla diplomasi alanının genişlemesi beraberinde diplomasiyi dönüştürmekle kalmamış yeni diplomasi türleri üretmiştir.

²⁴² Türk Dışişleri Bakanlığında 2007 yılından itibaren kültürel diplomasi ve kamu diplomasisi alanında yapılanmaya gidilmiştir.

Aynı şekilde diplomasiye yeni aktörlerin eklenmesi, diplomasinin muhatabının²⁴³ devletin yanında devlet-dışı aktörleri de içermesi diplomasinin aktör bazlı derinleşmesini sağlamıştır. Yeni aktörlerin diplomasi alanına girmesi, diplomasiyi sadece devlet tekelinden kurtarmamış, aynı zamanda diplomasinin halka inmesini de sağlamıştır. Diplomasinin halka ve bireye inerek derinleşmesi, klasik diplomasinin elitist özelliğiyle mukayese edildiğinde büyük bir değişimdir.

Sonuç olarak diplomasi, yeni aktörlerin ve gündem konularının eklenmesiyle daha da karmaşık hale gelmiştir. Ayrıca küreselleşme olgusu dünya politikasında iç-dış politika ayrımını muğlaklaştırmanın ötesinde kamuoyu vasıtasıyla dış politikanın önemli bir boyutunun iç politika tarafından şekillendiği yani dış politikanın içselleşmesi olgusunu da beraberinde getirmiştir²⁴⁴. Aynı zamanda küreselleşmeyle kamuoyu ve sivil toplumun öneminin artması, küresel politika alanına devlet-dışı aktörlerin dahil olmasıyla diplomasinin sivilleştiği ve böylece diplomasinin paradigmatic değişim geçirerek hiyerarşik olarak yukarıdan aşağıya bir süreç olmanın²⁴⁵ yanında çeşitli aktörlerin müdahil olduğu ve çeşitli konuların diplomasi gündemi haline geldiği daha karmaşık ve çok yönlü bir diplomasi ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, bugün diplomaside devlet merkezliliği ve gizliliğin üstünlüğü anlayışının aşınmasına rağmen kaçınılmaz olarak hala devam ettiği söylenebilir. Buna rağmen diplomasinin dönüşümünde kamuoyu olgusu önemli rol oynamaktadır. Kamuoyunu dikkate alarak formüle edilen dış politika ve yürütülen diplomasi, genelde küresel politikadaki dönüşüme ivme kazandırmakta özelde diplomasiyi kamuoyu odaklı diplomasi haline getirmektedir.

²⁴³ Küreselleşme ve Bilişim teknolojileri sayesinde diplomasinin muhatabının değişmesi, öznesinin değişmesi anlamına gelmektedir. Bu şekilde 21. yüzyılda sadece devlet değil, devlet-dışı diğer aktörlerin de özne olduğu yeni tarz diplomasi gelişmektedir.

²⁴⁴ Hüner Tuncer, **op. cit.** s.135.

²⁴⁵ Thomus Nowotny, **op. cit.** s.259.

4. KAMUOYU

Bu kısımda kamu diplomasisi (KD) kavramının merkezinde yer alan kamu terimi, anlam bakımından kamuoyu olarak değerlendirilmiştir. Kamuoyu, kamu diplomasisinin kavramsal çerçevesinin yumuşak güç ve diplomasi kavramlarından sonra üçüncü kavramı olarak ele alınmıştır. KD’ni kamuoyu odaklı bir diplomasi yöntemi olarak tanımlamamızdan yola çıkarak KD’nin hedef kitlesi olarak KD çerçevesinde kavramsallaştırılması söz konusudur. İngilizce *public diplomacy* kavramı Türkçeye aynen *kamu diplomasisi* olarak çevrilmektedir, bununla birlikte KD’ni anlam bakımından *kamuoyu diplomasisi* olarak tanımlamak içerdiği muhteva açısından dar bir tanımlamadır. Zira tezin kavramsal çerçevesine uygun biçimde kamu diplomasisi hem ‘kamuoyu diplomasisi’ hem de ‘sivil toplum diplomasisi’ olarak anlamlandırılabilir.

Nitekim KD üzerine çok sayıda eseri bulunan ve bu alanda uzmanlaşmış olan Jan Melissen, KD’ni kamuoyuyla angaje olmanın adı olarak tanımlamaktadır²⁴⁶. Ayrıca KD literatüründe temel eserlerden biri olarak atıf yapılan ABD Enformasyon Ajansı (USIA) eski Direktörü Hans Tuch da KD’ni kamuoyuna yönelik diplomasi olarak tanımlamıştır²⁴⁷. Yine KD’nin temel başvuru kaynağı olan **Routledge Handbook of Public Diplomacy** kitabının editörlerinden Nancy Snow, KD’ni eski ve yeni olarak ikiye ayırdıktan sonra yeni KD’ni halktan halka ilişkiler (public-to-public) şeklinde değerlendirmesi²⁴⁸, kamuoyu kavramını KD’nin temel ve odak noktası olarak ele almamızı ve KD’ni kamuoyu diplomasisi olarak nitelendirmemizi

²⁴⁶ Jan Melissen, “Public Diplomacy”, **The Oxford Handbook of Modern Diplomacy**..., s.439.

²⁴⁷ Hans N. Tuch, **Communicating with the World: U. S. Public Diplomacy Overseas**, Palgrave Macmillan, New York, 1990, s.10.

²⁴⁸ Nancy Snow and Philip M. Taylor (eds.), **Routledge Handbook of Public Diplomacy**, Routledge, New York, 2009, s.6.

doğrulamaktadır. Ayrıca yine KD üzerine uzmanlaşmış olan György Szondi²⁴⁹, Geoffrey Cowan, Nicholas Cull²⁵⁰, Kathy Fitzpatrick²⁵¹ ve The George Washington University Public Diplomacy Institute eski Direktörü Bruce Gregory, KD'ni kamuoyuyla angaje olma şeklinde tanımlamışlardır. Enformasyon çağı üçlemesinin yazarı Castells de KD'ni kamunun ve kamuoyunun diplomasisi şeklinde yorumlamıştır²⁵². Bununla birlikte, kamuoyu kavramı sadece KD'nin değil, aynı zamanda tezimizin kavramsal çerçevesini oluşturan yumuşak güç fikrinin de temelini oluşturmakta ve diplomasinin de dönüşen boyutunun temelini teşkil etmektedir.

Kamuoyu ile kamu diplomasisi arasında adından da belli olduğu üzere çok açık bir bağlantı vardır. Kamu kelimesinin diplomasisi kavramının önüne kamu diplomasisi şeklinde gelerek diplomasisi, kamuoyu ile ilişkilendirilmiş ve anlamlandırılmış olmaktadır. Diğer bir ifadeyle, KD'nin temel önermesi olan kamuoyu desteğini sağlama amacı, KD'nin merkezinde kamuoyu fikrinin yer aldığını göstermektedir. Kamuoyuna yönelik bir diplomasisi anlayışı olması dolayısıyla diplomasisi kavramı, kamu ya da kamuoyu ekini almaktadır. KD kavramının evrim sürecinde olması bakımından kamuoyu diplomasisi, küresel diplomasisi ve sivil toplum diplomasisi şeklinde farklı tanımlamaların olması doğaldır. Bununla birlikte, Hocking'in de ifade ettiği üzere KD kavramında kamu teriminin literatürde yeterince açıklanmaması²⁵³ önemli bir eksikliğe ve kavram karmaşasına

²⁴⁹ György Szondi, "Central and Eastern European Public Diplomacy: A Transitional Perspectives on National Reputation Management", **Routledge Handbook of Public Diplomacy...**, s.305.

²⁵⁰ Geoffrey Cowan and Nicholas J. Cull, "Public Diplomacy in a Changing World...", s.6.

²⁵¹ Kathy R. Fitzpatrick, **The Future of U.S. Public Diplomacy: An Uncertain Fate**, Brill, Leiden, Boston, 2010, s.2.

²⁵² Gaye Aslı Sancar, **Kamu Diplomasisi ve Uluslararası Halkla İlişkiler**, Beta Yayınları. İstanbul, 2012, s.131.

²⁵³ John Robert Kelley, "Between 'Take-offs and 'Crash Landing': Situational Aspect of Public Diplomacy", Nancy Snow and Philip M. Taylor (eds.), **Routledge Handbook of Public Diplomacy...**, s.75.

yol açmaktadır. Bu yüzden bu başlıkta ayrıca kamu terimi, KD çerçevesinde açıklığa kavuşturulmaya çalışılacaktır.

Türk Dil Kurumu'nun (TDK) *Türkçe Sözlük*'ünde *kamu* kelimesinin halk hizmeti gören devlet organlarının tümü, bir ülkedeki halkın bütünü olarak açıklanmıştı. Yine *Türkçe Sözlük*'te *kamuoyu* kelimesinin anlamı, bir konuyla ilgili halkın genel düşüncesi, halkoyu, efkâr-ı umumiye olarak geçmektedir. İngilizcesine bakıldığında ise Oxford English Dictionary²⁵⁴ sözlüğünde kamu kelimesine *public* kelimesi karşılık gelmekte ve fikir, yorum, kanaat, topluluk, halk, insanlar, vatandaş, topluluğu temsile yetkili anlamlarına gelmektedir. *Kamuoyu* kelimesine ise *public opinion* kelimesi karşılık gelmekte ve çoğunluğun kabul ve tasdik ettiği fikir, halk arasında yaygın olan fikir, genel fikir olarak açıklanmıştır. Fransızcada da kamu terimi halkın fikir ve düşünceleri anlamına gelmektedir. Görüldüğü üzere İngilizce kamu teriminden anlaşılan mana Türkçede ancak *kamuoyu* kelimesiyle karşılanmaktadır. Bu bakımdan Türkçe kamu terimi kullanıldığında devlete ilişkin bir anlam çıkmaktadır. Oysa İngilizcede kamu teriminden anlaşılan manayla *public diplomacy* (kamu diplomasisi) Türkçeye anlam bakımından *kamuoyu diplomasisi* olarak çevrilmesi daha uygun görülmektedir. Dolayısıyla burada *kamuoyu* kelimesini konstrüktivist çerçeveye de uygun biçimde fikirleri referans alan kitle kanaati, görüşü, düşüncesi olarak ele almaktayız.

Tarihsel gelişimine bakıldığında kamuoyunun yeni bir olgu olmadığı, diplomasi kadar eskiye götürülebileceği görülecektir. İlk olarak *kamuoyu* kavramı 16. yüzyılda Montaigne tarafından 1588 yılında Fransızcada *l'opinion publique* olarak kullanılmıştır. Yine aynı yüzyılda Papa Gregory 1572-85 tarihlerinde kamuoyunun etkisi ve gücü dolayısıyla kilisede propaganda birimini

²⁵⁴ John Simpson and Edmund Weiner, **Oxford English Dictionary**, Second Edition, 1989.

kurdurmuştur²⁵⁵. 17. yüzyılda ise Kardinal Richelieu, Fransa’da ilk Dışışleri Bakanlığını kurmakla birlikte kamuoyunun gücünün farkına vararak Bakanlıkta 1631 yılında iç propaganda sistemini de kurmuştur²⁵⁶. Esasen Aydınlanmanın bir ürünü olan kamuoyu kavramı, Aydınlanma döneminden (17-18. yüzyıllar) itibaren gelişmeye başlamıştır. 17. yüzyılda İngiliz şair John Milton ve İngiliz düşünür John Locke, kamuoyunun gücünü vurgulamıştır²⁵⁷. 17. yüzyıl İngiltere’inde ise kamuoyu dikkate alınarak siyasi ve dini özgürlük için propaganda yöntemlerinin kullanıldığını tarihçiler bildirmektedir²⁵⁸. 18. yüzyılda ise önemi iyice anlaşılan kamuoyuna yönelik yöntemler geliştirilmiştir. Nitekim bu dönemde Napolyon, kamuoyuna yönelik propaganda yöntemini etkili biçimde kullanma gereğini duymuştur²⁵⁹.

19. yüzyıla gelindiğinde ise Fransa, İngiltere ve Almanya’da akademisyenler, kamuoyu çalışmalarına odaklanmışlardır²⁶⁰. 20. yüzyılda özellikle I. Dünya Savaşı’nda önemi iyice anlaşılan kamuoyuna ilişkin propaganda terimi yaygın biçimde kullanılan yöntem olmuştur. 1923 yılında ise New York Üniversitesinde kamuoyunu temel alan Halkla İlişkiler dersi öğretilmeye başlanmıştır²⁶¹. Bu anlamda halkla ilişkiler disiplinin kamuoyu ve propaganda kavramları çerçevesinde ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. 1937 yılında ise Princeton Üniversitesinin çıkardığı *Public Opinion Quarterly* dergisi kamuoyunun önemine odaklanmış ve bu araştırmalar daha sonra kamuoyu odaklı kamu diplomasisi fikrinin ortaya çıkmasının düşünsel altyapısını oluşturmuştur. 1950-1960’lı yıllarda ise kamuoyu kavramı üzerine

²⁵⁵Edward L. Bernays, **Crystallizing Public Opinion**, Liveright Publishing Corporation, New York, 1961, s.xvi.

²⁵⁶**Ibid.**, s.xv.

²⁵⁷**Ibid.**, s.xvi.

²⁵⁸**Ibid.**, s.xvii.

²⁵⁹**Ibid.**, s.xix.

²⁶⁰**Idem.**

²⁶¹**Ibid.**, s.xxxvii.

dünyada akademik çalışmalar başlamıştır²⁶². Günümüzde ise iletişim ve enformasyon teknolojilerinin gelişmesine ve küreselleşmenin bu teknolojilerle ivme kazanmasına paralel olarak kamuoyunun önemi artmaktadır. Ian Marsh'ın da belirttiği üzere, tarihsel bir süreç olarak küreselleşme, beraberinde yeni faktörleri gündeme getirmekte ve bugünün küreselleşmesinin getirdiği en önemli faktörlerden biri de kamuoyudur; küreselleşme, kamuoyunun önemini ve etkisini artırmaktadır²⁶³. Özellikle 1990'larda internetin etkisiyle kamuoyunun önemi belki de tarihte hiç olmadığı kadar artmıştır denilebilir. Nitekim 2003 yılında New York Times gazetesinde Patrick Tyler, dünyada ABD ve uluslararası kamuoyu olmak üzere iki süper güçten bahsetmektedir²⁶⁴.

Berney'in toplum kadar eski olduğunu belirttiği kamuoyu kavramı, literatüre bakıldığında gelişmekte ve evrimleşmekte olan bir kavram olması dolayısıyla ihtilaflı olduğu görülecektir²⁶⁵. Bu nedenle, kavramın genel kabul görmüş bir tanımı olmadığı gibi literatürde kamuoyu sorunsalı derin tartışmaların konusu olmuştur. Literatürde kamuoyu, demokrasi ve vatandaşlıkla ilgili, vatandaşın siyasete aktif katılımıyla bağlantılı, hükümet alanı dışında gerçekleşen ve siyasi karar almayı etkileyen kolektif kanılar olarak kolektif tartışma ve karar almayla yakından ilişkili, medya, parlamento, anketler, kanaat önderleri, elitler, STK'lar, düşünce merkezleri (think tank) tarafından temsil edilen, bireylerin ve toplumun siyasete, siyasi karar almaya doğrudan ya da dolaylı katılımı olarak tanımlanan interaktif bir kavram

²⁶² Philip Everts and Pierangelo Isernia (eds.), **Public Opinion and the International Use of Force**, Routledge, London and New York, 2001, s.9.

²⁶³ Ian Marsh, "Globalization and Public Opinion in Western Europe and East and Southeast Asia, Takashi Inoguchi and Ian Marsh (eds.), **Globalization, Public Opinion and the State**, Routledge, London and New York, 2008, s.11.

²⁶⁴ Patrick Tyler, "Threats and Responses: New Analysis: News Analysis: A New Power in the Streets", **New York Times**, Feb. 17, 2003, <http://www.nytimes.com/2003/02/17/world/threats-and-responses-news-analysis-a-new-power-in-the-streets.html>; Erişim tarihi: 22 Eylül 2013.

²⁶⁵ Bernays, **op. cit.**, s.12.

olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin Price E. Vincent, **Public Opinion** eserinde kavramı, rasyonel ve bilişsel bir süreç²⁶⁶ olarak tanımlarken Rousseau, ortak iyi, genel irade olarak tanımlamıştır. Hegel ise kamuoyunu büyük bir güç olarak görürken Bourdieu, kamuoyu mevcut değildir diyerek tartışmalı ve iddialı bir tutum sergilemiştir. Ancak Bourdieu'nun bu meşhur tespitini Benedict Anderson'un hayali cemaatler tezi gibi hayal edilen, inşa edilen yapay bir fenomen ve fikir olarak değerlendirmek mümkündür. Nitekim Walter Lippman, 1993 yılında yayınlanan **The Phantom Public** eserinde kamuoyu kavramını yapay bir inşa, gerçek bir teşekkül ya da kendiliğinden oluşan kolektif bir irade olup olmadığını irdelemiştir²⁶⁷. Daha sonra Lippman, 1998 yılında yayınlanan **Public Opinion** eserinde kamuoyunun dolaylı ve görünmez olduğunu ifade etmiştir²⁶⁸.

Diğer taraftan, Ferguson kamuoyunu gerekli bir şeytan olarak nitelendirirken Alexis de Tocqueville, kamuoyunu '*çoğunluğun tiranlığı*' olarak ifade etmiştir²⁶⁹. Aslında Tocqueville, burada kamuoyunu çoğunluk iradesi olarak tanımlamıştır. Hardt and Negri ise kamuoyunu çağdaş toplumlarda temel temsil biçimi olarak görmüştür²⁷⁰. Bernays, 1923 yılında yayınlanan ve alanında temel referans kaynağı olan **Crystallizing Public Opinion** eserinde kamuoyunu kamunun vicdanı ve bilinci olarak tanımlamış ve 20. yüzyılın en önemli siyasi ve sosyal olgusu olduğunu ileri sürmüştür²⁷¹. Philip Everts ve Pierangelo Isernia ise söylemsel ve sosyolojik perspektiften kamuoyunun aktif biçiminin partiler, baskı grupları ve diğer çıkar

²⁶⁶Vincent E. Price, **Public Opinion**, Sage Publications, USA, 1992, s.8.

²⁶⁷Walter Lippman, **The Phantom Public**, Transaction Publishers, USA and UK, 1993, s.61 ve 162.

²⁶⁸**Ibid.**, s.27.

²⁶⁹Alexis de Tocqueville, **Democracy in America**, Historical-Critical Edition of De la de'mocratie en Ame'rique, Edited by Eduardo Nolla, Translated from the French by James T. Schleifer, Vol.I, Liberty Fund, 2010, s. cxxxiii

²⁷⁰Michael Hardt and Antonio Negri, **Multitude: War and Democracy in the Age of Empire**, The Penguin Press, New York 2004, s.258.

²⁷¹Edward L. Bernays, **op. cit.** s.217.

grupları tarafından benimsenmesi ve onların tavassutuyla dile getirilmesi hali olarak tanımlamışlardır²⁷².

Kamu diplomasisi açısından ise kamuoyu kavramı, dış politika ve diplomasiyle ilişkili olarak ele alınmaktadır. Bu anlamda dış politika yapımı ve diplomasiinin yürütülmesinde etkili bir etken ve aktör olarak değerlendirilmesi söz konusudur. Bu minvalde kamu diplomasisi alanında kamuoyu, hem bir özne hem de bir nesne olarak ele alınmaktadır. Nitekim KD, kamuoyuyla angaje olmanın adı olarak diplomasiye kamuoyu odaklı bakış açısı getirmektedir. Thomas Risse-Kappen, kamuoyu ile dış politika-iç politika ilişkisinde kamuoyunu, içerinin politika yapımı olarak değerlendirmiştir²⁷³. Başka bir deyişle, kamuoyu bağlamında iç-dış politika etkileşimi, geleneksel dış politika ve diplomasi anlayışındaki yüksek devlet görevlileri ve elitlerin formüle ettiği dış politika ve diplomasiinin yanında halkın doğrudan ya da dolaylı olarak kamuoyu görüşleri biçiminde siyasi karar alma süreçlerine katıldığı bir politika yapımından bahsedilmektedir. Ayrıca KD açısından kamuoyu, gündem belirleme, söylem inşa etme, meşruiyet sağlama, politikalara halkın desteğini sağlamanın alanı, öznesi ve nesnesi olarak görülmektedir.

4.1. Uluslararası İlişkiler Teorilerinde Kamuoyu

Uİ kuramlarında dış politikayı etkileyen bir faktör olarak kamuoyunun rolü, özellikle 1980'lerden itibaren ele alınmaya başlanmıştır. Bunda uluslararası ilişkilerin fikirsel, söylemsel ve iletişimsel boyuta kayması ve Uİ disiplininde uluslararası politikaya sivil toplum ve kimlik politikalarını getiren konstrüktivizm

²⁷² Philip Everts and Pierangelo Isernia, **Public Opinion and the International Use of Force**, Routledge, London and New York, 2001, s.7-8.

²⁷³ Thomas Risse-Kappen, "Public Opinion, Domestic Structure, and Foreign Policy in Liberal Democracies", **World Politics**, Vol. 43, No. 4 (Jul., 1991), ss. 479-512, s.510.

teorisi etkili olmuştur. 1980'lerden itibaren küresel siyasetin sivil toplum üzerine inşa edilmesi ve kimlik siyasetinin ön plana çıkarılmasıyla hem dış politika hem iç politika küreselleşmenin yeni ivmesi olan iletişim ve enformasyon teknolojilerinin de etkisiyle medyada kamuoyu önünde söylem ve fikir odaklı siyaseti ortaya çıkarmıştır.

Uİ teorileri açısından kamuoyu tartışmaları da bu meyanda tekrar gündeme gelmiştir, ancak ana akım kuramlarında kamuoyuna çok az değinildiği söylenebilir. Eleştirel teoride kamuoyu, Gramsci'nin hegemonya kavramındaki rıza kavramıyla ilişkilendirilmektedir. Ayrıca post-yapısalcılık kuramında ise medyanın topluma verdiği mesajların yapı sökümü (deconstruct) ile gizlediği maskenin çıkarılması²⁷⁴ olarak ele alınmaktadır. Bu çerçevede Edward Herman ve Noam Chomsky, medya-kamuoyu ilişkisinde rıza üretim tezi (consent manufacturing) ile medyada oluşturulan kamuoyunun aslında toplum değil, elitler tarafından oluşturulmuş ve kapitalist sınıfların çıkarlarını yansıttığı tezini ileri sürmüşlerdir²⁷⁵. Konstrüktivist teoride ise kamuoyunun sosyal olarak öznelararası inşa edilen bir özne olarak ele alındığı, fikirsel düzlemde analiz çerçevesi geliştirildiği ve böylece kimlik çerçevesinde dış politika analizlerinin ivme kazandığı ifade edilebilir.

Realist teorinin ontolojik ve pozitivist epistemoloji anlayışında var olan iç-dış ayrımı ve devleti tek ve bütüncül bir birim olarak uluslararası ilişkilerin temel yegane aktörü olarak konumlandırması, devletin içini dışarıda bırakmasına ve diplomasiyi dış ilişkilere münhasır kılmasına yol açmıştır. Realizmin iç-dış, dost-düşman, ben ve öteki-diğeri, düzen-düzensizlik gibi diktomilere dayanan bu ontolojik anlayışından miras kalan ortodoks diktomi, uluslararası ilişkileri de dış politika ve iç politika

²⁷⁴ Heather Savigny and Lee Marsden, **Doing Policital Science and International Relations: Theories in Action**, Palgrave Macmillan, New York, 2011,s.153.

²⁷⁵ **Ibid**, s.160.

diktomisi bağlamına yerleştirmiştir²⁷⁶. Bu diktomi anlayışında doğal olarak diplomasi ve dış politika sadece dışarıya özgü olarak değerlendirilerek diplomasi ve dış politikanın içerden oluşması boyutu atlanmıştır. Ayrıca realist gelenekteki bu anlayışta realizmin ontolojik ve pozitivist epistemolojisinin yanında Vestfalya ile gelen egemen devlet anlayışı da etkili olmuştur. Bu çerçevede realistler, kamuoyunu dış politikada dışarıda bırakmayı tercih etmişlerdir.

Oysa Kant, Rousseau ve Bentham'a uzanan liberal gelenekte kamuoyu, siyasetin merkezinde yer almıştır. Kantçı düşüncede kamuoyu savaşın önünde bir engel olarak görülürken Bentham, kamuoyunu devletlerin çoğu sorunlarının yegane çaresi olarak görmüştür²⁷⁷. Liberal teori, medyayı kamuoyunun temsilcisi olarak görmekte²⁷⁸ ve devlet-dışı aktörlere uluslararası ilişkilerde yer açarak onları uluslararası ilişkilerin aktörü olarak değerlendirmiştir. Bu anlamda liberal anlayışta sivil toplum, STK'lar, kamuoyu, uluslararası örgütler, çokuluslu şirketler de aynen devletler gibi küresel politikanın birer aktörleridir. Öte yandan realist teori, dış politikayı devletin güvenliği, devletin bekasını idame ettirme ve güç-güvenlik arayışı²⁷⁹ olarak değerlendirirken liberal teoriler, dış politikanın kamuoyunun talebi doğrultusunda formüle edilmesi gerektiği²⁸⁰ anlayışını yansıtmaktadır. Ayrıca liberal kuramda liderlerin kamuoyuna önem vermek zorunda oldukları yoksa seçimlerde

²⁷⁶ Helen Milner, "The Assumption of Anarchy in International Relations Theory: A Critique", **Review of International Studies**, Vol. 17, No. 1 (Jan., 1991), ss. 67-85.

²⁷⁷ Ole R. Holsti, **Public Opinion and American Foreign Policy**, Revised Edition, The University of Michigan Press, 2007, s.5.

²⁷⁸ Heather Savigny and Lee Marsden, **op. cit.**, s. 155.

²⁷⁹ Neorealistler, iç politikanın ve içsel faktörlerin dış politikayı etkilemesi konusunda daha katı bir yaklaşım içerisine girerek devletlerin dış politikalarını anarşi sistemi ve güvenlik arayışının etkilediğini varsayarlar. Douglas C. Foyle, **Counting the Public In...**, s.278.

²⁸⁰ Page and Shapiro "Effects of Public Opinion on Policy" **The American Political Science Review**, Volume 77, Issue 1 (Mar., 1983), 175-190, s.175,182,

bunun maliyetine katlanmak zorunda oldukları anlayışı hakimdir ²⁸¹ . Liberal yaklaşımlarda iç politika, dış politikayı etkilerden realist kuramda uluslararası ortamın dış politikayı etkilediği, iç politikanın nadiren etkilediğini varsayar. Realizmde kamuoyunun duygusal, rasyonel olmadığı ve az bilgilendirildiği ya da kolayca manipüle edilebileceği²⁸² gerekçesiyle devleti yönetenlerin kamuoyuna göre politika belirlememesi gerektiğini, aksi halde devletin uzun vadeli çıkarlarının zarar görebileceği anlayışı söz konusudur ²⁸³ . Yine realizmde diplomasinin gizli yürütülmesi gerektiği ve bu bakımdan halkla-kamuoyuyla paylaşılması gerektiği anlayışı hakimdir ²⁸⁴ . Zira dış politika ve diplomasi halkın gündelik yaşamı ve tecrübelerinden uzak olduğu için realistler, halkın dış ilişkileri diplomatlar kadar derinlemesine bilemeyeceğini varsayarlar²⁸⁵ .

Realist UI kuramcılarının²⁸⁶ kamuoyunu dışarıda bırakmasına rağmen klasik realistlerin kamuoyu görüşlerine önem verdikleri görülmektedir. Machiavelli, hükümdarların kamuoyunu ya manipüle etmeleri ya da oluşturmaları ve yönetmeleri gerektiğini söylerken Hobbes da devlet yöneticilerinin kamuoyunu dikkate almaları gerektiğini ifade etmiştir. Carr ise kamuoyunu propaganda olarak bir güç unsuru ve çeşidi olarak görmekte ve kamuoyunun siyasi bir güç olarak iknaya dayandığı ve

²⁸¹ Robert A. Dahl, **A Preface to Democratic Theory**, Expanded Edition, The University of Chicago Press, Chicago and London, 2006, s.131.

²⁸² John Mearsheimer, kamuoyunun elitlerin manipülasyonuna açık olduğunu varsayarak dış politikada dikkate alınmaması gerektiğini ileri sürer. Douglas C. Foyle, **Counting the Public In: Presidents, Public Opinion, and Foreign Policy**, Columbia University Press, New York, 1999, s.5. Yine C. Wright Mills ve Risse-Kappen, kamuoyunun hükümetler ve elitler tarafından kolayca manipüle edilebileceğini varsayarlar. Thomas Risse-Kappen, "Public Opinion...", s.481.

²⁸³ Ole R. Holsti, **op.cit.**, s.290.

²⁸⁴ **Ibid**, s.8.

²⁸⁵ **Ibid**, s.7.

²⁸⁶ Son dönemlerde realistler kamuoyunu meşruiyet sağlayıcı bir unsur olarak değerlendirmekte ve ABD üstünlüğünün kamuoyu algısıyla meşruiyet sağladığı ve bu anlamda kamuoyunun uluslararası politikada etkisini kabul ederler. Stephen Walt, **Taming American Power: The Global Response to U.S. Primacy**, Reprint edition, W. W. Norton & Company, New York, 2006, s.165,176; Ayrıca yapısal realistler, iç-dış etkileşimini kabul ederek iç politikanın ve içsel faktörlerin dış politikayı etkileyebileceğini kabul etmişlerdir. Douglas C. Foyle, **op. cit.**, s. 278.

devlet liderlerinin donanımlarından biri olması gerektiğini yazmıştır²⁸⁷. Morgenthau'da aynen Carr gibi kamuoyunu güç unsurlarından biri olarak değerlendirmiş ve dünya kamuoyunun önemli bir silah olduğunu ve başarılı dış politika için devleti yönetenlerin halkın desteğini almaları gerektiğini ileri sürmüştür²⁸⁸.

Liberal ve konstrüktivist kuramların kamuoyunu bir faktör ve hatta bir aktör olarak ele aldığı yaklaşımdan hareket eden kamu diplomasisinde dış politika, diplomasi ve kamuoyu arasında güçlü bir bağlantı²⁸⁹ ve ilişkinin var olduğu varsayımı geçerlidir. Ayrıca, liberal ve konstrüktivist kuramlar, realist kuramın iç-dış ayrımını kamuoyu olgusuyla kapatmakta ve KD çerçevesinde diplomasi, kamuoyu vasıtasıyla iç ve dış ilişkilerin birleştiği alan olarak değerlendirilebilir. Uİ disiplinde kamuoyuna odaklanmak disipline dış politika ve diplomasi sürecinde sivil toplum, kamuoyu ve devlet-dışı aktörlerin politika yapım sürecine dahil edilmesi ve etkilerinin kabul edilmesi anlayışını getirmektedir.

Kamuoyu ve dış politika ilişkisinde bugün akademide çoğunluğun²⁹⁰ kamuoyunun dış politikayı etkilediğini kabul ettiği söylenebilir. Bununla birlikte,

²⁸⁷ E.H. Carr, **op. cit.** s. 132.

²⁸⁸ Hans Morgenthau, **op. cit.** s. 145-6.

²⁸⁹ Kusnitz, Wittkopf, Holsti, Jentleson, Mayer, Page ve Sahpiro, T. Knecht and M.S. Weatherford, Kamuoyu ile Dış politika arasında güçlü bir bağlantı olduğunu ileri sürmektedirler. Bkz. T. Knecht and M.S. Weatherford, "Public Opinion and Foreign Policy: The Stages of Presidential Decision Making", **International Studies Quarterly**, Vol.50, 2006, ss. 705–727, s. 707.

²⁹⁰ Alex Mintz, Karl DeRouen Jr., **Understanding Foreign Policy Decision Making**, Cambridge University Press, Cambridge, New York, 2010, s.131. Thomas Graham, 1989 ve 1994 yıllarında yayınlanan eserlerinde dört nükleer silahların kontrolü anlaşmalarında (SALT-1-2, ABM, Ban Treaty) kamuoyunun rolünü analiz ederek dördünde de kamuyunun önemli bir etkiye sahip olduğunu ampirik olarak ortaya koymuştur. Ole R. Holsti, **op. cit.**, s.300, , T. Knecht and M.S. Weatherford'in "Public Opinion and Foreign Policy...", makalelerinde belirttiği üzere Kusnitz, Wittkopf, Holsti, Jentleson, Mayer, Page ve Sahpiro, Russett, Powlick, Sobel, kamuoyunun dış politika üzerindeki etkisini kabul etmektedirler. Risse-Kappen, "Public Opinion, Domestic Structure...", **op. cit.**, s.510, Douglas C. Foyle, **op. cit.** s.x. Jan Melissen, "Public Diplomacy", **The Oxford Handbook of Modern Diplomacy...**, s.438, Steve Smith, **Foreign Policy: Theories, Actors, Cases**, Oxford Press, Oxford, New York, 2008, s.59, ve bütün Kamu Diplomasisi yazarları kamuoyunun dış politikaya etkisini kabul etmektedirler.

kamuoyunun dış politikaya etkisi çoğunlukla liberaller tarafından vurgulanmaktadır. Ayrıca küreselleşme ve iletişim-enformasyon teknolojileri dolayısıyla kamuoyunun geçmişe nazaran günümüzde dış politikada daha güçlü bir rol oynadığı söylenebilir. Liberal anlayış çerçevesinde kamuoyu ile iç ve dış politikanın karşılıklı oluşumu, yani iç politikanın dış politikayı belirlediği ya da en azından etkilediği bir durum söz konusudur. Bu anlamda bugün kamuoyu sayesinde iç ve dış politika arasında geçirgenlik ve iç içe geçme durumundan bahsedebilmekteyiz. Kamuoyu ile realistlerin reddettiği devletin içinin politika yapımına dahil olması ve bunun da ötesinde dış politikanın içeriden yapımı anlayışının yerleşmesi mümkün olabilmektedir. Kamuoyu, iç ve dış politika arasında bağlantı kurarak diplomasi ve dış politikanın içsel boyutunu teşkil etmektedir. Diğer yandan kamuoyu, diplomasiyi içselleştirerek realist yaklaşımda elitlere ve diplomatlara has olan diplomasiyi toplum ve hükümetlerin etkileşimleriyle oluşan bir faaliyete dönüştürmektedir. Böylece diplomasiye birey, toplum ve kamuoyu odaklı bakış açısını yerleşmektedir. Bu anlamda diplomasiyi kamuoyu çerçevesinde kavramsallaştırmanın adı kamuoyu-kamu diplomasisi olmaktadır. Diğer bir ifadeyle, kamuoyu-devlet-dış politika ilişkisinin bir ürünü olan KD, kamuoyu temelli bir dönüşümün ürünü olarak ortaya çıkmaktadır ki, kamu diplomasisinin kamuoyu odaklı olması, uluslararası toplum ve kamuoyunun uluslararası politikada artan önemi ve etkisine dayanmaktadır.

Demokratik ülkelerde hükümetler, politikalarına destek ve meşruiyet sağlamak için halkın desteğine ihtiyaç duymakta ve bu amaçla kamuoyuna yönelik başta iletişim stratejileri olmak üzere KD gibi politika geliştirmek zorunda kalmışlardır. Kamuoyu olgusu sebebiyle hükümetler ve dışişleri bakanlarının politikalarını kamuoyuna anlatma hatta pazarlama ihtiyacı duydukları görülmektedir.

Öyle ki, bugün dış politikanın pazarlanması çok önemli hale gelmiş ve bu durumun diplomasinin pazar yönlü, yani alıcısının kamuoyu olduğu müşteri odaklı dönüşümüne katkı sağladığı söylenebilir²⁹¹. Kamuoyu bu çerçevede geleneksel diplomasi ile KD arasında en büyük farkı yaratmıştır. Nye'in formülasyonunda da yumuşak güç, kamuoyu sermayesini kazanmak için hem değerli bir nitelik, beceri hem de kamuoyu sermayesini kullanmak için bir araç olarak devletlere tavsiye edilmektedir²⁹². Nitekim yumuşak gücün etkisi, hedeflenen ülkenin kamuoyu algılarına dayanması, kamuoyunu bir yumuşak güç çeşidi yapmaktadır. Nye'in yumuşak güç tezi, liberal çerçevede kamuoyu desteğine dayanmaktadır, zira dış politikaların başkalarına çekici gelmesiyle ve karşı tarafta hayranlık uyandırarak yumuşak güç ürettiği varsayımı, kamuoyunu yumuşak gücün temel kaynaklarından biri yapmaktadır. Son tahlilde Nye'in yumuşak güç tezi, kamuoyunun dış politika üzerinde etkisi olduğu hipotezinden hareket eder.

Kamuoyu-dış politika ilişkisinin arasında yer alan medya, kamuoyu oluşumu ve görüşünün gündeme getirilmesi ve temsil edilmesinde öne çıkmaktadır. Küresel politikada uluslararası kamuoyunun artan etkisine oranla medya ve kamuoyunun karşılıklı olarak her ikisinin de önem kazandığı ve birbirlerini destekleyici-tamamlayıcı unsurlar olarak küreselleşme ve iletişim-enformasyon çağında önemlerini artırdıkları gözlemlenmektedir.

²⁹¹ Alex Mintz, Karl DeRouen Jr., **op. cit.** s.149; Jan Melissen, "The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice", **The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations**, Jan Melissen (ed.), Palgrave Macmillan, New York, 2005, s.8.

²⁹² Craig Hayden, **op. cit.** , s.2.

4.2. Medya-Kamuoyu-Dış Politika Kompleksi

“Medya bize ne düşünmemiz gerektiğini söylemez, neyi düşünmemiz gerektiğini söyler.”

Bernard Cohen

Uİ ve dış politika literatüründe medya ve kamuoyunun rolünün ihmal edildiği ve marjinal kaldığı söylenebilir. Uİ kuramlarında ise medya ve kamuoyunun dış politikaya etkisi üzerine kuramsal ve kavramsal çerçeve eksikliğinden bahsedilebilir. Bunda Uİ kuramlarının pozitivist yaklaşımı etkilidir. Bununla birlikte 1990’lardan itibaren medya etkisi üzerine çalışmaların arttığı görülmektedir²⁹³. Özellikle 1991 yılında Körfez Savaşı sırasında CNN Etkisi (CNN Effect) efsanesinin doğması²⁹⁴ bu alandaki çalışmalara hız kazandırmıştır. Günümüzde ise 2010 yılında başlayan ve halen devam eden “Arap Baharı” olgusuyla medyanın siyasete etkisi üzerine çalışmaların tekrar hız kazandığı görülmektedir.

Medyanın siyasete etkisi özellikle iletişim ve enformasyon teknolojilerinin ivme kazandırdığı yeni küreselleşme dalgasıyla yakından ilişkilidir. Bilişim teknolojilerinin devrimsel etkileri nedeniyle daha 1964 yılında internetin keşfedilmediği çok erken bir tarihte (internet 1990’lı yıllarda keşfedilmiştir) McLuhan, ‘global köy’ kavramıyla herkesin herkesle bağlantıda olacağı günümüz çağını öngörebilmiştir. Bugün internet teknolojisi sayesinde gerçekten McLuhan’ın belirttiği gibi insanların internet medyası, e-mail ve akıllı cep telefonlarıyla 7/24 zaman diliminde birbirleriyle iletişim halinde oldukları bir durum yaşanmaktadır.

²⁹³ Aslında Medya üzerine çalışmaların 1980’lerde gündem belirleme kavramı üzerinden artmaya başladığı söylenebilir. Chiara de Franco, **Media Power and the Transformation of War**, Palgrave, NY, 2012, s.1.

²⁹⁴ CNN etkisi ve Körfez Savaşı üzerine önemli bir analiz için bkz. Piers Robinson, **The CNN Effect: The Myth of News, Foreign Policy and Intervention**, Routledge, London and New York, 2002, s.7-8.

Geçmişte bir anlamda Benedict Anderson'un ifade ettiği matbaanın işlevini bugün çok daha hızlı ve etkili biçimde internet ve medya üstlenmektedir. Yeni iletişim ve enformasyon teknolojileri, bilgiyi küreselleştirerek topraksal alanın dışına çıkarmakla birlikte, bilgiyi kontrolsüz hale getirmiş, özellikle devletlerin bilgi üzerindeki tekel ve kontrollerini kırmıştır²⁹⁵. Böylece bilişim teknolojileri, bir yandan medya ve kamuoyunun gücünü artırırken öte yandan bireylere bilgiye ulaşma, siyasete katılma ve siyasi ve dış politika tartışmalarına katılma imkanları sunmaktadır²⁹⁶. Doğal olarak bu durum genelde siyaseti özelde medya-siyaset ilişkisini dönüştürmektedir.

Bilişim teknolojileri, medya temelinde siyaseti neredeyse tüm veçheleriyle dönüştürmektedir²⁹⁷. Siyasetin önemli bir boyutu artık medya ortamında gerçekleştirilen bir alan olmakta, fakat aynı zamanda medya, siyasetin de bir aktörü olmaktadır. Castells de bilgi çağında medyanın siyaset alanı olarak ortaya çıktığı ve insanların medya üzerinde siyasi görüşlerini oluşturduğu ve politikacıların da medya üzerinden siyaset yapmaya başlamaları ile medyanın siyasi savaş alanı haline geldiği tespitini yapmıştır²⁹⁸. Bu şekilde Castells, medya siyaseti olgusunun bilgi çağında ve enformasyon toplumunda ortaya çıkmasıyla siyasetin elektronik alanla birleştiği ve böylece siyasetin medya mantığı tarafından şekillendiğini ileri sürmüştür²⁹⁹. Hobbesçu anlamda söylemsel ve iletişimsel doğa durumu gibi siyasetin medya ile görselleştiği ve iletişimsel, söylemsel bir tartışma forumuna dönüşmesi söz konudur.

²⁹⁵Peter van Ham, **op. cit.** s.93.

²⁹⁶ Mark J. Rozell (ed.), **Media Power: Media Politics**, Rowan & Littlehed Publishers. Inc. Washington, D.C., 2003, s.237.

²⁹⁷ Samuel L. Popkin, "Changing Media, Changing Politics: All the News That's Fit to Sell", James Hamilton, "Soft News Goes to War: Public Opinionand American Foreign Policy in the New Media Age"Review by Matthew Baum, **Perspectives on Politics**, Vol. 4, No. 2 (Jun., 2006), ss. 327-341, s.339.

²⁹⁸ Manuel Castells, **op. cit.**, s. 472-5.

²⁹⁹ **Ibid**, s. 482.

Başka bir ifadeyle medya, Wittgenstein'in dil oyunları mefhumunun cereyan ettiği bir siyaset alanı olarak belirmektedir. Siyasetin medyada halkın önünde icra edilmesi, siyaseti elit düzeyinden birey düzeyine indirmekle demokratikleşmesine katkıda bulunmaktadır³⁰⁰. Aynı zamanda bu durum medya ve kamuoyunun siyasetteki önemi ve rolünü artırmaktadır. Medya bu şekilde sadece enformasyon aktaran bir araç olmanın ötesinde politikada küresel iletişim ve etkileşimi sağlayan bir mekanizma olarak siyasetin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Politika yapımının, siyasi kampanyaların, dış politika ve diplomasinin medya mantığına uydurulmasıyla siyasetin medyalaşması olgusu ortaya çıkmıştır. Hükümetlerin halkın teveccühünü kazanmak için medya ile uyumlu ve etkili çalışma gerekliliğini duyarak medyaya yönelik iletişim stratejilerine³⁰¹ odaklanması, spin doctor (manipülatör) ve iletişim uzmanlarıyla çalışmaya başlamaları, medyada politikalarını lanse etmeleri ve pazarlamaları medyanın siyasete etkisinin ötesinde siyasetin medyalaşması paradigmasını ortaya çıkarmıştır³⁰².

Dış politika ve diplomasi açısından ise medya, uluslararası ilişkilerin halkın gözü önünde tartışılmasını mümkün kılmış ve beraberinde diplomasiyi medya-kamuoyu temelinde dönüşmeye sevk etmiştir. Literatürde medya diplomasisi, TV diplomasisi, dijital diplomasi, internet diplomasisi ve kamu diplomasisi gibi hemen hemen aynı anlama gelen farklı nüanslarla ifade edilen durum, bilişim teknolojileri temelinde medyanın diplomasiyi dönüştüren boyutunu göstermektedir. Böylece

³⁰⁰ Andrew F. Cooper, Jorge Heine, and Ramesh Thakur, "Introduction: The Challenges of 21st-Century Diplomacy" **The Oxford Handbook of Modern Diplomacy**..., s.23.

³⁰¹ Bilişim teknolojiler nedeniyle Medyanın küreselleşmesi ve küresel bilgi akışlarının devletlerin kontrolünden çıkması ya da devletlerin bilgiyi kontrol etmelerini zorlaştırması, devletleri stratejik iletişim stratejilerine yöneltmiştir. Bu anlamda devletler, küresel medya ile angaje olmayı tercih ederek Stratejik İletişim, Kamu Diplomasisi gibi politikalara yönelmişlerdir. Craig Hayden, **op. cit.** s.7-8.

³⁰² Claes H. de Vreese and Matthijs Elenbaas, "Spin and Political Publicity: Effects on News Coverage and Public Opinion", **Political Communication in Postmodern Democracy Challenging the Primacy of Politics**, K. Brants; K. Voltmer (eds.), Palgrave Macmillan, New York, 2011, s.77.

diplomasi, vatandaş, sivil toplum, kamuoyu temelli olmakta ve bu da diplomasiyi daha şeffaf³⁰³ yapmaktadır. Bilişim teknolojilerinin etkileri devletleri, dış politika ve diplomasi alanında dönüşüme gitmeye sevk etmiş ve devletler, medya ve kamuoyu olgusuna yönelik kamu diplomasisi politikası ve stratejisini geliştirmişlerdir. Çünkü hükümetler, politikalarına destek sağlamak için medyayı bir araç olarak görmüşler ve medyada söylem inşa etme, söyleme hakim olma, gündem belirleme ve çerçeveleme gibi yöntemlere yönelmişlerdir.

Kamu diplomasisinin ve yumuşak gücün davranış yöntemleri de olan medyanın siyasete etkisine yönelik medya etkisi tezleri, CNN etkisi, rıza üretim tezi (Manufacturing Consent), haber yönetimi (news management), gündem belirleme (agenda-setting), çerçeveleme (framing), dizin oluşturma (indexing), spin doctor (manipülator), medyalaşma³⁰⁴ (mediatization), medya diplomasisi³⁰⁵, anlık diplomasi³⁰⁶ (real-time diplomacy) olarak sıralanabilir. Ayrıca bu tezleri dış politikanın lanse edilmesi ve pazarlanması yöntemleri olarak da belirtmek mümkündür. CNN etkisi tezi bir anlamda medya ve kamuoyunun –medya etkisi ile kamuoyu etkisi mantıksal olarak iç içedir- dış politikaya etkisini ifade etmektedir. Vietnam Savaşı'nın bir ürünü olan ve Körfez Savaşı'nda efsane haline gelen CNN etkisi paradigması, haberlerin ve medyanın politikaya ve karar alma sürecine etkisi varsayımına dayanmaktadır³⁰⁷.

³⁰³ Jorge Heine, “ From Club to Network Diplomacy”, **The Oxford Handbook of Modern Diplomacy**..., s.61.

³⁰⁴ Daha önce değinilen medyalaşma teorisini Strömback geliştirmiştir. Bkz. Strömback, “Four Phases of Mediatization: An Analysis of the Mediatization of Politics”, **The International Journal of Press/Politics**, Vol.13(3), ss.228-246.

³⁰⁵ Katz, Katz, E., Dayan, D. ve Motyl, P., “Television Diplomacy: Sadat in Jerusalem”, **World Communication: A Handbook**, G. Gerbner and M. Siefert (eds.), Longman, New York, 1984, ss.86-98.

³⁰⁶ Anlık Diplomasi yaklaşımı ise bilişim teknolojilerinin diplomaside karar alma sürecine hızlandırıcı etki yaptığını ileri sürer. Chiara De Franco, **op. cit.** s.17.

³⁰⁷ Piers Robinson, **op. cit.**, s. 2-3.

Diğer taraftan CNN etkisi tezi, medyanın hükümetlerin politikalarını ve karar alma süreçlerini etkilediği tezini öne sürerken rıza üretim tezi, tam tersine hükümetlerin medyayı etkilemesi, manipüle etmesi ve yönlendirmesi argümanını öne sürmektedir³⁰⁸. Buna göre, medya politika üretmiyor, fakat hükümetin politikalarını destekleyici mahiyette çerçeveleme yaparak sunuyor. Çerçeveleme yöntemi³⁰⁹ ise konuların vurgulanması ve öne çıkarılması istenen mesajların anahtar kelimeler ve belli referans noktaları oluşturarak ortaya çıkarılması şeklinde yapılmaktadır³¹⁰. Böylece Bernard Cohen'in meşhur "medya bize ne düşünmemiz gerektiğini söylemez, "neyi düşünmemiz gerektiğini söyler" deyimi yerini bulmaktadır. Ayrıca gündem belirleme tezinde de eleştirel yön dışarıda bırakılarak konuların öne çıkarılmak istenen yönüyle gruplandırılması söz konusu olmaktadır³¹¹. Rıza üretim tezi benzer şekilde haber yönetimi de siyasi aktörlerin haber yapımını kontrol etmeleri şeklinde gerçekleşmektedir³¹². Yine dizin oluşturma modelinde de haberlerin istenen yönlerinin dizininin oluşturulması söz konusudur³¹³. 1980'lerin

³⁰⁸ *Ibid*, s.13; Alex Mintz, Karl DeRouen Jr., *op. cit.*, s.160.

³⁰⁹ Devlet liderleri politikalarına kamuoyu desteği sağlamak için politikalarının olumlu yönlerinin çerçevelemesi olan bu teoride toplumun bir durumu hükümetin istediği gibi görmesini sağlayan bir lens sunmaktadır. Çerçevelemeye başta Devlet liderleri, Dışişleri Bakanları, danışmanlar, medya, düşünce merkezleri (think tank) ve STK'lar hükümeti destekleyici şekilde katılmaktadır. Devlet liderleri çerçeveleme yönteminde gündemi belirleme ve kamuoyuları için referans noktaları belirlerler. Böylece kamuoyunun çerçevelenen konuyu ve olayı hükümetin istediği yönde düşünmesini sağlamaya yöneliktir. Bu anlamda Çerçeveleme teorisi, çerçevelemeyi yapanlar lehine kamuoyuna prizma sunmaktadır. Alex Mintz, Karl DeRouen Jr., s.150-156; R. M. Entman, "Framing: Towards Clarification of A Fractured Paradigm", *Journal of Communication*, 43 (4), ss.51-58, s.52-53.

³¹⁰ Alex Mintz, Karl DeRouen Jr., *op. cit.*, s.149-150.

³¹¹ Gündem Belirleme teorisi ve kavramı ilk olarak M. E. McCombs ve D.L. Shaw tarafından ileri sürülmüştür. M. E. McCombs ve D.L. Shaw, "The Agenda-Setting Function of the Mass Media", *Public Opinion Quarterly*, 36, ss. 176-187.

³¹² Franco, s. 15; Rana, Haber Yönetiminin aslında yeni değil politika kadar eski olduğunu ileri sürmüştür. Bkz. Kishan S. Rana, *21st Century Diplomacy: A Practitioner's Guide*, Continuum Books, London, New York, 2011, s.86.

³¹³ Dizin Oluşturma terimini ilk olarak Benett, 1990 yılında kullanmış ve sonra Mermin 1999 yılında geliştirmiştir. W. L. Bennett, "Toward a Theory of Press-State Relations in the United States", *Journal of Communication*, Vol. 40(2), ss. 103-12; J. Mermin, *Debating War and Peace: Media Coverage of U.S. Intervention in the Post-Vietnam Era*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1999.

ortalarında literatüre kazandırılan spin doctor kavramı ise *manipulator* denilen medya mekanizmasını ve gazetecilik mesleğini iyi bilen, retorik sanatını iyi kullanan bir uzmanın temsil ettiği kişi, hükümet ve kurumun çıkarlarına uygun biçimde haberlerin istenmeyen bölümlerini çıkarıp olumlu yönlerini öne çıkararak manipülasyon ve haber yönetimi yapan, söylem inşa eden, yönlendirmeler yapan, olumsuz spin ederek olumlu yapandır³¹⁴. Dolayısıyla eleştirel teorisyen Cox'un teori için belirttiği meşhur 'teori her zaman birileri ve bir amaç içindir' deyimini medyadaki haber ve yorumlar için de uyarlanabilir.

Sonuç olarak bugün medya gücü ve medyanın küresel politikanın aktörlerinden biri olduğundan bahsetmek mümkündür. Öyle ki, eski BM Genel Sekreteri Boutros Gali, CNN'i BM Güvenlik Konseyinin altıncı üyesi olarak lanse ederken³¹⁵ eski ABD Başkanı Bush, Körfez Savaşı sırasında CIA'den çok CNN'den daha fazla bilgi edindiğini söyleyerek³¹⁶ genelde medyanın özelde CNN'in gücünü açıkça kabul etmişlerdir. Medya ve kamuoyunun günümüz küresel siyasetindeki önemini açıkça gösteren bu demeçler, medyanın küresel politikadaki rolü ve bir aktör olarak yerini de tayin etmektedir. Medya gücü, görsel, iletişimsel ve söylemsel güç olarak tanımlanabilir. Ayrıca, gündem belirleme ve çerçevelemenin Lukes'in gücün ikinci boyutuna denk düştüğü ve bu anlamda Lukes'in ilişkisel gücü ya da Parson'un yapısal gücünün sentezi olarak ifade edilebilir. Yine medya gücü kavramı, güç analizinde temel referans kaynağı olan Dahl'ın güç kavramsallaştırmasına da

³¹⁴ Ayten Görgün, "Türkiye'de Yeni Bir İletişim Eğilimi: Spin Doctor", **II. Uluslararası Halkla İlişkiler Sempozyum Bildirisi**, Nisan 2006, <http://www.siyasaliletisim.org/pdf/spindocor.pdf> Erişim tarihi, 6 Eylül 2013, s.314.

³¹⁵ Ekaterina Balabanova, **Media, Wars and Politics: Comparing the Incomparable in Western and Eastern Europe**, Ashgate, England, USA, 2007, s.9.

³¹⁶ Eytan Gilboa, **The Global News Networks and U.S. Policymaking in Defense and Foreign Affairs**, The Shorenstein Center on the Press, Politics and Public Policy, Kennedy School of Government, Harvard University, Paper 2002-6, June 2002, s. 15, http://shorensteincenter.org/wp-content/uploads/2012/03/2002_06_gilboa.pdf, Erişim Tarihi: 25. 09. 2013.

uyarlanabilir. Chiara de Franco, **Media Power** başlıklı eserinde medya gücünü, gündem belirleme, dış politika yapım süresini kısaltması ve karar vericileri ivedi tepki vermeye zorlaması, karar vericilerle toplum arasında arabulucu rolü ve devletlerin medya gücüne karşı kamu diplomasisi gibi yeni strateji ve yöntemler geliştirmeye sevk etmesi olarak dört boyutlu kavramsallaştırmıştır³¹⁷.

Medya-kamuoyu-dış politika kompleksinde Shaun Riordan'ın **The New Diplomacy** eserinde belirttiği gibi medya ve kamuoyu bugün dış politika hesaplamalarında ve diplomasinin yürütülmesinde inkar edilemez biçimde bir aktör ve aynı zamanda bir etkendir³¹⁸. Yine Edwards, **Mediapolitik** eserinde medya ve uluslararası kamuoyunu dünya politikasının merkezi oyuncusu olarak konumlandırmakta ve devletlerle medya ve kamuoyu arasında güçlü bir korelasyon ve karşılıklı etkileşim olduğunu ileri sürmüştür³¹⁹. Medyanın kamuoyu-dış politika ve diplomasi arasında halkın görüşlerini iletmenin ötesinde kamuoyu oluşturma ve hükümetlerin gündem belirleme ve çerçeveleme faaliyetlerine hizmet ederek politikalarına halkın desteğini sağlama gibi rolleri bulunmaktadır. Bu anlamda medya, kamu diplomasisinin hem bir paydaşı hem de kullandığı bir araçtır. Devletler, medya ve kamuoyuna yönelik KD politikalarında gündem belirleme ve çerçeveleme gibi yöntemleri geliştirmişlerdir. Böylece hükümetlerin medya ve kamuoyuyla ilişkilerinin adını kamu diplomasisi olarak belirtebiliriz. Başka bir ifadeyle KD, devletlerin küresel sistemdeki dönüşümlere medya, kamuoyu ve sivil toplum olgularına ayak uydurmak için geliştirdikleri bir politikadır.

³¹⁷ Chiara de Franco, **op. cit.**, s.31-32.

³¹⁸ Shaun Riordan, **The New Diplomacy...**, s.4.

³¹⁹ Lee Edwards, **op. cit.**, s.7.

5. SİVİL TOPLUM

Sivil toplum kavramı, çok yönlü bir kavram olarak çok fazla tanım ve anlayış içermektedir. Bu da kavramı karmaşık ve ihtilaflı yapmaktadır. Zengin bir literatüre sahip olan sivil toplum kavramı ve fikri, Antik Yunan ve Roma'ya kadar uzanmaktadır. Antik Yunan'da Plato ve öğrencisi Aristoteles sivil toplumu, toplumun ahlaki gelişmesi olarak yorumlamışlardır³²⁰. Özellikle Plato'nun kaldığı yerden devam eden Aristoteles, *koinonia politike* olarak yazılarında ifade ettiği sivil toplumu, devlet-toplum ayrımı gözetmeksizin siyasi toplum olarak adlandırmıştır³²¹. Daha sonra Romalı devlet adamı ve filozof olan Cicero da sivil toplum anlamına gelen *societas civilis* kavramıyla devlet-toplum ayrımına gitmemiştir³²². Aydınlanma Dönemi filozoflarından Hobbes, sivil toplumu doğa durumunda değerlendirmiş ve ilk dönem düşünürleri gibi sivil toplumla devlet arasında ayrım yapmadığı gibi sivil toplumun ancak egemen devletlerin varlığıyla mümkün olabileceğini ileri sürmüştür³²³. Devlet-toplum ayrımı yapmadan sivil toplum kavramını ele alan bir diğer Aydınlanma dönemi filozofu Locke ise sivil toplum kavramını vatandaşların hakları çerçevesinde yorumlayıp, özgür insanların yer aldığı eşit hak ve kuralların geçerli olduğu toplum şeklinde ifade etmiştir³²⁴. Nitekim 17. yüzyılda toplumsal sözleşmecî kuramcıların Locke'dan esinlendikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca Locke, ekonomik insan olarak tanımladığı sivil toplumun ekonomik güçler tarafından düzenlediğini iddia etmiştir. Liberal geleneğin öncülerinden Kant ise sivil toplumu Locke ile benzer şekilde eşit fırsatlara sahip yasayla yönetilen, zor ve itaate dayanan

³²⁰ John Ehrenberg, "The History of Civil Society Ideas", **The Oxford Handbook of Civil Society**, Michael Edwards (ed.), Oxford University Press, Oxford, New York, 2011, s.15-16.

³²¹ VesnaBojicic-Dzelilovic, James Ker-Lindsay, and Denisa Kostovicova (eds.), **Civil Society and Transitions in the Western Balkans**, Palgrave Macmillan, New York, 2013, s.4.

³²² **Idem.**

³²³ John Ehrenberg, **op. cit.**, s.19.

³²⁴ **Ibid**, s.20.

ve ekonomik süreçlerle düzenlenen, idealist ve rasyonel aklın geçerli olduğu toplum olarak değerlendirmiştir³²⁵. Görüldüğü üzere Antik Yunan ve Roma'dan itibaren sivil toplum sadece kavram olarak kullanılmıştır, ancak bugünkü anlamda kullanılması 18. yüzyılın sonu, özellikle 19. yüzyılın başlarından itibaren söz konusu olmuştur. 18. yüzyılda ilk modern sivil toplum kuramcıları olarak Adam Ferguson ve Thomas Paine ifade edilebilir. Özellikle Paine, 1791-2 yılındaki **İnsan Hakları** adlı eserinde ilk defa sivil toplum ile devleti birbirinden ayırmıştır³²⁶. 19. yüzyıldan itibaren sivil toplum kavramının klasik tanımı, Ernest Gellner'in ifadesiyle "genellikle bir devlet tarafından garanti edilen hukukun hakimiyetine –Societas Civilis- ve hukukun hakimiyeti altında yatan değer ve normları ayakta tutmaya ve yaymaya, devletin iktidarı kötüye kullanıp kullanmadığını denetlemeye muktedir bağımsız vatandaş gruplarının varlığı"³²⁷ şeklinde geçmektedir.

Bu tez çerçevesinde sivil toplumdan kastedilen Mary Kaldor'un "devletleri denetleyen, tartışan ve kamuoyu baskısı yaratan vatandaş ağları" şeklindeki tanımıdır³²⁸. Sivil toplum aktörleri olarak ise STK'lar, düşünce merkezleri (think tank), üniversiteler, enstitüler (kültür ve dil enstitüleri), lobiler, ticari ve dini örgütler, meslek örgütleri, şirketler, çokuluslu şirketler, çevre, sağlık ve insan hakları örgütleri, cemaatler, medya-gazeteler, baskı-çıkar grupları gibi devlet-dışı aktörler ele alınmıştır. Devlet-dışı aktörleri devlet-altı ve ülke sınırlarını aşan transnasyonal aktörler olarak ikiye ayırarak ifade etmek de mümkündür. Sivil toplum aktörlerinin yine bu tez ve diplomasi çerçevesindeki en önemli rolleri ise devletlerin dış politika

³²⁵ **Ibid**, s.21.

³²⁶ John Keane (ed.), **Sivil Toplum ve Devlet: Avrupa'da Yeni Yaklaşımlar**, Yedikıta Yay., Ankara, 2004, s.64.

³²⁷ Mary Kaldor, "Küresel Sivil Toplum", **Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması**, David Held, Anthony McGrew (ed.), Phoenix Yayınevi, Ankara, 2008, s.663.

³²⁸ **Ibid**, s.664.

ve diplomasiyi sivil toplum ve kamuoyu önünde tartışmaya açması, kamu duyarlılığını oluşturmak, gündem belirleme, medyada konuları çerçeveleme, lobicilik ve norm geliştirme, diplomasi alanına yeni konular ve gündemler (çoğunlukla çevre ve insan hakları konuları) getirme gibi faaliyetlerle devletlerin politikalarını etkilemeleridir. Ayrıca, KD ile sivil toplum ilişkisi, KD'nin ağırlıklı olarak siviller ve sivil toplum kuruluşları üzerinden gerçekleştirilen bir faaliyet olmasına dayanmaktadır.

5.1. Uluslararası İlişkiler Kuramlarında Sivil Toplum

Realist kuramın sivil toplumu ve genel olarak devlet-dışı aktörleri ihmal ettiği hatta dışladığı söylenebilir. Oysa genel olarak liberal gelenekte ve konstrüktivist kuramda sivil toplum fikrinin önemli yer edindiği söylenebilir. Liberal düşüncenin ilk evrelerinde devletten bağımsız/ayrı³²⁹ sivil toplum fikri geçerli olmuş ve adeta sivil toplum, liberalizmin metaforu olarak liberal düşüncede yer edinmiştir. Liberal kuramda sivil toplumun devleti demokratikleştirmek için geliştirildiği³³⁰ hatta liberal teorilerin sivil toplumu kuramsallaştırma gayreti içinde oldukları da söylenebilir. Realist teori, devletleri güçlerine göre sınıflandırırken liberal teori, devletleri demokratik olup olmadığına göre yönetim sistemlerine göre ayırmaktadır. Liberalizmi realist kuramdan farklılaştıran bu bakış açısı sivil toplum açısından önemlidir. Zira liberalizm ve konstrüktivizm, sivil topluma uluslararası politikada yer açmaktadır. Liberalizm genel olarak bütün siyasi aktörlerin uluslararası politikayı

³²⁹ Liberal anayasal düzen, sivil toplumu devletten ayrı bir alan olarak görmüştür. Simone Chambers, Jeffrey Kopstein, "Civil Society and the State", ss. 363-381, John S. Dryzek, Bonnie Honig and Anne Phillips (eds.), **The Oxford Handbook of Political Theory**, Oxford University Press, Oxford, New York, 2006, s.366.

³³⁰ John Ehrenberg, **op. cit.**, s.23.

etkileyebileceği anlayışından hareketle, sivil toplumu uluslararası ilişkilerin aktörlerinden biri olarak görür. Aynı zamanda liberal ve konstrüktivist kuramlar hem devlet içinde hem de küresel politika yapımında sivil toplum aktörlerinin rol oynadıklarını kabul etmektedir. Klasik liberalizmden sonra 1980’lerde konstrüktivizm ve neoliberalizmle eş zamanlı olarak sivil toplum fikri yeniden gündeme gelmiş ve bu dönemden sonra neoliberalizm, sivil toplumu piyasa ile ilişkilendirerek, sivil toplumu kar amacı gütmeyen piyasa-pazar ekonomisi içinde hizmet tedarikçisi olarak kavramsallaştırmıştır³³¹. Neoliberalizm, devletin gücünü ve işlevlerini piyasa ve topluma yeniden dağıtarak neoliberal kapitalist sistemi destekleyici, disipline edilmiş bir sivil toplum anlayışı getirmiştir³³². Bu anlamda neoliberalizm, Gramsci’nin hegemonya mücadelesinin çıkabileceğini öne sürdüğü sivil toplumun içini boşaltmıştır³³³. Diğer taraftan liberalizm, ihtilafa yol açacak şekilde sivil toplum ile liberal demokratik devlet arasında diyalektik ilişki kurarak liberal sistem yoksa sivil toplumun da oluşmayacağını ileri sürmüştür³³⁴.

Konstrüktivist yaklaşım ise Uİ kuramlarına norm, etik, fikir ve etik dış politika anlayışını getirerek gücün ve devlet çıkarlarının uluslararası normatif yapılar ve fikirler tarafından sosyal olarak karşılıklı özneler arası etkileşimle şekillendiğini varsaymıştır. Bu normatif yapıların devletler ve devlet-dışı aktörlerle özellikle sivil toplum aktörleriyle etkileşim oluşturduğu anlayışı ile konstrüktivizm, realizmin devleti bütüncül tek aktör gören yaklaşımından uzaklaşarak devlet-dışı aktörlere merkezi rol biçmiştir.

³³¹ Michael Edwards, “Introduction: Civil Society and the Geometry of Human Relations”, **The Oxford Handbook of Civil Society...**, s.6.

³³² Subir Sinha, “Neoliberalism and Civil Society: Project and Possibilities”, Alfredo Saad-Filho and Deborah Johnston (eds.), **Neoliberalism: A Critical Reader**, Pluto Press, London, 2005, s. 169

³³³ Castells, Neoliberalizmin sivil toplumun içini boşalttığını ileri sürmüştür. Bkz. Manuel Castells, **op. cit.**, Üçüncü Cilt, s.534.

³³⁴ Ronnie D. Lipschutz, “On the Transformational Potential of Global Civil Society”, **Power in World Politics...**, s.231.

Genel olarak Uİ kuramlarında sivil toplum, devlet-dışı aktör olarak görülmektedir. Bu şekilde bir tanımlamanın sebebi, Uİ kuramlarının ontolojik statüsünden kaynaklanmaktadır. Yani uluslararası politikanın temel ve en güçlü aktörü olarak devleti görme anlayışından dolayı sivil toplum, Uİ kuramlarında devlet-dışı nitelendirilerek aktör olarak devletten daha az etkili bir aktör olduğu ontolojik olarak varsayılmaktadır. Ancak yine de sivil toplum fikri, Uİ kuramlarına devlet-merkezli ve güvenlik odaklı yaklaşım yerine birey ve toplum temelli normatif bir yaklaşım sunmaktadır. Bu anlamda konstrüktivist yaklaşım, diplomasiinin dönüşümde sivil toplumun rolüne kuramsal çerçeve sunmaktadır.

5.2. Küresel Siyaset ve Diplomaside Sivil Toplum

1990'ların başında Sovyetler'in dağılması ve Komünist sistemin çökmesinden sonra Doğu Avrupa'da totaliter rejimlere karşı başlayan sosyal hareketler, 1990'lı yıllarda sivil toplumun yeniden gündeme gelmesini sağlamıştır³³⁵. Ayrıca, Soğuk Savaş'ın bitmesiyle ABD önderliğinde neoliberal ve sivil toplum temelli küresel sistemin yeniden yapılanma sürecine girmesi, sivil toplum anlayışını küresel politikanın gündemine yerleştirmiştir. Bu anlamda sivil toplum üzerine tartışmaların yeniden canlanmasının tarihsel arka planı, Soğuk Savaş'ın bitişi ve beraberinde küresel sistemin sivil toplum temelli inşa edilmesi sürecine³³⁶

³³⁵ Michael Edwards, "Introduction: Civil Society and the Geometry of Human Relations", **The Oxford Handbook of Civil Society...**, s.4; Mary Kaldor, "Küresel Sivil Toplum", **Küresel Dönüşümler...**, s.663; Simone Chambers and Jeffrey Kopstein, "Civil Society and the State", **The Oxford Handbook of Political Theory...**, s.367-8.

³³⁶ Soğuk Savaşın bitişiyle birlikte küresel sistemde sivil toplum aktörlerinin ortaya çıkması, beraberinde güç ilişkilerinin de yeniden düzenlenmesini getirmiştir. Böylece 1648'teki Vestfalya Antlaşmasından sonra gücün devlet üzerinde toplanması değişime uğramış ve güç dağılımı süreci başlamıştır. Ayrıntılı analiz için bkz. Jessica T. Matthews, "İktidar Kayması: Küresel Sivil Toplumun Yükselişi", **Küresel Dönüşümler...**, s.247.

dayanmaktadır. Sovyetlerin dağılmasından sonra ABD³³⁷, eski Sovyet cumhuriyetlerini sivil toplum üzerinden dönüştürme politikası izlemiştir³³⁸. Doğu Avrupa’da demokrasiye geçiş talepleri ve Batı’nın eski Sovyet cumhuriyetlerini komünist rejimden neoliberal kapitalist sisteme dönüştürme politikaları ortamında sivil toplum, hem küresel siyasette tekrar gündeme gelmiş hem de entelektüel tartışmaların odağına yerleşmiştir³³⁹.

Diğer taraftan, genelde küresel siyasette özelde Uİ disiplininde ihmal edilen teknoloji etmeninin sivil toplumun tekrar canlanmasında etkili olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Bütün bir dünyayı ve yaşamı dönüştüren teknoloji, özellikle 1990’larda internetin icadı, küreselleşmeye büyük bir ivme kazandırdığı gibi aynı zamanda tarihin akışını da hızlandırmıştır. Teknolojik gelişmeler, 1990’lardan itibaren siber toplum, interaktif toplum, internet toplumu, ağ toplumu ve enformasyon toplumu şeklinde gündelik yaşamda sıklıkla kullanılır hale gelen yeni bir toplum biçimini ortaya çıkarmaktadır. Nitekim bilişim teknolojileri, sivil toplumu güçlendirme eğilimi içinde olmakta ve aynı zamanda sivil toplumu dönüştürmektedir³⁴⁰. Başka bir ifadeyle, artık bireyler internet sayesinde bir konu hakkında yerelden ulusala ve oradan küresele uzanan sosyal hareketler

³³⁷ 11 Eylül 2001 sonrasında ABD, aynı şekilde bu sefer Ortadoğu’da sivil toplum üzerinden demokrasiyi geliştirme politikası adı altında bölgeyi dönüştürme stratejisi izlemiştir. Michael Edwards (ed.), **op. cit.**, s.5.

³³⁸ ABD, Soğuk Savaş döneminde sürdürdüğü Sovyet Komünist rejimi altındaki toplumları Propaganda ve Kamu Diplomasisi ile etkileme politikasıyla bir yönüyle Sovyetlerin savaşı, bir kurşun bile atmadan dağılmasında etkili olmuştur. Sonrasında ise sivil toplum üzerinden yani Soros’un Açık Toplum Enstitüleriyle eski Sovyet ülkelerine girerek bu ülkelerin dönüştürülmesi politikasını izlemiştir. Nitekim Soros, 2006 yılında bir Rus radyosuna verdiği demeçte Gürcistan’da 2003 yılında gerçekleşen Kadife Devrimini mali olarak desteklediğini açıklaması, ABD’nin 1990’lardan sonra küresel sistemin sivil toplum üzerinden yeniden yapılandırılmasıyla sivil toplum temelli politika izlemeye başladığını kanıtlamaktadır. Soros’un açıklaması için bkz., “Soros: Kadife Devrim’de rol aldım”, NTV, Erişim tarihi: 27.09.2013, <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/406670.asp>.

³³⁹ Michael Edwards, “Introduction: Civil Society and the Geometry of Human Relations”, **The Oxford Handbook of Civil Society...**, s.4.

³⁴⁰ Roberta G. Lentz, “Civil Society in the Digital Age”, **The Oxford Handbook of Civil Society...**, s.337-8.

oluşturabilmekte ve küresel siyasette küresel sivil toplum ve uluslararası kamuoyu olarak gündem oluşturabilmektedirler³⁴¹. Özellikle 2000'lerden itibaren teknolojiye baş döndürücü ilerlemelerin etkisiyle birlikte sivil toplumun ulusal ve küresel siyasette merkezi rol oynayacağı anlayışı artmıştır³⁴².

Bu meyanda Soğuk Savaş dönemindeki sert güç anlayışı yerine Soğuk Savaş sonrası dönemde küresel sistemin sivil toplum temelli yeniden yapılanmasının da etkisiyle yumuşak güç anlayışı ve KD önem kazanmaya başlamıştır. Temelde sivil toplum kaynaklı olan yumuşak güç, fikir, norm, değerler, söylem ve kültürel kaynaklar, hayranlık uyandıran unsurlar³⁴³ olarak devletlerin diplomalarında uygulamaya çalıştığı bir güç çeşidi olmuştur. Ancak çoğu yumuşak güç kaynakları devletlerin değil³⁴⁴, sivil toplum ve özel sektörün elinde olması dolayısıyla devletler, yumuşak güç üretmek ve uygulayabilmek için sivil toplumla birlikte çalışma gereğini duymuşlardır. Bu durum aynı zamanda sivil toplumun gücüne de işaret etmektedir. Devletlerin sivil toplumla birlikte çalışması paradoksal olarak devletleri de dönüştürmektedir. Nitekim sivil toplum aktörleri, devletlerin politikalarını meşrulaştırmanın yanında eleştirel olarak da devletlerin politikalarını sorgulamasıyla meydan okuyucu olarak da kendilerini göstermektedirler.

³⁴¹ Lisa Jordan, "Global Civil Society", **The Oxford Handbook of Civil Society...**, s.94.

³⁴² Michael Edwards, "Introduction: Civil Society and the Geometry of Human Relations", **The Oxford Handbook of Civil Society...**, s.6.

³⁴³ Güç kavramını norm, söylem, fikir ve değerler olarak gördüğümüzde bu unsurları Habermas çerçevesinde sivil toplumun fikirlerin tartışıldığı iletişimsel ve söylemsel güç alanı olarak ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Habermas, sivil toplum alanını siyasetin tartışma platformu olarak sunarak sivil toplumun fikirlerin uzlaşmasına ve böylece sivil toplumun sosyal değişim potansiyeli gücü ve rolüne işaret etmektedir. Habermas anlayışında vatandaşlar, sivil toplum alanında iletişimsel ve söylemsel düzeyde siyasete ve politika yapımına katılmaktalar ve bu anlamda sivil toplumun siyaset ve politika yapımına etki eden söylemsel gücü açığa çıkarmaktadır. Lipschutz'da sivil toplumun gücünü söylem inşasında görmektedir. Bkz. Ronnie D. Lipschutz, **op. cit.**, s.229;

³⁴⁴ Oysa Nye, devlete ağırlık vermiştir. Devletler, yumuşak güç kaynaklarından başta kültür üzerinde kontrol sağlayamadıkları gibi kültürel kaynaklar çoğunlukla sivil toplumun alanındadır. Aynı şekilde siyasi değerler üzerinde de devletlerin tam bir kontrolünden bahsetmek mümkün değildir. Bu nedenle, yumuşak güç kaynaklarının çoğunlukla sivil toplumun elinde olması devletleri, yumuşak güç açısından sivil toplumla birlikte çalışmak zorunda bırakmıştır.

Sivil toplumun küresel siyasette yumuşak güç unsuru olarak artık *de facto* anlamda etkili olmaya başladığı söylenebilir. Nitekim eski ABD Genelkurmay Başkanı Colin Powell, sivil toplum kuruluşlarını ABD'nin güç çarpanı (force multipliers) olarak nitelendirmesi³⁴⁵, sivil toplum kuruluşlarının devletler için önemini açıkça ortaya koymaktadır. Başka bir deyişle, sivil toplum kuruluşları ve hatta varlığı tartışmalı da olsa küresel sivil toplumun küresel siyasette devletler, uluslararası örgütler ve şirketlerin yanında dördüncü gücü oluşturduğu kabul edilmektedir³⁴⁶. Sivil toplum aktörlerinin küresel siyasete katılımı, uluslararası ilişkileri küresel ilişkiler bağlamında dönüştürdüğü, küresel politika yapımını transnasyonelleştirdiği, yine politika yapımını sivilileştirdiği ve demokratikleştirdiği iddia edilmektedir³⁴⁷. Böylece sivil toplum aktörlerinin küresel siyasette etken özne olarak hatta kilit aktör olarak varlık göstermeleri³⁴⁸ diplomasi anlayışını da dönüştürmektedir.

Sivil toplum aktörlerinin³⁴⁹ küresel siyasete katılımı kahir ekseriyetle uluslararası örgütler üzerinden cereyan etmektedir. Sivil toplum kuruluşları başta NGOs'lar (non-governmental organizations) olmak üzere uluslararası örgütlere (INGOs-international governmental organizations) gözlemci ya da katılımcı üye olarak diplomatik müzakerelere iştirak ederek³⁵⁰ uluslararası politika yapımına dahil olmaktadır. Bu şekilde sivil toplum örgütleri aynen diplomatlar gibi müzakerelere katılıp küresel politika yapımının birer aktörü olmaktadır. Böylece diplomasinin

³⁴⁵Kathryn Hochstetler, "Civil Society", **The Oxford Handbook of Modern Diplomacy**..., s.184.

³⁴⁶ Andrew Heywood, küresel sivil toplumu küresel siyasette *dengeleyici güç* olarak nitelemektedir. Andrew Heywood, **Küresel Siyaset**..., s.196

³⁴⁷ **Ibid**, s.6.

³⁴⁸ **Ibid**, s.195.

³⁴⁹ Sivil toplum aktörleri olarak STK, NGOs, lobiler, sendikalar, ticari ve dini örgütlenmeler, cemaatler, İnsan Hakları Örgütleri, Demokrasi Örgütleri, Sağlık Örgütleri, Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Sınır Tanımayan Doktorlar Örgütü, Aktivistler, düşünce merkezleri, Çevre Örgütleri, Greenpeace, çıkar ve baskı grupları, Yardım Örgütleri, Kızılhaç vb. ifade edilebilir.

³⁵⁰ Kathryn Hochstetler, **op. cit.**, s.184.

devletten devlete ve kapalı kapılar ardında tek yönlü ve salon tarzında yürütülen özelliğinin yanında sivil toplum diplomasisi olarak da nitelendirilen yeni tarz bir diplomasi türü gelişmeye başlamıştır. Ayrıca yeni aktörlerin eklenmesiyle diplomasi sadece diplomatlar tarafından yürütülen bir alan olmaktan da çıkmıştır. Sivil toplum aktörlerinin diplomasi sürecine dahil olmalarıyla hiyerarşik düzlemde yürütülen diplomatik ilişkiler, artık devletten topluma ve hatta toplumdan topluma yatay ilişkileri de içeren çok aktörlü ve çok yönlü, karmaşık ilişkiler ağı halini almaktadır³⁵¹. Diplomasi ve dış politika süreçlerine çok seslilik ve çok aktörlülük boyutunu getiren sivil toplum aktörleri aynı zamanda diplomasinin elitist devlet temsilcileri tarafından yürütülen yönünü bir yönüyle sivilleştirerek ve demokratikleştirerek dönüştürmektedir. Başka bir ifadeyle, sivil toplum aktörlerinin uluslararası örgütlerde katılımcı ya da gözlemci üye statüsünde diplomatik müzakerelere katılması diplomasinin önemli bir boyutunun toplumsallaşma³⁵² ve özelleşme³⁵³ yönünde dönüşümüne yol açmaktadır.

NGO Diplomasisi³⁵⁴ olarak da nitelendirilen yeni diplomaside sivil toplum örgütleri devletlerin küresel siyasetteki birçok rollerini de yerine getirmekte ve özellikle devletin yer almadığı/alamadığı³⁵⁵ alanları doldurmaktadırlar. Örneğin realist anlamda alçak politika konularında sivil toplum aktörleri önemli rol oynamakta ve hatta insan hakları, çevre sorunları ve çatışma bölgelerine insani

³⁵¹ Semra Cerit Mazlum ve Erhan Doğan (eds.), **Sivil Toplum ve Dış Politika: Yeni Sorunlar, Yeni Aktörler**, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2006, s.12.

³⁵² Diplomasinin toplumsallaşmasından dış politika ve diplomasi sürecinin topluma daha açık hale gelmesi ifade edilmektedir. Bkz. **Ibid**, s.16.

³⁵³ Brian Hocking, STK'ların diplomasi ve dış politika sürecine dahil olmalarını diplomasinin özelleşmesi olarak kavramsallaştırmıştır. Bkz. Brian Hocking, "Privatizing Diplomacy?", **International Studies Perspectives**,(5), 2004, ss.147-152, s.148.

³⁵⁴ Ayrıca sivil toplum aktörlerine vurgu yapan anlamında küresel diplomasi, transnasyonal diplomasi olarak da adlandırılmaların olduğunu belirtmek gerekir. Shaun Riordan, **The New Diplomacy..**, s.86., Hüner Tuncer, **op. cit.**, s.14.

³⁵⁵ Özellikle çatışma bölgelerine insani yardım götürme rolü artık sivil toplum örgütleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Bkz.Kathryn Hochstetler, **op. cit.**, s.187.

yardım ³⁵⁶ gibi konularda devletlerden daha etkili ve faal bir diplomasi yürütmektedirler ³⁵⁷ . Sivil toplum kuruluşlarının küresel diplomaside başarı örneklerine bakıldığında bu durum daha net anlaşılır. Öncelikle 1992 yılındaki Rio zirvesi olarak da bilinen BM'nin Çevre ve Kalkınma Konferansında STK'ların baskılarıyla sera gazı salınımlarının kontrolü anlaşmasında devletleri karar almaya zorlayan rolleriyle sivil toplum kuruluşları, dünya politikasında çoğunlukla çevre konularında karar alma süreçlerini etkileyebileceklerini göstermişlerdir. Ancak eleştirel açıdan STK'ların küresel siyasetteki rol ve etkilerini sivil toplumun etkisiyle mi yoksa arkasında küresel bir baskı grubunun çevre konusunda devletleri etkileme çabaları şeklinde mi gerçekleştiğini değerlendirmek gerekmektedir. Devletlerin alçak politika konularından olan sera gazı konusunda STK'ların bu başarısına devletler için yüksek politika konularından güvenlik konularında dahi sivil toplum aktörlerinin önemli roller oynadıkları vakıalar da eklenebilir. Örneğin 1997 yılında yürütülen etkili kampanya sonucu Ottawa görüşmelerinde yer alarak STK'lar, büyük devletlere karşı kara mayınlarının yasaklanmasını başaramışlardır. Bunlara daha başka örnekler de verilebilir. Örneğin STK'lar küresel siyasette süper güç ABD'ye bile zorlayıcı yönlendirmelerde bulunabilmişlerdir. ABD, Meksika ile klasik diplomaside olduğu gibi kapalı kapılar ardında bir ticaret anlaşması yapmaya çalıştığında STK'lar koalisyon yaparak 1991'de oluşturdukları uluslararası çapta muhalefet sonucunda ABD, STK'lar lehine taviz vermek zorunda kalmıştır. Yine STK'lar üç enerji süper gücü ABD-Rusya-Suudi Arabistan'ın imzalayacağı küresel iklim anlaşmasının

³⁵⁶ Jan Eglund, "Humanitarian Diplomacy", **The Oxford Handbook of Modern Diplomacy**..., ss. 352-368.

³⁵⁷ Sivil toplum örgütlerinin küresel sorun olarak gördükleri insan hakları, çevre sorunları, birey güvenliği, cinsiyet eşitliği, nüfus ve demografi sorunları, iklim değişikliği, insani yardım, gıda sorunları, ayrımcılık, etnikçilik ve mezhepçilik sorunlarında eksen rol oynadıkları ifade edilmektedir. Bkz. Alfredo Sfeir-Younis, "The Role of Civil Society in Foreign Policy: A New Conceptual Framework", **Seton Hall Journal of Diplomacy and International Relations**, Vol.V, Number 2, Summer/Fall 2004, ss.29-32, s.31.

çerçeve metnini devletlerin karşı olmalarına rağmen hazırlayarak bir anlamda bu üç enerji süper gücüne dayatmada bulunabilmişlerdir³⁵⁸. Öyle ki, onların küresel diplomasideki bu başarıları devletleri, sivil toplum aktörleriyle birlikte çalışmak, ittifak yapmak³⁵⁹ hatta kendi STK'larını kurma³⁶⁰ gereğini duymalarına yol açmıştır³⁶¹. Nitekim kamu diplomasisi çerçevesinde devletlerin sivil toplum aktörlerini paydaş³⁶² olarak görmeleri ve birlikte politika oluşturmaları ve yürütmeleri devletle sivil toplum aktörleri arasındaki ilişkiyi ve karşılıklı etkileşimin boyutunu açıkça göstermektedir. Kısaca sivil toplum aktörlerinin de diplomasinin aktörlerinden biri olması, sert gücün yanına yumuşak gücü, klasik diplomasinin yanına kamu diplomasisini ekleyerek genelde Uİ'yi özelde diplomasinin dönüşmesine katkı sağlamıştır. Soğuk Savaş dönemi küresel siyaset sisteminden çok farklı olan bu yeni küresel sistem ve diplomaside devletlerin yanında devlet-dışı aktörlerin de dahil olduğu çok aktörlü, sivil toplum temelli ve kamuoyu odaklı bir anlayış ortaya çıkmaktadır. Sonuçta diplomasi, sivil toplumdan etkilenen bir hal almıştır, ancak devletler de sivil toplumu ve kamuoyunu kamu diplomasisi ile etkileme stratejisine yönelmişlerdir. Böylece diplomasi insani diplomasi, sivil toplum diplomasisi, küresel

³⁵⁸ Jessica Matthews, **op. cit.**, s.249-250.

³⁵⁹ David Ronfeldt and John Arquilla, "Noopolitik: A New Paradigm for Public Diplomacy", **Routledge Handbook of Public Diplomacy...**, s.356.

³⁶⁰ Devletlerin kendi NGOs'larını kurmalarına hükümet teşekküllü anlamında GONGOs (Government-organized NGOs) olarak adlandırılmaktadır. Bkz. Willetts, s.14; STK'lar meşruiyet ve güvenilirlikleri nedeniyle devletler tarafından küresel politikada kullanılmaktadır. Örneğin, Uluslararası konferanslarda sözüm ona 'bağımsız kuruluşlar' da denilen STK'lar, devletler tarafından finanse edilen ve bu anlamda devletlerin denetiminde olup bağımsızlık görüntüsü altında devletlerin gizli den amaçlarını gerçekleştirmeye ve politikalarını destekleyerek meşrulaştırmaya ve kamuoyu desteği sağlama vazifelerini yerine getirirler. Bkz. Fred Halliday, "Küresel Yönetişim: Beklentiler ve Sorunlar", **Küresel Dönüşümler...**, s.587.

³⁶¹ STK'lar küresel siyasetteki etkileri nedeniyle diplomaside devletlerin partneri olmuşlardır. Ayrıca devletlerin yapamayacağı/yapmayacağı girişimlerdeki rolleri ile devletler, STK'larla birlikte çalışma gereği duymuşlardır. Örneğin, STK'ların sokak siyaseti, gösteri organize etmedeki becerileri, lobicilik kampanyaları devletlerin STK aktörüyle iyi geçinmek ve işbirliği yapma durumunu ortaya çıkarmıştır. Bkz. Pierre Cyril Cyrus Teymour Pahlavi, **Mass Diplomacy: Foreign Policy in the Global Information**, McGill University, Montreal, Canada, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Age, s.261.

³⁶² Kishan S. Rana, **op. cit.**, s.17.

diplomasi, STK diplomasisi, kamuoyu diplomasisi gibi adlandırmaların da gösterdiği gibi yeni diplomasi tarzları gelişmektedir.

Diğer taraftan, Habermas'ın kamusal alan (public sphere) olarak tanımladığı³⁶³ sivil toplum alanında Giddens'in³⁶⁴ da ifade ettiği üzere toplumun fikirleri yani kamuoyu oluşmaktadır. Sivil toplum kuruluşları küresel siyasette kendilerini kamuoyunun temsilcisi³⁶⁵ hatta kamuoyu çıkarının aktörü³⁶⁶ olarak lanse etmektedir. Özellikle Ozon tabakası üzerine Montreal Konvansiyonu müzakerelerinde katılımcı üye olarak STK'ların protokolün taslak metninin hazırlanmasındaki rolleri, diplomatik müzakerelerde yer almalarının ötesinde uluslararası anlaşma metinlerinin yazılması sürecinde dahi etkili olduklarını göstermektedir³⁶⁷. Yine bu diplomatik müzakerede görüldüğü gibi STK'ların diplomasi alanında lobicilik ve devletleri denetleyen rolleri dikkat çekmiştir³⁶⁸. Ayrıca, STK'ların katıldığı uluslararası örgütlerdeki diplomatik müzakere süreci, devletlerin tanımlanmış çıkarlar üzerinden hareket ederken STK'ların ise çevre, sağlık ve insan hakları gibi insanlığı ilgilendiren konular üzerinden hareket ettiğini göstermiştir. Bununla birlikte, hem devlet hem de STK'ların ortak noktası topluma hizmet iddialarıdır.

Genel olarak ise sivil toplum aktörleri, diplomasi alanında kamuoyunda gündem belirleme, çerçeveleme³⁶⁹ ve söylem inşa etmede başarılı rol oynamaları ve

³⁶³ Michael Edwards, "Introduction: Civil Society and the Geometry of Human Relations", **The Oxford Handbook of Civil Society...**, s.10.

³⁶⁴ Manuel Castells, "The New Public Sphere: Global Civil Society, Communication Networks, and Global Governance", Geoffrey Cowan and Nicholas J. Cull (eds.), **op. cit.**, s.80.

³⁶⁵ Simone, Chambers, **op. cit.**, s.377.

³⁶⁶ Andrew Heywood, **op. cit.**, s.196; Kathryn Hochstetler, **op. cit.**, s.177.

³⁶⁷ Kathryn Hochstetler, **op. cit.**, s.183.

³⁶⁸ **Ibid**, s.184.

³⁶⁹ STK'ların konuları çerçevelemelerine 2000 yılında G7 toplantısında fakir ülkelerin borçlarının yeniden yapılandırılması için 'Binyıllık Af' (millennial forgiveness) çerçevelemesiyle 2005 yılındaki

çoğunlukla hükümetlerin politikalarını baskı grubu işlevleriyle³⁷⁰ sorgulamaları, devletleri sivil toplum temelinde kamuoyu politikası geliştirmek zorunda bırakmıştır. Diplomasi alanında sivil toplum aktörlerinin en önemli silahı ise alenilik, siyaseti sokağa³⁷¹ ve kamuoyunun gündemine getirmeleridir. Bu şekilde STK'lar, dış politika konularını medya ve uluslararası toplumun gündemine getirmekte³⁷², ayrıca hükümetleri yaptıkları anlaşmalara uymaya zorlamaktadır. Özellikle uluslararası norm, insan hakları ve çevre gibi konularda STK'ların devletler üzerinde kamuoyu baskısı oluşturma gibi işlevleri dikkat çekmektedir. Devletler de sivil toplum kuruluşlarının kamuoyunu etkileri altına almalarına karşı KD ile onların kullandığı yöntemleri kullanarak ve kendi STK'larını oluşturarak çıkarları doğrultusunda sivil toplum alanında etkili olmak istemişlerdir.

Sonuç olarak, sivil toplum kavramı sürekli yeniden tanımlanmakta ve yorumlanmakta olan ihtilafli bir kavram olarak 21. yüzyıl iletişim çağında her yerde hazır ve nazır bir söylem haline gelmiştir. Uİ disiplinin küresel ilişkilere dönüşümünde kilit rol oynayan faktörlerden biri olarak sivil toplum dinamiği, 1990'larda küreselleşme ve bilişim teknolojilerinin de etkisiyle Soğuk Savaş sonrası dönemde tekrar hızla önem kazanmaya başlamıştır. Küresel siyasette ve diplomaside sivil toplum, güç anlayışlarını, güç dağılımlarını ve güç-iktidar ilişkilerinde dönüştürücü rol oynamaktadır. Aynı zamanda sivil toplum, Uİ kuramlarına aşağıdan

toplantıda borçların ertelenmesini başarmaları örnek olarak verilebilir. Bkz. Kathryn Hochstetler, **op. cit.**, s.181.

³⁷⁰ Kathryn Hochstetler, **op. cit.**, s.179, Simone Chambers, **op. cit.**, s.377, John Gaventa, **op. cit.**, s.417.

³⁷¹ Sivil toplum alanında cereyan eden toplumsal hareketler, bugün devletlerin baş etmesi gereken en önemli sorunlardan biridir. Bunlara karşı devletler, sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte çalışmayı tercih etmişlerdir. Zira sosyal hareketlerin iktidarın meşruiyetini sorgulamaları, hükümetleri STK'larla çalışmaya yönlendirmiştir. Ancak, devletlerin sivil toplum aktörlüğüyle birlikte çalışmasını KD çerçevesinde taktiksel bir yaklaşım olarak değerlendirmek mümkündür. Nitekim Keane'e göre 19.yüzyıldan beri devletlerin sivil toplumu taktiksel olarak kullanması söz konusudur. John Keane, **Sivil Toplum ve Devlet: Avrupa'da Yeni Yaklaşımlar**, Yedikıta yay.2004, s.35

³⁷² Simone Chambers, **op.cit.**, s.377.

toplumsal düzeyden bakış açısı imkanı sunmaktadır. Sivil toplum, diplomasinin bir aktörü olarak diplomasiyi dönüştürmekte ve diplomasinin gerçekleştiği alanlardan biri olmaktadır. Devletle etkileşimi sonucu paradoksal olarak sivil toplum, bir yandan hükümetlerin destekçisi ve onların politikalarının meşrulaştırıcısı olurken öte yandan hükümetleri sorgulayan, politikalarını eleştiren ve denetleyen meydan okuyucu bir aktör olarak ortaya çıkmıştır. Devletler de sivil toplumdan etkilenme sonucu, sivil toplumu ve kamuoyunu etkileme amacıyla kamu diplomasisini geliştirmişlerdir. Bu anlamda KD, dönüşen küresel ilişkilerin bir ürünü olarak devletlerin küresel sisteme ayak uydurma ihtiyacından doğmuştur. Diğer bir ifadeyle, ağırlıklı olarak sivilleri ve sivil kurumları kullanarak gerçekleştirilen bir faaliyet olan KD, sivil toplumla yürütülen ve kamuoyuna yönelik diplomasidir. Bu anlamda kamu diplomasisi, başta küresel siyasete olmak üzere dış politika ve diplomasiye sivil toplum temelli ve kamuoyu odaklı bakış açısı getirmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

KAMU DİPLOMASİSİ PARADİGMASI

1. KAMU DİPLOMASİSİ TANIMI: TANIMSAL ÇEŞİTLİLİK SORUNSAĞI

Başta küreselleşme ve iletişim devrimi olmak üzere yeni devlet-dışı aktörler diplomasiyi dönüştürmektedir. Kamu diplomasisi (KD) de diplomasideki paradigmatic değişimi ifade etmektedir. Riordan, daha da ileri giderek 21. yüzyıl diplomasisinin KD olacağını öngörmüştür³⁷³. KD, ilk defa 1965 yılında modern anlamda kullanılmış ve 11 Eylül 2001 terör olaylarından sonra tekrar gündeme gelmiştir. ABD’de ortaya çıkan KD kavramı, Oxford English Dictionary’de *“diplomatik amaçlar için dış kamuoylarını etkilemeye yönelik resmi çabalar ve açık uygulanan diplomasi tarzı”* olarak tanımlanmıştır. 2010 yılında Başbakanlığa bağlı Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü’nün kurulmasıyla Türkiye’de de ağırlıklı olarak gündeme gelen KD kavramı, Türk Dil Kurumunun yayımladığı *Türkçe Sözlük*’ünde *“bir ulusun düşüncelerini, hedeflerini, ideallerini, güncel politikalarını, kurumlarını ve kültürünü yabancı ülkelerin kamuoylarına anlatma amacıyla uygulanan politika”* olarak verilmiştir.

KD kavramı üzerine yapılan tüm değerlendirmeler, temelde 1965 yılında ABD’de The Fletcher School of Law and Diplomacy Dekanı ve eski bir diplomat olan Edmund A. Gullion tarafından yapılan iki tanıma dayanmaktadır. Gullion, KD kavramını modern anlamda ilk kez 1965 yılında

³⁷³ Shaun Riordan, **Dialogue-based Public Diplomacy: A New Foreign Policy Paradigm?**, Discussion Paper in Diplomacy, Netherlands Institute of International Relations Clingendael, No.95, November 2004, s.8.

“Kamu diplomasisi, dış politikanın formülasyonu ve yürütülmesi üzerindeki kamu tutumlarının etkilerini ele almaktadır. Kamu diplomasisi, uluslararası ilişkilerin geleneksel diplomasinin ötesindeki boyutlarını, hükümetlerin diğer ülkelerde kamuoyu oluşturmalarını, özel ve çıkar gruplarının diğer ülkelerle etkileşimini, dışişleri raporları ve bunların politikaya etkisini, iletişim uzmanları, dış politika muhabirleri ve diplomatlar arasındaki kültürler arası iletişim sürecini kapsamaktadır”

şeklinde ayrıntılı biçimde açıklamıştır³⁷⁴. Gullion, 1966 yılında ise “*kamu diplomasisi, hükümetler, özel gruplar ve bireylerin diğer insanların tutumları ve hükümetlerin dış politika kararları üzerindeki etkilerini uygulayabilecekleri araçlardır*” şeklinde tanımlamıştır³⁷⁵.

Gullion, uluslararası politikanın ve geleneksel diplomasinin ötesindeki boyutlarını içeren ve devlet-merkezli diplomasi hatta Soğuk Savaş dönemindeki Uİ disiplini anlayışını aşarak çok geniş bir çerçeveden KD tanımı yapmıştır. Bu anlamda Gullion, KD olarak geleneksel diplomasi anlayışında olmayan kamuoyu gibi unsurları ve tüm aktörleri kapsayan yeni diplomasi tarzını ortaya koymuştur. Bunun da ötesinde Gullion, kamu diplomasisini geniş anlamda yorumlayarak devletler arası ilişkilerden ibaret olduğu varsayılan uluslararası ilişkilere küresel ilişkiler anlayışını da getirdiği söylenebilir. Ayrıca KD tanımlarında başlangıç noktası yapılan Gullion’un tarifinde en az dört boyutun öne çıktığı anlaşılmaktadır. İlk olarak dış politika boyutu ile KD, dış politika yapım sürecinin ve diplomasiyle yürütülmesinin bir parçası olarak ele alınmıştır. İkinci olarak kamuoyu boyutu ile KD’nin hedef

³⁷⁴ Edmund A. Gullion, “What is Public Diplomacy?”, **The Edward R. Murrow Center of Public Diplomacy, The Fletcher School of Law and Diplomacy, Tufts University**, <http://fletcher.tufts.edu/Murrow/Diplomacy>

³⁷⁵ Edmund A. Gullion, “Definitions of Public Diplomacy”, **The Edward R. Murrow Center of Public Diplomacy, The Fletcher School of Law and Diplomacy, Tufts University**, <http://fletcher.tufts.edu/Murrow/Diplomacy/Definitions>

kitlesi ortaya konulmuş olmakta ve kamu diplomasisinin amacının kamuoylarının tutum ve fikirlerinin değiştirilmesi olarak vurgulanmıştır. Üçüncü olarak KD'nin öznesini geleneksel diplomasideki devlet yerine özel gruplar (sivil toplum aktörleri) ve bireylere indirerek küresel ilişkilerdeki tüm aktörleri dış politika ve diplomasi alanına eklemiştir. Dördüncü olarak Gullion, KD tarifine kültürlerarası iletişimi ekleyerek KD'nin iletişimsel yönünü ortaya koymanın yanında kültürel ilişkiler boyutunu da öne çıkarmıştır. Bu anlamda KD aynı zamanda kültürel diplomasiyi de içermekte ve onu çeşitlerinden biri yapmaktadır. Son tahlilde Gullion'un KD tanımı, UI, dış politika, diplomasi, iletişim, halkla ilişkiler, kültür çalışmaları gibi disiplinler arası bir özellik göstermektedir.

Gullion'un tanımı, ABD'nin 'Propaganda' ve kamu diplomasisi birimi olan USIA (United States Information Agency)'nın kimliğini belirlemiş ve faaliyet alanının çerçevesini çizmiştir. KD alanında Gullion'dan sonra en fazla referans verilen USIA eski Direktörü olan Hans Tuch, KD'ni *"bir ulusun fikir ve idealleri, kurumları ve kültürü, ulusal amaç ve mevcut politikalarına karşı anlayış geliştirmek üzere hükümetlerin yabancı kamularla iletişim süreci"* olarak tanımlamıştır³⁷⁶. Hans Tuch, uluslararası ortamda önemi artan kamuoyu gibi olgular sebebiyle devletlerin artık dış ilişkilerini geleneksel diplomatik pratiklerle yönetemeyeceği, hükümetlerin KD'nin yeni yöntem ve araçlarını kullanmalarını gerektiren bir durumun söz konusu olduğunu öne sürmüştür³⁷⁷. Bu anlamda Tuch, küresel politikada kamuoyunun öneminin artmasıyla kamu diplomasisinin de ehemmiyetinin artması arasında doğal bir bağlantı kurmuştur. Başka bir ifadeyle Tuch, ontolojik olarak KD ile kamuoyu arasında birbirini gerektiren, biri olmazsa diğeri de olmayan iki kavram arasında

³⁷⁶ Hans N. Tuch, **Communicating With The World: U.S. Public Diplomacy Overseas**, St. Martin's Press, New York, 1990, s.3.

³⁷⁷ **Ibid.**, s. 5

yapısal bir gereklilik ve tamamlayıcılık kurmuştur. Ayrıca Tuch'a göre, bir ülke hakkındaki algıların devletler arasındaki ilişkileri etkilemesi dolayısıyla devletlerin dışarda nasıl algılanmak istediklerini klasik diplomasi yöntemlerinde olmayan kamu diplomasisinin araçları ve yöntemleriyle gerçekleştirebilirler.³⁷⁸ Buradan hükümetlerin KD ile dış politikalarını dışarıya lanse etmeleri ve aynı zamanda küresel politikada algı yönetimini uygulamaları gerektiği anlaşılmaktadır. Bu şekilde hükümetlerin yabancı halkların tutum ve fikirlerini kendi lehlerine etkileme politikası olarak KD, dış politika ve diplomasi sürecine dahil edilmiştir. Özetle Tuch, KD'ni devletlerin yabancı ülkelerin kamuoylarıyla iletişim politikası olarak değerlendirmiştir.

KD uzmanı Jan Melissen de benzer şekilde KD'ni devletlerin yabancı halklarla iletişim ve ilişki inşası olarak değerlendirmiştir³⁷⁹. Melissen, geniş bir çerçevede KD'ni kültürleri, tutumları, davranışları anlamada, ilişki inşa etme ve

³⁷⁸ **Ibid.**, s. 10; Ross da KD'ni bir devletin yurtdışındaki statüsü, algılanışı ve kamuoyu boyutu olduğunu ve KD ile devletlerin kamuoyuyla angaje olma politikasını geliştirdiklerini ileri sürmüştür. Christopher Ross, "Public Diplomacy Come of Age", **The Washington Quarterly**, 25:2, ss.75-83, Spring 2002, s.75; Aynı şekilde Armstrong da KD'ni bir devletin muhatabı olan devleti atlayarak diğer devletlerin halklarıyla, kamuoylarıyla doğrudan angeje olması şeklinde tanımlamıştır. Matthew C. Armstrong, "Operationalizing Public Diplomacy", **Routledge Handbook of Public Diplomacy**, s.63.

³⁷⁹ Jan Melissen (ed.), **The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations**, Palgrave Macmillan, New York, 2005, s.3; Entman da KD'nin iletişimsel modelini geliştirerek devletlerin medya ve kamuoyuna yönelik iletişimsel politika izlemeleri şeklinde KD'ni tanımlamıştır. Buna göre, devletlerin medyada haber yönetimine başvurarak çerçeveleme yöntemlerini kullanmaları ve bu şekilde kamuoyu görüşlerini etkileme politikaları KD dir. Robert M. Entman, **Projections of Power: Framing News, Public Opinion, and U.S. Foreign Policy**, University of Chicago, Chicago, 2002; Ayrıca KD'nin iletişim olarak tanımlanmasında iletişim teknolojilerinin etkisi büyüktür. Seib, KD'nin küreselleşen iletişimin ve iletişim teknolojilerinin etkilerinin bir ürünü olarak tanımlamıştır. Philip Seib (ed.), **Toward A New Public Diplomacy: Redirecting U.S. Foreign Policy**, Palgrave Macmillan, New York, 2009, s.viii; Ayrıca Sharp da KD'nin bilişim teknolojileriyle mümkün olduğunu ileri sürmüştür. Ancak bunun abartılı olduğu, tezimiz çerçevesinde bilişim teknolojileri KD'nin sadece bir boyutunu içermektedir. Paul Sharp, **Diplomatic Theory of International Relations**, Cambridge University Press, Cambridge, 2009, s.268, R.S. Zaharna ise konstruktivist ve ilişkisel çerçevede KD'ni sosyal bir süreç olarak siyasi birimlerin uluslararası kamuoyuyla iletişime geçerek ilişki kurması olarak tanımlamıştır. R. S. Zaharna, "Mapping out a Spectrum of Public Diplomacy Initiatives: Information and Relational Communication Frameworks", Nancy Snow, Philip M. Taylor (eds.), **Routledge Handbook of Public Diplomacy**, Routledge, Taylor & Francis Group, New York, 2009, s.86, Benzer şekilde Kathy Fitzpatrick, halkla ilişkiler faaliyetlerini yürütmesi anlamında ilişkisel KD modelini geliştirmiştir. Kathy Fitzpatrick, **The Future of U.S. PD: An Uncertain Fate**, Brill Press, Leiden, Boston, 2010, s.79-81.

yönetmede; fikirleri etkileme amacıyla devletler tarafından diplomaside uygulanan bir araç olarak yorumlamıştır.³⁸⁰ Geoffrey Wiseman da Melissen'in tanımına uygun biçimde KD'nin çok taraflılık çerçevesinde devletlerle devlet-dışı aktörler arasındaki diplomatik ilişkiler olarak kavramsallaştırmıştır.³⁸¹ Mark Leonard ise konstrüktivist çerçeveye uygun biçimde KD'ni ilişki olarak ele almakta ve ilişki inşası, algı, haber yönetimi, gündem-söylem inşa etme ve stratejik iletişim boyutları olmak üzere KD'nin faaliyet alanlarına odaklanmıştır³⁸². Konstrüktivist çerçevede KD, sosyal olarak ilişki inşa etme politikası, yöntemi ve aracı olarak değerlendirenlerin dışında halkla ilişkiler yöntemlerini uygulayan bir diplomasi tarzı olarak da ele alınmaktadır.

Eytan Gilboa, Benno Signitzer, Timothy Coombs ve Peter van Ham, kamu diplomasisini, amaçları ve kullandığı yöntemler nedeniyle halkla ilişkiler olarak değerlendirmişlerdir³⁸³. Halkla ilişkiler faaliyetleri yürütmesi ve onun yöntemlerini kullanması, KD'nin önemli bir boyutuna işaret etmektedir. Ancak KD, sadece halkla ilişkiler değil, iletişim ve medya gibi çeşitli araç ve yöntemleri de kullanmaktadır. Bu bakımdan kamu diplomasisinin halkla ilişkilerin ötesinde Brian Hocking'in de ifade ettiği üzere diplomasinin yeni bir paradigması ve Nye'ın da söylediği gibi yumuşak gücün bir yöntemi olarak çok yönlü işlevlere sahip bir politika, adından da belli olduğu üzere yeni bir diplomasi tarzı olarak görmek daha uygundur.

Jarol Manheim ise halkla ilişkiler boyutuna odaklanarak kamu diplomasisini stratejik iletişim olarak tanımlamıştır³⁸⁴. Ancak Manheim, KD'nin stratejik iletişim

³⁸⁰ Jan Melissen, "Public Diplomacy", ss.436-452 içinde Andrew F. Cooper, Jorge Heine, and Ramesh Thakur (eds.), **The Oxford Handbook of Modern Diplomacy**, s.436.

³⁸¹ Geoffrey Wiseman, "Polyateralism: Diplomacy's Third Dimension", **Public Diplomacy Magazine** 1, Summer 2010, ss. 24-39.

³⁸² Mark Leonard, **Public Diplomacy**, Foreign Policy Centre, London, 2002, s.8-20.

³⁸³ Eytan Gilboa, "Searching for a Theory of Public Diplomacy", **The Annals of the American Academy of Political and Social Science**, Sage Publications, March 2008, s.57-65.

³⁸⁴ Jarol B. Manheim, **Strategic Public Diplomacy & American Foreign Policy: The Evolution of Influence**, Oxford University Press, Oxford, New York, 1994, s. viii.

temelli olmasının yanında propaganda tarzını da içerdığını ileri sürmüştür³⁸⁵. Manheim, KD kavramının başına *strateji* ekini ekleyerek '*Stratejik KD*' kavramsallaştırmasıyla KD'nin stratejik ve taktiksel yönüne³⁸⁶ odaklanmıştır. Bununla birlikte Manheim, KD'nin ilk zamanlarda propagandanın pratiği olduğunu, ancak daha sonra onu aşarak stratejik iletişim faaliyetleri yürüten bir yönetime dönüştüğünü ileri sürmüştür³⁸⁷. Bu anlamda Manheim, daha sonra ayrıntılı değineceğimiz üzere KD'ne stratejik iletişimi ilişkilendirmiştir. Diğer taraftan KD-propaganda ilişkisinde ayrıntılı değineceğimiz üzere KD uzmanı Nicholas Cull da KD uygulamalarıyla en azından bir kısmının propaganda yöntemleriyle çakıştığını vurgulamıştır³⁸⁸. Yine Philip Seib, Nazi propagandasını KD olarak nitelendirmesiyle³⁸⁹ propaganda ile KD'ni aynı çerçeveden gördüğü söylenebilir. Ayrıca, G. R. Berridge ve Alan James, kamu diplomasisini yeni propaganda biçimi olarak ele almışlardır³⁹⁰. Bununla birlikte Cull, KD'ni savunuculuk (müdafaa) olarak iletişim faaliyetleri, kamuoyu anketleri olarak dinleme faaliyetleri, kültürel faaliyetler, kültürel diplomasi, değişim programları ve uluslararası yayıncılık³⁹¹ olarak uygulama alanlarına göre tanımlamıştır. Bu anlamda KD, faaliyet alanları, yöntemleri, hedef kitlesi ve araçlarına göre çeşitli biçimlerde ele alındığı görülmektedir.

Diğer taraftan KD üzerine referans kaynağı olarak görülen Nancy Snow ve Philip Taylor'ın editörlüğünde 2009 yılında yayınlanan **Routledge Handbook of**

³⁸⁵ *Ibid.*, s. İx.

³⁸⁶ *Ibid.*, s.10.

³⁸⁷ *Ibid.*, s.7.

³⁸⁸ Nicholas Cull, "Public Diplomacy before Gullion: The Evolution of a Phrase", Snow and Taylor (eds.), *op. cit.*, s.19.

³⁸⁹ Philip Seib, **Real Time Diplomacy: Politics and Power in the Social Media Era**, Palgrave Macmillan, New York, 2012, s.116.

³⁹⁰ G. R. Berridge and Alan James, **A Dictionary of Diplomacy**, Palgrave Macmillan, 2001, s.197.

³⁹¹ Nicholas Cull, "Public Diplomacy: Taxonomies and Histories", **The Annals of the American Academy of Political and Social Science**, Sage Publications, March 2008, s.31.

Public Diplomacy başlıklı eserde kamu diplomasisinin, geleneksel ve yeni olmak üzere iki ayrı versiyonu olduğu ileri sürülmüştür³⁹². Snow’a göre geleneksel KD, hükümetlerin bilgilendirme, etkileme ve angaje etme yoluyla ulusal hedeflerini ve dış politikalarını desteklemek amacıyla küresel toplumla konuşması şeklinde yani ‘*hükümetten halka*’ doğru bir iletişim ve ilişki olarak değerlendirilirken yeni KD’ni ise ‘*halktan halka*’ şeklinde hükümeti devre dışı bırakarak halklarla halkların iletişim ve ilişkisi olarak tanımlamıştır³⁹³. Snow’un bu tanımlamasında ilk olarak KD’nin uygulayıcı ve hedef kitlesinin öznesini değiştirdiği göze çarpmaktadır. Geleneksel kamu diplomasisinde uygulayıcı devletlerken yeni kamu diplomasisinde hükümetlerin yerini halk ya da sivil toplum ve bireyler devralmıştır. Ayrıca, Snow’un KD anlayışında kamu-halk terimi yerini küresel kamu-topluma bırakmaktadır. Aynı zamanda Snow’un kamu diplomasisinin hedef kitlesinin iç kamu ya da dış kamu ayrımına gitmeden tüm kamuları muhatap aldığı anlaşılmaktadır. Başka bir ifadeyle Snow, geleneksel ile yeni kamu diplomasisi arasındaki ayrım ve farkı özneleri değiştirerek yapmıştır. Son tahlilde Snow’un yeni KD argümanı, devlet merkezliliğini aşarak bireylerin, halkların-kamuların ve sivil toplumların doğrudan birbirleriyle iletişim ve ilişkilerini içermektedir. Bu anlamda Snow’un KD yorumu literatürde kavramı en geniş şekilde tanımlayanlara dahil edilebilir.

Görüldüğü üzere KD kavramı, iletişim, halkla ilişkiler, diplomasi gibi çeşitli disiplinler temelinde ve enformasyonel, ilişkisel açılardan ele alınmıştır. Ayrıca

³⁹² Armstrong, geleneksel KD’ni hikaye anlatımı (story-telling) şeklinde tanımlarken yeni KD’ni ‘anlatıyı kontrol etme’ ve ‘*söyleme hakim olmak*’ şeklinde tanımlamıştır. Matthew C. Armstrong, “Operationalizing Public Diplomacy”, Snow and Taylor (eds.), **op.cit.**, s.65.

³⁹³ Snow, mukayeseli bir analiz yöntemiyle önce klasik diplomasiyi hükümetten-hükümete (government-government) şeklinde tanımladıktan sonra geleneksel KD’ni ‘hükümetten-halka’ (government-to-public) şeklinde tanımlamıştır. Daha sonra Yeni KD’ni ise halktan halka (public-public) şeklinde tanımlamıştır. Nancy Snow and Philip M. Taylor (eds.), **The Routledge Handbook of Public Diplomacy**, Routledge, Taylor & Francis Group, New York and London, 2009, s.6.

kamu diplomasisi tanımlamalarında öznelere değişmekte, etki, iletişim ve ilişki parametreleri ve hedef kitle olan kamuoyu ve sivil toplum alanları ihmal edilmiştir. Fitzpatrick'ın KD üzerine yüz elli civarında tanımın söz konusu olduğunu ortaya çıkarması, tanımsal sorunsala işaret etmektedir. Tanımsal çeşitlilik sorunsalının söz konusu olması, kavramsal çerçeve eksikliğinden ve henüz oluşum sürecinde olan bir kavram olmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, KD tanımlamalarının kavramsal çerçeveden hareketle yapılmasının bu çeşitlilik sorunsalını metodolojik olarak çözebileceği ileri sürülebilir. Bu bağlamda tezin kavramsal çerçevesinde ortaya koyduğumuz üzere KD, yumuşak güç, diplomasi, kamuoyu ve sivil toplum olmak üzere dört ilişkili kavramla temellendirildikten sonra yumuşak güce dayanan, kamuoyu odaklı ve sivil toplum temelli yeni diplomasi tarzı olarak ifade edilmiştir.

2. KAMU DİPLOMASİSİ MODELİ

Kamu diplomasisinin tam olarak ne olduğu, öncelikle geleneksel diplomasiyle karşılaştırmalı analiz edilerek netleştirilebilir. KD, klasik diplomasiden öznesi, aktörleri, hedef kitlesi, araç ve yöntemleri açısından farklı bir diplomasi modelidir. Geleneksel diplomasi, *devletten devlete* resmi ilişkileri kapsayıp ve gizlilik esası temelinde yürütülürken KD, *devletten topluma ve toplumdan topluma*, hükümet harici aktörleri ve kamuoyu ve toplum önünde gerçekleştirilen gayri resmi ilişkileri içermektedir. Klasik diplomasi, devletlerin akredite edilmiş diplomatları ve resmi temsilcileri tarafından icra edilen ve devletler arası münasebetleri yürütmek amacıyla kamu diplomasisi, devletlerin resmi görevlileri haricinde sivil toplum aktörlerini ve bireyleri muhatap alan ve bunun ötesinde onlarla birlikte ortak faaliyetler gerçekleştiren ve devletlerarasının ötesinde toplumlararası ilişkileri

geliştirme amacına dayanan yeni tarz diplomasidir. Geleneksel diplomaside özne ve muhatap karşı devlet ve hükümet organlarıyken kamu diplomasisinde özne ve muhatap alınan kamuoyu, sivil toplum ve bireylerdir. Bu anlamda klasik diplomaside devlet ve resmiyet vurgusu KD’nde yerini aleniyet ve kamuoyu, sivil toplum ve bireye bırakmaktadır.

Kamu diplomasisinin hedef kitlesi ya da öznesi-muhatabı kamuoyu, yabancı halk-toplumlar³⁹⁴ ve bireyler olarak klasik diplomasiden çok farklı bir diplomasi paradigmasıdır. Geleneksel diplomaside aktör devletken kamu diplomasisinde aktörler hem devlet hem de devlet-dışı aktörlerdir. Bu aktörleri, devletle ilişkili ve sivil toplumla ilişkili olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Devletle ilişkili olarak hükümet ve organları, karar vericiler, yasama erkânı, elçilikler, bakanlıklar ve özellikle dışişleri, kültür bakanlıkları ve devlete bağlı eğitim, kültürel kuruluşlar vb. aktörler sıralanabilir. Sivil toplum olarak STK’lar, üniversiteler, yurtdışındaki okullar, öğrenciler, gençler, gazeteciler, akademisyenler, kanaat önderleri, aydınlar, iş adamları, diaspora kuruluşları ve temsilcileri, düşünce merkezleri (think tank), çevre örgütleri, insan hakları örgütleri, eğitim örgütleri gibi sivil toplum kuruluşları, lobiler, birlik ve dernekler vb. aktörler sıralanabilir. Kamu diplomasisinde sivil toplum aktörleri hem bir kaynak hem de sosyal paydaştır³⁹⁵. Kaynak olarak KD’nde devletler bu aktörlere yönelik politika oluşturup uygularken aynı zamanda sosyal

³⁹⁴ Literatürde hedef kitle olarak yabancı halklar, yabancı kitleler, diğer ülke halkı ve toplumu, diğer ülke insanları ve yabancı kamu gibi değişik terminolojiler kullanılsa da aslında bahsedilen kamuoyu, sivil toplum ve bireylerdir. Diğer adlandırmalar için bkz. Gaye Aslı Sancar, **Kamu Diplomasisi ve Uluslararası Halkla İlişkiler**, Beta yayınları, İstanbul, s.88.

³⁹⁵ KD’nde sivil toplum aktörleri sosyal paydaş ya da çoklu paydaş olarak nitelendirilmektedir. Sivil toplum aktörleriyle birlikte yürütülen KD’ne Hocking başta olmak üzere birçok akademisyen çoklu paydaş diplomasisi nitelendirmesi bile yapmaktadır. Bkz. Brian Hocking, **Multistakeholder Diplomacy: Foundations, Forms, Functions, and Frustrations**, DiploFoundation, Malta, 2005; Jovan Kurbalija and Valentin Katrandjiev (eds.), **Multistakeholder Diplomacy: Challenges and Opportunities**, DiploFoundation: Malta, Geneva, Switzerland, 2006, Erişim tarihi: 07.10.2013, <http://textus.diplomacy.edu/textusbin/env/scripts/Pool/GetBin.asp?IDPool=956>

paydaş olarak onlarla ortak faaliyetler de yürütmektedir. Bu anlamda kamu diplomasisinde sivil toplum aktörleri, bilfiil KD uygulayıcıları olarak öne çıkmaktadır. Sivil toplum aktörlerinin toplum nazarındaki meşruiyetleri ve inanılrlık, tarafsızlık görüntüleri, hükümetlerin onlarla ortak KD faaliyetleri yürütmesinin sebebini teşkil etmektedir. Ayrıca, KD politikasıyla devletler, sivil toplum kuruluşları ve aktörlerinin toplumlar arasında ilişki tesis edilmesinde ve ulusal-uluslararası kamuoyunun desteğinin kazanılmasında onların rollerinden faydalanmayı tercih etmektedirler.

Diğer taraftan KD amaçları itibariyle de klasik diplomasiden ayrılmaktadır. Geleneksel diplomaside temel amaç, devletler arasındaki ilişkileri yürütmek olarak kısaca ifade edilebilir. Kamu diplomasisinde ise temel amaç, hem devlet hem de toplumlar arasında ilişki inşa etmek, karşılıklı anlayış ve kültürel diyalogu geliştirmektir. KD ile devletler, yabancı halk ve diğer ülkelerin insanlarıyla iletişime geçerek ülke hakkındaki olumsuz bilgi, yargı, algı ve stereotipleri değiştirerek olumlularını oluşturmayı ve bu şekilde ülkeler ve toplumlar arasında olumlu bakış açılarının tohumlarını ekmeyi amaçlar. Kamu diplomasisinde diplomatik ilişkiler yerine sivil ilişkilere odaklanıp sivil toplum temelinde bireylerin ve toplumların *akıl ve gönüllerin kazanılması* amacı söz konusudur. KD ile ülkenin hikayesi, idealleri, değerleri, fikirleri, kurumları, sanatı, edebiyatı ve izlediği politikalar anlatılarak uluslararası toplum desteğinin kazanılması hedeflenmektedir. Yine kamu diplomasisiyle devletler, dış politika hedeflerini iletişim stratejileriyle mesajlara dönüştürerek bireylere anlatmayı amaçlar. Fikirselsel, düşünsel ve iletişim zemininde işleyen KD ile kamuoyu görüşlerini etkilemek ve ülke hakkında olumlu anlayış ve uygulanan politikalara uygun ortam sağlamak hedeflenir. Ayrıca devletler, cezbedici

imaj inşa etmek ve zedelenen imajlarını düzeltmek için kamu diplomasisinin imaj ve itibar yöntemlerine başvurup bu şekilde uluslararası toplum, kamuoyu nazarında ve küresel politikada prestijli ülke olmayı amaç edinirler.

Bu amaçlar çerçevesinde KD, klasik diplomasiden farklı olarak iletişimden halkla ilişkilere³⁹⁶ kadar çeşitli araç, yöntemler kullanmakta ve faaliyetler yürütmektedir. Öncelikle KD, diyaloga dayanan ikna yöntemini, cezbetme ve hayranlık uyandırma, örnek ve model olma gibi çeşitli etkileme yöntemlerini uygulamaktadır. Ayrıca monolog ve diyalog olmak üzere çeşitli iletişim stratejilerini ve geribildirim yöntemini uygulamaktadır. Kamu diplomasisi, araçlar olarak kitle iletişim araçlarını, medya-haber ajansları, radyo ve tv istasyonları, gazeteler, özellikle yabancı basın, dergiler, sinema, tiyatro, dizi, müzik, internet, web ortamlarını, blog, sosyal medya ve sosyal ağları kullanmaktadır. Bu araçlar ve alanlarda KD'nin gündem oluşturma, konuları çerçeveleme (framing), söylem inşa etme ve söyleme hakim olma, spin doctor (manipülatör) gibi yöntemler uygulanmakta ve siyasi kampanyalar yürütülmektedir.

KD ile devletler bilgilendirme, basın bültenleri hazırlamak ve dağıtmak, uluslararası yayıncılık, haber yönetimi gibi iletişim ve halkla ilişkiler faaliyetleri yürütmektedir. Ayrıca değişim programları ile eğitim alanında karşılıklı bilgi ve kültür alışverişi sağlanmakta, bu şekilde ülkenin idealleri, fikirleri, hikayesi ve vizyonu dünyaya aktararak karşılıklı anlayışların geliştirilmesi sağlanmaktadır. Kamu diplomasisi çerçevesinde uluslararası kültür ve sanat etkinliklerinin düzenlenmesi faaliyetleri icra edilmektedir. Kısaca kullanılan araç, yöntemler ve yürütülen faaliyetler KD paradigmasını açıklamaktadır. Bu nedenle kamu diplomasisinde kullanılan teknik, yöntem ve araçların yürütülen faaliyetler

³⁹⁶ Kamu Diplomasisinin Halkla İlişkiler boyutu ve faaliyetleri için bkz. Gaye Aslı Sancar, **op.cit.**

çerçevesinde aşağıda detaylı verilmesi, KD modelini ortaya koyup belirginleştirecektir. KD modelinin çok yönlülüğü çerçevesinde kamu diplomasisinin araç ve faaliyetleri halkla ilişkiler ve iletişim gibi disiplinlerarası perspektiften ele alınmıştır.

3. HALKLA İLİŞKİLER FAALİYET VE YÖNTEMLERİ

Kamu diplomasisinin kullandığı araç ve yöntemlerin halkla ilişkiler ve iletişim faaliyetleri bağlamında sınıflandırılarak analiz edilmesi uygun görülmüştür. Öncelikle KD literatüründe tartışma konusu olan halkla ilişkiler-KD ilişkisinin çözümlenmesi gerekmektedir.

3.1. Halkla İlişkiler-Kamu Diplomasisi İlişkisi

Kamu diplomasisi, devletlerin uluslararası düzeyde halkla ilişkileri mi yoksa sadece onun yöntem ve araçlarını mı kullanıyor? Bu soruya açıklık getirmek için öncelikle ikisi arasındaki ilişkiye bakmak gerekmektedir. Hedef kitlesiyle iletişim yöntemi olan halkla ilişkiler, şirketlerin, kurumların ve örgütlerin müşterilerine yönelik ikna ve iletişim yöntemi olarak kısaca tanımlanmaktadır. KD'nin de yabancı halklarla iletişimi içermesi ve halkla ilişkilerin yöntem ve araçlarını faaliyetlerinde kullanması dolayısıyla kamu diplomasisi, halkla ilişkiler ya da uluslararası düzeyde halkla ilişkiler olarak nitelendirilmektedir. KD, halkla ilişkilerin imaj, itibar, algı yönetimi, rıza üretim yöntemi, spin doctor yöntemi, reklam ve tanıtım kampanyaları gibi yöntem ve araçlarını kullanmaktadır. Ayrıca ikisinin ortak noktası olarak kamuoyu öne çıkmaktadır. Bir anlamda KD ile halkla ilişkiler farklı amaçlardan yola çıkarak kamuoyu noktasında birleşmektedir. Her ikisinde de kamuoyunu etkileme

amacı söz konusudur, ancak halkla ilişkiler, müşterilerinin çıkarı için kamuoyunu etkilemeyi amaç edinirken KD, devletlerin ulusal çıkarı ve dış politikalarına destek sağlamak için kamuoyunu etkilemeyi amaç edinmektedir. Bu anlamda kamu diplomasisinde özne olarak devlet ve kamuoyu ve nesne olarak dış politikanın yer almasına karşılık halkla ilişkilerde şirket, kurumlar, müşteri ve ürün amacının yer alması, ikisi arasındaki ayrımı netleştirmektedir.

Kamu diplomasisinin odak noktası olan yabancı halklarla ilişkilerini halkla ilişkiler yöntemlerini kullanarak yürütmesi ve PR şirketleriyle kampanyalar yapması onu halkla ilişkilere yakınlaştırmaktadır. Ayrıca ülke itibarına yönelik kamu diplomasisi faaliyetleri ve yabancı ülke halklarına yönelik bilgilendirme faaliyetleriyle KD, halkla ilişkilerle örtüşmektedir. Hedef kitlelerle iletişim yöntemi olarak halkla ilişkiler, kamu diplomasisinin hedef kitlesiyle iletişim boyutuyla benzeşmektedir. Kısaca kamu diplomasisinin halkla ilişkilerin yöntem ve araçlarını faaliyetlerinde kullandığı aşıkardır. Ancak KD'nin halkla ilişkilerin yöntem ve faaliyetlerini kullanması dolayısıyla kamu diplomasisini halkla ilişkiler ya da uluslararası halkla ilişkiler olarak nitelendirmek indirgemeci bir yaklaşımdır. Zira, başta amaçlar olmak üzere iletişim ve ilişkinin içeriği bakımından birbirlerinden ayrılmaktadır. Şöyle ki, halkla ilişkiler daha ziyade ticari iken kamu diplomasisi tamamen siyasidir, ayrıca KD, uzun vadeli ilişkileri de içermektedir.

Bununla birlikte kamu diplomasisi ile halkla ilişkilerin hedef kitle olan kamuoylarıyla iletişimi içermesi dolayısıyla Aslı Yağmurlu, kamu diplomasisini halkla ilişkiler yöntemi olarak ele almakta ve kamu diplomasisinin devletlerin halkla ilişkiler faaliyeti olarak yorumlamaktadır³⁹⁷. Aynı şekilde Gaye Aslı Sancar da kamu

³⁹⁷ Aslı Yağmurlu, "Halkla İlişkiler Yöntemi olarak Kamu Diplomasisi", **İletişim Araştırmaları Dergisi**, Ankara Üniversitesi İletişim Araştırmaları ve Uygulama Merkezi, 2011, s.

diplomasisini devletlerin uluslararası halkla ilişkileri olarak değerlendirmektedir³⁹⁸. Yine Dennis Wilcox ve Glen Cameron, KD'nin hükümetlerin uluslararası halkla ilişkileri olarak tanımlamıştır³⁹⁹. İnan da kamu diplomasisini temelde yabancı ülkelerin kamuoylarına yönelik bir iletişim türü olması anlamında KD'ni halkla ilişkiler çalışması olarak ele almıştır⁴⁰⁰. Jacquie L'etang ise geniş çerçevede diplomasiyi halkla ilişkiler olarak değerlendirmiştir⁴⁰¹. Evan Potter ise kamu diplomasisinin 'basit' anlamıyla halkla ilişkiler olduğunu⁴⁰² ileri sürerek gerçekten de KD'ni basitleştirdiği ve halkla ilişkilere indirgediği söylenebilir. Oysa KD, dış politika amaçlarına yönelik yöntem ve faaliyetler uygulayarak halkla ilişkiler olmaktan ayrılmaktadır; bu anlamda KD'nin dış politika amaçlarına yönelik uluslararası halkla ilişkiler olduğunu ileri sürmenin kamu diplomasisinin halkla ilişkilere indirmek anlamına geldiği söylenebilir. Çünkü kamu diplomasisi, kullandığı yöntem ve araçlar nedeniyle halkla ilişkilerle sınırlı değildir, zira KD iletişim başta olmak üzere çeşitli yöntem ve araçları da kullanmaktadır. Nitekim Price Floyd⁴⁰³ ve Jerrold Keilson⁴⁰⁴, KD'nin halkla ilişkilerden ibaret olmadığı, Coombs ve Holladay'in vurguladığı üzere her ikisinde de sadece aynı taktik ve

³⁹⁸ Gaye Aslı Sancar, **op. cit.**, s.113.

³⁹⁹ Dennis L. ve Glen T. Cameron (eds.), **Public Relations Strategies and Tactics**, Boston, 2006, aktaran Gaye Aslı Sancar, **op. cit.**, s.113.

⁴⁰⁰ Ece İnan, Kamu Diplomasisi ve Halkla İlişkiler Eksenini", Abdullah Özkan, Tuğçe Ersoy Öztürk (eds.), **Kamu Diplomasisi**, ss.63-70, s.64.

⁴⁰¹ Jacquie L'Etang, "Public Relations as Diplomacy", Jacquie L'Etang and Magda Pieczka (eds.), **Public Relations: Critical Debates and Contemporary Practice**, Lawrence Erlbaum, London, 2006, aktaran Sancar, **op. cit.**, s.115.

⁴⁰² Evan Potter, **Branding Canada**, McGill-Queen's University Press, Canada, 2009, aktaran Sancar, **op. cit.**, s.115.

⁴⁰³ Price B. Floyd, "Try Policy Instead of PR", **Los Angeles Times**, Nov. 19, 2007, Erişim tarihi: 10.11.2013, <http://articles.latimes.com/2007/nov/19/news/OE-FLOYD19>

⁴⁰⁴ Jerrold Keilson, "Opportunities for Public Diplomacy Programs in USAID and the Peace Corps", William P. Kiehl (ed.), **America's Dialogue with the World**, Public Diplomacy Council, Washington, D.C., 2006, s. 140, Erişim tarihi: 10.11.2013, <http://www.nyu.edu/brademas/pdf/kiehl.pdf>

yöntemlerin kullanılması söz konusudur⁴⁰⁵. Literatürde kamu diplomasisinin halkla ilişkiler, uluslararası halkla ilişkiler ve propagandayla karıştırıldığına dikkat çeken Eytan Gilboa, kuramsal ve kavramsal açıdan kamu diplomasisinin bunlarla ilişkili olduğu, ancak aynı olmadığını ileri sürmüştür⁴⁰⁶. Şu halde, KD'nin faaliyetleri açısından bile halkla ilişkilerle sınırlandırılmayacağı açıkça anlaşılmaktadır.

3.1.1 İmaj-Prestij Yönetimi

İmaj, insanların ve devletlerin diğer ülke ve toplumlara dair zihinlerdeki bilişsel temsil olarak resimler ve ulusal portrelerdir. İmaj, insanların ülkeler ve toplumlar hakkında doğru olarak inandıkları düşünceleri, bir ülkenin ve toplumun değerleri, fikirleri, idealleri, tarihi, kültürü, sosyal ve siyasi sembollerinden müteşekkildir. İmajlar, okullar, ders kitapları, yaşanılan toplum ve çevre, filmler, diziler, TV, olaylar, gazete haberleri, değişim programları, turistler, diasporalar, mitler, spor faaliyetleri vb. vasıtalarla oluşmakta, kuşaktan kuşağa aktarılmakta ve yayılmaktadır. Küresel politika açısından ise askeri üstünlük, ordu, nükleer silahlar, ekonomik güç, teknolojik kabiliyetler ve siyasi sistem, kurumlar, devletlerin prestijlerini şekillendirmektedir. Özellikle bilgi ve iletişim çağında imaj, itibar ve prestijler eskisinden çok daha fazla önemli hale gelmiştir.

Terminolojik olarak halkla ilişkilerdeki imaj, Uİ disiplininde prestij ve statü olarak geçmektedir. Uİ literatüründe prestij, güç kavramıyla ilişkili kullanılmaktadır. Güç-prestij ilişkisine bakıldığında prestijin güç olmadığı ancak gücü yansıtan ve güç unsurlarından biri olduğu anlaşılmaktadır. Robert Gilpin'den hareketle, uluslararası sistemde ülkelerin güç ve prestij hiyerarşisi söz konusudur. Realizmde ülkenin gücü

⁴⁰⁵ Sancar, **op. cit.**, s.114.

⁴⁰⁶ Eytan Gilboa, **op. cit.**, s.56.

prestij ya da prestiji güç olarak görülmektedir. Küresel politikada prestij, devletlerin statüsünü yansıtmaktadır. Uİ ana akım kuramlarında prestijin önemi ve rolü genel olarak kabul edilmektedir. Gilpin, “*prestij, güç için kullanılan itibardır*” ve “*prestij, uluslararası ilişkilerin günlük değeridir*”⁴⁰⁷ şeklinde yorumlamıştır. Ayrıca Gilpin, prestiji bir ülkenin kapasitesi ve güç kullanma kabiliyeti hakkında diğer devletlerin algıları olarak tanımlamıştır⁴⁰⁸. Bu anlamda prestij, bir ülkenin gücü hakkında diğer devletler nazarındaki itibar ve saygınlığıdır. Prestijli devletler, hedeflerini ve politikalarını gerçekleştirmede olumsuz prestije ya da düşük profile sahip ülkelere göre daha avantajlı konumda olmaktadır. Diğer bir ifadeyle Hans Morgenthau’da prestij, gücün yansımasıdır⁴⁰⁹. E.H. Carr’a göre ise prestij, devletin gücünün başkaları tarafından tanınmasıdır⁴¹⁰. Aynı şekilde Acheson da “prestiji, gücün gölgesidir” şeklinde tarif etmiştir. Bu anlamda realist çerçevede prestij, gücün olmazsa olmaz kaynağı olarak değerlendirilmekte ve ülkenin prestiji ile gücü arasında doğru bir orantı olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, askeri açıdan güçlü olmayan ülkelerin de yüksek prestije sahip olmaları, prestijin sadece materyal unsurlardan kaynaklanmadığına işaret etmektedir.

Uİ kuramları arasında prestije en fazla kuramsal çerçeve sunan konstrüktivizm, prestijin materyal unsurlarının yanında fikirselsel boyutta ülkelerin değerleri, fikirleri, idealleri, davranış tarzlarından ve sosyal olarak özneler arası etkileşimle oluştuğunu ortaya koymuştur. Buna göre devletlerin prestijleri, diğerlerinin yargılarıyla karşılıklı etkileşimle özellikle iletişimsel ve söylemsel düzeyde sosyal olarak her gün yeniden üretilmektedir. Devletlerin dış politika ve

⁴⁰⁷ Robert Gilpin, **War & Change in World Politics**, Cambridge University Press, Cambridge, 1983, s.31.

⁴⁰⁸ **Ibid.**, s.31.

⁴⁰⁹ Hans J. Morgenthau, **op. cit.**, s.39.

⁴¹⁰ E. H. Carr, **op. cit.**, s.109.

diplomasi tarzları, imaj ve prestijleri sürekli inşa halindedir. Konstrüktivist çerçevede prestij, güç unsurlarından özellikle sosyal güç ya da yumuşak gücün unsurlarından biridir. Yumuşak gücün bir unsuru olarak prestij, diğer ülkelerin sizi takip etmesine yol açmaktadır. Prestiji yüksek olan devletler, yanlarına kendilerini destekleyen ülkeleri çekmede avantajlı konumda olmakta ve bu anlamda prestij, mıknatıs gibi çekim alanı oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle prestij, yumuşak gücün cezbetme işlevini çalıştırmaktadır. Ülkenin sadece askeri ve ekonomik güç gibi sert güç kaynaklarından değil, yumuşak güç kaynaklarından da oluşan prestij, sert güçten farklı olarak diğerlerinin gönüllü olarak sizi takip etmelerini sağlar.

Küresel politikada prestijin rolüne bakıldığında prestijin uluslararası sistemde devletlerin statüsünü yansıttığı, hatta devletler prestijleri sayesinde sert güç kullanmadan amaçlarını gerçekleştirebilmektedir⁴¹¹. Nükleer silahlara sahip olmak devletler için prestij unsuru olduğu gibi uluslararası sanat, kültür ve spor etkinlikleri de prestij unsuru olmakta ve bu alanlarda bile ülkelerin prestij rekabetine girdikleri, bu tür faaliyetlere ev sahipliği yapmak için yarışmalarından çıkarılmaktadır. Bu bakımdan artık devletler bilgi ve iletişim çağında imajlarını yönetmeye daha fazla önem vermeye başlamıştır. Bununla birlikte, küresel politikada imaj yönetiminin KD ile ortaya çıkmış yeni bir konu olmadığı, ancak KD ile sistematik hale getirilerek diplomasi alanında kullanılan yöntemlerden biri haline geldiği söylenebilir. Devletler imaj ve prestijlerini artırmak için uluslararası politikada aktif dış politika izlemek, uluslararası örgütlerde yüksek profil izlemek, uluslararası medyada görünürlük ve popülerliği artırarak farkındalık oluşturma gibi politikalar izlemeyi tercih etmektedir. Kamu diplomasisinde önemli bir yöntem ve faaliyet alanı olan imaj yönetimiyle

⁴¹¹ Martin Wight, **Power Politics**, edited by Hedley Bull and Carsten Holbraad, Penguin Books, London, 1979, s.98.

devletler, imajlarını yöneterek olumsuz algıları olumluya değiştirmekte ya da zedelenen imajlarını restorasyona tabi tutmaktadırlar. Bu şekilde ülkeler, imajlarını kontrol altına almaktadır, zira başkalarının sizi nasıl algıladığı olan imajlar kontrolsüz bırakılamayacak kadar önemlidir. Özellikle de başka ülkelerin kontrolüne bırakılması, o devletin politikalarının başarısız olmasına yol açacak kadar önemlidir. Bu yüzden devletler kendi imajlarını yönetmek zorundadır.

Türkiye’nin dış politikası açısından bakıldığında da imajların ne kadar önemli olduğu görülecektir. Örneğin Sovyetler’in çökmesinden sonra Türkiye’nin Kafkasya ve Orta Asya açılım politikasına karşı Rusya’nın Türkiye’yi ABD’nin taşeronu imajıyla markalaştırması, bölgede Türkiye’nin yürüttüğü politikaların başarısız olmasında diğer faktörler kadar etkili olduğu söylenebilir. Ayrıca, Türkiye’nin bölgede kendini ‘ağabey’ imajıyla göstermesi, ‘21. yüzyıl Türk yüzyılı’, ‘Adriyatik’ten Çin Seddi’ne Türk Dünyası’ söylemlerinin de olumsuz yönde etkiler doğurduğu ifade edilebilir. Yine Türkiye’nin Ortadoğu politikası açısından bakıldığında bölgede Türkiye’nin laik, ABD’nin taşeronu ve 1990’larda İsrail’in taşeronu imajlarının olumsuz etkiler doğurduğu söylenebilir. Zira bölge devlet ve halkları Türkiye’nin politikalarına bu imajları nedeniyle olumsuz yaklaşmaktaydı. Ancak ABD’nin Irak’a yönelik askeri müdahalesine Türkiye toprakları üzerinden imkan verecek olan 1 Mart 2003 tezkeresinin Meclis’te reddedilmesi ve 29 Ocak 2009 tarihinde Davos toplantısında Başbakan Erdoğan’ın İsrail Cumhurbaşkanı şimon Peres’e ‘one minute’ çıkışıyla medyanın gözü önünde İsrail’i ve politikalarını sert bir şekilde eleştirmesi, özelde Ortadoğu ve Arap dünyasında hatta Rusya’da Türkiye’nin imajını olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Bu olaylar dönüm noktası olarak Türkiye’nin özelde Ortadoğu’daki imajı ve nasıl algılandıda kilit rol

oynamıştır. Bu bakımdan ülkelerin imaj yönetimini stratejik düzeyde yönetmesi kritik öneme haizdir. Algıların yönetilmesini de içeren imaj yönetimi, algı yönetimiyle paralel gitmektedir. Zira imajların algılar tarafından temsil edilmesi anlamında imaj inşası ve yönetimiyle ülkeler hakkındaki algılar da şekillenmektedir.

3.1.2. Algı Yönetimi

The George Washington Üniversitesi Kamu Diploması Enstitüsü eski Direktörü Bruce Gregory, KD'nin algı yönetimi olduğunu belirterek temelde KD'nde algı yönetiminin yeri ve önemini de ortaya koymuştur.⁴¹² Felsefe ve epistemoloji literatüründe algı gerçek mi, yoksa algılar gerçeği mi yansıtıyor gibi geniş bir algı ve gerçek tartışması söz konusudur. Uİ literatüründe ise algılar konstrüktivist çerçevede özneler arası etkileşimle sosyal olarak inşa edilir şeklinde anlaşılmaktadır. Wendt, algıları zihinlerdeki anlamlar⁴¹³ olarak değerlendirmiş ve devletlerin algılarının güç, çıkar ve kimliği inşa ettiğini⁴¹⁴ ileri sürmüştür. Dış politika literatüründe ise algıların rolü üzerine bilişsel araştırma geleneği, Synder, Bruck ve Sapin'e kadar geri götürülebilir⁴¹⁵. Daha sonra dış politika ve karar almada algıların rolüne dair Jervis, Little ve Smith sayılabilir. Robert Jervis, **Perception and Misperception in International Politics** başlıklı eseriyle psikolojik faktörleri, Uİ disiplinine getirmiş ve dış politika karar alımı ve yapımında önemli bir etken olarak algıların karar vericilerin dünyayı ve olayları nasıl algıladığının kararlarını etkilediğini ileri

⁴¹² Bruce Gregory, "Public Diplomacy and Strategic Communication: Cultures, Firewalls, and Imported Norms", **Prepared for presentation at the American Political Science Association**, August 31, 2005, s.13, Erişim tarihi: 11.11.2013, <http://www8.georgetown.edu/cct/apsa/papers/gregory.pdf>

⁴¹³ Alexander Wendt, **Social Theory of International Politics**, Cambridge University Press, Cambridge, 1999, s.54.

⁴¹⁴ **Ibid.**, s.104.

⁴¹⁵ **Ibid.**, **Social Theory of International Politics**, s.92.

sürmüştür⁴¹⁶. Ayrıca Jervis, algıların psikolojik ve duygusal süreçlerden geçerek⁴¹⁷ imajlar, düşünceler, fikirler, değerler ve inançları etkilemesiyle uluslararası politikada da aktörlerin davranışlarını etkilediğini⁴¹⁸ analiz etmiştir.

Küresel politikada önemli bir unsur olan özellikle iletişim çağında medyada yer alan devletlerin füzeleri, savunma sistemleri, nükleer ve kimyasal silahları haberleriyle algılar sürekli her gün yeniden üretilerek kamuoyu ve bireylerden karar vericilere kadar herkesi etkilemektedir. Manheim'in ileri sürdüğü gibi algıyı kontrol etme beraberinde gerçekliği kontrol etme gücünü getirdiği⁴¹⁹ için devletler de bu denli önemli olan algıların şekillenmesini algı yönetimiyle kontrol etmek istemektedirler. Zira devletlerin güçleri bir yönüyle algılar üzerinden çalışmaktadır. Algısal güç olarak kavramsallaştırılan, algıların bir güç unsuru olduğudur; bu çerçevede gücün algılanışı devletlerin davranışlarını ve politikalarını etkilemektedir. Bu bakımdan devletler, KD'nin temel amacı olan kamuoyu görüşlerini, hükümet lehine ikna yoluyla⁴²⁰ etkilemeyi, algı yönetimiyle yapmaktadır. Devletler algı yönetimini, kamuoyunu bilgilendirme çalışmaları, basın bültenleri, medya ve gazetecilere yönelik programlarla yapmaktadır. Gazeteciler eliyle yapılan algı yönetimine Soğuk Savaş döneminde Pentagon'un Sovyetler ve Doğu Avrupa'ya Amerikalı gazetecileri gönderip onlardan yerel gazetelerde Amerika lehine yazılar yazdırması örnek verilebilir⁴²¹.

⁴¹⁶ Robert Jervis, **Perception and Misperception in International Politics**, Princeton University Press, New Jersey, 1976, s.3

⁴¹⁷ **Ibid.**, s.4.

⁴¹⁸ **Ibid.**, s.30.

⁴¹⁹ Manheim, **op. cit.**, s.102.

⁴²⁰ KD'nde algı yönetimi ile ikna edilmek istenir, zira algı yönetimi ikna etmenin temel koşullarından biridir. Bu anlamda algı yönetimi aslında ikna yöntemidir. Sancar, **op. cit.**, s.67.

⁴²¹ Ayrıca 2005 yılında ABD'nin Irak'ta yerel gazetelere Amerikalı askerlere ülkedeki varlığını öven yazılar yazdırması eklenebilir. Daragahi, Borzou, and Mark Mazzetti. "U.S. Military Covertly Pays to Run Stories in Iraqi Press." **Los Angeles Times**, 30 Nov. 2005.

Bu anlamda algı yönetimi, istenilen davranışın elde edilmesinde propaganda, psikolojik savaş yöntemleriyle de yakından ilişkilidir. Zira, algı yönetimi terimi ilk olarak ABD Savunma Bakanlığında kullanılmıştır. Bu çerçevede algı yönetiminin hegemonyaya hizmet ederek rıza ürettiği anlaşılmaktadır. Kamu diplomasisinde de kullanılan bir yöntem olarak algı yönetiminin aldatma ve propaganda içermemesi için öncelikle doğru bilgilendirmenin esas olduğunu vurgulamak gerekir. Aksi halde algı yönetiminde aldatma ve propaganda olduğunda zaten KD olmaktan çıkmaktadır. İmaj ve algı yönetimiyle ilişkili olarak ulus-markalama yöntemi de klasik diplomasiden farklı olarak KD’nde kullanılan önemli yöntemlerden biridir.

3.1.3. Ulus Markalama Yöntemi

Ulus markalama (nation branding), yer markalama (place branding) olarak da geçmektedir. Ancak yer markalama, mekan, şehir ve bölge markalaması şeklinde ve ağırlıklı olarak turistik amaçlar çerçevesinde pazarlama ve reklam alanlarında icra edilirken ulus markalama ise ülkelerin ticari, turistik, sosyo-kültürel ve siyasi amaçları açısından diplomasi alanında bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Temelde marka veya markalama terimleri, pazarlama ve reklam terminolojilerinden gelmektedir. Küreselleşme sürecinin bir ürünü olarak çok yeni bir terim olan ulus markalama, KD ve ulus markalama uzmanı Simon Anholt tarafından 1996 yılında KD çerçevesinde bir kavram olarak geliştirilerek literatüre kazandırılmıştır⁴²². Ayrıca Anholt, ulus markalama literatürünün temel kaynaklarından biri olan **Place**

⁴²² Gyorgy Szondi, **Public Diplomacy and Nation Branding: Conceptual similarities and Differences**, Discussion Paper in Diplomacy, Netherlands Institute of International Relations Clingendael, 2008, s.4.

Branding and Public Diplomacy adlı akademik dergiyi⁴²³, 2004 yılından itibaren çıkarmaya başlamıştır. Derginin başlığından da anlaşılacağı üzere literatürde ulus markalama ile KD birbiriyle ilişkili farklı disiplinler olarak ele alınmaktadır. Bununla birlikte literatürde ulus markalama kamu diplomasisinde kullanılan yöntemlerden biri olarak da değerlendirilmektedir⁴²⁴. Nitekim bu tez çerçevesinde ulus markalama kamu diplomasisinde kullanılan yöntem olarak ele alınmıştır. Temelde pazarlama ve reklam disiplinlerinden gelen markalama tabiri, KD ile ulus markalama olarak diplomasi alanına girmiştir.

Melissen, ulus markalamayı KD’nde kullanılan bir yöntem, teknik ve sanat olarak tanımlamaktadır⁴²⁵. Hlynur Gudjonsson ise ulus markalamayı etkileme gücü olarak bir hükümet ya da özel bir kuruluşun ülkenin imajını markalaştırması şeklinde tanımlamıştır⁴²⁶. Aynı zamanda ulus markalama, imaj ve kimlikle yakından ilişkilidir. Ulus markalama yöntemiyle ülke imajı, kimliği başkalarına çekici gelecek şekilde markalaştırılmaktadır. Ulus markalama ile devletlerin kimliği markalaştırılmakta ve görsel kimlik üretilmektedir. Ulus markalamayı Uİ disiplinine getiren ve konstrüktivist çerçevede değerlendiren Peter van Ham, “*The Rise of the Brand State*” makalesinde markalamanın kimlik inşası olduğunu; bu şekilde devletlerin çekici kimlik markalaması yaparak hayranlık uyandıracak devlet markası ve yumuşak güç ürettiklerini ileri sürmüştür⁴²⁷. Bu anlamda Ham, ulus markalamayı yumuşak güç üreten KD yöntemi olarak ele almıştır⁴²⁸. Böylece çekici kimlik ve

⁴²³ Palgrave Macmillan Place Branding and Public Diplomacy, <http://www.palgrave-journals.com/pb/index.html>

⁴²⁴ Gyorgy Szondi, **op. cit.**, s.1.

⁴²⁵ Jan Melissen, *The New Public Diplomacy...*, s.20.

⁴²⁶ Hlynur Gudjonsson, “Nation Branding”, **Place Branding**, Vol.1, no.3, ss.283-298, s.284-5.

⁴²⁷ Peter van Ham, “The Rise of the Brand State: The Postmodern Politics of Image and Reputation,” **Foreign Affairs** 80 (5) (September-October 2001): 2-6, <http://www.foreignaffairs.com/articles/57229/peter-van-ham/the-rise-of-the-brand-state>

⁴²⁸ Ibid., “Place Branding: The State of Art”, **The Annals...**, s.128.

hayranlık uyandıran imaj üretmesi bakımından ulus markalama, kimlik, imaj ve yumuşak güçle ilişkilidir.

Konstrüktivist çerçevede markalar aynen imaj ve algıda olduğu gibi sosyal olarak özneler arası etkileşimle inşa edilir. Aynı zamanda bir ülkenin markası ve imajı bir fikir olarak ya da fikirsel üretim olarak söylemsel düzeyde bir güç unsurudur. Değerleri, normları ve kültürü yansıtması açısından markalama yumuşak gücün bir parçasıdır. Yumuşak güç açısından başkalarına çekici gelen imaj ve markalar, ülkelerin değerleri, normları, kimlik ve kültürel unsurları tarafından şekillenmektedir. İmajın markalaşması olarak da ifade edilen ulus markalama, ülkelerin kimlik ve imajlarını yansıtır. Nitekim Ted Hopf, kimliklerin imajları içerdiği ve bu anlamda imaj ve ulusal markayı yansıtması bakımından ülkelerin kimliklerinin politikalarının başarısını etkilediğini ileri sürmüştür⁴²⁹. Benzer şekilde Melissen, ulus markalama yöntemini ülkenin imaj ve kimliğinin şekillendirilmesi süreci olarak tanımlamıştır. Bu bakımdan ülkelerin markaları, imajları ve kimlikleri yabancı devlet ve toplumlar tarafından nasıl algılandıklarıyla da ilişkilidir. Diğer devlet ve toplumlar, imaj, marka ve kimliklerine göre devletlerin eylem ve politikalarını değerlendirmektedir. İnsanların bilişsel süreçlerinde ülkelerin yansıttıkları imaj, marka ve kimlikler o ülkeler hakkındaki düşüncelerinin temelini oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle, marka, imaj ve kimlikler insanların zihinlerindeki ulusal portrelerdir. İnsanlar devletlerin eylem ve politikalarını ilk başta zihinlerindeki bu ulusal portrelere göre değerlendirmekte, bu da devletlerin politikalarına insanların ilk başta olumlu bakış açısıyla yaklaşıp yaklaşmamalarını etkilemektedir. Bu nedenle ülkelerin imaj inşası, yönetimi ve tanıtımı olarak

⁴²⁹ Ted Hopf, "The Promise of Constructivism in International Relations Theory", **International Security**, Vol. 23, No. 1 (Summer, 1998), ss. 171-200, s.190.

markalama, devletler açısından kritik önem taşımaktadır. Çünkü küreselleşme ve bilişim teknolojilerinin de etkisiyle artan rekabetçi ortam, devletleri dış yatırım ve turist çekmek için markalama yöntemini uygulamaya sevk etmiştir.

Markalama ile devletler ülkenin yumuşak gücün cezbedici özelliğini markalaştırarak ülkeye başta yabancı yatırım ve turist çekmek olmak üzere diğer devlet ve toplumlar nazarında itibar ve saygınlığın artırılmasını amaçlar. Bu amaçla devletler, ulus markalama ile uluslararası toplum nazarında olumlu imaj ve kanaatler geliştirerek KD'nin temel amaçlarından olan insanların '*akıl ve gönüllerinin kazanılması*' hedeflenir. Bunun için öncelikle ulus markalama yönteminde olumsuz algı ve imajların olumluya dönüştürülmesi ve önyargılarla mücadele edilmesi süreci gerçekleştirilir⁴³⁰. Bu süreçte ülkenin cezbedici kültürünün markalaştırılması, ülkenin hikayesinin anlatılması⁴³¹, sanatsal ve kültürel etkinliklerle, medyada reklam kampanyalarının yürütülmesiyle farkındalık ve bilinirlik oluşturulur⁴³². Ancak, ulus markalama yöntemini devletler tek başlarına uygulama yerine STK'lar ve diğer aktörlerle ortaklaşa programlar yürüterek yapar. Ulus markalamadaki aktörleri devletlerin kültür ve turizm bakanlıkları başta olmak üzere turizm şirket ve birlikleri, ihracat ajansları, tanıtım ofisleri, ticaret odaları, ülkeler arası ticari işbirliği dernekleri sayılabilir. Türkiye açısından T.C. Başbakanlık Tanıtım Fonu, TOBB, TURSAB, TUSİAD, MUSİAD, TUSKON vb. kuruluşlar ifade edilebilir.

Diğer taraftan devletler, dış politikalarını lanse etmede ulus markalama yöntemini kullanarak bir anlamda dış politikalarının pazarlanmasını icra

⁴³⁰ Peter van Ham, "Place Branding...", s.141.

⁴³¹ Ülkelerin hikayelerinin anlatılması yabancı dilde yayın çıkarılması, ülkenin önemli edebi ve sanat eserlerinin tercümesi ve yurtdışında tanıtılması, uluslararası sergi ve fuar gibi faaliyetlerle gerçekleştirilmektedir. Nye, bilgi çağında küresel politikanın kimin hikayesinin kazanacağı üzerinde şekilleneceği ve hikayesi en etkileyici olan ülkenin kazanacağını ileri sürmüştür. Joesph Nye, **Soft Power: The Means ...**, s.106.

⁴³² Gyorgy Szondi, **op. cit.**, s.19.

ederler. Kamuoyu ve uluslararası toplum desteğinin kazanılması için yapılan bu tür faaliyetlerle dış politika konuları markalaştırılarak cezbedici hale getirilmek istenir⁴³³. Bu çerçevede Nye'in dış politikayı yumuşak gücün kaynaklarından biri olarak değerlendirmesi ve devletlerin yürüttüğü dış politikanın ülkenin yumuşak gücünü artırıp azaltabileceği tezini hatırlamak yerinde olacaktır⁴³⁴. Üçüncü bölümde ayrıntılı değinileceği üzere Türkiye açısından Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun Türk dış politikasını çok yönlü, proaktif ve ritmik diplomasi şeklinde söylemlerle markalaştırması, ulus markalamasının diplomasi yönüne örnek gösterilebilir. Davutoğlu'nun Türkiye'yi uluslararası sistemde daha önce markalaştırılan "köprü ülke" rolü⁴³⁵ yerine merkez ülke tanımlaması⁴³⁶ ile 'merkez ülke' söylemini, ulus markalama yöntemi çerçevesinde değerlendirmek mümkündür. Başta Dışişleri Bakanı Davutoğlu olmak üzere Ak Parti hükümeti yetkililerinin Türkiye'yi bölgesel güç, bölgesel süper güç, küresel aktör olarak nitelendirmeleri ülke markalaştırması açısından değerlendirilebilir. Diğer taraftan Ak Parti döneminde Osmanlı markasının inşa edildiği ve Osmanlı geçmişinin markalaştırıldığı söylenebilir.

Sonuç olarak, KD çerçevesinde diplomasi alanında da uygulanan markalama yöntemi diplomasiye reklam ve pazarlama tekniklerini getirmiştir. Ancak, bu teknik ve yöntemlerin diplomatların ve dış ilişkilerin yürütülmesi kültürüne yabancı olduğu aşîkardır.

⁴³³ Gyorgy Szondi, **op. cit.**, s.19.

⁴³⁴ Joseph Nye, **Soft Power: The Means...**, s.14.

⁴³⁵ Türkiye için köprü ülke markası, Türkiye'nin enerji politikalarında doğu-batı arasında enerji koridoru rolünü yansıtmaktadır. Ayrıca yine köprü rolü, kültürel açıdan medeniyetlerin beşiğı olarak da markalaştırılmıştır.

⁴³⁶ Ahmet Davutoğlu, "Türkiye Merkez Ülke Olmalı", **Radikal**, 26/02/2004, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=107581>

3.2. Propaganda Faaliyet ve Yöntemleri

Diplomasinin yöntemlerinden biri olan propaganda aynı zamanda kamu diplomasisinin de kullandığı yöntemlerden biridir. Halkla İlişkiler içerisinde görülen propagandayı kamu diplomasisinden tamamen ayırmak yanlış olduğu kadar KD’ni propaganda olarak adlandırmak da aynı derecede yanlıştır denilebilir. KD’nde algı yönetiminden haber yönetimine kadar kullanılan bazı yöntemlerin bir kısmının propagandist yönü, kamu diplomasisinin propagandayla ilişkilendirilmesine yol açmaktadır. Bu nedenle, öncelikle KD ile propaganda ilişkisini analiz etmek ikisi arasındaki ilişkiyi ortaya koyması açısından önemlidir.

3.2.1. Propaganda-Kamu Diplomasisi İlişkisi

Kamu diplomasisinin propaganda olarak adlandırılması aslında ne raslantısal bir olgudur ne de onu olumsuzlama gayretidir. KD’nin propaganda olarak nitelendirilmesinin esas sebebi, kamu diplomasisinin tarihsel kökenlerinin propagandaya dayanmasıdır. Her iki kavramın merkezinde kamuoyu kavramının yer almasından hareketle, Papa Gregory XV’in 1622 yılında kamuoyunu etkilemek için kilise bünyesinde propaganda ofisini kurması⁴³⁷, kamu diplomasisinin propagandayla ilişkisinin tarihsel başlangıç noktasını teşkil etmektedir. Ancak I. Dünya savaşı’nda etkili bir silah olarak kullanılan propaganda yönteminin II. Dünya savaşı’nda Nazi propagandası ve Hitler Propaganda Bakanlığının faaliyetleri olarak hafızalarda yer etmesi, kavramın kötü bir şöhretle anılmasının sebebidir. Özellikle de Soğuk Savaş döneminde propaganda, yalan, hilekarlık, zihin kontrolü, beyin yıkama, dezenformasyon, manipülasyon, aldatma, kamuoylarının kandırılması ve psikolojik

⁴³⁷ Edward Bernays, **op. cit.**, s.9.

savaş gibi faaliyet ve yöntemlerle anılması propaganda kavramının bu olumsuz terimleri çağrışım yapmasına ve bu terimlerle eş anlamlı kullanılmasına yol açmıştır. Bu nedenle pejoratif anlam yüklü propaganda kavramının KD ile ilişkili kullanılması ve kamu diplomasisinin propaganda olarak adlandırılması doğal olarak KD'nin olumsuzlanmasına yol açmaktadır. Oysa propaganda tarih boyunca devletlerin kullandığı bir yöntem olmuştur⁴³⁸. Hatta diplomasi geleneksel araçlarından biri olan propaganda, I. Dünya Savaşı'ndan itibaren aynen diplomasi gibi kendine özgü yöntemleri olan bir sanat olarak gelişmiştir. Öyle ki, günümüzde propaganda, halkla ilişkilerin bir çeşidi hatta halkla ilişkiler, propagandanın sofistike biçimi olarak değerlendirilmektedir⁴³⁹. Aynı şekilde KD de propagandanın sofistike adı ve euphemism (örtmece) olarak değerlendirilmektedir.

Tarihsel olarak ilişkili olan KD ve propaganda anlam itibariyle de yakından ilişkilidir. Propaganda üzerine temel kaynaklardan biri olan **Propaganda and Persuasion** başlıklı eserlerinde Garth Jowett ve Victoria O'Donnell, propagandayı bilgi akışını kontrol etme, psikolojik ve duygusal yöntemlerle kamuoyunu yönetme, manipüle etme, sistematik algı yönetimi olarak tanımlamışlardır⁴⁴⁰. Her iki kavramın tanımlarından yola çıkarak propaganda ile kamu diplomasisinin benzerlik ve farklılıkları açığa çıkarılabilir. Öncelikle her ikisinde de iletişim, ikna, enformasyon ve kamuoyunun ortak ilgi alanları olduğunu belirtmek gerekir. Temelde ise her iki kavramın ortak noktası kamuoyunu etkilemektir. Ancak propaganda kamuoyunu etkilemenin ötesinde yönetmeyi amaçlar ve bunu da çarpıtılmış bilgilerle yapar.

⁴³⁸Garth S. Jowett and Victoria O'Donnell, **Propaganda and Persuasion**, Sage Publications, 3rd ed., London, 1999, s. 47.

⁴³⁹ Birinci bölümde kamuoyu kavramı alt başlığında da tespit edildiği üzere bir disiplin olarak halkla ilişkilerin kamuoyu ve propaganda kavramları üzerine kurulması ikisi arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Ayrıca bkz. Sancar, **op. cit.**, s.138.

⁴⁴⁰Garth S. Jowett and Victoria O'Donnell, **op. cit.**, s. 6-7.

Oysa KD kavramını modern anlamda ilk tanımlayan ve onu propagandadan ayıran Gullion'un tanımından yola çıkarak kamu diplomasisinde doğru bilgilerle kamuoyunu etkilemek amaçlanır. Ayrıca propaganda yönteminde kamuoyuna tercih şansı bırakılmaksızın yönetilmek istenirken Snow'un ifade ettiği üzere propaganda ile KD'ni birbirinden ayıran çift yönlü iletişim ⁴⁴¹ yöntemiyle KD'nde önce kamuoyunu etkilemeye yönelik politikaların anlatılması ve sonra geribildirim alınarak gerekiyorsa istenilen yönde değişikliklerin yapılarak kamuoyu desteğinin kazanılması söz konusudur. Yine her ikisinde de fikir ve kanaatleri etkileme ve ikna ederek değiştirme amacının nasıl gerçekleştirildiği noktasında propaganda yönteminde tek yönlü iletişim ve dezenformasyon programları, propagandayı KD'nden ayırmaktadır. Çünkü kamu diplomasisinde kamuoyu görüşlerinin değiştirilmesi, fikir teatisiyle diyalog ve tartışma ortamına izin veren biçimde Nye'in ifade ettiği gibi entelektüel ikna ⁴⁴² yoluyla yapılır. Oysa propaganda yönteminde başta tartışma ve etkileşime izin vermeden istediği yönde kamuoyu kanaatlerini değiştirmek ve yönetmek amaçlanır.

Ayrıca propaganda ile KD arasındaki temel farklardan biri propaganda yönteminde amil gizli iken Zaharna'nın ileri sürdüğü gibi KD'ni propagandadan ayıran kamu diplomasisinin şeffaflığı ⁴⁴³ yani amilin belli olmasıdır. Propaganda uygulamalarında yönetme ve yönlendirme esas olduğu için mesajların gizliden verilmesi tercih edilir; bu anlamda devletin resmi temsilcileri yerine daha inandırıcı olması nedeniyle konuyla ilgili uzman, bilim adamı, aydın ve STK'ların kullanılması söz konusudur. Böylece propaganda yönteminde manipülasyon ve çarpıtılmış

⁴⁴¹ Richard Nelson and Foad Izadi, "Ethics and Social Issues in Public Diplomacy", **Routledge Handbook of Public Diplomacy**, Nancy Snow and Philip M. Taylor (eds.), Routledge, New York, 2009, s.340.

⁴⁴² Joseph Nye, **The Future of Power...**, s.x.

⁴⁴³ R. S. Zaharna, op. cit., s.78.

enformasyonla kişilerin farkında olmadan yönlendirilerek ve aldatılarak ikna edilmesi uygulanırken KD’nde doğru bilgilerle kişilerin kendi isteğiyle karar vererek gönüllü olarak fikirlerinin etkilenmesi yoluyla rızaya dayalı ikna yöntemi uygulanır. Ayrıca her ikisinde de algı yönetimi kullanılmaktadır. Ancak kamu diplomasisinde doğru bilgilerle yanlış algıların düzeltilmesi esas alınırken propaganda yönteminde yanlış enformasyonlarla algıların çıkarlar doğrultusunda yönetilmesi amaçlanır.

Diğer taraftan kamu diplomasisinde kullanılan bazı yöntemlerin propagandayı çağrıştırdığını ifade etmek gerekir. Genel olarak KD’nde kullanılan halkla ilişkiler ve lobicilik yöntemlerinin propagandayı andırdığı söylenebilir. Ayrıca Nicholas Cull⁴⁴⁴, Anthony Pratkins⁴⁴⁵, Robert Fortner⁴⁴⁶ ve John Robert Kelley⁴⁴⁷’in de belirttiği üzere KD, propagandayı içermekte ve her ikisinin yöntemleri çakışmaktadır. Bu anlamda kamu diplomasisinde doğrudan propaganda yöntemi değil, ancak propagandanın bazı yöntemlerinin uygulandığı aşıkardır. Son tahlilde aynen sert ve yumuşak güçte olduğu gibi KD ile propagandayı tamamen birbirinden ayırmak mümkün olmadığı gibi ikisinin aynı olduğunu söylemek de yanlıştır. Bu tez çerçevesinde ise KD’nde propagandist yöntemler olarak haber yönetimi, gündem belirleme ve çerçeveleme yöntemleri ele alınmıştır.

⁴⁴⁴ Cull, KD ile propaganda uygulamalarının çakıştığını kabul etmiştir. Nicholas Cull, “Public Diplomacy before Gullion...”, s.21

⁴⁴⁵ Anthony Pratkins, KD’nin propagandayı içerdiğini ileri sürmüştür. Anthony Pratkins, “PublicDiplomacy in International Conflict: A Social Influence Analysis”, **Routledge Handbook of Public Diplomacy**, Nancy Snow and Philip M. Taylor (eds.), Routledge, New York, 2009, s.111.

⁴⁴⁶ Robert S. Fortner, uluslararası politikada devletlerin propagandayı diplomaside bir yöntem olarak kullandığı ve bu anlamda propagandanın KD’nde kullanılan yöntemlerden biri olmasının doğal olduğunu ileri sürmüştür. Robert S. Fortner, **Public Diplomacy and International Politics**, Praeger Publishers, Westport, 1994.

⁴⁴⁷ John Robert Kelley, KD’nin propaganda olmadığı, ancak propagandist yöntemler kullandığını ve bu anlamda KD’nde propaganda stilinin mevcudiyetini muhafaza ettiğini ileri sürmüştür. John Robert Kelley, “Between ‘Take-offs’ and ‘Crash Landing’: Situational Aspects of Public Diplomacy”, **Routledge Handbook of Public Diplomacy**, Nancy Snow and Philip M. Taylor (eds.), Routledge, New York, 2009, s.75 ve 82.

3.2.2. Haber Yönetimi

Birinci bölümün kamuoyu kavramı kısmında değinildiği üzere haber yönetimi (news management) medyanın siyasete etkisi tezlerinden biridir. Literatürde ağırlıklı olarak 1960’lardan itibaren medyanın siyasete etkisinin tartışılmaya başlanmasıyla birlikte başta CNN etkisi tezi olmak üzere çeşitli kavram ve tezler geliştirilmiştir. Nitekim 1963 yılında yayınlanan **The Press and Foreign Policy** başlıklı eserinde Bernard Cohen’in mehur “*medya bize ne düşünmemiz gerektiğini söylemez, neyi düşünmemiz gerektiğini söyler*” argümanı⁴⁴⁸ medyanın siyasete etkisi araştırmalarına ilham kaynağı olmuştur. Zaten Cohen’den iki yıl sonra 1965 yılında da Edward Murrow, KD kavramını geliştirerek bu sefer hükümetlerin medyanın bu etkisi ve gücüne karşı medyada kamuoyu odaklı diplomasi tarzını gündeme getirmiştir. Bu bağlamda haber yönetimi de kamu diplomasisinde kullanılan yöntemlerden biri olarak hükümetlerin medyaya yönelik iletişim stratejilerinin önemli bir boyutunu teşkil etmektedir. Nitekim Leonard, haber yönetimini KD’nin stratejik iletişim yöntemi boyutu olarak değerlendirmiştir⁴⁴⁹.

Haber yönetimi, medyada haber içeriklerini etkileme ve yönetme, mesajların verilmesi süreçlerini kapsamaktadır. Hükümetler, haber yönetimi ile aslında medyada kendi anlatılarını ve politikalarını çıkarlarına uygun biçimde kamuoyuna sunmak ve onların desteğini almayı amaçlar. KD yöntemi olarak haber yöntemi, hükümetlerin genelde medyayı kullanmaları ve müdahalelerini özelde medyadaki haberlerin kontrolünü içermektedir. Ancak hükümetlerin medyada haber yönetimi yapmaları beraberinde propaganda ve manipülasyon yapmaları anlamına da

⁴⁴⁸ Bernard Cohen, **The Press and Foreign Policy**, University of California, California, 1963, s.13.

⁴⁴⁹ Mark Leonard, Catherine Stead and Conrad Smewing (eds.), **Public Diplomacy**, The Foreign Policy Centre, London, 2002, s.12.

gelmektedir. Nitekim Noam Chomsky ve Edward Herman, **Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media** başlıklı eserlerinde propaganda modeli olarak medyadaki haberlerin elitlerin manipölasyonları doğrultusunda seçilerek, filtrelenerek ve biçimlendirilerek sunulduğunu rızanın imalatı ya da üretimi (manufacturing consent) kavramıyla ileri sürmüşlerdir⁴⁵⁰. Her ne kadar propaganda bir diplomasi yöntemi olmasına rağmen kamu diplomasisinde propaganda yönteminde olduğu gibi dezenformasyonla değil, ideal çerçevede doğru bilgiye dayalı haber yönetiminin uygulanması esas alınmaktadır.

Devletlerin bu yöntemle medyadaki bilgi akışı ve anlatıyı kontrol etmeleri aslında yeni bir olgu değildir, zira devletlerin bilgiyi kontrol etmeleri tarih boyunca süregelmiştir⁴⁵¹. Yeni olan günümüzde medyanın siyaset üzerindeki dördüncü kuvvet olarak etkisinin artmasıyla birlikte haber yönetiminin diplomasi alanında da devletlerin kullandığı sistematik yöntemlerden biri olmasıdır denilebilir. Zira devletler, KD çerçevesinde stratejik biçimde haber yönetimini başta basın bilgilendirme faaliyetleri olarak basın açıklamaları, basın bültenleri ve basın sözcüleri ve danışmanları vasıtasıyla yapmaktadır. Yine KD çerçevesinde yabancı basın bilgilendirme faaliyetleri ve yabancı gazeteci programlarıyla stratejik iletişim yöntemini kullanarak haber yönetimini icra etmektedir. Ayrıca devletler KD çerçevesinde Spin doctor (manipölator) uzmanlığı ve yönteminde olduğu gibi yeni iletişim ve halkla ilişkiler teknik ve uzmanlıklarının çıkmasıyla birlikte devletler eskiden beri yürüttükleri basın faaliyetlerine diplomasi alanında yeni teknikler ekleyerek sofistike biçimde medya ile ilişkilerini yürütme eğilimi içerisine girmişlerdir.

⁴⁵⁰ Edward S. Herman and Noam Chomsky (eds.), **Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media**, Pantheon Books, New York, 1988, s.2.

⁴⁵¹ Chiara de Franco, **op. cit.**, s.181.

Diğer taraftan devletlerin medya ilişkilerini stratejik boyutta değerlendirdikleri anlamına da gelen haber yönetimi, sürekli ve faal medya takibini de gerektirmiş ve bu bağlamda Türkiye’de olduğu gibi yabancı basını takip merkezleri kurulmuştur. Üçüncü bölümde ayrıntılı değinilecek olduğu üzere Türkiye’de de 2010 yılında Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünün (KDK) kurulmasıyla birlikte T.C. Başbakanlık Basın-Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü yeniden yapılandırılmış ve KDK’nın sekretarya hizmetini gören bir kuruma dönüştürülerek yabancı basını takip birimi gibi çeşitli yeni birimler ihdas edilmiştir. Bunun da ötesinde devletler, medyada haber yönetiminin ötesinde doğrudan ve dolaylı olarak medyayı yönetme eğilimi içeresine de girmişlerdir. Örneğin İsrail Başbakanı medyadaki eleştirilere karşı yakın arkadaşlarına basın kuruluşları satın almalarını teşvik etmiştir⁴⁵². Benzer şekilde Ak Parti hükümeti döneminde de ATV, Sabah ve Star gazetelerinin el değiştirmesi, hükümete yakın çevrelerin medya satın aldıklarına işaret etmektedir. Ayrıca haber yönetimi, beraberinde gündem belirleme, çerçeveleme yöntemlerini ve spin doctor uzmanlığını da içermektedir.

3.2.3. Gündem Belirleme Yöntemi

Gündem belirleme (agenda-setting), konu ve olayların hiyerarşik biçimde önem sırasına göre derecelendirilmesidir. Böylece gündemde hangi konuların tartışılıp tartışılmayacağı önceden belirlenmiş ve şekillendirilmiş olmaktadır. Gündem belirleme yöntemiyle konuların tanımlanması ve sınırlarının çizilmesiyle öne çıkarılması söz konusudur. Bu anlamda gündem belirleme yönteminde ilk olarak

⁴⁵² Meenal Shrivastava & Nathalie Hyde-Clarke, “International media régime and news management: implications for African States”, **Politikon: South African Journal of Political Studies**, 31:2, ss.201-218, s.205.

konuları öne çıkarma (priming) işlemi uygulanır⁴⁵³. Gündem belirleme ile istenilen konuların öne çıkarılarak gündem haline getirilmesi aynı zamanda kamuoyu oluşturmaya da hizmet etmektedir. Nitekim hükümetler, kamuoyu desteğini kazanmak için gündem belirleme yöntemini kullanarak politika tercihlerini gündem konusu haline getirerek halkın desteğini almayı hedefler.

Bu bağlamda gündemlerin politikaların içeriği ve tercihlerini yansıtması bakımından gündem belirleme, politika yapım sürecinin bir parçasıdır⁴⁵⁴. Zira bir konunun gündem haline getirilmesi beraberinde bazı çıkarları ve aktörleri içerirken diğerlerinin dışlanması anlamına da gelmektedir⁴⁵⁵. Bu bağlamda gündem belirleme tezinin öncüleri olan Maxwell McCombs ve Donald Shaw, “*The Agenda-Setting Function of Mass Media*” başlıklı makalelerinde Cohen’in argümanından yola çıkarak medyanın gündem belirleme rolü ile kamuoyunda konuları sunuş tarzları ve tanımlamalarıyla istenilen konuların gündem haline getirildiğini ileri sürmüşlerdir⁴⁵⁶. Ancak medyanın bağımsız bir aktör olarak gündem belirlemediği, gündemleri tek başına oluşturmadığını ifade etmek gerekir. Çünkü gündemler tek başına ve boşlukta oluşmaz, birilerinin çıkarları doğrultusunda oluşturulur. Chomsky, gündemlerin belirli çıkar grupları, güç elitleri ve hükümet aktörleri tarafından oluşturulduğunu ileri sürmüştür⁴⁵⁷. Bu nedenle, gündemlere karşı özellikle karar alıcıların kayıtsız kalması mümkün olmadığı için siyasetteki tüm aktörler gündemi etkilemek ister.

⁴⁵³ Ebru Belkıs Kamanlıoğlu, Aylin Göztaş, **Politika Gündem Odağında Halkla İlişkiler ve Gündem Yönetimi**, Nobel yay., Ankara, 2010, s.42.

⁴⁵⁴ Sophie Vanhoonacker & Karolina Pomorska, “The European External Action Service and Agenda-setting in European Foreign Policy”, **Journal of European Public Policy**, 20:9, ss.1316-1331, s.1317.

⁴⁵⁵ Piers Robinson, **op. cit.**, s.10.

⁴⁵⁶ Maxwell E. McCombs; Donald L. Shaw, “The Agenda-setting function of Mass Media”, **The Public Opinion Quarterly**, Vol. 36, No. 2. (Summer, 1972), ss.176-187, s.177.

⁴⁵⁷ Noam Chomsky, “What Makes Mainstream Media Mainstream”, **Z Magazine**, October, 1997, <http://www.chomsky.info/articles/199710--.htm>

Çünkü gündemler, politika yapımını etkilemekte ve bazı aktörleri karar alma sürecine dahil etmektedir.

Küresel siyasette ise devletler uluslararası kamuoyu ve toplum nazarında kamuoyu oluşturarak ve uluslararası örgütlerde çok taraflı diplomasi izleyerek gündem belirleme yöntemini uygulamaktadır. Ancak küresel siyasette gündemi belirleyen aktörlerin çoğunlukla askeri açıdan güçlü büyük devletlerin diğerlerine göre daha avantajlı olduğunu söylemek gerek. Bununla birlikte AB gibi yumuşak güce sahip ülkeler ve uluslararası örgütler, uluslararası STK'ları yanına alan ülkelerinde küresel siyasette gündem belirleme noktasında büyük devletlerle mukayese edilecek tarzda diplomasi yürütebildikleri söylenebilir. Bu anlamda Kanada, Norveç ve İsviçre gibi askeri açıdan zayıf devletlerin uluslararası diplomaside arabulucu rolleriyle ve uluslararası STK'larla birlikte hareket etme tarzındaki yumuşak güç diplomasieleri öne çıkmaktadır. Ayrıca BM'de veto yetkisine sahip büyük devletlere karşı orta büyüklükteki devletlerin onların gündemi tekellerine almalarına karşı birlikte grup (Uniting for Consensus Group: Turkey, Argentina, Spain, Canada, Pakistan, Malta, Mexico, South Korea, Italy) oluşturmaları örnek gösterilebilir⁴⁵⁸. Yine BM çatısı altında 2011 yılında Türkiye ve Finlandiya'nın kurmuş olduğu arabulucu ülkeler grubunun⁴⁵⁹ (the activities of the friends of mediation group: Turkey, Finland, Norway, Switzerland, Brazil, Indonesia) küresel siyasette arabuluculuk konusunda gündem belirleme rolleri açısından örnek gösterilebilir.

⁴⁵⁸ Stephen J. Stedman, " UN Transformation in an Era of Soft Balancing", **International Affairs**, Vol. 83, Issue 5, ss.933-944, Sept. 2007.

⁴⁵⁹ **Action Plan for Mediation**, December 2011, Ministry for Foreign Affairs of Finland, <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=236444&culture=en-US>

Ülke içinde ise başta başbakan ve dışişleri bakanlarının medyada verdiği demeçler, basın açıklamaları, meclis konuşmaları çoğunlukla gündemi belirlemekte ve onların konuları nasıl tanımladıkları da konuların çerçevesini çizmektedir. KD çerçevesinde de hükümetler, verdikleri beyanatların medyada nasıl verildiğiyle ilgilenerek haber yönetimi yapmaktadır. Ayrıca hükümetler sundukları dış politika gündem konularının STK, düşünce merkezleri, kamuoyundaki kanaat önderleri ve diğer sivil toplum aktörleriyle işbirliği yaparak destekleyici açıklamaların yapılmasını ve medyadaki tartışmaların belirlenen gündem ve sınırları çizilen konular çerçevesinde yapılmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda gündem belirleme yönteminin ikinci aşaması çerçevelemedir.

3.2.4. Çerçeveleme Yöntemi

Epistemolojik olarak günlük hayattan medyadaki konu ve söylemlere kadar üzerinde konuştuğumuz konular aslında realizm kuramının varsaydığı gibi verili değil, konstrüktivist yaklaşımdaki gibi inşa edilmiştir. Bu bağlamda çerçeveleme⁴⁶⁰ (framing), konuların inşa edilmesidir. Medyada gündeme getirilen konuların bazı yönlerinin ön plana çıkarılarak ve bazı yönlerinin filtrelenerek atılması yoluyla gerçekleştirilen çerçeveleme yöntemi, bilgilerin işlenmesi sürecidir. Nitekim Entman, çerçevelemeyi, bazı öğelerin göz ardı edilirken bazılarına dikkat çekilmesi yoluyla bireylerin konuyu nasıl anladığı ve değerlendirdiğini belirleme yöntemi olarak tanımlamıştır⁴⁶¹. McCombs da çerçeveleme yöntemini “ne hakkında

⁴⁶⁰ Metodolojik olarak çerçeveleme analizi, haber metinlerinde süreklilik arz eden ve metnin tonunu aktaran anahtar kelimelerin çıkarılmasıyla yorumsayıcı açıdan çözümlenmesi ve metnin yapı-sökümü yapılarak konuların nasıl çerçevelendiğinin ortaya çıkarılması ile yapılır. Bu anlamda Robinson’un CNN Effect eseri aslında bir çerçeveleme analizidir. Robinson, **op. cit.**, 137-139.

⁴⁶¹ Robert Entman, “Framing: Toward Clarification of a Paradigm”, **Journal of Communication**, Vol.43, no.4. 1993, ss.51-58, s.52.

düşünüleceğini değil, nasıl düşünüleceğini” belirleme olarak yorumlamıştır⁴⁶². Bu anlamda çerçeveleme, bireylere konu hakkında nasıl düşünmeleri gerektiğinin sınırlarını çizmektedir. Çünkü çerçeveleme ile konular belli çerçevede tanımlanarak işlevselleştirilir ya da kavramsallaştırılır. Eleştirel açıdan ise çerçeveleme ile sunulan konular, değer yüklü ve belli çıkarlara göre biçimlendirilmiştir.

Dış politika açısından ise çerçeveleme yöntemiyle hükümetler, dış politika konularını ve tercihlerini kendi çıkarları doğrultusunda kamuoyunu ikna etmek için çerçeveleyerek sunmaktadır. Bu şekilde hükümetler, yürüttükleri dış politikanın kamuoyunda nasıl algılandığını belirlemeye çalışmaktadır. Örneğin Türkiye’nin Suriye politikası, ilk başlarda Ak Parti hükümetinin açılım politikası çerçevesinde sıfır problem açısından yumuşak güç olarak çerçevelenmişken ‘Arap Baharı’ sonrasında ilişkilerin bozulmasıyla ‘insani diplomasi’ olarak çerçevelenmiştir. Yine hükümet, Suriye Devlet Başkanı Esed’i uluslararası toplum ve kamuoyu nazarında kendi insanlarını ve çocukları öldüren terörist olarak sunmaya çalışmıştır. Ayrıca hükümet, Mavi Marmara olayını uluslararası kamuoyunda insani yardım diplomasisi olarak çerçevelemiştir. Üçüncü bölümde ayrıntılı değinileceği üzere bunun gibi çerçevelemeye Türk dış politikası açısından örnekler gösterilebilir.

Diğer taraftan çerçeveleme yöntemini uygulayan aktörler de KD açısından önem taşımaktadır. Hükümetler gündem belirleme yönteminde olduğu gibi çerçeveleme yöntemini de tek başlarına yapmazlar. Zira tek başlarına yaptıklarında medyada propaganda olarak algılanması riski artmaktadır. Bunun yerine hükümetler, gazetelerdeki köşe yazarları, TV’lerdeki program sunucularından konuk olarak yer alan kanaat önderleri, STK ve düşünce merkezi temsilcileri, aydın ve

⁴⁶² Maxwell McCombs, “A Look at agenda-setting Theory: Past, Present and Future”, **Journalism Studies**, Vol.6, No.4, 2005, ss.543-557, s.546.

akademisyenlere kadar çeşitli aktörlerle çerçeveleme yönteminin destekleyicileri olarak işbirliği yapmayı tercih ederler. Daha da ötesi hükümetler, basın danışmanları olarak daha sofistike biçimde spin doctor (manipülatör) uzmanlığından da faydalanmaktadırlar.

AytenGörgün,spin doctorterimine Türkçe karşılığı olarak sözde doktor terimini önermiştir⁴⁶³. Ancak sözde doktor deyimiyle ne ifade edildiği anlaşılmadığı için bu tezde spin doctor terimi '*manipülatör*' olarak Türkçeye çevrilmiştir. Sözlük anlamı olarak eğmek, bükmek ve döndürmek anlamlarına gelen spin kelimesi, spor terminolojisinden gelmektedir. İngilizcede ise spin terimi, *Significant Progress in the News* (haberde belirgin seyir) kelimelerinin baş harflerinden oluşmaktadır. Sözde doktor, olayları ve konuları temsil ettiği kurumun ve kişinin çıkarlarına göre olumlu göstermek için gerçeği değiştirerek spin etmesi yani bükmesi ve döndürmesidir⁴⁶⁴. Bu anlamda konstrüktivist açıdan manipülatör, gerçeği yeniden inşa etmektedir. Manipülatör, retorik sanatını kullanarak kamuoyu desteğini kazanmayı amaçlar. Manipülatörler, akıl hocası, gölge başkan, başdanışman, basın danışmanı olarak da bilinmektedir. Ayrıca KD'nden sorumlu kişilere de denmektedir⁴⁶⁵. Genelde manipülatörler, medyada uzun süre çalışmış ve medya ile ilişkilerin nasıl yürütüleceği konusunda uzman kişilerden oluşmaktadır. Ayrıca haber yönetimi, gündem belirleme ve çerçeveleme yöntemini uygulayan manipülatörlerin gazetelerde de sürekli yazı yazma eğilimleri söz konudur.

⁴⁶³ Ayten Görgün, "Türkiye'de Yeni Bir İletişim Eğilimi: Spin Doctor", **II. Uluslararası Halkla İlişkiler Sempozyumu, 21. Yüzyılda Halkla İlişkilerde Yeni Yönelimler, Sorunlar ve Çözümler**, 27-28 Nisan 2006, ss.305-318, s.315.

⁴⁶⁴ **Ibid.**, s. 309.

⁴⁶⁵ ABD KD müsteşarlığına Başkan Bush'un danışmanlarından Karen Hughs'ın atanmasıyla ilgili gazetelerde spin doctor atandı şeklinde ifade edilmesi, KD'nden sorumlu kişilerin sözde doktor olarak nitelendirildiklerini göstermektedir. "Spin doctor for US", **Northern Territory News**, July 31, 2005.

3.3. Lobicilik Faaliyetleri

Lobicilik, aynen diplomasi sanatı gibi siyasi ikna sanatı olarak da tanımlanabilir. Kulis faaliyeti olarak da bilinen lobicilik, hükümet üyelerini, milletvekillerini ve karar alıcılara yönelik çıkar ve baskı gruplarının faaliyetlerini içermektedir. Genelde halkla ilişkiler faaliyeti olan lobicilik özelde KD'nin halkla ilişkiler faaliyeti olmakla birlikte aynı değildir. Melissen, lobiciliğin hedef kitlesinin politika yapıcıları olduğunu, ancak KD'nin hedef kitlesinin uluslararası kamuoyu olarak ondan ayrıldığını ifade etmiştir⁴⁶⁶. Bununla birlikte her ikisinin de sonuçta amaçları aynıdır. Diğer bir ifadeyle, lobicilikte yasama ve yürütme erkine yönelik faaliyetler yürütülüp, hükümetin politikalarının değiştirilmesi hedeflenirken KD'nde ise *aşağıdan yukarıya* yöntemle kamuoyuna yönelik faaliyetler yürütülerek kamuoyunun kendi hükümetinin politikasını değiştirmesi amaçlanır. Bu anlamda lobicilik doğrudan hükümeti hedef alırken kamu diplomasisinde dolaylı yoldan hükümetin politikalarını değiştirme hedef alınmaktadır. İşte bu bakımdan KD ile lobicilik farklı yollardan aynı amaca yönelik faaliyetler olarak değerlendirilebilir.

Ayrıca György Szondi, lobiciliği KD kampanyalarından biri olarak değerlendirerek⁴⁶⁷ kamu diplomasisine lobicilikte kullanılan PR şirketleri, medya ve reklam gibi araç ve ticari yöntemleri de eklemektedir. Lobiciliğin KD kampanyalarında kullanılması, kamu diplomasisine hükümetssel olmayan aktörleri de eklemektedir. Bu anlamda KD'nin sosyal paydaşı olan lobi gruplarıyla ortak faaliyetler yürütülmesi, belirlenen amaçların daha etkili ve hızlı gerçekleşmesini sağlayabilir. Çünkü lobicilik yapan PR şirketleri, ticari birlikler, dernek ve vakıflar

⁴⁶⁶ Jan Melissen, **Beyon the New Public Diplomacy...**, s.9.

⁴⁶⁷ György Szondi, "Central and Eastern European Public Diplomacy: A Transitional Perspective on National Reputation", **Routledge Handbook of Public Diplomacy...**, s.297.

ve iş adamlarının KD çerçevesinde koordineli kullanılması, özelde ülkenin dış politikasına genelde imajına büyük katkı sağlayabilir.

Türkiye açısından lobiciliğe en fazla ihtiyaç duyulan konu, Türk dış politikasının uzun yıllardır temel sorunlu konularından biri olan ‘Sözde Ermeni Soykırım’ iddialarıdır. Çeşitli ülkelerde gündeme gelen ‘sözde Ermeni soykırım’ tasarıları sorununa yönelik hükümetlerin tek başına çözemeyeceği için KD çerçevesinde lobicilik yapacak aktörlerle birlikte faaliyet yürütmesi kritik önemi haizdir. 1915 olaylarıyla ilgili Ermeni iddialarının ve çeşitli ülkelerin meclislerinde yasa tasarısı olarak ‘Sözde Ermeni soykırım’ tekliflerini geçirmeye çalışmaları uluslararası alanda Türkiye’nin imajına ve bu ülkelerle ikili ilişkilerine zarar vermektedir. Türkiye’nin şu ana kadar bu soruna yönelik genel olarak yürüttüğü politikayı ‘*sorun çıktığında harekete geçme*’ şeklinde nitelendirebiliriz. Zira ne zaman bu konu gündeme gelse hükümet, milletvekillerini oylama yapılacak ülkeye gönderme ve o ülkede yer alan lobi gruplarını harekete geçirme politikası izlemektedir.

Ayrıca TOBB ve TUSİAD’ın Fransız meclisindeki yasa teklifi öncesindeki faaliyetleri ticari birliklerin KD potansiyellerini göstermektedir. Bu nedenle, kamu diplomasisinde bu tür aktörlerle ortaklaşa sistematik faaliyetler yürütülmesi elzemdir. Örnek olarak Amerikan Kongresinde gerçekleştirilecek oylamalarda Türkiye lobi grubu açısından yetersiz olduğu için Ermeni lobisine karşı Yahudi lobisini kullanmayı bir politika olarak uygulamış, ancak İsrail ile ilişkiler bozulduğunda Yahudi lobisinden de mahrum kalma sorunuyla karşı karşıya kalmıştır. Bu yüzden Türkiye’nin bu sorunu KD çerçevesinde değerlendirmesi gerekmektedir. Ermeni soykırım sorununun kamu diplomasisi çerçevesinde

değerlendirilmesi, soruna yönelik lobi gruplarıyla ortaklaşa yürütülecek faaliyetlerin hükümetin ülkenin çıkarlarına göre sistematik ve stratejik olarak uzun vadeli politikaya dönüştürülmesi anlamına gelmektedir. Lobiciliğin bu şekilde kamu diplomasisindeki amaçları destekleyen bir unsur olarak kullanılması, Rana'nın ifade ettiği gibi KD'nin lobiciliğin pratik ve aktörlerini içermesini sağlamaktadır⁴⁶⁸.

Sonuç olarak lobicilik, dış politikaya uygun zemin hazırlama⁴⁶⁹ ve gündem belirleme⁴⁷⁰ işleviyle diplomasinin bir aracı ve faaliyetidir. Bu anlamda büyükelçiliklerin geleneksel lobicilik alanı olduğu ve büyükelçilerin faaliyetlerini de lobicilik olarak değerlendirmek mümkündür⁴⁷¹. Hükümetlerin dış politikada parlamentolar arası dostluk gruplarıyla yürüttüğü lobicilik faaliyetlerini KD çerçevesinde diaspora ve STK'larla⁴⁷² paydaş şekilde ortak faaliyetler yürüterek yapması, ülkenin hedeflerini gerçekleştirmede daha etkin olunmasını sağlayabilecek bir unsurdur. Aslında kamu diplomasisi, kamuoyuyla lobicilik faaliyetidir. Zira lobicilik, karar vericileri etkileme faaliyetiyken KD ise kamuoyunu etkileme faaliyetidir. Nihai noktada kamuoyu üzerinden karar vericileri etkilemek olan KD ile lobiciliğin ortak paydada birleştirilmesi genelde ülkelerin imaj ve prestijine katkı sağlayacağı gibi özelde dış politika amaçlarının gerçekleştirilmesine de katkı sağlayabileceği kuvvetle muhtemeldir.

⁴⁶⁸ Kishan S. Rana, **The 21st Century Ambassador**, The DiploFoundation, Malta, 2004.

⁴⁶⁹ Gaye Aslı Sancar, **op. cit.**, s.181.

⁴⁷⁰ Siobhan McEvoy-Levy, **American Exceptionalism and US Foreign Policy: Public Diplomacy at the End of the Cold War**, Palgrave Macmillan, New York, 2001, s.15.

⁴⁷¹ Mark Leonard, **op. cit.**, s.7.

⁴⁷² STK'lar özellikle çevre konusunda uluslararası örgütlerde devletlerarası müzakerelere katılarak lobicilik faaliyeti yapmaktadır. BM'deki STK'ların uluslararası delegasyonlara katılımcı olarak iştirak ederek lobicilik faaliyeti yürütmeleri, STK'ların lobicilik rollerine örnek verilebilir. Devletlerin de KD çerçevesinde STK'larla paydaş olarak lobicilik faaliyeti yürütmeleri, dış politika amaçlarının gerçekleştirilmesine katkı sağlayabilir. Tobias Böhmelt, "Civil society lobbying and countries' climate change policies: a matching approach", **Climate Policy**, Vol. 13, No. 6, ss.698-717, s.699-700.

4. İLETİŞİM ARAÇ VE FAALİYETLERİ: SAVUNUCULUK TEKNİĞİ

Her ne kadar halkla ilişkiler ile iletişim ayrı bir disiplin olsa da ontolojik açıdan her faaliyet iletişimi içerdiğinden dolayı halkla ilişkiler ile iletişim faaliyetlerini kesin olarak birbirinden ayırmak mümkün değildir ancak KD çerçevesinde analitik açıdan ayırmak kabul edilebilir. Çünkü KD'nin iletişim araç ve faaliyetleri enformasyonel olması bakımından iletişim araç ve faaliyetleri şeklinde analiz edilmesi uygun görülmüştür. Zaten KD uygulamalarında iletişim faaliyetleri, savunuculuk tekniği çerçevesinde enformasyon programları olarak ele alınmaktadır.

Küresel politikada devletlerin iletişim araçları vasıtasıyla enformasyon, algı ve söylemler üzerindeki mücadeleleri, uluslararası politikanın iletişimsel boyutunu teşkil etmektedir. Uluslararası politikanın enformasyonel mücadele alanında ABD'nin CNN'ni, İngiltere'nin BBC'yi, Almanya'nın Deutsch Welle'yi, Çin'in CCTV'yi, Rusya'nın RT'yi (Russia Today), Türkiye'nin TRT'yi, AB'nin Euronews'i, Arap dünyasının El-Cezire'yi küresel politikada bir silah gibi kullanmaları kitle iletişim araçlarının önemine işaret etmektedir. İşte bu bağlamda devletlerin KD çerçevesinde diplomasi alanında kullandıkları bir araç olarak kitle iletişim araçlarıyla yürüttükleri iletişimsel ve enformasyonel faaliyetler, küresel politikanın enformasyon boyutuna yöneliktir. KD'nde iletişim ve enformasyon faaliyetleri savunuculuk (müdafaa) tekniği şeklinde icra edilmektedir.

4.1. Savunuculuk (Müdafaa) Tekniği

Savunuculuk, kamu diplomasisinde hükümetlerin enformasyon programları ve iletişim faaliyetleriyle ülke tarihi, kültürü, vizyonu ve dış politikasını

anlatmalarıdır. Özünde savunuculuk yöntem ve tekniğiyle devletler, politikalarının müdafaasını yapmaktadır. Bu şekilde hükümetler politikalarını, ideallerini anlatarak bireylerin ve toplumların desteğini almayı amaçlar. Bu müdafaa faaliyetleri, Cull'ın da belirttiği gibi kamu diplomasisinde iletişim faaliyetleri ve enformasyon programları olarak ifade edilmektedir⁴⁷³.

En temelde KD de hükümetlerin kamuoyları ve yabancı halklarla iletişime geçerek politikalarına destek sağlama faaliyetleridir. Nitekim Tuch, KD'ni iletişim süreci olarak tanımlarken⁴⁷⁴ Riordan da benzer şekilde halklarla diyalog temelli iletişim olarak tanımlamıştır⁴⁷⁵. Devletlerin geleneksel diplomaside iletişim faaliyetini basınla ilişkiler olarak ve kitle iletişim araçlarıyla yürütmeleri yeni bir olgu değildir. Bununla birlikte, devletlerin geleneksel diplomaside olduğu gibi tek yönlü bilgilendirme faaliyetleriyle yetinmeyip çift yönlü diyalog temelli iletişim faaliyetleri yürütmeleri KD çerçevesinde yeni diplomasi yöntemidir. Snow, KD'nin iletişim faaliyetlerini iki yönlü yani diyalog olarak geleneksel diplomasiden ayırmıştır⁴⁷⁶. Kamu diplomasisinde devletler, bireyler, kamuoyları ve yabancı ülkelerin toplumlarıyla diyalog kurmaları geleneksel diplomasiden farklıdır. Zira geleneksel diplomaside yabancı ülkelerde devletlerin iletişim faaliyetleri, büyükelçiliklerin basın ataşeleri tarafından basınla ilişkiler olarak bilgilendirme faaliyeti olarak icra edilmektedir. Bu anlamda farklı olan devletlerin tek taraflı bilgilendirme faaliyetlerinin yanında bireyler ve yabancı halklarla doğrudan ya da dolaylı iletişime geçerek diyalog temelli iletişim kurmalarıdır.

⁴⁷³ Nicholas Cull, "Public Diplomacy...", s.32.

⁴⁷⁴ Hans Tuch, **op. cit.**, s.6.

⁴⁷⁵ Shaun Riordan, "Dialogue-based PD: A New Foreign Policy Paradigm?", Jan Melissen (ed.), **The New Public Diplomacy...**, s.196.

⁴⁷⁶ Nancy Snow, **op. cit.**, s.80.

Ayrıca kamu diplomasisinde hükümetlerin bireylerin algı ve düşüncelerini etkileme amaçlı iletişim faaliyetlerinin retorığı, ülkeler ve toplumlar arasında karşılıklı anlayış geliştirmek içindir. Hükümetler, iletişim faaliyetleriyle ülkenin tarihi, kültürü, vizyonu ve dış politikasını anlatarak toplumlar arasında karşılıklı anlayış geliştirmeyi amaçlar. Bu anlamda kamu diplomasisindeki iletişim faaliyetleriyle farklı toplumlarla iletişim kurulması, hükümetlerin kültürlerarası iletişim boyutudur. Kamu diplomasisinde kamuoyu ve yabancı toplumların fikir ve görüşlerinin etkilenmesi ve değiştirilmesinin iletişime geçmeden mümkün olamayacağı için iletişim, KD'nin olmazsa olmazıdır. Hükümetler, bireylerle iletişim kurarak politikalarına destek arayışlarını kamu diplomasisinin iletişim ve enformasyon faaliyetleriyle icra etmektedirler. Bu minvalde Kelley de kamu diplomasisini enformasyon temelli ve enformasyon yönetimi olarak tanımlamıştır⁴⁷⁷. Ayrıca iletişim ve KD uzmanı Taylor ve Zaharna, KD'ni iletişim ve enformasyon faaliyetleri yürütme yöntemi olarak tanımlamışlardır⁴⁷⁸. Zaharna, kamu diplomasisinde iletişim araçları vasıtasıyla enformasyon dizayn etme, üretme ve yayma faaliyetleriyle diplomasinin iletişim stratejisi boyutunu öne çıkarmıştır⁴⁷⁹. Diğer bir ifadeyle KD, hükümetlerin politikalarına uluslararası toplum desteği arama yöntemi olarak diplomasinin iletişim stratejisidir. Kamu diplomasisinin iletişim faaliyetleri ise stratejik iletişim yönetimi çerçevesinde yürütülmektedir.

⁴⁷⁷ John Robert Kelley, "Between 'Take-offs' ..., s.80.

⁴⁷⁸ Philip M. Taylor, "Public Diplomacy and Strategic Communication", **Routledge Handbook of Public Diplomacy** ..., s.13; R. S. Zaharna, "Mapping out...", s.93.

⁴⁷⁹ R. S. Zaharna, "Mapping out...", s.88.

4.2. Stratejik İletişim Yönetimi

1990’lardan itibaren bilişim teknolojilerindeki gelişmelerin enformasyon alanında ‘bolluk paradoksu’na yol açması nedeniyle hükümetler, iletişim faaliyetlerini KD’nin stratejik iletişim yönetimi doğrultusunda icra etmeye yönelmişlerdir. Zira bilgi bolluğunun bolluk paradoksuna yol açması sebebiyle günümüzde bilgi kaynakları çoğalmış, devletlerin bilgiyi kontrol etme imkanları zayıflamıştır. Bu durumda hükümetlerin basını ve kamuoyunu mutat bilgilendirme faaliyetlerinin hem önemi azalmış hem de bilgi rekabeti ortamında bilginin daha etkin biçimde yönetilmesi ihtiyacını doğurmuştur. Kamu diplomasisinde iletişim yöntemlerinden biri olarak stratejik iletişim yönetimi işte bu bilgi rekabeti ortamında hükümetlerin iletişim faaliyetlerini stratejik mantıkla yeni bilişim ortamına adapte ederek uygulmasıdır. Stratejik iletişim yönetimi, hükümetlerin iletişim faaliyetlerinde hangi araçların kullanılacağından verilecek mesajların yapılandırılması ve önceliklerin belirlenmesine kadar bütün sürecin sistematize edilerek planlamasını içermektedir⁴⁸⁰.

Stratejik iletişim yönetimi, verilecek mesajların oluşturulması, veriliş tarzı, kısa ve öz mesajların yapılandırılması, mesajlarda sürekli tekrar eden sarı anahtar kavram ve sözcüklerin seçilmesi, mesajların işlevselleştirilmesi, hangi araç ve yöntemlerle verilmesinin belirlenmesidir⁴⁸¹. Ayrıca stratejik iletişim yönetimi, devletlerin iletişim faaliyetlerinin koordine edilmesi ve devlet politikaları, vizyonu ve eylemleriyle bütüncül şekilde birbiriyle tutarlı uygulamalar halinde icra edilmesidir.

⁴⁸⁰ **Ibid.**, Battles to Bridges..., s.6.

⁴⁸¹ Mark Leonard., **op. cit.**, s.15.

Kamu diplomasisi çerçevesinde kamuoyu desteğini almaya yönelik enformasyon programlarıyla hükümetler, özellikle yabancı toplumlara ülkenin tarihi, kültürü, siyasi değerleri ve politikalarını anlatarak onlarla iletişim ve ilişki kurma politikası izlemektedir. Bu anlamda KD'nin stratejik iletişim yönetimi, devletlerin bireyler ve yabancı halklarla enformasyon programları vasıtasıyla ilişki inşa ederek ⁴⁸² bu ilişkilerin stratejik yönetimidir. Böylece hükümetler iletişim faaliyetlerini kitle iletişim araçları vasıtasıyla bilgilendirme, tanıtım, uluslararası yayıncılık, ziyaretçi ve değişim programları şeklinde enformasyon programlarına dönüştürerek uygulamaktadır⁴⁸³.

4.3. Enformasyon Programları

Kamu diplomasisinde enformasyon programları, yabancı ülke halklarına ülkenin tarihi, kültürü, sanatı, fikirleri, siyasi değerleri ve dış politikalarının anlatılmasıdır. Bilgilendirme faaliyetleri olarak hükümetler, yabancı basını bilgilendirme programlarını uygulamaktadır.

4.3.1. Bilgilendirme Faaliyetleri

Öncelikle kamu diplomasisinde devletlerin bilgilendirme faaliyetlerinde propagandadan farklı olarak enformasyonun doğru bilgiye dayanması gerekmektedir. Propaganda da yapıldığı gibi çarpıtılmış bilgilerle yapılan bilgilendirme faaliyetlerinin bireylerin nazarında propaganda olarak algılanması, ülkenin yürüttüğü politikalara destek sağlamayacağı gibi ülke imajını da zedeleyebilir. Bu bakımdan

⁴⁸² R. S. Zaharna, "Mapping out ...", s.90.

⁴⁸³ *Ibid.*, s.93.

doğru bilgi, KD'ni propagandadan ayıran en temel unsurlardan biridir. Ayrıca bilgilendirme faaliyetlerini yapan aktörler de yürütülen enformasyon programlarının başarısını etkilemektedir. Devletlerin geleneksel olarak basın bilgilendirme faaliyetlerinde olduğu gibi kamu diplomasisinde de hükümet üyelerinin bilgilendirme ve basın açıklamaları yapmaları propaganda olarak algılanabilir. Bunun yerine sivil toplum, düşünce merkezleri ve üniversitelerin ülkenin hikayesini ve politikalarını anlatmasının daha etkili olacağı ve propaganda gibi anlaşılmayacağı söylenebilir. Çünkü hükümet üyelerinin bilgilendirme faaliyetleri taraflı olarak algılanmaktadır. Oysa KD yönteminde hükümetlerin yabancı basın bilgilendirme programlarında STK'lar, think tank'ler ve üniversiteden akademisyenleri sosyal paydaş olarak görüp onların ülkenin vizyonunu ve dış politikasını anlatmalarına imkan sağlanmasının kamu diplomasisinin stratejik iletişim yönetiminde bilgilendirme faaliyetlerinin daha etkin kullanılmasıdır. Böylece hükümet dışından aktörlerin ülkenin vizyonu, siyasi değerleri ve politikalarını anlatması olarak bilgilendirme faaliyetlerinin hem politikalara destek alınmasını hem de ülke imajını cezbedici hale getireceği söylenebilir.

Diğer taraftan bilgilendirme faaliyetlerini yapan aktörlerin yanında faaliyetlerin yapıldığı platformlar da enformasyon programlarının propagandist taraflı ya da tarafsız algılanmasını da etkilemektedir. Bu bakımdan devlet kurumlarında resmi basın açıklaması yapma yanında STK'lar ve düşünce merkezlerinde tartışma programları tarzında yapılan bilgilendirme faaliyetlerinin daha etkili olduğu söylenebilir. Nitekim Başbakan ve Dışişleri bakanlarının yurtdışı ziyaretlerinde resmi basın açıklamasıyla yetinmeyip think tank'lerde ülkenin politikalarını anlatmaları ve soruları akademik tartışma biçiminde yanıtlamaları,

kamu diplomasisi çerçevesinde bilgilendirme faaliyetleridir. Türkiye’de de bu kültürün Ak Parti hükümeti döneminde sıklıkla uygulanan bir yöntem haline geldiği söylenebilir. Zira Başbakan Erdoğan ve Dışışleri Bakanı Davutoğlu’nun ABD’ye yaptıkları hemen hemen her ziyarette Washington D.C.’deki çeşitli think tank’lerde konuşma yapmalarının gelenekselleştiği söylenebilir.

Ayrıca bilgilendirme faaliyetleri yabancı basını takip etme tarzında da yapılmaktadır. Özellikle KD çerçevesinde ve kriz yönetimi tarzında kurulan yabancı basını takip merkezlerinde ülkeyle ilgili çıkan haberler takip edilerek ve yanlışların düzeltilerek doğru şekilde uluslararası kamuoyunun bilgilendirilmesi yapılmaktadır. Kısaca kamu diplomasisinin savunuculuk temelli doğru bilgilerle yürütülen enformasyon programlarıyla hükümetler, yabancı ülke toplumlarını bilgilendirerek onları ikna etmeyi ve yürütülen dış politikaya destek almayı amaçlar. Bu anlamda bu enformasyonel bilgilendirme programları aslında hükümetlerin KD yöntemiyle ülke vizyonu, siyasi değerleri ve dış politikalarını lanse etmeleridir. Bilgilendirme faaliyetleri aynı zamanda tanıtım etkinliklerini de içermektedir.

4.3.2. Tanıtım Faaliyetleri

Kamu diplomasisi çerçevesinde genelde ülkelerin kültürü, sanatı, değerleri ve tarihini tanıtmaya yönelik çeşitli tanıtım faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. Uluslararası sanatsal ve kültürel sergi ve fuar etkinlikleriyle ülkenin kültürü ve değerlerinin tanıtımı yapılmaktadır. Yine kısa vadeli ziyaretçi programları⁴⁸⁴ düzenlenerek iştirak eden ziyaretçilere ülkenin tarihi, kültürü ve kurumları tanıtılmaktadır. Ayrıca, uzun vadeli değişim programlarıyla karşılıklı kültürel

⁴⁸⁴ KD programlarından biri olarak ABD’nin yürüttüğü ‘uluslararası ziyaretçi programı’ dikkat çekicidir. <http://eca.state.gov/ivlp>. Erişim tarihi: 04.12.2013.

etkileşim sağlanmaktadır. Diğer taraftan tanıtım faaliyetleri uluslararası yayıncılık programları şeklinde de olmaktadır. Yabancı dilde kitap, broşür, dergi ve gazeteler çıkarılarak ve ülke kültürü, değerlerini yansıtan yerli temel eserlerin çevrilmesiyle yayıncılık faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. Özellikle ülkenin yumuşak gücünü artıracak olan ünlü-ödüllü edebiyatçı ve romanların tanıtılması, yabancı dile çevrilmesi ülke imajına olumlu katkı sunmaktadır. Ayrıca, uluslararası kitap ve dil fuarlarına katılarak/düzenleyerek tanıtım faaliyetleri yürütülmektedir. Yine yurtdışında yerel yayıncılarla çalışıp o toplumun ilgisini çekecek konularda yayın çıkarılması etkili bir tanıtım programıdır. Örneğin ABD'nin Ortadoğu ve Arap ülkelerindeki 'Arapça kitap programı' ve 'açık kitap projesi' dikkat çekicidir⁴⁸⁵. Türkiye açısından ise Yunus Emre Enstitüsü tarafından gerçekleştirilen '100 Türkiye Kütüphanesi' projesi⁴⁸⁶ ile yurtdışında ülkeyi tanıtan yerel eserlerden oluşan kütüphaneler kurulması Türkiye'nin KD çerçevesinde tanıtım faaliyetlerine örnek verilebilir.

Özelde ise ülkenin dış politikasının savunuculuğu için de dış politika tanıtım programları düzenlenmektedir. Hem ülke içinde hem de yurtdışında üniversite ve düşünce kuruluşlarında dış politika tanıtım programları icra edilerek hükümetin dış politikasının müdafaası ve lanse edilmesi icra edilmektedir. Üçüncü bölümde ayrıntılı değinilecek olduğu üzere Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'nün yürüttüğü 'dış politika tanıtım programları' bu meyanda değerlendirilebilir. Hükümetler, tanıtım, bilgilendirme ve genel olarak enformasyon programlarını özellikle kitle iletişim araçları vasıtasıyla yürütmektedirler.

⁴⁸⁵<http://www.state.gov/p/nea/openbook/>; http://egypt.usembassy.gov/pa/rbo_.html; http://jerusalem.usconsulate.gov/arabic_book_program.html. Erişim tarihi: 04.12.2013.

⁴⁸⁶<http://yee.org.tr/makedonya-uskup/tr/haberler/bizden-haberler/100-turkiye-kutuphanesi-projesi-kalkandelen-universitesinde-de-faaliyete-gecti-1618>. Erişim tarihi: 04.12.2013.

4.4. İletişim Araçları

Kamu diplomasisi faaliyetlerinde kullanılan iletişim araçlarını TV, Radyo, Gazete ve Sinemadan müteşekkil geleneksel kitle iletişim araçlarını internet ve sosyal ağlardan oluşan yeni medya araçları şeklinde ikiye ayırmak mümkündür.

4.4.1. Geleneksel Kitle İletişim Araçları: TV, Radyo, Gazete, Sinema

Kamu diplomasisinin temel amacı olan kamuoyu görüşlerini etkilemeyi, hükümetler ağırlıklı olarak kitle iletişim araçlarını kullanarak gerçekleştirmektedir. Bu şekilde hükümetler, bir yandan kamuoyu oluşturmayı sağlamakta öte yandan mesajlarını aktarmaktadır. Kamuoyu oluşumunda önemli bir araç ve faktör aynı zamanda bir aktör olan medya, kamu diplomasisinde hedef kitlelerden biridir. Ayrıca kamu diplomasisinde ortak programlar yapılması anlamında da medya, KD'nin sosyal paydaşıdır. Hükümetler, özellikle yabancı toplumlara kitle iletişim araçlarıyla ulaşarak ülkeyi tanıtıcı enformasyonel programlar yürütmektedir. Ülke hakkında olumlu algı ve imajların oluşmasında kritik role sahip olan kitle iletişim araçlarıyla KD uygulayıcıları yabancı toplumlara ülkeyi tanıtarak olumlu bakış açısı vermeyi amaçlar. Böylece devletler, KD bağlamında küresel haber ağlarında yer alarak uluslararası toplumu olumlu yönde etkilemeyi amaçlar ve ülkenin dışarda nasıl algılandığını yönetirler. Çünkü yabancı basında ülkenin nasıl algılandığı, hangi kavramlarla ifade edildiği uluslararası toplumun o ülkeye ve politikalarına yaklaşımını etkilemektedir. Örneğin yabancı basında bir ülkenin diktatör ülke olarak nitelendirilmesi ülke imajını zedeleyeceği gibi öte yandan yükselen güç ve demokratikleşen ülke kavramlarıyla anılması ülkenin yumuşak gücüne katkı sağlar.

Yabancı basında olumlu kavram ve söylemlerle anılan ülkelere yabancı yatırım ve turistin çekilmesi başta olmak üzere ülkenin dış politikasına da olumlu yaklaşılmasını sağlayabilir.

Dolayısıyla kitle iletişim araçları küresel politikada önemli bir faktör ve aktördür. Öyle ki, devletler arasındaki mücadele ve rekabet sadece topraksal alanda değil, aynı zamanda medyada da gerçekleşmektedir. Hatta ‘savaş yok, televizyonda görmedim’ olgusu, bir olayın gerçek olabilmesi için kitle iletişim araçlarından geçmesi gerektiğini ifade etmenin yanında kitle iletişim araçlarının yeri ve önemini de göstermektedir. Toplumsal hayatta kitle iletişim araçlarının bu önemi dolayısıyla devletler TV, radyo ve sinemayı Soğuk Savaş döneminde bir propaganda aracı olarak kullanmışlardır. Sovyet propagandasına karşı ABD kongresinin Amerika’nın Sesi (VOA) televizyonunu 1948 yılında yetkilendirmesi ve 1949 yılında Özgür Avrupa Radyosu (RFE) ve Özgürlük Radyosunun (RL) Sovyetler Birliği bloğundaki insanlara yayın yapmak için kurulması örnek gösterilebilir⁴⁸⁷. Bugün ise devletler, propagandanın olumsuz algılanması nedeniyle onun yerine KD çerçevesinde kitle iletişim araçlarında enformasyon programları uygulamaktadır.

Ayrıca tv ve radyonun yanında sinema da ülkelerin fikir ve mesajlarının insanların bilinçaltına aktarılmasında önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Sinema filmlerinin insanların zihinlerinde kalıcı etkisi nedeniyle devletler, mesajlarını fark ettirmeden etkili biçimde aktarmanın yolunu bulmuşlardır. Yine Soğuk Savaş döneminde ABD Dışişleri Bakanlığı, Hollywood endüstrisiyle birlikte çalışarak özel temalı filmler yaptırarak özellikle Sovyetler Birliği’nde komünizm

⁴⁸⁷ CIA’in yirmi yılı aşkın bu radyoları gizlice finanse ettiği bugün artık bilinmektedir. Erişim tarihi: 05.12.2013. <http://www.rferl.org/info/history/133.html>.

rejimi altında yaşayan insanlar, Amerikan yaşam tarzına özendirilmiştir⁴⁸⁸. Günümüzde ise sinema ve TV dizileri bir ülkenin kültürü ve değerlerini, yaşam tarzını yansıtan bir araç olarak ülkelerin yumuşak gücü olarak algılanmaktadır. Diğer bir ifadeyle, bir ülkenin sinema ve dizilerinin başka ülkelerde izleyici kitlesi bulması ülkenin çekiciliğini artıran bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Türkiye açısından bakıldığında ise Ak Parti iktidarı döneminde Türkiye'nin Ortadoğu politikasına ağırlık vermesiyle birlikte Türk dizilerinin Arap dünyasında büyük rağbet görmesi, Türkiye'nin artan yumuşak gücüne örnek gösterilmektedir⁴⁸⁹. Bununla birlikte, sinema ve dizilerin ülkenin kültürü, değerleri ve yaşam tarzını yansıtmasıyla ülkelerin tanıtımına da katkı sağlamaktadır. Kısaca sinema ve diziler ülkelerin tanıtım ve imaj aracı olarak devletler tarafından kullanılmaktadır. Ancak, 1990'lardan itibaren internetin icadıyla beraber yeni medya araçları da toplumda geleneksel kitle iletişim araçları kadar etkili olmaya başlamıştır. Devletler de yeni medya araçları ortamına uyum sağlamaya, bu araçlara yönelik siyaset ve diplomaside yeni yöntem geliştirmeye başlamışlardır.

4.4.2. Yeni Medya Araçları: İnternet ve Sosyal Ağlar

Kamu diplomasisinin dijital diplomasi yönü olarak da ifade edilen yeni medya araçları, KD'nde sadece bir araç olmanın ötesinde diplomasiye yeni yöntem

⁴⁸⁸ Critchlow, Donald and Raymond, Emilie (ed.), **Hollywood and Politics**, Routledge, New York and London, 2009, Combs, Sara T. and Combs, James E. (ed.), **Film Propaganda and American Politics: An Analysis and Filmography**, Garland Publishing Inc, U.S.A. 1994.

⁴⁸⁹ Selcen Öner, "Soft Power in Turkish Foreign Policy: New Instruments and Challenges", Mathieu Rousselin (ed.), Strategic Depth through Soft Power: The Domestic Production and International Projection of Turkish Culture, Euxeinos, Online Journal of the Center for Governance and Culture in Europe, University of St. Gallen, No. 10, 2013, s.7. Erişim tarihi: 05.12.2013, http://www.gce.unisg.ch/~media/Internet/Content/Dateien/InstituteUndCenters/GCE/Euxeinos%20Folder/Euxeinos%2010_2013_web.ashx.

ve alanlar sunması bakımından da önemlidir. Hatta kamu diplomasisi literatüründe yeni medya araçlarının etkisiyle eski ve yeni KD nitelendirmeleri söz konusu olduğu gibi aynı zamanda dijital diplomasi, e-diplomasi, twitter diplomasisi vb. adlandırmalar söz konusudur. Ancak bu isimlendirmeler temelde diplomasi alanında dijital araçların kullanılmasını yansıtmaktadır. Bunun ötesinde dijital diplomasi, yeni bir diplomasi değil, sadece diplomaside internet araçlarının kullanılması ve sanal ortamda diplomasi faaliyetlerinin ve görüşlerinin aktarılması, kamu diplomasisi anlamında bilgilendirme faaliyetlerinin sosyal medyada da yürütülmesidir. Bu çerçevede eski kamu diplomasisi daha çok geleneksel kitle iletişim araçlarına dayanırken yeni KD dijital araçlara dayanmaktadır. Başka bir deyişle, KD faaliyetlerinin bir kısmının dijital araçlarla gerçekleştirilmesi, kamu diplomasisinin dijital diplomasi boyutudur.

Diğer taraftan ABD Dışişleri Bakanı Kerry, dijital diplomasi ifadesini gereksiz bir nitelendirme olarak değerlendirmenin yanında dijital araçların diplomasi araç ve yöntemlerine adapte edilmesi gerektiğini, zira dijital araçların dış politika amaçlarını gerçekleştirmek için içerde ve dışarda diplomasinin bireylerle sürekli irtibat halinde olmasını sağlaması bakımından önemli olduğunu vurgulamıştır⁴⁹⁰. İnternet araçlarının diplomasi alanında da kullanılması, diplomasinin yeni teknolojiye intibak etmesini içermekle birlikte devletlerin dijital alanda da yer almalarını sağlamaktadır. Yüzlerce devlet başkanı, başbakan, dışişleri bakanı ve büyükelçilerin twitter hesabı açmalarını⁴⁹¹ küresel kamusal alan olarak tanımlanan

⁴⁹⁰ John Kerry, “Digital Diplomacy: Adapting Our Diplomatic Engagement”, **The Dipnote U.S. Department of State Official Blog**, Erişim tarihi: 05.12.2013, <http://blogs.state.gov/stories/2013/05/06/digital-diplomacy-adapting-our-diplomatic-engagement>.

⁴⁹¹ Dünya Liderlerinin twitter hesap adresleri için bkz. Erişim tarihi: 05.12.2013, <https://twitter.com/Twiplomacy/diplomats-missions/members>

sosyal medyada da devletlerin yerini alması olarak değerlendirebiliriz. Hatta iç siyasetten dış politikaya kadar tüm siyasi aktörler sosyal medyada yer almaya başlamışlardır. Böylece devletler için sosyal medya, oyun dışı kalmamanın bir aracı olmuştur⁴⁹².

Hükümetlere karşı protesto organizasyonlarının düzenlenmesinde internetin bir örgütlenme aracı olarak kullanılması ve bir propaganda aracı olarak web sitelerinde hükümetlere karşı karalama kampanyalarının düzenlenmesi, devletlerin dijital araçlara kayıtsız kalamayacağını göstermiştir. Buna karşı devletler, sosyal medyada da yer alarak bu alandaki bireyleri, kamuoylarını etkilemek ve mesajlarını aktarmayı tercih etmişlerdir. İnternetteki sosyal ağların siyasete etkisi nedeniyle dijital araçlar, hükümetler için günümüzde vazgeçilmez bir araç olmuştur. Artık hükümetler, sosyal ağlarda siyasi seçim kampanyaları düzenlemekte ve diplomasideki faaliyet ve görüşler sosyal medyadan da aktarılmaktadır. Çünkü sosyal medya, küresel siyasetin bir alanı haline gelmekte ve kamuoylarının olduğu küresel kamusal alan olarak önemi artmaya başlamıştır. Hükümetler de sosyal ağlarda politikalarını anlatmak ve sosyal medyayı takip etmek zarureti duymuşlardır.

Öyle ki, 1990'ların CNN etkisi bugün yerini Youtube etkisine bırakmaktadır. devletlerin geleneksel kitle iletişim araçlarındaki kontrolü internet üzerinde kuramamasından dolayı sosyal paylaşım ağlarının etkileri gitgide artmaktadır. Bireylerin özellikle savaş alanlarında çektikleri videoları youtube ortamında paylaşımları hükümetleri zor durumda bırakmaya yeterli olmaktadır. Örneğin Guantanamo'daki işkence görüntülerinin youtube ortamında yayınlanması, ABD'yi zor duruma düşürmüş ve ülkenin imajını derin biçimde zedelemiştir. Yine Suriye iç

⁴⁹² Gökhan Yücel, "Diplomaside hedefimiz dijital derinlik olmalı", **yenidiplomasi.com**, Erişim tarihi: 05.12.2013, <http://www.yenidiplomasi.com/2013/04/kurucularmzdan-gokhan-yucel.html>.

savaşına dair youtube videoları, Esed rejimine karşı uluslararası toplumun baskı unsuru olmuştur. Ayrıca internet aktivisti Julian Assange'ın internet ortamında sızdırdığı Wikileaks belgeleri ve CIA ajanı Edward Snowden'in istihbarat bilgilerini sızdırması, devletleri zor durumda bırakması açısından internetin küresel siyasetteki yeri ve önemine örnek gösterilebilir.

Devletler özellikle 2000'lerde sosyal medyayı takip etmeye başlamışlar ve sosyal ağlarda hesap açarak sanal iletişim ve etkileşime dahil olmuşlardır. Sosyal medyada hükümetler mesajlarını aktarmayı, politikalarına destek almak için kamuoyu oluşturmayı da kamu diplomasisi çerçevesinde devlet politikası haline dönüştürmüşlerdir. Hükümetlerin sanal elçilikler açarak bireylerle iletişim ve diyalog kurması, devletlerle yabancı halklar arasında köprü işlevi görmeye başlamıştır. Bu bağlamda KD'nin temel işlevi olan hükümetlerin bireylerle iletişim kurması, sanal ortamda devletlerin dijital araçlarla bireylerle sürekli iletişim kurması şeklinde cereyan etmektedir. Hükümetlerin ülke değerlerini ve kültürünü sosyal ağlar üzerinden tanıtması, diplomasinin teknolojiye uyum sağlamasının bir sonucudur.

Türkiye'nin de dinamik genç nüfusu sayesinde sosyal medyaya çok hızlı uyum sağladığı söylenebilir. Cumhurbaşkanı Gül'ün twitter hesabı üzerinden gençlerle köşkte bir araya gelmesi, devletin vatandaşlarıyla sosyal ağlardaki etkileşimine iyi bir örnektir. Ayrıca T.C. Dışişleri Bakanlığı da facebook ve twitter hesabı açarak bilgilendirme yapmaya başlamıştır. Ancak son tahlilde dışişlerinin sosyal ağlarda yer almasının dış politikada başarılı olmaya yetmeyeceği açıktır. Çünkü devlet kurumlarının sosyal medyada yer alması çoğunlukla bilgilendirme temelli ve kriz yönetimi tarzındadır. Kamu diplomasisinde iletişim stratejisi bağlamında dijital araçların kullanımı diplomasi alanında yeni araç ve alan

sunmuştur. Özellikle sosyal medya, KD'nin dinleme işlevi için yeni araçlar sunmuştur. Dijital araçlar kamu diplomasisinin dineleme işlevini çok kolay ve hızlı gerçekleştirmesini sağlamaktadır.

5. DİNLEME FAALİYETLERİ: KAMUOYU ARAŞTIRMALARI, ANKETLER

Kamu diplomasisi, geleneksel diplomasiden farklı olarak bireyleri ve toplumları ama özellikle de yabancı halkları dinleme davranışı ve politikasıdır. KD'nin dinleme işlevi, başkalarının fikirlerinin hükümet düzeyinde muhatap alınması anlamına gelmektedir. Hükümetler sosyal medyada yer alarak vatandaşların ve yabancı halkların fikirlerini değerlendirmeye almaktadır. Örneğin T.C. Dışişleri Bakanlığı açtığı facebook ve twitter hesapları üzerinden dış politika olayları üzerine yapılan yorumları cevaplamasa da takip etmektedir. KD'nin hedef kitlesi olan kamuoylarının internet üzerinden dinlenmesi hükümetlere önemli kolaylıklar sunmuştur. Çünkü hükümetlerin özellikle yabancı toplumları dinlemek için uluslararası kamuoyu anketleri yaptırmaları hem internete oranla uzun sürmekte hem de pahalı olmaktadır. Bu nedenle sosyal ağlar üzerinden hükümetlerin yabancı halkları dinlemesi etkinleşmiştir. Bir KD davranışı olan dinleme, hükümetlerin yabancı toplumlarla diyaloga girmesi; böylece diplomasi ve dış politika konuları hakkında bireylerin fikirlerini öğrenmesidir.

Kamu diplomasisini geleneksel diplomasi ve propagandadan ayıran en temel özelliklerinden biri olan dinleme faaliyetleriyle hükümetler, uluslararası kamuoyunun yürütülen diplomasının nasıl algılandığını tespit ederler. Dış kamuoyunun görüşlerinin takibinin yapıldığı dinleme faaliyetleri, kamu diplomasisinde kamuoyu araştırmaları, algı araştırmaları, anketler aracılığıyla ve

dijital araçlarla yapılmaktadır. Bu şekilde hükümetlerin dışışleri ve istihbarat birimlerinin bilgileri yanında kamuoyu hakkındaki bilgilerle dış politikalarını formüle etmeleri kamu diplomasisidir. Dış politikanın yabancı toplumlarda nasıl algılandığını hükümetlerin bilmesi, uyguladıkları politikanın başarısı için kritik bir role sahiptir. Hükümetler formüle ettikleri dış politikayı uygulamadan önce nasıl bir intiba uyandıracacağını öngörebilmek amacıyla ya da mevcut politikalarının sonuçlarını öğrenmek için kamuoylarının kanaatlerini öğrenmek ister. Böylece hükümetler politikalarında değişikliğe gidip gitmeyecekleri hakkında veriler elde etmiş olurlar. Ayrıca kamuoyu tutum ve görüşlerinin bilinmesi, dış politika stratejilerinin belirlenmesi, kullanılacak araç ve yöntemlerin tespit edilmesi açısından da önemlidir.

Diğer taraftan dinleme faaliyetleri, hükümetlere dış politikalarını toplum nazarında teste tabi tutarak önceden fikir edinmelerini sağlar. Böylece kamuoyu araştırmalarıyla uygulanan dış politikanın nasıl etki uyandırdığı ve ne gibi sonuçlar doğurduğunun öğrenilmesi hükümetlerin politikaları hakkında feedback (geribildirim-geri besleme) alınmasını temin eder. Ayrıca kamuoyuna yönelik araştırma ve anketler, hükümetlerin nasıl ve hangi araçlarla politika uygulayacağından geliştirilecek iletişim stratejilerine kadar fikir verir. Kamuoyu araştırmaları sayesinde toplumda olumsuz algılanan ve başarısız olacağının anlaşılmasıyla hükümetlere yanlış politikalarından dönme fırsatı verir.

Ancak kamuoyu araştırmaları, anlık bir görüntünün sonucunu verir. Oysa dış politika uzun vadeli bir süreçtir. Bu nedenle sürekli stratejik biçimde kamuoyu araştırmalarının yapılarak zaman içinde kamuoyu kanaatlerinin izdüşümünün sürülmesi gerekir. Örneğin ABD, Ortadoğu'da sürekli ve belli aralıklarla stratejik

biçimde kamuoyu araştırmaları yaptırmaktadır. Üçüncü bölümde ayrıntılı değinileceği üzere AK Parti hükümetinin Ortadoğu politikasına ağırlık vermesiyle birlikte Türkiye de bölgede politikalarının nasıl algılandığına dair çeşitli kamuoyu araştırmaları yapmaktadır.

Ayrıca kamuoyu araştırmaları soru tarzları ve cevap şıklarının önceden belirlenmesi itibariyle yönlendirici olabilir ki, bu da verilerin yanıltıcı olmasına yol açar. Yine kamuoyu anket araştırmalarını hükümetler, anlatıyı kontrol etme ve konuları kendi çıkarları doğrultusunda çerçeveleme yaparak bir araç olarak kullandıklarının unutulmaması gerekir. Bu anlamda kamuoyu araştırma sonuçlarının tarafsız bilgi olarak değeriendirilmemesi gerekmektedir. Kamuoyu araştırmalarının ortaya çıkardığı bilgiler, çok değeri olmakla birlikte dış politikada karar vericilerin kullandıkları verilerin sadece bir kısmıdır. Diğer bir ifadeyle, tamamen kamuoyu araştırmalarının verilerine göre dış politika yapımı söz konusu değildir, sadece diğer bilgiler yanında politika formölasyonlarında istifade edinilen veriler olarak değeriendirmek gerekir. KD'nin kısa vadeli kamuoyu araştırmalarının yanında eğitim ve akademik alanda yürütölen uzun vadeli değerişim programları bireyler ve toplumlar arasında etkileşimi sağlamaktadır.

6. EĞİTİM VE AKADEMİK FAALİYETLER: DEĞİşİM PROGRAMLARI

Değerişim programları çerçevesinde yürütölen eğitim alanındaki faaliyetler, KD faaliyetleri arasında görölmektedir. Giles Scott-Smith, “Exchange Programs and Public Diplomacy”, başlıklı makalesinde değerişim programları faaliyetlerini kamu diplomasisinin stratejik iletişim biçimi olarak değeriendirmenin yanında KD'nin

kültürel diplomasi⁴⁹³ alanındaki faaliyetleri arasında da değerlendirildiğini ileri sürmüştür⁴⁹⁴. Gerçekten de değişim programları, kültürel etkileşim açısından KD'nin kültür diplomasisi faaliyetleri arasında değerlendirilebilir. Ayrıca değişim programları, enformasyon, bilgi ve fikir aktarımı çerçevesinde kamu diplomasisinin enformasyon programları çerçevesinde de ele alınmaktadır. Ancak bu tez çerçevesinde değişim programlarının önemi ve uygulama alanı (eğitim) nedeniyle burada KD'nin eğitim alanındaki faaliyetleri olarak ayrı ele alınması uygun görülmüştür. Diğer taraftan değişim programları, eğitim alanında nevi şahsına münhasır programlar olmasının yanında devletlerin KD çerçevesinde devletler arasındaki ilişkileri açısından da stratejik biçimde uyguladıkları bir dış politika enstrümanı olması dolayısıyla ayrı alt başlıkta ele alınmıştır. Öyle ki, her ne kadar önemine atfen değişim/mübadele diplomasisi olarak da nitelendirilen değişim programları kamu diplomasisinde özel bir yere sahiptir. Bununla birlikte, aynen dijital diplomaside olduğu gibi mübadele diplomasisi olarak adlandırmanın gereksiz bir fazlalık olduğunu belirtmek gerekir.

Değişim programları, başta eğitim ve akademik alandaki faaliyetleri içermekle birlikte ziyaretçi programlarını da içermektedir. Örneğin genç lider ziyaretçi programları ve gazeteci ziyaretçi programları değişim programlarına dahil edilmektedir. ABD'nin Uluslararası Ziyaretçi Programının⁴⁹⁵ (International Visitor Program, IVLP) kamu diplomasisinin değişim programlarına dahil edilmesi bunu göstermektedir. Değişim programlarının öznesi, eğitim kurumları olarak üniversiteler

⁴⁹³ Patricia M. Goff, değişim programlarını kültürel diplomasiin araçları arasında değerlendirmiştir. Patricia M. Goff , "Cultural Diplomacy, ss.419-435, Andrew F. Cooper, Jorge Heine, and Ramesh Thakur, **The Oxford Handbook of Modern Diplomacy...**, s.419.

⁴⁹⁴ Giles Scott-Smith, "Exchange Programs and Public Diplomacy", **Routledge Handbook of Public Diplomacy...**, s.51.

⁴⁹⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Erişim tarihi: 09.12.2013, <http://eca.state.gov/ivlp>

ve okullar başta olmak üzere öğrenciler ve ağırlıklı olarak genç akademisyenlerdir. Çünkü değişim programları üniversite ve okullar arasında öğrenci ve çoğunlukla genç akademisyenlerin değişimine yöneliktir. Öğrenciler ve akademisyenlerin değişimi, burslar ve ziyaretçi araştırmacı, ziyaretçi öğretim görevlisi programlarından oluşan değişim programları, kamu diplomasisinin birey temelli faaliyetleridir. Değişim programları, KD'nin temel amaçlarından olan genel olarak ülke hikayesinin anlatılmasını yani ülke kültürü, değerleri, vizyonu, tarihi, sanatını bireylerin yerinde öğrenmeleri ve tecrübe etmelerine dayanmaktadır. Mübadele olmasından hareketle de devletler arasında mütakabiliyet esasına göre icra edilen değişim programları, ülkelere karşılıklı fayda sağlamakla birlikte KD'nin farklı kültürler arasında karşılıklı anlayış inşa etme amacına da hizmet etmektedir.

Bu bağlamda değişim programları, kamu diplomasisinin konstrüktivist kapasitesinin önemli bir boyutudur. Değişim programlarıyla bireyler arasında gerçekleşen karşılıklı anlayışın ülkeler arasında da iyi ilişkilerin inşa edilmesini gerçekleştireceği varsayılabilir. Ayrıca konstrüktivizmdeki özneler arası etkileşimin gerçekleştiği değişim programları, bireyler arasında karşılıklı kültürel etkileşimi sağlayarak farklı kültürler arasında sadece insanların değişimini değil, fikirlerin de değişimi ile ortak değerlerin inşa edilmesine katkı sağlamaktadır. Değişim programları vasıtasıyla özellikle genç kuşaklar arasında sivil diyalogun geliştirilmesi, KD çerçevesinde devletler arasında iyi ilişkilerin temelden yönetimi olarak değerlendirilebilir. Çünkü devletler, değişim programlarını finanse ederek dost genç nesillerin yetiştirilmesini hedeflemektedir. Yine bu programlarla ülkeler arasında yakınlığın tesis edilmesi amaçlanmaktadır. Kamu diplomasisinde akıl ve gönülleri kazanma amacı da değişim programlarıyla gerçekleştirilmek istenmektedir.

Programlara katılanların eğitim aldıkları ülkeye sempatiyle ya da olumlu yaklaşacakları varsayılmaktadır⁴⁹⁶. En azından değişim programlarına katılanlar gittikleri ülkenin kültürü, değerleri ve yaşam tarzını yerinde öğrenerek KD'nin ülkenin hikayesini anlatma amacını gerçekleştirmiş olacaktırlar. Temelde değişim programlarından amaçlanan genç kuşakların eğitim yoluyla ülke kültürünü yerinde tecrübe etmesidir.

Ülkeler arasında kalıcı dostluk köprülerinin kurulmasının amaçlandığı değişim programlarının sağladığı başarıya tarih boyunca sürekli birbirleriyle savaşan Almanya ve Fransa arasında II. Dünya Savaşı'ndan sonra liseler arasında başlatılan değişim programları örnek gösterilebilir. İki ülke arasında dost genç nesillerin yetiştirildiği liseler arası değişim programları vasıtasıyla diğer faktörler yanında bugün Almanya ile Fransa'nın savaşması hayal bile edilemez hale gelmiştir⁴⁹⁷. İki ülke ilişkilerinin normalleşmesine büyük katkısı olan değişim programlarının Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin normalleşmesi sürecinde de kullanılacak yöntemlerden biri olarak değerlendirilebileceği düşünülmelidir. Bireysel olarak uluslararası ziyaretçi programlarına katılan başarılı örnekler olarak İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher ve Tony Blair, Almanya Şansölyesi Gerhard Schroeder, Afganistan Devlet Başkanı Hamid Karzai gibi liderler sayılabilir. Bununla birlikte, değişim programlarının her zaman olumlu sonuçlar doğurmayacağı da unutulmamalıdır. Zira karşılıklı anlayış üretmesi beklenen değişim programları aynı zamanda kültürel çatışma da üretebilir. Örneğin ABD kamu diplomasisi literatüründe değişim programlarının riski olarak gösterilen Seyyid Kutub örneği

⁴⁹⁶ Giles Scott-Smith, **op. cit.**, s. 51.

⁴⁹⁷ **Ibid.**, s.50.

dikkat çekicidir⁴⁹⁸. ABD'nin değişim programlarıyla 1949 yılında ABD'ye giden ve UNESCO'nun çeviri kitap veri tabanına göre 171 eseri bulunan büyük İslami düşünür ve müfessir Seyyid Kutub, iki buçuk yıl kaldığı sürede Amerikan yaşam tarzı ve materyalist anlayışı tenkit eden yazılar yazmaya başladığı gibi döndükten sonra da Müslüman Kardeşler Örgütüne (İhvan-ı Müslimin) katılarak örgütün doktrinerlerinden biri olmuş, Amerikan karşıtlığını ve İslam'ı siyasal bir hareket olarak kavramsallaştırarak siyasal İslam'ı yaymıştır. ABD'nin değişim programlarıyla ülkesine olumlu intiba ile dönmesini beklediğinin aksine Seyyid Kutub'un Amerikan karşıtlığı ile dönmesi, ABD'nin değişim programlarında olumsuz bir vakıa olarak değerlendirilmektedir⁴⁹⁹. Ancak Seyyid Kutub'un Amerika'daki eğitiminin kendisine Batılı kavramları analiz edebilme formasyonunu sağlamış olması başka bir açıdan olumlu sayılabilir.

Türkiye açısından bakıldığında 1990'ların başında Türkiye'nin Kafkasya ve Orta Asya Cumhuriyetleri, Türk ve akraba topluluklarına yönelik başlattığı 'Büyük Öğrenci Projesi'nde de olumsuzluklar söz konusu olmuştur. Türkiye, Sovyetlerin dağılmasından sonra 1992 yılında bir yandan dış yardımı sağlayacak TİKA'yı kurmuş, diğer yandan Kafkasya ve Orta Asya Cumhuriyetlerine yönelik 'Büyük Öğrenci Projesi' ile devlet bursuyla bölgeden 10.000 öğrencinin ülkeye getirilerek eğitilmesini uygulamaya koymuştur. Ayrıca 1991 yılında iki ülke arasında ortak Uluslararası Hoca Ahmet Yesevi Türk-Kazak Üniversitesi kurulmuş, sonra 1995 yılında Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi kurularak dost nesillerin yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Böylece Türkiye, tarihi ve akrabalık bağları bulunan bölge ülkeleriyle yakınlığını canlandırmayı ve bu ülkelerle işbirliği ilişkilerinin

⁴⁹⁸ Ibid., s. 52.

⁴⁹⁹ Ibid. s.52.

temelini atmayı amaçlamıştır. Ayrıca bu dönemde Türk dış politikasının da önemli bir dış politika enstrümanı olan bu proje, okullar ve TİKA (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı) Türkiye'nin bölgeye yönelik açılım politikasının temel araçları olarak bölge ülkeleriyle ilişkilerine büyük katkı sağlamıştır. Ancak, Türkiye dostu genç nesillerin yetiştirilmesinin hedeflendiği bu büyük projenin uygulanmasında yaşanan çeşitli sorunlar (barınma, geçim, uyum vb.) özellikle de mezunlarla ilişkilerin devam ettirilmemesi beklenen hedef ve amaçların en azından bir kısmının karşılanmamasına yol açmıştır. Görüldüğü gibi az da olsa olumsuz sonuçlarda doğuran değişim programlarının çoğunlukla olumlu sonuçlar ortaya çıkaracağına inanılmaktadır. Bu yüzden çoğu devlet, değişim programlarını desteklemektedir.

Türkiye'nin dahil olduğu ⁵⁰⁰ ve uyguladığı değişim programları da Türkiye'nin değişim programlarına verdiği önemi gösterir. Türkiye'nin uyguladığı değişim ve burs programlarının son zamanlarda arttığı söylenebilir. Özellikle Ak Parti döneminde KD çerçevesinde yeni kurumların da tesis edilmesiyle birlikte Türkiye'nin değişim programlarına yenilerini eklediği ve bu konulara ağırlık verdiği söylenebilir. Üçüncü bölümde ayrıntılı değinilecek olan Türkiye'nin daha önce

⁵⁰⁰ 1946 yılında Amerikan Kongresinde Senatör J. William Fulbright'ın sunduğu kanun teklifi ile ortaya çıkan Fulbright burs ve değişim programına 1950 yılında Türkiye Fulbright Eğitim Komisyonunun kurulmasıyla katılmıştır. Fulbright programı hakkında detaylı bilgi için bkz. Erişim tarihi: 09.12.2013, <http://www.fulbright.org.tr/Default.aspx>; Ayrıca AB'nin hayat boyu öğrenme ve gençlik programları çerçevesinde yürüttüğü Sokrates programı kapsamında ilk ve orta öğrenimi esas alan Comenius, yükseköğretim kurumları arasında değişimi esas alan Erasmus, yine Avrupa Yükseköğretim Alanı oluşturmayı hedefleyen Bologna süreci, dil öğrenimini esas alan Lingua eylem programı, mesleki eğitime yönelik kurulmuş olan Leonardo da Vinci programı ve Jean Monnet burs programlarına Türkiye dahil olmuştur. 1989 yılında Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Komisyonu arasında yapılan anlaşma ile oluşturulan Jean Monnet Burs programı hakkında detaylı bilgi için bkz. Erişim tarihi: 09.12.2013, <http://www.ab.gov.tr/index.php?p=45645&l=1>, AB'nin hayat boyu öğrenme programları hakkında detaylı bilgi için bkz. Erişim tarihi: 09.12.2013, <http://www.ua.gov.tr/ana-sayfa>.

TUBİTAK⁵⁰¹ kurumu aracılığıyla yabancı öğrencilere yönelik uyguladığı burs programlarına 2010 yılında Başbakanlık’a bağlı müsteşarlık düzeyinde bir kamu kurumu olarak kurulan Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı bünyesinde 2011 yılında Türkiye Bursları (Turkey Scholarship) programı⁵⁰² eklenmiştir. Ayrıca 2007 yılında bir kamu vakfı olarak kurulan ve 2009 yılında faaliyete geçen Yunus Emre Vakfı ve Enstitüsü de kültür ve dil faaliyetleri haricinde burs programları ve 2010 yılından itibaren Türkçe Yaz Okulu programı⁵⁰³ uygulamaya başlamıştır. Ayrıca 2011 yılından itibaren Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) bünyesinde yurtdışında eğitim veren yükseköğretim kurumları ile yurtdışında eğitim veren yükseköğretim kurumları arasında öğrenci ve öğretim elemanı değişimini amaçlayan ‘Mevlana Değişim Programı’ uygulamaya konmuştur⁵⁰⁴. Bunların dışında T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün bünyesinde Uluslararası Kültürel Değişim Programları Burs Vakfı (kısaca ICEP Burs Vakfı), lisans ve yüksek öğretim alanında burs vermesinin yanında Avrupa’daki Aupair gibi ‘Türkiye’de Tatil’ (Holiday in Turkey) programı⁵⁰⁵ kapsamında yurtdışından gelen yabancı öğrencilerle benzer yaşlardaki yerli bir öğrenciyi evlerinde konuk etmelerine olanak sağlayan kültürel değişim programları uygulamaktadır.

⁵⁰¹ TUBİTAK’ın yabancı uyruklular için verdiği burslar için bkz. Erişim tarihi: 09.12.2013, <http://www.tubitak.gov.tr/en/scholarship/postdoctoral/international-programmes/content-2216-research-fellowship-programme-for-foreign-citizens>, <http://www.tubitak.gov.tr/en/scholarship/undergraduatesgraduates/international-programmes/content-2215-graduate-scholarship-programme-for-international-students>

⁵⁰² Ayrıntılı bilgi için bkz. Erişim tarihi: 09.12.2013, <http://www.turkiyeburslari.gov.tr/index.php/tr/turkiye-burslari/burs-programlari>

⁵⁰³ Türkçe Yaz Okulu programı kapsamında Yunus Emre Türk Kültür Merkezlerinden ve Türkoloji protololu imzalanan ülkelerin üniversitelerinden gelen gençlerin iki ay boyunca Türkiye’de ikamet ederek çeşitli faaliyetlere katıldıkları bir programdır. Ayrıntılı olarak üçüncü bölümde değinileceği için burada kısaca geçilmiştir.

⁵⁰⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Erişim tarihi: 09.12.2013, <http://www.yok.gov.tr/web/mevlana>

⁵⁰⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Erişim tarihi: 09.12.2013, <http://www.icep.org.tr/turkish/holiday-in-turkey.asp>

Sonuç olarak, değişim programlarıyla bir yandan ülkenin kültürü, tarihi ve değerleri öğretilirken öte yandan genç nesillerin eğitilerek ülkeye dost bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Ayrıca kamu diplomasisinde verilmek istenen mesajların aktarılması da gerçekleştirilmiş olmaktadır. Programa katılanlar hem mesajların alıcısı hem de vericileridir. Bu anlamda değişim programlarına iştirak edenler, birer kültür elçisi olmanın yanında geldikleri ülkenin imajını yansıtmakta ve fikirlerin ihracını yaparak kültürler arası etkileşimi gerçekleştirmektedir. Bu şekilde kamu diplomasisinin yumuşak güç üretme ve ülkenin çekiciliğini artırarak cazibe merkezi haline getirilmesi de amaçlanmaktadır. Değişim programlarının uygulayıcısı olan devletin yanında üniversite ve okulların da KD'nin hem bir aracı hem de uygulayıcısı olarak sosyal paydaş rolleri söz konusudur. Özel okullar, üniversiteler ve burs vakıfları da değişim programlarında ortak program ve faaliyetler gerçekleştirilecek kamu diplomasisinin sosyal paydaşıdır. Özellikle yurtdışında kurulan okullar KD aracı ve uygulayıcısı olarak menşe ülkenin kültürü, tarihi ve değerlerini yabancı öğrencilere aktarması ve Türkiye dostu nesiller yetiştirme potansiyeli bakımından dikkate şayandır.

7. KÜLTÜR-SANAT FAALİYETLERİ

Tarih boyunca diplomasiinin bir aracı olan kültür, kamuoyu ve yabancı basının büyük ilgisini çekmesi ve farklı kültürlerden bireyler arasında kültürel etkileşim ve yakınlaşmayı sağlaması nedeniyle KD'nin de bir aracıdır. Kültürün bütün toplumu etkilemesi dolayısıyla kamu diplomasisinde yabancı toplum ve bireyleri etkilemek için kültürel ve sanatsal faaliyetler yürütölmektedir. Kamu diplomasisinde ülkenin tanıtılması, ülke hikayesinin anlatılması ve ülke imajını

çekici hale getirmek için kültür-sanat etkinlikleri icra edilmektedir. Ayrıca etki alanının çok geniş olması nedeniyle kültürel faaliyetlerle KD mesajlarının aktarılması da gerçekleştirilmektedir. Bu anlamda kültür ve sanat, kamu diplomasisinin faaliyetleri arasında yer almakla birlikte kültür, aynen diplomaside olduğu gibi KD'nin de bir aracı ve uygulama alanıdır.

Kamu diplomasisinde kültür-sanat faaliyetleriyle bireylerin etkilenmesi ve onların beğenilerinin kazanılması suretiyle ülkenin cezbedici imajının yaratılması amaçlanmaktadır. Bu şekilde devletler, yumuşak güç unsuru olan kültürü, uluslararası kültür-sanat etkinlikleriyle araçsallaştırarak nüfuzlarını artırmayı amaçlar. Devletlerin nüfuzlarını artırmak için kültür-sanat faaliyetlerine başvurmalarında kültür-sanat etkinliklerinin dil, din ve ırk farkı gözetmeksizin geniş kitlelerin ilgisini çekmesi, farklı kültür ve ülkelerden insanları biraraya getirebilme potansiyeli etkilidir. Bu çerçevede kamu diplomasisinde farklı kültürlerden bireyler arasında karşılıklı anlayışın geliştirilmesi amacı kültür-sanat faaliyetleriyle gerçekleştirilmek istenmektedir. Zira devletler arasındaki ilişkiler koptuğunda bile kültür, ilişkilerde açık kapı bırakılmasını temin etmektedir⁵⁰⁶. Çünkü kültürel ilişkilerin devletler arası iyi ilişkilerin temelini inşa etme özelliği bulunmaktadır. Bu nedenle devletler arasındaki kültürel ilişkiler, kamu diplomasisinde kültür-sanat etkinlikleriyle yürütülmektedir.

Kamu diplomasisinde kültür-sanat faaliyetleri, sergi, resim, fuar, tiyatro, opera, moda, edebiyat, müzik, dans, konser, yemek ve spor vb. kültür ve sanat alanlarındaki etkinlikleri içermektedir. Özellikle evrensel olduğu için müzik, kültür-sanat faaliyetlerinde önemli bir yer edinmektedir. Çünkü müziğin evrensel doğası

⁵⁰⁶ John Brown, "Arts Diplomacy: The Neglected Aspect of Cultural Diplomacy", **Routledge Handbook of Public Diplomacy...**, s.57.

farklı kültür, din, dil ve ırktan insanları bir araya getirebilmesi sayesinde devletler, geniş kitlelere ulaşabilmekte ve uluslararası temsillerini büyükelçilikler yanında düzenledikleri müzik gibi çeşitli sanatsal etkinliklerle de gerçekleştirmektedir. Böylece devletlerin imajının hayranlık uyandırması ve uluslararası alanda farkındalık yaratılmasıyla çekim merkezi olma amaçlanmaktadır. Ayrıca devletler, kültür-sanat faaliyetleriyle çekici imaj oluşturarak yumuşak güçlerini artırmayı amaçlamaktadır.

Ülkenin hikayesi, değerleri ve kültürünü yansıtan kültür-sanat faaliyetleri, aynı zamanda mesaj da taşımaktadır. Örneğin Soğuk Savaş döneminde ABD, Jaz müziği ile Sovyetler'deki insanlara özgürlük ve demokrasi mesajını verme politikası izlemiştir. Türkiye açısından ise çeşitli ülkelerde düzenlenen Türk Günü, Türk Mevsimi gibi faaliyetler, kamu diplomasisinin kültür-sanat alanına dahil edilebilir. Ayrıca İstanbul'un Avrupa Kültür Başkenti olması da KD'nin kültür-sanat alanında kullanılacak önemli bir etken olabilir. Yine İstanbul'da Sakıp Sabancı Müzesi, Lutfi Kırdar Kongre ve Sergi Sarayı, Tüyap Fuar ve Kongre Merkezi, CNR Fuar merkezinde düzenlenen sanatsal etkinlikler, kamu diplomasisinin kültür-sanat faaliyetleri açısından değerlendirilmesi gerekir. Çünkü uluslararası sanatsal etkinliklere ev sahipliği yapmak ülke imajı için önemli fırsatlar sunmaktadır. Ayrıca yemek kültürü de ülkeye ilgi duyulması ve çekiciliğin artmasında etkili bir unsurdur. Örneğin dünyada ABD, McDonald ile özdeşleşmişken Türkiye dönerle özdeşleşmiştir. Dünyanın çeşitli yerlerindeki Türk restoranları sadece ülkenin yemek kültürünü değil, aynı zamanda ülke imajını da yansıtmaktadır. Diğer taraftan Türkçe Olimpiyatlarının da başta Türk dili olmak üzere Türkiye'nin tanıtılması açısından da KD'nin kültürel faaliyetleri çerçevesinde değerlendirilmesinin faydalı olacağı muhakkaktır. Yine Türkiye'nin kültürel zenginliğini yansıtan Anadolu Ateşi dans

grubunun uluslararası etkinliklerde yer alması KD'nin sanatsal faaliyetlerinde kullanılabilir. AB'nin uluslararası kültür-sanat faaliyetlerinden Eurovision şarkı yarışması gibi Türksoy'un icra ettiği Aralık 2013'te icra edilen Türkvizyon⁵⁰⁷ şarkı yarışması da Türkiye'nin KD'nin kültür-sanat faaliyetlerinde istifade edeceği organizasyonlardan biridir.

Kültür-sanat faaliyetlerine popüler kültür unsuru olan spor etkinlikleri de KD alanına dahil edilebilir. Hatta spor diplomasisi olarak nitelendirilen uluslararası spor etkinlikleri küresel politikada ve devletlerin dış politikada kullandığı araçlardan biridir. Örneğin uluslararası bir spor etkinliğini dış politikada etkin bir şekilde ilk kullanan Nazi Almanyası'dır. Hitler, 1936 yılında Berlin Olimpiyatlarını Alman ırkı ve ülkenin üstünlüğü, gücünü tüm dünyaya göstermek için kullanmıştır. Özellikle aynen kültür diplomasisinde olduğu gibi spor diplomasisi de Soğuk Savaş döneminde bloklar arası mücadelenin alanlarından biri olmuştur. Sovyet ve Amerikalı sporcuların rekabeti Doğu-Batı bloğunun rekabeti gibi yansıtılarak ülkelerin üstünlük mücadelesine dönüştürülmüştür. Yine Soğuk Savaş döneminde *pin pong diplomasisi* olarak literatüre geçen ABD'li masa tenisi takımının 1971 yılında Çin'e davet edilmesiyle başlayan süreçte sporcular arasındaki sıcak ilişki, 1972 yılında ABD Başkanı Nixon'ın Çin ziyaretiyle iki ülke ilişkilerine yansyarak ABD-Çin ilişkilerinin dönüm noktası olmuştur. ABD Dışişleri Bakanı Kissinger'ın Nobel Barış Ödülü almasını sağlayan bu olay, ABD'nin yirmi yıldır Çin'e uyguladığı ticari ambargoyu kaldırmasıyla birlikte iki ülke ilişkilerinin yakınlaşmasının miladı olmanın ötesinde küresel politikada yeni bir sayfa açılmasını sağlamıştır denilebilir.

⁵⁰⁷ Türksoy'un gerçekleştirdiği Türkvizyon şarkı yarışmasının amacı, Türk dili konuşan halklar ve ülkeler arasında ortak tarih, kültür ve sanatı tekrar canlandırarak dostane ilişkiler kurmaktır. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.turkvizyon.info/>

Kısaca sporcular arasında başlayan sıcak ilişkiler beraberinde devletler arasında da ilişkilerin başlamasını sağlamıştır. Bu anlamda kültür, sanat ve spor etkinliklerinin devletler arası diplomatik ilişkiler koptuğunda bile kültürel ilişkilerin devam ettiği ve iyi ilişkileri başlatma potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir.

Türkiye açısından da sporun iyi ilişkilerin geliştirilmesinde kullanıldığı söylenebilir. Örneğin 3 Nisan 2007 tarihinde Başbakan Erdoğan'ın Suriye Devlet Başkanı Esed'le birlikte Suriye'deki Halep Olimpiyat Stadının açılışı dolayısıyla Fenerbahçe ile Al-İttihat takımları arasındaki dostluk maçını birlikte izlemeleri, iki ülke ilişkilerinin yakınlık derecesini göstermesi açısından dikkat çekici bir olay olmuştur. Yine aynı şekilde spor diplomasisi olarak nitelendirilen 2008 yılında Cumhurbaşkanı Gül'ün Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin normalleşme sürecine paralel olarak Ermenistan'a giderek milli maçı statta izlemesi, iki ülke ilişkilerinin yakınlaşmasına örnek olarak gösterilebilir. Devletler arası ilişkilerde önemli rol oynayan spor etkinlikleri aynı zamanda ülke tanıtımı, uluslararası bilinirliğin artmasına da katkı sağlamaktadır. Örneğin 2005-2011 yılları arasında yedi kere Türkiye'de gerçekleşen Formula 1 Türkiye Grand Prix yarışları Türkiye'nin dünya çapında tanıtılmasına büyük katkıları olmuştur. Ayrıca uluslararası spor etkinliklerine ev sahipliğine diğer bir örnek da Erzurum'da gerçekleştirilen ve gençler arasında sivil diyalogun kurulmasına ortam sağlayan üniversiteler arası olimpiyatlar (Universiade) da KD çerçevesinde değerlendirilmesi gereken önemli bir etkinliktir. Diğer taraftan ülkelerin başarılı oldukları spor dallarıyla da özdeşleştirilmesi ülke imajı açısından önem teşkil etmektedir. Buna ABD'nin NBA ile basketboldaki liderliğine karşı Avrupa'nın futboldaki liderliği örnek gösterilebilir. Özellikle Avrupa'daki Real Madrid ve Barcelona gibi başarılı ve popüler takımların

ülkenin imajının önüne geçtiği ve İspanya denince insanların aklına ilk olarak bu futbol takımlarının gelmesi sporun ülke imajları açısından önemini göstermektedir. Bunların yanında Türkiye'nin güreş ve yağlı güreşlerdeki başarıları ve Avrupa ligi ve dünya kupası maçlarında Türk takımlarının başarıları dünyada Türkiye imajına olumlu katkı yaptığı ve ülkenin bilinirliğini artırdığı söylenebilir.

Sonuç olarak, sanat ve spor etkinlikleri sadece kültürel faaliyet değil, ülke itibar ve prestijini yansıtarak ülkelerin tanıtılmasına katkı sağlayan diplomaside kullanılan bir araçtır. KD alanında kültür-sanat ve spor etkinlikleri, çekici imaj oluşturmak, ulus markalama, tanıtım, farkındalık ve önyargıların kırılmasına hizmet eden araçlardır. Son tahlilde kültür-sanat faaliyetleri daha geniş çerçevede kamu diplomasisinin kültür diplomasisi boyutudur. Aslında kültür-sanat faaliyetleri kamu diplomasisinin bir çeşidi olan kültür diplomasisinin uygulama alanıdır.

8. KAMU DİPLOMASİSİ TÜRLERİ

Kültür konusunun kamu diplomasisinin uygulama alanları arasında olmasından hareketle bu tez çerçevesinde kültür diplomasisi, dini ve yurttaş diplomasileri kamu diplomasisinin türleri olarak analitik açıdan ayrı biçimde ele alınmıştır. Aslında tarih boyunca diplomasi alanında bir araç olarak kullanılan bu unsurların diplomasi eki alması suretiyle farklı bir diplomasi anlamı vermektedir. Oysa bu unsurlar genelde diplomasinin özelde KD'nin uygulama alanlarıdır. Kamu diplomasisinin kültür-sanat faaliyetleri çerçevesinde kültür de kamu diplomasisinin kullanım alanlarından biridir.

8.1. Kültür Diplomasisi

İngilizcede ‘cultural diplomacy’ şeklinde geçen ve Türkçeye T.C. Dışışleri Bakanlığı’ndaki Kültürel Diplomasi Genel Müdür Yardımcılığı şeklinde aynen tercüme edilerek alınan ‘kültürel diplomasi’ kavramını kısaca kültür diplomasisi olarak çevirmek de mümkündür. Bununla birlikte, kültür diplomasisi şeklinde adlandırmak kültürel ilişkileri diplomasi alanında kavramsallaştırmadan başka bir şey değildir. Literatürde ise kültür sözcüğü ve kültür diplomasisi kavramının üzerinde mutabakat sağlanmış bir tanımı olmaması yüzünden farklı farklı anlamlar yüklenerek Yudhishtir Isar’ın ifade ettiği gibi kavramın abartılması ve şişirilmesi söz konusu olmaktadır⁵⁰⁸. Ancak kültür diplomasisi deyimini nedeniyle ve ihtiva ettiği kapsam ve önem bakımında farklı bir diplomasi tarzıymış gibi nitelendirilmektedir. Oysa kültür ve sanat, tarih boyunca diplomasinin bir aracı olmuştur. Bu tez çerçevesinde de kültür diplomasisi, KD’nin bir türü olarak ele alınmıştır.

Genel olarak değerler, normlar sistemi, gelenek ve görenek, tarih, din, dil ve yaşam biçimi gibi unsurlarla oluşan her toplumun kendine özgü bir kültürü bulunmaktadır. Konstrüktivist çerçevede toplumların fikir, değer ve tarihini içeren kültürel kimlikleri devletlerin dış ilişkilerini etkileyen bir unsurdur. Tarihsel olarak da küresel politikada kültür her zaman önemli bir faktör olmuştur. Aslında Akira Iriye’nin ifade ettiği gibi temelde bütün uluslararası ilişkiler aslında kültürlerarası iliřkilerdir⁵⁰⁹. Kültür diplomasisi de yeni bir olgu değildir. Tarih boyunca kültür,

⁵⁰⁸ Yudhishtir Raj Isar, “Kültür Diplomasisi: şişirilmiş bir itibar peşinde mi”, **Kamu Diplomasisi**, Abdullah  zkan, Tuğçe Ersoy  zt rk (eds.), Tasam yay., İstanbul, 2012, s.111.

⁵⁰⁹ Akira Iriye, “Cultural Relations and Policies,” **Encyclopedia of the New American Nation**, <http://www.americanforeignrelations.com/A-D/Cultural-Relations-and-Policies.html>.

devletlerin dış ilişkilerinde diplomatik bir araç olarak kullanılmıştır⁵¹⁰. Özellikle devletlerin kültürel ilişkilerini tanımlamak için kullanılan kültür diplomasisi, Uİ disiplini ve kuramlarında ihmal edilmiş⁵¹¹ ve devletlerarası ilişkilerin kültürel boyutu olarak ele alınmıştır. Oysa kültürel kimlikler devletlerin dış politikalarını anlamada farklı bir yaklaşım sunmaktadır. Konstrüktivist açıdan öznelerarası karşılıklı etkileşim unsuru olan kültür hem dış politika aracı hem de dış politikayı etkileyen ve şekillendiren faktörlerden biridir. Daha genel olarak konstrüktivizmin epistemolojik iddiasına göre kültür, küresel politikayı inşa eden unsurlardan biridir⁵¹². Bu anlamda genelde uluslararası ilişkiler özelde dış politika, materyal unsurların yanında kültür, din, ideoloji gibi materyal olmayan unsurlar tarafından inşa edilir ve şekillendirilir. Dış politika davranışlarının anlaşılması için sadece jeopolitik gerekçelere bakmak yeterli olmaz, bunun yanında kültürel eğilim, kültürel iddia, algı, önyargı, retorik ve güdülere de bakmak gerekir⁵¹³. Zira bu kültürel unsurlar, devletlerin davranışlarını belirleyen unsurlardandır.

Kültür diplomasisi de devletlerin dış politika davranışlarının stratejik ve jeopolitik çıkarların yanında kültürel unsurlar tarafından şekillenmesi üzerinden hareket etmektedir. 1993 yılında Foreign Affairs dergisinde yayınlanan Samuel Huntington'un "*medeniyetler çatışması*" (clash of civilization) başlıklı makalesi⁵¹⁴, Soğuk Savaş sonrasında devletlerarası çatışmaların kültür çatışmaları şeklinde

⁵¹⁰ Kirsten Bound, Rachel Briggs, John Holden, Samuel Jones (eds.), **Cultural Diplomacy**, Demos, London, 2007, s.15

⁵¹¹ Richard Ned Lebow, **A Cultural Theory of International Relations**, Cambridge University Press, Cambridge, 2008, s. 33.

⁵¹² Uİ ana akım kuramları arasında konstrüktivizm, kültürel faktörleri uluslararası ilişkilerde bir değişken olarak ele almasıyla dış politikada kültüre en fazla önem atfeden yaklaşımdır. Jongsuk Chay (ed.), **Culture and International Relations**, Praeger, New York, 1990, Valerie M. Hudson, **Culture and Foreign Policy**, Lynne Rienner, Boulder, 1997, Peter J. Katzenstein (ed.), **The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics**, Columbia University Press, New York, 1996.

⁵¹³ Markus Fischer, "Culture and Foreign Policy", Brenda Shaffer (ed.), **The Limits of Culture: Islam and Foreign Policy**, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, 2006, s.56-57.

⁵¹⁴ Samuel Huntington, "A Clash of Civilization?", **Foreign Affairs**, No.23, ss.22-49, 1993.

olacağı tezi, kültürün küresel politika ve devletlerin davranışlarındaki rolünü göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Nitekim devletleri kültürel kutuplara ayıran Huntington'un bu tezine karşı⁵¹⁵ üçüncü bölümde KD'nin kültürel ve dini diplomasi kısmında ayrıntılı değinilecek olan 2005 yılında Türkiye'nin İspanya ile eş başkanlığını yaptığı BM çatısı altında Medeniyetler İttifakı Girişimi⁵¹⁶ oluşturulmuştur. 1990'lardan günümüze etkisini muhafaza eden medeniyetler çatışması tezi, kültür diplomasisinin de önemine işaret etmektedir. Zaten kültür diplomasisi kavramı da bu tarihten itibaren tüm dünyada kullanılarak kendini küreselleştiren bir söylem haline gelmiştir⁵¹⁷.

Buna rağmen kültür diplomasisini tanımlamak kültür sözcüğünün içerdiği geniş muhteva nedeniyle çok zordur. Zaten literatürde üzerinde uzlaşmış bir tanım da mevcut değildir. KD literatüründe an fazla atıf yapılan Milton Cumming'in tanımıdır. Cumming, kültür diplomasisini '*devletler ve onların halkları arasında fikirlerin, bilgi, sanat ve diğer kültürel öğelerin değişimiyle karşılıklı anlayışı besler*' şeklinde ifade etmektedir⁵¹⁸. Bu anlamda kültür diplomasisi, karşılıklı anlayış inşa etme amaçlı insanlar arasında değerler, fikirler ve kültür-sanat öğelerinin değişimidir. Kültür diplomasisinin karşılıklı anlayış nosyonu konstrüktivizmin sosyal olarak karşılıklı inşa varsayımından hareket etmektedir. Ayrıca bu tanımdan hareketle, kültür diplomasisinin idealist, normatif, insani, bireysel ve sivil toplum temelli yönü ortaya çıkmaktadır. Kültür diplomasisiyle karşılıklı anlayış inşa etme

⁵¹⁵ İran devlet başkanı Muhammed Hatemi, BM'de 2001 yılını medeniyetlerarası diyalog yılı ilan etmiştir. İran devlet başkanı Muhammed Hatemi'nin BM konuşma metni için bkz. Erişim tarihi: 21.12.2013,

<http://dialoguefoundation.org/Modules/News/Phhtml/NewsPrintVersion.Html.php?Lang=en&TypeId=58&NewsId=32>.

⁵¹⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.unaoc.org/>; <http://www.mfa.gov.tr/medeniyetler-ittifaki-girisimi.tr.mfa>.

⁵¹⁷ Yudhishtir Raj Isar, **op. cit.**, s.111.

⁵¹⁸ Milton C. Cummings, Jr., **Cultural Diplomacy and the United States Government: A Survey**, Center for Arts and Culture, Washington, 2003, s.1.

fikrini idealist ve normatif olarak değerlendirmek mümkündür. Ayrıca kültür diplomasisi bireyler arasında fikir, değer ve kültür-sanat öğelerinin değişimi olması itibarıyla da bireysel ve sivil toplum temellidir. Sivil topluma yönelik ve onları etkilemeyi amaçlayan kültür-sanat faaliyetleri kültür diplomasisinin sivil toplum temelli olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan kültür diplomasisinin devlet tarafından uygulanmasının yanında sivil toplum aktörleri tarafından da yürütüldüğü ve bazen de ortaklaşa gerçekleştirildiği söylenebilir. Çünkü kültür diplomasisinin sömürgecilik, emperyalizm, propaganda ve kültürel hegemonya kavramlarına çağrışım yapması⁵¹⁹ nedeniyle KD çerçevesinde devletler, kültürel faaliyetleri sivil toplum kuruluşları ve destekledikleri kültür enstitülerine devretmişlerdir. İngiltere'nin British Council, Almanya'nın Goethe Institut ve Türkiye'nin Yunus Emre Enstitüsünü bu minvalde değerlendirmek mümkündür. T.C. Dışişleri Bakanlığı ile Yunus Emre Enstitüsü arasında bu yönde bir protokol imzalanmıştır. Dışişleri Bakanlığı ile Yunus Emre Enstitüsü'nün 'Yurtdışı Faaliyetleri Konusunda Çerçeve Antlaşması' olarak geçen protokol metninin birinci maddesinin birinci fıkrasında '*T.C. Dışişleri Bakanlığı anayasal haklarına dayanarak dış ülkelerdeki kültür politikalarının uygulanmasında Yunus Emre Vakfını (2. fıkra) kültürel etkinlikler düzenlemek ya da kültürel etkinliklere destek olmak, desteklemeyi taahhüt etmektedir*' ibareleri, Türkiye'nin kültür diplomasisi faaliyetleri konusunda bir kültür enstitüsü olan Yunus Emre Enstitüsü'nü yetkilendirdiği ve desteklediği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda kültür diplomasisi, tarihsel olarak devletler arasında imzalanan kültürel işbirliği antlaşmaları şeklinde yürütülmesinin yanında artık

⁵¹⁹ Melissa Nisbett, "New Perspectives on Instrumentalism: An Empirical Study of Cultural Diplomacy", **International Journal of Cultural Policy**, 2013, 19:5, ss.557-575, s.558.

devletler, kültürel ilişkilerini ağırlıklı olarak sivil toplum temelli icra etmeyi tercih etmektedir.

Bu bağlamda birçok ülkenin KD, uygulamada kültür diplomasisi olarak kendini göstermektedir. Örneğin kültür diplomasisini kültür enstitüleri aracılığıyla ilk uygulayan ülke olarak 1883 yılında Alliance Française enstitülerini kuran Fransa, 136 ülkede 800 enstitü ve bin kırk kültürel ağa sahip olarak başta gelmektedir⁵²⁰. Bu anlamda kültür diplomasisinin uygulamada kamu diplomasisinden önce geldiği söylenebilir. Daha sonra 2013 yılı itibariyle yüzün üzerinde ülkede 233 merkezi bulunan İngiltere, 1934 yılında ilk British Council'i kurarak kültür diplomasisini uygulamaya başlamıştır. Ardından 1951 yılında ilk Goethe Institut açan Almanya'nın bugün 93 ülkede 158 enstitüsü ile kültür diplomasisi uygulamaktadır⁵²¹. KD ve kültür diplomasisi alanına yeni giren Çin, Konfüçyus Enstitüleri vasıtasıyla genelde KD ve özelde kültür diplomasisi uygulamaktadır. 2004 yılında ilk Konfüçyüs Enstitüsünü açan Çin, 2013 yılına kadar 93 ülkede 327 enstitü açarak kültür diplomasisine çok hızlı bir giriş yapmıştır⁵²². Çin bir yandan dış politikada yumuşak güç politikası izlerken bir yandan da 2020 yılında bin enstitü açma hedefiyle çok iddialı bir kültür diplomasisi izlemektedir. Üçüncü bölümde ayrıntılı değinilecek olan Türkiye'nin kültür diplomasisini 2007 yılında kurulan ve faaliyetlerine 2009 yılında başlayan ve yurtdışında 30'un üzerinde merkezi bulunan Yunus Emre Enstitüsü üzerinden yürütmektedir. Devletlerin kültür diplomasisini yürütmekle görevlendirdiği kültür enstitüleri, temelde devletlerin KD'nin kültürel boyutudur. Bu bağlamda KD ile kültür diplomasisi arasındaki ilişkinin analiz edilmesi gerekmektedir.

⁵²⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.alliancefr.org/en/who-are-we>

⁵²¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.goethe.de/ins/enindex.htm>

⁵²² Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://english.hanban.org/>

8.1.1. Kamu Diplomasisi-Kültür Diplomasisi İlişkisi

Literatürde kültür diplomasisi, devletlerin uluslararası kültürel ilişkileri olarak değerlendirilmekte ve çoğu zaman da devletlerin uluslararası iletişim faaliyeti olan KD ile eş anlamlı kullanılmaktadır⁵²³. Öncelikle terminolojik olarak kültür diplomasisi KD'nin eş anlamlısı değildir; ancak tanım ve amaçlarının örtüşmesi sebebiyle birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Gerçekten de her iki kavramın tanımları ve amaçları arasında pek çok benzerlik söz konusudur. Ülke kültürünün dünyaya tanıtılması olarak kültür diplomasisi, ülkenin dünyaya hikayesinin anlatılması olan KD ile örtüşmektedir. Yine klasik diplomasiden farklı olarak hedef kitlelerinin devletler ve diplomatik zümrelerden ziyade sivil toplum, bireyler ve kamuoyları olması bakımından da iki kavramın iç içe geçtiği anlaşılmaktadır. İletişim uzmanı ve kamu diplomasisini iletişim modeli çerçevesinde ele alan Zaharna da kültür diplomasisi ile KD'nin iç içe geçmişliğini kültürün hemen hemen her KD faaliyetinde yer alması bağlamında değerlendirmektedir⁵²⁴. Schneider de kültür diplomasisini tanımlamanın zor olduğunu, ancak kültür diplomasisinin kamu diplomasisini kapsayan bir faaliyet olarak değerlendirmiştir⁵²⁵. Kristen de her ikisinin birbirinden ayrı tutulamayacağını ileri sürmüştür⁵²⁶. KD uzmanı Cull ve Melissen de KD ile kültür diplomasisini benzer şekilde değerlendirmekte ve kültür diplomasisini kamu diplomasisinin bir bileşeni olarak değerlendirmişlerdir⁵²⁷. Zaten

⁵²³ Patricia M. Goff, **op. cit.**, s.420.

⁵²⁴ R.S. Zaharna, **The Cultural Awakening in Public Diplomacy**, CPD Perspectives on Public Diplomacy, USC Center on Public Diplomacy at the Annenberg School the University of Southern California, FIGUEROA PRESS, Los Angeles, 2012, s.7.

⁵²⁵ Cynthia P. Schneder, "Cultural Diplomacy: Hard to Define, but You'd Know It If You Saw It", **The Brown Journal of World Affairs**, Fall/Winter, Vol. XIII, Issue 1, 2006, ss.191-203, s.191.

⁵²⁶ Kirsten Bound, Rachel Briggs, John Holden, Samuel Jones (eds.), **Cultural Diplomacy**, Demos, London, 2007, s.23.

⁵²⁷ Martina Topić and Cassandra Sciortino, "Cultural Diplomacy and Cultural Imperialism: A Framework for the Analysis", Martina Topic, Sinisa Rodin (eds.), **Cultural Diplomacy and Cultural**

literatürün çoğunluğunda kültür diplomasisi KD'nin bir alt bileşeni olarak geçmektedir⁵²⁸. ABD Dışışleri raporu da kültür diplomasisini KD'nin temel taşı olarak değerlendirmiştir⁵²⁹.

Kültür diplomasisi, fikir ve değerlerin değişimi, bireyler arası kültürel iletişim ve etkileşim olması itibariyle KD'nin bir unsuru olmaktadır. Zira KD, temelde yabancı ülke halklarıyla kültürel iletişim yoluyla gerçekleşmesi bakımından kültür diplomasisini içermektedir. Ayrıca kamu diplomasisinde kültür sanat faaliyetleri ile ülkenin kültürü, değerleri ve fikirleri kültür diplomasisi araç ve programlarıyla dünyaya tanıtılmaktadır. Kültür diplomasisi kültürü dış ilişkilere dahil ederek KD'nin yabancı toplumları etkileyerek dış politika amaçlarını gerçekleştirme⁵³⁰ amacını toplumlar arası kültürel iletişim ve etkileşim yoluyla gerçekleştirmektedir. KD'nin yabancı halkları etkileme yöntemi olarak değişim programlarından tanıtım faaliyetleri, enformasyon programları ve kültür sanat

Imperialism: European Perspective(s), Peter Lang, International Academic Publishers, Frankfurt am Main, Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Wien, 2012, s.14-15.

⁵²⁸ Lucian Jora, "New Practices and Trends in Cultural Diplomacy" Political Science, International Relations, No..X, 1, ss. 43–52, Bucharest, 2013, s.44, Simon Mark, "A Greater Role for Cultural Diplomacy", Clingendael, 2009, s.1. http://www.clingendael.nl/sites/default/files/20090616_cdsp_discussion_paper_114_mark.pdf,

Signitzer, B. (2008). "Public Relations and Public Diplomacy: Some Conceptual Explorations" Zeffass, B. van Ruler, & K. Sriramesh (eds.), **Public relations research: European and International Perspectives and Innovations**, Wiesbaden, Germany: VS Verlag für Sozialwissenschaften, ss.219-232, Mark Leonard ve diğerleri, **op. cit.**, Schneider, Cynthia, **Diplomacy That Works: 'Best Practices' in Cultural Diplomacy**, Center for Arts and Culture, London, 2003, Martina Topić and Cassandra Sciortino, **op. cit.**, s.9, Simon Mark, **A Greater Role for Cultural Diplomacy**, Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael', 2009, s.1, **Cultural Diplomacy: A Perspective From Catalonia, International Seminar-Final Report**, Barcelona, 2-4 December, 2009, s.2, Margarita Alexandra Coppi Agostinelli, "Cultural diplomacy and the concept of the Other", **The International Conference on Cultural Diplomacy & the UN**, New York & Washington, D.C., 21st – 24th February, 2012, s.1, Natalia Grincheva, "U.S. Arts and Cultural Diplomacy: Post-Cold War Decline and the Twenty-First Century Debate", **The Journal of Arts Management, Law, and Society**, Vol. 40: ss.169–183, 2010, s.171.

⁵²⁹ "Cultural Diplomacy: Linchpin of Public Diplomacy", **Report of the Advisory Committee on Cultural Diplomacy, U.S. Department of State**, September 2005, p. 1. <http://www.state.gov/documents/organization/54374.pdf>

⁵³⁰ Bununla birlikte, genelde KD ve özelde kültür diplomasisi dış politika amaçlarını gerçekleştirmek için yürütülen kültür-sanat faaliyetleri, devletlerin dış politikalarını değiştirmez, ülkelerarası iyi ilişkilere zemin hazırlar. Bu anlamda KD ve kültür-sanat faaliyetleri dış politika amaçlarını desteklemek üzere gerçekleştirilmektedir. Patricia M. Goff, **op. cit.**, s.433

faaliyetlerine kadar çeşitli faaliyet ve yöntemler uygulaması KD'nin kültür diplomasisi boyutudur.

Diğer taraftan kültür diplomasisi ile KD'nin ortak noktası yumuşak güç kavramıdır. Nye, kültürü yumuşak güç kavramının üç temel kaynağından biri olarak değerlendirmektedir. Nye'a göre kültür, başkalarına çekici geldiği yer ve durumlarda, evrensel değerler ihtiva ettiğinde yumuşak güç olmakta ve üretmektedir. Bu anlamda kültür ve kültür diplomasisi yumuşak gücün enstrümanı ve uygulama alanı olmaktadır. Başka bir deyişle, kültür diplomasisi yumuşak gücü harekete geçiren bir diplomasi aracıdır. Ferguson, yumuşak gücü kültürel güç olarak nitelendirirken Nye ise kültürel diplomasiyi yumuşak güç olarak nitelendirmiştir. Araç bağlamında ise kültür diplomasisi, kültür-sanat faaliyetleri biçiminde yumuşak araçlarla uygulanmaktadır. Kültür-sanat faaliyetleriyle ülkenin cezbediciliğinin üretilmesi olarak görülen yumuşak güç, kültür diplomasisi uygulamalarıyla hayat bulmaktadır. Birinci bölümde KD-yumuşak güç ilişkisinde belirtildiği gibi yumuşak güç, genelde KD özelde kültür diplomasisi araç, program ve faaliyetleriyle pratiğe geçirilmektedir.

Son tahlilde bu tez çerçevesinde kültür diplomasisi, KD'nin kültür-sanat faaliyetleriyle yumuşak gücün uygulamaya konduğu bir uygulama ve faaliyet alanı ve diplomaside olduğu gibi kültür, KD'nin de bir aracı hatta iç içe geçmiştir. Uygulamada ise kamu diplomasisi, kültür diplomasisi ve kültürel ilişkiler olarak icra edilmektedir. Bununla birlikte KD bir diplomasi pratiği ve yeni bir diplomasi tarzı iken kültür diplomasisi, kültür olarak diplomasinin yumuşak güç aracıdır. Diplomasinin bir aracı olan kültürün kamu diplomasisindeki farkı, kültür diplomasisinin devletlerarası kültürel ilişkilerden farklı olarak sivil toplum temelli

olmasıdır. Diğer bir ifadeyle, devletlerarası kültürel ilişkiler yanına toplumlar arası kültürel ilişkiler anlayışının eklenmesi ve devletlerarası kültürel ilişkileri yürüten aktör olarak devlet yanında toplumlar arası kültür-sanat faaliyetlerini yürüten aktör olarak kültür enstitüleri bağlamında sivil toplum kuruluşlarının eklenmesidir. Ayrıca, KD'nin imaj inşası, ulus markalama, önyargıların kırılması, ülkenin tanıtılması ve farklı kültürden bireyler arası çift yönlü iletişim ve etkileşim gerçekleştirilmesi amaçlarıyla da iç içe geçen kültür diplomasisi, KD'nin kültürel boyutu olduğu gibi aynı zamanda dini diplomasi ve yurttaş (citizen) diplomalarını de içermektedir.

8.2. Dini Diplomasi

Din, kültürü oluşturan ve onu tanımlayan unsurlardan biri olarak dini diplomasi de kültür diplomasisinin bir uzantısı ya da bir boyutu olarak değerlendirmek mümkündür. Tarih boyunca din, genelde uluslararası ilişkileri özelde dış politikayı etkileyen bir faktör olmuştur. Shaffer, dinin bir kültür unsuru ve biçimi olarak devletlerin dış politikalarında önemli bir değişken olduğunu belirtirken⁵³¹ Seib, dini diplomasiyi dış politikanın bir parçası olarak değerlendirmiştir⁵³². Devletten çok eski bir olgu olan din, bireylerin, toplumların ve siyasetin bazen merkezinde bazen kenarında ama her zaman ayrılmaz bir ögesi olmuştur. Tarihteki haclı seferleri, Ortadoğu politikası ve özellikle Filistin-İsrail çatışması dinin küresel politikada önemli bir etken olduğunu açıkça göstermektedir. Huntington'un

⁵³¹ Brenda Shaffer (ed.), **op. cit.**, s.1.

⁵³² Philip Seib, "Faith Diplomacy Deserves a Larger Role", **USC Public Diplomacy**, 2011, Erişim tarihi: 22.12.2013, http://uscpublicdiplomacy.org/index.php/newswire/cpdblog_detail/faith_diplomacy_deserves_a_larger_role/; Naomi Leight (ed.), **Essays on Faith Diplomacy**, USC public Diplomacy CPD Perspectives on Public Diplomacy, the University of Southern California, Los Angeles, 2011, s.9, Erişim tarihi: 22.12.2013, http://uscpublicdiplomacy.org/publications/perspectives/CPDPerspectives_Paper%208_Web.pdf

medeniyetler çatışması tezinde fay hatlarını dini-kültürel açıdan tanımlayarak küresel politikada mücadelenin din ve kültür temelinde olacağı öngörüsü, 1990'larda dünya kamuoyunun gündemine dini nitelikli çatışma konularını getirmiştir. Özellikle 11 Eylül 2001 tarihinde 'İslami terör' örgütü El-Kaide'nin ABD'ye düzenlediği saldırılar, din faktörünü uluslararası ilişkilerin tekrar merkezine yerleştirmiştir. Ardından ABD başkanı Bush'un terör saldırıları sonrasında Afganistan işgali sırasında haçlı seferleri gafi, uluslararası kamuoyu gündemine bir anlamda Ortaçağ'daki din savaşlarını getirerek Doğu-Batı/Hristiyan-İslam çatışmaları temalarını getirmiştir.

Diğer taraftan 11 Eylül ortamında ABD kamuoyunda '*neden bizden nefret ediyorlar?*' sorusu gündeme gelmiş ve KD çalışanları, ABD'nin yeni KD anlayışına ihtiyaç duyduğunu ileri sürmüşlerdir⁵³³. Bu yeni KD anlayışında dini topluluk ve dini liderlerle karşılıklı anlayış inşa etmek için iletişim ve ilişki kurulmasının fayda sağlayacağı iddia edilmiştir. Çünkü günümüzde dini topluluklar transnasyonel ağlar biçiminde örgütlenerek küresel politikayı etkilemektedirler. Anderson'un hayali cemaatlerini andıran dini cemaatler, küresel politikada devletlerin davranış ve politikalarını etkileyebilmektedir. Yine dini aktörler hükümet otoritesini meşrulaştırma ve desteklemenin yanında meydan okuyucu da olabilmektedirler⁵³⁴. Bu bakımdan devletlerin dini topluluk ve dini liderlere yönelik politika geliştirmesi kaçınılmaz olmuştur. Bu bağlamda yabancı toplumlarla iletişim ve ilişki kurmak olan

⁵³³ Kathy R. Fitzpatrick, **U.S. Public Diplomacy in a Post-9/11 World: From Messaging to Mutuality**, USC public Diplomacy CPD Perspectives on Public Diplomacy, the University of Southern California, Los Angeles, 2011, Erişim tarihi: 22.12.2013, http://uscpublicdiplomacy.org/publications/perspectives/CPDPerspectives_Mutuality.pdf, Walter Douglas, Jeanne Neal, **Engaging the Muslim World: Public Diplomacy after 9/11 in the Arab Middle East, Afghanistan, and Pakistan**, CSIS, Rowman & Littlefield, Lanham, Boulder, New York, Toronto, Plymouth, 2013, Erişim tarihi: 22.12.2013, http://csis.org/files/publication/131011_Douglas_EngagingMuslimWorld_Web.pdf

⁵³⁴ Jack Snyder, **Religion and IR Theory**, Columbia University Press, New York, 2011, s.3.

kamu diplomasisi çerçevesinde de dini topluluk ve liderlerle iletişim ve ilişki kurulmasının KD'nin temel amacı olan karşılıklı anlayışa hizmet edeceği düşünülmektedir. Silva Sevilan, dini topluluklarla iletişim kurulmasını kamu diplomasisinde dini temelli angajman olarak değerlendirerek dini diplomasiyi KD'nde bir araç olarak ele almıştır⁵³⁵. Jeffrey Haynes de akıl ve gönülleri kazanmada etkili bir faktör ve aktör olan din ve dini toplulukları yumuşak güç unsuru olarak değerlendirmiştir⁵³⁶. Transnasyonel sivil toplum/hareketi olarak görülen dini topluluklar, devletler gibi sert güç kaynağı olan toprağa sahip olmasalar da yumuşak güç kaynaklarına sahiptirler. Devletlerin dini cemaat ve liderler üzerinden yumuşak güç üretebileceği ve çatışmalarda resmi olmayan diyalogları içeren Track-two diplomasisinde STK'lar gibi dini liderlere de uzlaşmacı olarak alan açabileceği literatürde tartışılmaktadır⁵³⁷. KD açısından dinin etkili olduğu toplumlara yönelik dini retorikler kullanılması ve dini kitlelere yönelik KD mesajlarının oluşturulması, onlara yönelik program ve faaliyetler düzenlenerek dini topluluklarla iletişim ve ilişki kurulması KD'nin dini diplomasi boyutudur.

Kamu diplomasisinde dini diplomasi dini, diplomaside bir araç olarak kullanmayı değil, dini topluluklarla iletişim ve ilişki kurulması ve onlara yönelik program ve faaliyetleri içermelidir. KD'nde dini diplomasi ile dini topluluklar arasındaki önyargıların kırılması ve dinler arası hoşgörü ortamının inşa edilmesine

⁵³⁵ Silva Sevilan, "Faith Diplomacy: Religion and Global Publics Report, USC Public Diplomacy, the University of Southern California, Erişim tarihi:22.12.2013, http://uscpublicdiplomacy.org/index.php/newswire/media_monitor_reports_detail/faith_diplomacy_religion_global_publics_report/

⁵³⁶ Jeffrey Haynes, **An Introduction to International Relations and Religion**, Pearson Longman, London, 2007, s.42.

⁵³⁷ Lindsay Pehmoeller, Jessica Smelser, **Engaging Faith: Integrating Religion into U.S. Public Diplomacy in the Middle East**, IMES Capstone Paper Series, The Institute for Middle East Studies, The Elliott School of International Affairs, The George Washington University, 2013, s.8, Erişim tarihi: 22.12.2013, http://www.gwu.edu/~imes/assets/docs/Capstone%20Papers%20-%202013/Capstone_Pehmoeller%20and%20Smelser.pdf

yönelik program ve faaliyetler yürütülebilir. Türkiye açısından Avrupa’da yaygınlaşmaya başlayan İslamafobiye karşı KD çerçevesinde program ve faaliyetlerin yapılması dini diplomasi kapsamına girmektedir. Üçüncü bölümde ayrıntılı değinilecek olan Türkiye’nin eş başkan olarak dahil olduğu ‘Medeniyetlerarası İttifak Girişimi’ de Türkiye’nin kültür ve dini diplomasi çerçevesinde değerlendirilebilir. Ayrıca müslüman demokrasi ve modern devlet kimliği, Türkiye’nin en önemli yumuşak güç unsurlarından biridir. KD’nin dini diplomasi boyutundan hareketle bu kimliğine yönelik mesajlar oluşturması gerekmektedir, özellikle AB ve Ortadoğu ilişkilerinde Türkiye’nin modern bir devlet ve müslüman demokrasi kimliği, kamu diplomasisinde verilmesi gereken en önemli mesajlardan biridir.

8.3. Yurttaş-Vatandaş Diplomasisi: Kültür Elçiliği

Kamu diplomasisi literatüründe yurttaş-vatandaş (citizen) diplomasisi olarak geçen kavramı aslında Türkçede ‘kültür elçiliği’ olarak nitelendirmek mümkündür. Zira vatandaş diplomasisinden kasıt sivil bireylerin kültür elçisi olarak KD’nin ülkenin hikayesini anlatma, imajını yansıtmaya rolünü yerine getirmesidir. Sivil bireylere kültür elçisi olarak alan açan vatandaş diplomasisi kamu diplomasisinde kültür diplomasisinin bir uzantısıdır. Daha genel olarak ise yurttaş diplomasisi, diplomasinin KD çerçevesinde dönüşümünün bir izdüşümüdür. Kamu diplomasisinin dönüşümünü yansıtan vatandaş diplomasisi, KD’nin hükümetten halka iletişimi yanına halktan halka iletişimi katmaktadır. Nitekim Snow, eski kamu diplomasisini

hükümetten halka iletişim süreci olarak tanımlarken yeni KD'ni halktan halka iletişim olarak tanımlaması⁵³⁸ bu dönüşümü ifade etmektedir.

Sherry Lee Mueller, vatandaş diplomasisini KD'nin bir alt bileşeni⁵³⁹ ve uyguladığı programlardan biri olarak tanımlamaktadır⁵⁴⁰. Bu bağlamda Mueller'e göre, kamu diplomasisindeki değişim programları ve uluslararası ziyaretçi programları⁵⁴¹ yurttaş diplomasisi uygulamalarıdır⁵⁴². Ayrıca vatandaş diplomasisi sivil bireyleri diplomasi alanına dahil etmesiyle track-two diplomasisi olarak da nitelendirilmektedir. Diana Chigas, uluslararası çatışmaların çözümünde uygulanan arabulucu track-two diplomasisine sivil diyalog ve bireylerin dahil olması hasebiyle track-two diplomasisinin vatandaş diplomasisi olarak da tanımlanabileceğini ileri sürmüştür⁵⁴³. Nye da vatandaş diplomasisini diplomasi alanına sivil bireylerin ve sivil toplum aktörlerinin dahil olması şeklinde tanımlamaktadır⁵⁴⁴. Dış ilişkilerde sivil bireylere alan açan vatandaş diplomasisi aslında hükümetlerin yanında KD uygulayıcılarıdır.

Kültür elçisi olarak da ifade edilen KD'nin vatandaş uygulayıcıları olarak uluslararası sanatçılar, ödüllü edebiyatçılar, ünlüler, iş adamları, çokuluslu şirketlerin

⁵³⁸ Nancy Snow, "Rethinking Public Diplomacy", ss. 3-11, **Routledge Handbook of Public Diplomacy**, s.6.

⁵³⁹ Sherry Lee Mueller, "The Nexus of U.S. Public Diplomacy and Citizen Diplomacy", ss.101-107, **Routledge Handbook of Public Diplomacy**, s.101.

⁵⁴⁰ Sherry Lee Mueller, "A Half Century of Citizen Diplomacy: A Unique Public-Private Sector Partnership", **The Ambassadors Review**, Fall 2009, ss.46-50, s.47, Erişim tarihi: 23.12.2013, http://s3.amazonaws.com/caa-production/attachments/100/C_Pages_46to50_Mueller.pdf?1366918867,

⁵⁴¹ ABD Dışişleri Bakanlığı'nın yürüttüğü uluslararası ziyaretçi liderlik programı ve Ulusal konseyin yürüttüğü uluslararası ziyaretçi programları ABD KD'nin vatandaş diplomasisi programlarıdır. Sherry Mueller, "The Nexus...", **op. cit.**, s.104.

⁵⁴² **Ibid.**, s.102.

⁵⁴³ Diana Chigas, "Track II (Citizen) Diplomacy", 2003, Erişim tarihi: 23.12.2013, <http://www.beyondintractability.org/essay/track2-diplomacy>

⁵⁴⁴ Joseph S. Nye Jr., "The Pros and Cons of Citizen Diplomacy", **The New York Times**, October 4, 2010, Erişim tarihi: 23.12.2013, http://www.nytimes.com/2010/10/05/opinion/05iht-ednye.html?_r=0

CEO'ları, turist ve kültür rehberleri, gazeteciler, uluslararası bilim adamları ve akademisyenler, hükümetlerarası örgüt (INGOs) başkanları, yurtdışında görev yapan öğretmenler, yurtdışında okuyan öğrenciler ve yine yurtdışında yaşayan vatandaşlar ve STK'lar, üniversiteler ve enstitüler sayılabilir. Kültür elçisi olma potansiyelini taşıyan bu sivil bireyler, bulundukları ülkelerde KD'nin ülkenin değerlerini, tarihi, kültürü ve politikalarını anlatmalarıyla ve genel olarak vatandaşı oldukları ülkenin imajlarını ⁵⁴⁵ yansıtmaıyla KD uygulayıcılarıdır. Bu bağlamda Türkiye'nin vatandaş diplomasisi ve kültür elçisi olarak zengin bir potansiyele sahip olduğu söylenebilir. İslam Konferansı Örgütü Genel Sekreteri Ekmeleddin İhsanoğlu, eski Dünya Bankası Başkan yardımcısı ve eski Devlet Bakanı Kemal Derviş, Coca-Cola Şirketinin CEO'su Muhtar Kent, PepsiCo Şirketinin Pasifik bölge başkanı Ümran Beba, Western Union Başkanı Hikmet Ersek, BP'nin Avrupa, Afrika ve Avustralya-Asya grubu Başkanı Tufan Erginbilgiç gibi dünya devi şirketlerin başındaki Türk yöneticiler önemli birer kültür elçisi potansiyelidir⁵⁴⁶. Bunların dışında yurtdışında yaşayan 5 milyonu aşkın Türk vatandaşları da KD'nin vatandaş diplomasisi açısından büyük önem teşkil etmektedir. Türkiye maalesef bu büyük potansiyeli çok geç fark etmiştir. Nitekim yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarına yönelik devlet politikasının geliştirilmesi Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı'nın (YTB) 2010 yılında kurulmasıyla kurumsal olarak başlamıştır. Üçüncü bölümde ayrıntılı değinilecek olan YTB, kamu diplomasisinin yabancı kamuoylarını etkileme amacı ve vatandaş diplomasisi doğrultusunda yurtdışında yaşayan Türklere yönelik onların yaşadıkları ülkenin siyasetine aktif katılmaları ve birlik oluşturmaları için

⁵⁴⁵ Nye, ülke imajını en iyi yurttas diplomatların yansıttığını ileri sürmüştür. Joseph S. Nye Jr., **op. cit.**

⁵⁴⁶ "Dünya Devi Şirketlerin Başındaki Türk Yöneticiler", Erişim tarihi: 23.12.2013, <http://www.elektrikport.com/haber-roportaj/dunya-devi-sirketlerin-basindaki-turk-yoneticiler/6710#ad-image-0>

STK tarzında dernek ve vakıfların çatısı altında birleşmelerine yardım etmekte ve yönlendirmektedir.

Sivil bireyleri ve özel sektörü diplomasi alanına getiren vatandaş diplomasisi KD'ni devlet-merkezli olmaktan çıkarmakta ve KD'nin temel amaçlarından olan yabancı ülke vatandaşlarını etkileyip hükümetin politikalarını değiştirmeyi aşağıdan yukarıya yöntemle yapılmasını içermektedir. Aynı zamanda devlet görevlilerinin KD faaliyetlerinin propaganda olarak algılanmasına karşın sivil bireylerin gönüllülük prensibiyle kültür elçisi olarak faaliyetleri KD'ni propagandadan uzaklaştırmaktadır. Gönüllü sivil kültür elçileri, vatandaşı olduğu ülke ile yaşadığı ülke arasında kültürel ilişkileri geliştirmeleriyle KD'nin aktörü olmaktadır. Bu anlamda yurtdışında yaşayan Türk vatandaşları, öğretmen ve öğrenciler birer kültür elçisi konumundadırlar. Aynı zamanda ülkedeki yabancı öğrenci, yabancı vatandaşlar, turistler ve iş adamları da ülkelerine döndükten sonra kültür elçisi potansiyeline sahip oldukları söylenebilir. Ayrıca KD çerçevesinde yürütülen değişim ve ziyaretçi programlarına katılanları da kültür elçisi olarak ifade etmek mümkündür.

Sonuç olarak, vatandaş diplomasisi sivil bireyleri kültür elçisi yapması ve gayri resmi toplantı ve diyalogu içermesi bakımından gayri resmi diplomasi olarak da ifade edilmektedir. İletişimde en etkili iletişim olan kişilerarası iletişime dayanan vatandaş diplomasisi, KD faaliyet, program ve aktörlerine sivil bireyleri dahil etmesiyle kamu diplomasisini birey temelli diplomasi tarzı yapmaktadır. Aslında Mueller'in ifade ettiği gibi KD'nin temelde başladığı nokta, sivil bireylerin kültür elçisi olarak vatandaş diplomasisi yürütmeleridir⁵⁴⁷

⁵⁴⁷Sherry L. Mueller, "Public diplomacy begins with you", **The Christian Science Monitor**, January 5, 2009, Erişim tarihi: 23.12.2013, <http://www.csmonitor.com/Commentary/Opinion/2009/0105/p09s01-coop.html>

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK KAMU DİPLOMASİSİ

1. AK PARTİ DIŞ POLİTİKA ANLAYIŞI: ZİHNİYET DEĞİŞİMİ

Türkiye'nin kamu diplomasisinin ele alınacağı bu bölümde öncelikle değişen dış politika anlayışından hareketle yumuşak güç politikasının hakim olduğu 2002-2011 döneminde Ak Parti döneminin dış politikasındaki zihniyet değişimi irdelenecektir. Türk dış politikasında (TDP) 2002-2011 dönemlendirmesi, ağırlıklı olarak bu dönemde yumuşak güç araçlarının kullanılmasına ve dış politikanın diplomasiye indirgenmesine dayanmaktadır. Ak Parti döneminde TDP'de zihniyet değişimi, dış politika yapımından diplomasinin yürütülmesi süreçlerinde Özal dönemine benzer tarzdaki değişikliklerden ideolojik ve kavramsal çerçevesine kadar olan özelliklerin analizini içerecektir.

Daha sonra arabuluculuk/kolaylaştırıcılık girişimleri, komşularla sıfır sorun (KSS) politikası, vize politikası, dış yardımlar bağlamında donör ülke markalama politikası, Ermenistan'la ilişkilerin normalleştirilmesi politikası ve son olarak küresel bir kamu diplomasisi faaliyeti olarak Medeniyetler İttifakı Girişimi (MİG), TDP'nin yumuşak güç politikaları olarak ele alınacaktır. Bu bölümün ikinci kısmında ise kamu diplomasisi kurum ve faaliyetleri, aynı zamanda TDP'nin toplumsal boyutu olan yeni alan, araç ve mekanizmaları bağlamında Türkiye'nin kamu diplomasisi olarak ele alınacaktır. Türkiye'nin kamu diplomasisi ve yumuşak güç aktörleri olarak Ak Parti döneminde kurulan ve yeniden yapılandırılan kurumlar olarak başta Dışişleri Bakanlığı'nın Enformasyon Genel Müdürlüğü, Yurtdışı Tanıtım ve Kültürel

İlişkiler Genel Müdürlüğü/Kültürel Diplomasi Genel Müdür Yardımcılığı ele alınacaktır. Sonra kültür diplomasisinin uygulayıcısı olarak Mayıs 2009 tarihinde açılan Yunus Emre Enstitüsü (YEE), Ocak 2010 tarihinde kurulan Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü (KDK), Mart 2010 tarihinde kurulan Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı (YTB), 2011 yılında yeniden yapılandırılan Başbakanlık Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) ve kamu diplomasisinin enformasyon aktörü olarak TRT ele alınacaktır.

Türkiye'nin kamu diplomasisini analiz etmeye dış politikada zihniyet değişimi varsayımından hareket edilmesinde gerçekten de Ak Parti döneminde TDP'de bir zihniyet değişiminin gerçekleştiği, iktidar partisi elitlerinin dış politika anlayışlarındaki halkın taleplerine göre dış politika belirleme iddiaları⁵⁴⁸ ve kamu diplomasisi anlayışına uygun biçimde dış politika kurumlarında yeniden yapılanmaya gitmeleri etkili olmuştur. Bu bağlamda başta Dışişleri Bakanlığı'nda kamu diplomasisine uygun biçimde Enformasyon Genel Müdürlüğü, Yurtdışı Tanıtım ve Kültürel İlişkiler Genel Müdürlüğü, Kültürel Diplomasi Genel Müdür Yardımcılığı, Diplomasi Akademisi, Bilişim Teknolojileri Dairesi Başkanlığı gibi yeni birimlerin ihdas edilmesi dış politikadaki zihniyet değişiminin bir yansımasıdır. Ayrıca dış ilişkiler ve dış politikanın yumuşak güç ve toplumsal boyutunu içeren Dışişleri Bakanlığı'ndan özerk YEE, YTB ve KDK gibi kamu diplomasisi kurumları kurulmuş ve 1992 yılında kurulan TİKA, 2011 yılında yeniden yapılandırılmıştır⁵⁴⁹.

Bu bağlamda öncelikle Türk dış politikasındaki dönüşümün ideolojik çerçevesini

⁵⁴⁸ Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, halkın taleplerini dikkate alarak dış politika belirlediklerini belirtmiştir. Bkz. Ahmet Davutoğlu, "Zero Problems in a New Era", **Foreign Policy**, March 21, 2013.

⁵⁴⁹ TİKA'nın yeniden yapılandırılması konusu ayrı bir alt başlık halinde detaylı analiz edileceği için burada zikredilerek geçilmiştir.

belirleyen Dışışleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun yaklaşımını irdelemek gerekmektedir. Daha sonra dış politikadaki zihniyet değişimini yansıtan kamu diplomasisi kurumları analiz edilecektir.

1.1. Türk Dış Politikasında Davutoğlu Faktörü

Akademisyen kökenli bir Dışışleri Bakanı olan Ahmet Davutoğlu, Mayıs 2009 tarihinde bakan olmadan önce danışman olarak TDP'nin teorik ve ideolojik çerçevesini belirleyen biri olarak 2001 yılında yayımladığı **Stratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslararası Konumu**⁵⁵⁰ adlı eserini uygulama şansına sahip olmuştur. Ak Parti döneminin dış politikasına yön veren Davutoğlu, eserinde 'stratejik derinlik' kavramı olarak formüle ettiği dış politika anlayışı, Osmanlı tarihi birikimine ve Osmanlı coğrafyasına özel vurgu yapması anlamında bahsetmiş olduğu stratejik ve tarihi derinliğin Türkiye'nin jeostratejik konumu ve Osmanlı mirası olduğu söylenebilir. Bu bağlamda Davutoğlu'nun bu eseri başta olmak üzere 2007 yılında Insight Turkey dergisinde yayınlanan *"Turkey's Foreign Policy Vision: An Assessment of 2007"* makalesi⁵⁵¹ ve konuşmaları⁵⁵², Ak Parti dönemi dış politikasındaki zihniyet dönüşümünü yansıtmaktadır. Bu bağlamda genelde Ak Parti yönetimini besleyen zihinsel dünya özelde Davutoğlu'nun felsefi, düşünsel ve

⁵⁵⁰ Ahmet Davutoğlu, **Stratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslararası Konumu**, Küre Yayınları, İstanbul, 2001.

⁵⁵¹ Ahmet Davutoğlu, "Turkey's Foreign Policy Vision: An Assessment of 2007", **Insight Turkey**, Vol. 10 / No. 1 / 2008, pp. 77-96.

⁵⁵² Başbakan Erdoğan ve Dışışleri Bakanı Davutoğlu'nun sürekli Şam ile Bağdat'ı, Bosna ile Ramallah'ı vb. şehir ve ülkeleri Türkiye ile bağlayan demeçleri ve konuşmaları Ak Parti elitinin zihinsel dünyasının dışı vurumu olarak değerlendirilebilir. Örnek konuşma metinleri için bkz. <http://www.haberturk.com/gundem/haber/854157-basbakan-erdogandan-duran-adam-vorumu>; <http://www.haberbosnak.com/genel/05/02/2013/yeni-osmanliciligin-balkanlar-cikarmasi/#.UwH0vWJ vKM>

stratejik anlayışının Yeni-Osmanlıcılık⁵⁵³ olduğu söylenebilir. İlhan Uzgel de ‘Stratejik Derinlik’ kitabında ima edilenin Yeni Osmanlıcılık olduğunu ileri sürmüştür⁵⁵⁴.

Davutoğlu, kendisinden önceki dış politika anlayışının ideolojik çerçevesi olan Kemalizm’i Türkiye’yi Osmanlı coğrafyasına yabancılaştırdığı için suçlayarak bunun antitezi olarak Osmanlıyla barışan ‘stratejik derinlik’ yaklaşımını sunar. Stratejik derinlik yaklaşımı, klasik realist çizgide Osmanlı coğrafyasında nüfuz sahibi olmayı hedeflerken konstrüktivist çerçevede Türkiye’nin tarihsel ve kültürel bağlarını canlandırmayı hedeflemektedir. Davutoğlu’nun Yeni Osmanlıcılık perspektifiyle⁵⁵⁵ tarihsel ve kültürel öğeleri dış politikaya katmasının dış politikasının onun en özgün boyutu olduğu söylenebilir. Nitekim tarihsel ve kültürel bağları canlandıracak olan kamu diplomasisi ve yumuşak güç üreten kurumların kurulması bu anlayışın bir uzantısıdır. Ayrıca, iddia edilenin aksine salt klasik realist⁵⁵⁶ yaklaşımın yanında Davutoğlu’nun stratejik ve tarihi derinlik yaklaşımının alt metinlerinde konstrüktivist anlayışın barındığı; bu bağlamda yeni dış politika hedeflerinin yumuşak güç ve kamu diplomasisiyle hayata geçirilmesi gereken bir boyutu içerdiği söylenebilir.

⁵⁵³ Yeni Osmanlıcılığı, geçmişe dair bir özlem, Osmanlı İmparatorluğu gibi büyük bir güç olma ideali olarak değerlendirmek mümkündür. Ak Parti elitinin referans noktası olarak Osmanlı’yı gördüklerini eskiden alt metinlerde okumak mümkünken şimdilerde konuşmalarındaki Osmanlı coğrafyasından şehirleri Türkiye’ye bağlamalarından çıkarmak mümkündür. Başbakan Erdoğan’ın 23 Ekim 2013 tarihinde Priştine Havalanı’nın açılışında Türkiye’yi Kosova, Kosova’yı da Türkiye ilan ettiği konuşması örnek olarak gösterilebilir.

⁵⁵⁴ İlhan Uzgel, “Türk Dış Politikasında Bölgesel Güç İllüzyonu”, Dinçer ve diğerleri (ed.), **Yeni Dönemde Türk Dış Politikası**, USAK Yayınları, Ankara, 2010, s. 63.

⁵⁵⁵ Dışişleri Bakanı Davutoğlu’nun Türkiye’nin Ortadoğu’da düzen kurucu rolünü Osmanlı imparatorluğunun 300 yıl bölgede farklı dine mensup toplumları bir arada barış içinde yaşatan idaresi, adaleti, hoşgörüsü ve yönetme kabiliyetini 21. yüzyılda uygulayabilme isteği ve onun gibi bir düzen kurma iddiası olarak değerlendirmek mümkündür.

⁵⁵⁶ Faruk Yalvaç, “Strategic Depth or Hegemonic Depth? A Critical Realist Analysis of Turkey’s Position in the World System”, **International Relations**, June 2012 vol. 26, no. 2, ss.165-180.

Davutoğlu'nun Yeni Osmanlıcı olarak adlandırılan Osmanlı ardılı dış politika anlayışı, Osmanlı İmparatorluğu'nun bakiyesi bir devlet olarak Türkiye'nin büyük güç olma idealine dayanmaktadır. Nitekim Ersel Aydın, Ak Parti ve Davutoğlu'nun zihinsel dünyalarında 'yeni statü talebi' anlayışının olduğunu ileri sürmüştür⁵⁵⁷. Gerçekten de Davutoğlu başta olmak üzere Ak Parti yöneticilerinin bölgesel güç, bölgesel süper güç, küresel aktör ve küresel güç söylemlerini sürekli gündemde tutmaları ve BM'nin yapısını eleştirmeleri, BM Güvenlik Konseyi Geçici üyeliğinde ısrar etmeleri, Ak Parti elitlerinin zihinlerinde Osmanlı gibi büyük bir güç olma idealinin yattığı ileri sürülebilir. Ancak Davutoğlu ve Ak Parti yöneticilerinin Yeni Osmanlıcılık söylemini kullanmadıkları hatta reddettikleri, bunun yerine dış politika anlayışlarını vizyoner ve çok boyutlu/kulvarlı dış politika olarak tanımladıklarını söylemek gerekmektedir. Ayrıca Davutoğlu, dış politika anlayışını Yeni-Osmanlıcılık yerine yumuşak güç olarak da ifade etmektedir. Bu anlamda yumuşak güç kavramının Yeni Osmanlıcılık kavramının euphemismi (örtmecesi) olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, Ak Parti dış politikasında yumuşak güç anlayışı ve politikalarının olduğunu da ifade etmek gerekmektedir. Aydın'ın Mevlana tarzı gibi 'tarz yeniliği' olarak değerlendirdiği⁵⁵⁸ durum aslında Ak Parti dış politikasının kamu diplomasisi ve yumuşak güç boyutudur.

Diğer taraftan Ak Parti dış politikasının lanse edilmesinde Davutoğlu ve Ak Parti yöneticilerinin kullandıkları söylemler de kamu diplomasisi açısından zihniyet dönüşümünü göstermesi bakımından üzerinde durulması gerekmektedir. Merkez

⁵⁵⁷ Ersel Aydın, "Bölgesel Güç Olmak ve Türk Dış Politikasında Yön Arayışları", Dinçer ve diğerleri (ed.), **Yeni Dönemde Türk Dış Politikası**, USAK Yayınları, Ankara, 2010, s.57

⁵⁵⁸ **idem**

ülke, bölgesel güç, akil ülke ve yumuşak güç retorikleri dönemin dış politikasının iç ve dış kamuoyuna nasıl sunulduğunu göstermektedir.

1.2. Türk Dış Politikasında Retorikler

Merkez ülke, stratejik derinlik, vizyoner dış politika, çok kulvarlı/boyutlu dış politika, proaktif diplomasi, ritmik diplomasi, komşularla sıfır sorun, model ülke, akil ülke, donör ülke, bölgesel güç, bölgesel süper güç, küresel aktör/güç gibi kavram ve metaforlarla süslenen Ak Parti dış politikası *imajın hakikatin önüne geçtiği bir dünyada* imaj ve algılara yönelik olarak çekiciliği artırdığı ve ilgi uyandırdığı söylenebilir.

1.2.1. Merkez Ülke Söylemi

Davutoğlu'nun kullandığı terminolojilerden biri olan merkez ülke iddiası⁵⁵⁹ bir söylem ve retorik olarak daha önce köprü ülke söyleminin yerine tercih edilmiştir. Davutoğlu, merkez ülke iddiasının bir zihniyet değişikliğini gerektirdiğini vurgulamıştır⁵⁶⁰. Merkez ülke söylemiyle Davutoğlu, Türkiye'nin artık borç isteyen ve yardım talep eden değil, aksine borç veren bir ülke olarak merkez ülke olduğunu iddia etmiştir⁵⁶¹. Davutoğlu'nun **Stratejik Derinlik** eserinde Türkiye'nin Balkanlar, Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Batı Asya medeniyet havzaları arasında merkez ülke

⁵⁵⁹ Davutoğlu, Radikal gazetesinde yayınladığı yazısında Türkiye merkez ülke olmalı temenni ve iddiasını yinelemiştir. Bkz. Ahmet Davutoğlu, "Türkiye Merkez Ülke Olmalı", **Radikal**, 26.02.2004, Erişim tarihi: 02.01.2014, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=107581>

⁵⁶⁰ İdem.

⁵⁶¹ "Davutoğlu: Türkiye Merkez Ülke Oldu", 17 Aralık 2013, **Konyahaber.com**, Erişim tarihi: 04.01.2014, <http://www.konyahaber.com/davutoglu-turkiye-merkez-ulke-oldu-178561h.htm>; Ayrıca bu iddialarını desteklemek üzere Ak Parti döneminde donör ülke ve TİKA alt başlığında görüleceği üzere dış yardımlarını artırarak hakikaten Türkiye uluslararası alanda yardım yapan donör ülke statüsüne ulaşmıştır.

olarak tarihi sorumlulukları olduğunu ifade etmesi ⁵⁶², Osmanlıya gönderme yapmakla birlikte bölgenin hamisi⁵⁶³ imasını da yansıtmaktadır. 2000’lerden itibaren akademik camiada süregelen çok kutupluluk tartışmaları çerçevesinde Davutoğlu’nun merkez ülke retoriğinin güç merkezlerinden biri olma iddiasını da taşıdığı söylenebilir. Ak Parti döneminde Türkiye’nin bölgede sorun ve krizlere doğrudan müdahil olma politikası ve üstlendiği arabuluculuk/kolaylaştırıcılık rolleri, sıfır sorun politikalarıyla merkez ülke olma temelli bir dış politika izlenmiştir. Ancak 2014 yılına gelindiğinde iddia edilenin aksine izlenen iddialı politikaların Türkiye’yi merkez ülke yapmadığı gibi Suriye ile birlikte tatil yapma⁵⁶⁴ aşamasından çatışma noktasına gelinmesinin yanı sıra Soğuk Savaş dönemindeki gibi cephe ülkesi haline getirdiği ileri sürülebilir.

Öte yandan kamu diplomasisi açısından merkez ülke söylemi bir yönüyle Türkiye’yi çekim merkezi haline getirmeyi amaçlamaktadır. Merkez ülke söylemi bu anlamda Ak Parti döneminde sadece dış politika alanında değil, turizmden eğitime Türkiye’yi merkez ve cazibe merkezi haline getirme politikasının da mottosu olmuştur. Örneğin eğitim alanında Türkiye’nin merkez ülke olduğu savları yer almaya başlamıştır. Türkiye’nin öncülüğünde Nisan 2010 tarihinde kurulan Uluslararası Üniversiteler Konseyi (International Universities Council – IUC) ile Türkiye’nin eğitimde merkez ülke haline geldiği iddia edilerek⁵⁶⁵ bunun lansmanı yapılmıştır. Türkiye’nin kamu diplomasisi faaliyetlerinden değişim programları

⁵⁶² Ahmet Davutoğlu, **Stratejik Derinlik...**, s.119.

⁵⁶³ Faruk Yalvaç, Davutoğlu’nun stratejik derinlik yaklaşımını hegemonik derinlik olarak ele almasıyla bölgenin hamisi imasını desteklemektedir. Faruk Yalvaç, “Strategic Depth or Hegemonic Depth...”, s.165-166.

⁵⁶⁴ “Esed’le Bodrum’a tatile kim gitti”, **Taraf Gazetesi**, 6 Eylül 2012, Erişim tarihi:04.01.2014, <http://www.taraf.com.tr/haber-esed-le-bodrum-a-tatile-kim-gitti-101874/>

⁵⁶⁵ “Türkiye artık Eğitimde Merkez Ülke”, **IUC**, Kasım 2010, <http://www.iuc-edu.com.tr/anasayfa/arsiv/kasim-2010-tr-TR/turkiye-artik-egitimde-merkez-ulke-tr-TR/>

kısımında değinileceği üzere gerçekten de Ak Parti döneminde Türkiye’ye uluslararası öğrenci gelişinde ciddi bir artış söz konusudur, ancak bu artışın Türkiye’yi merkez ülke yaptığı hem iddialı hem de tartışmalıdır. Bununla birlikte turizm alanındaki artış⁵⁶⁶, Türkiye’nin cazibe merkezi olmaya başladığını göstermektedir. Zira turizm sadece ekonomik bir gelir kaynağının ötesinde ülke imajı ve çekiciliğinin bir yansımasıdır. Türkiye’ye gelen turist sayısındaki artış ülkenin yumuşak güç unsuru olan kültürel özgünlüğünün cezbetmesi olarak değerlendirilebilir. Merkez ülke retoriğinin yanında bölgesel güç söylemi de Ak Parti döneminde sıkça gündemde tutulan bir söylem olarak dönemin dış politikasının nasıl lanse edildiğini göstermesi bakımından analiz edilmesi gerekmektedir.

1.2.2. Bölgesel Güç Söylemi

Türkiye’nin bölgesel güç olup olmadığı⁵⁶⁷ tezin konusu dışındadır, ancak Ak Parti döneminde bölgesel güç söylemi iç ve dış politikada retoriksel anlamda hem Batılıların söylemlerinde hem de Ak Parti yöneticileri tarafından sıkça kullanılan ve gündemde tutulan dönemin dış politikasının metaforu olmuştur. Bölgesel güç söylemi aslında yeni bir kavram değildir. Daha önce 1990’larda Sovyetlerin dağılmasından sonra Balkanlar, Kafkasya ve Orta Asya’da güç boşluğunun oluşması üzerine başta ABD olmak üzere Batılıların desteğiyle Türkiye’nin bölgenin hamisi

⁵⁶⁶ “11 ayda 33 milyonun üzerinde turist”, **Ak Parti web sitesi**, 28 Aralık 2013, <https://www.akparti.org.tr/site/haberler/11-ayda-33-milyonun-uzerinde-turist/57224>

⁵⁶⁷ Uzgel, bölgesel gücü; (1) ”içinde bulunduğu bölgenin siyasetini etkileme, hatta belirleme kapasitesine sahip mi? (2) Otonom hareket etme yeteneğine sahip mi? (3) Başka bölgesel aktörler ya da bölge dışı aktörler o bölgeye ilişkin siyaset üretirken söz konusu ülkeyi ve söz konusu bölgesel gücü hesaba katmak zorunda kalıyorlar mı? Soruları ışığında tanımlamıştır. Bkz. İlhan Uzgel, “Türk Dış Politikasında Bölgesel Güç İllüzyonu...”, s.61-62.

olarak bölgesel güç rolü oynaması istenmiştir ⁵⁶⁸. Benzer şekilde 2000’lerde Türkiye’nin bölgesel güç rolünün ağırlıklı olarak Ortadoğu’da şekillendiği söylenebilir. 1990’larda bölgesel güç söylemi, ‘21. Yüzyıl Türk Asrı olacaktır’ ve ‘Adriyatik’ten Çin Seddi’ne Türk Dünyası’ gibi iddialı söylemlerle süslenirken 2000’lerde Türkiye’nin bölgesel güç söylemi, yumuşak güç, aktif diplomasi, merkez ülke ve model ülke gibi kavramlarla süslenmiştir.

Ak Parti dış politikasının bölgesel güç, bölgesel süper güç hatta küresel güç ⁵⁶⁹ iddiası üzerine inşa edildiği söylenebilir. Bu tür söylemler sadece Ak Parti yöneticileri tarafından söylenmekten ibaret olmayıp başta ABD, Avrupa ve bölge devletleri tarafından da dile getirilmiştir. Nitekim ABD’li gazeteci Fareed Zakaria ⁵⁷⁰ ve eski CIA Türkiye masası şefi Graham Fuller, Türkiye’nin bölgesel güç olduğunu iddia etmişlerdir ⁵⁷¹. Yine İsrail Başbakan yardımcısı Mofaz, “Türkiye’nin bölgesinde bir süper güç haline geldiğini anlamalıyız” diyebiliyordu ⁵⁷². Ayrıca, Fatih Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü tarafından sekiz ülkede entelektüellerle görüşülerek yapılan ‘Ortadoğu Elitleri Türk Dış Politikasını Nasıl Algılıyor’

⁵⁶⁸ Donald M. Macwillie, **The Increasing Importance of Turkey for U.S. Security**, U.S. Army War College, Pennsylvania, 2002, s.3-4.

⁵⁶⁹ “ABD Türkiye’yi Bölgesel Değil Küresel Güç Olarak Görüyor”, **Amerika’nın Sesi (VOA)**, 11.05.2013, <http://www.amerikaninsesi.com/content/abd-turkiye-yi-bolgesel-degil-kuresel-guc-olarak-goruyor/1659156.html>

⁵⁷⁰ Fareed Zakaria, “Rising Powers need to Rise up”, **The Washington Post**, 27.09. 2010, <http://www.washingtonpost.com/wpdyn/content/article/2010/09/26/AR2010092603335.html>

⁵⁷¹ Judith Latham, “CIA Agent Graham Fuller: Turkey is Becoming a Major Player”, 13. 02.2008, Washington, Erişim tarihi: 18.02.2014, <http://www.militaryphotos.net/forums/showthread.php?145306-CIA-Agent-Graham-Fuller-Turkey-is-becoming-a-major-player>

⁵⁷² “Türkiye bölgesel süper güç”, **Anadolu Ajansı**, 20 Haziran 2012, Erişim tarihi: 18.02.2014, <http://www.aa.com.tr/tr/haberler/59252--turkiye-super-guc>

araştırmasına göre, bölge aydınları Türkiye’yi on yıl sonra 2023 yılında bölgenin en güçlü devleti yani bölgesel süper güç olarak değerlendirmişlerdir⁵⁷³.

Bölgesel güç söylemi, Ak Parti iktidarının Türkiye’nin mevcut çevre ülkesi ve Baskın Oran’ın ifade ettiği üzere ‘orta büyüklükte devlet’ pozisyonunu kabul etmediği ve Aydın’ın ifade ettiği gibi küresel sistemde *yeni statü talebinin* bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, Davutoğlu’nun bölgesel güç kavramını uyguladığı dış politikasını tanımlamak ve Yeni Osmanlılık kavramının yerine kullandığı ve onu kamuflej ettiği söylenebilir. Çünkü bölgesel güç söylemi, Osmanlı mirasına ve Türkiye’nin bölgesel jeostratejik önemine dayanmaktadır.

Diğer taraftan gündemde tutulan bölgesel güç söylemi ve aktif diplomasiyle Türkiye’nin bölgesel güç olması ve yumuşak güce dönüşmesinin yeterli olamayacağı açıktır. Buna rağmen Uzgel’in ifade ettiği üzere Türk dış politikasında bölgesel güç illüzyonu yaşanmakta ve bu anlamda Ak Parti hükümeti, Türkiye’nin bölgesel güç olduğu vehmine kapılmıştır⁵⁷⁴. Bununla birlikte, Ak Parti hükümetinin bölgesel güç retorliğini kamuoyu nezdinde dış politikaya halkın desteğini sağlamada söylemsel düzeyde iyi kullandığı söylenebilir. Genel olarak Ak Parti hükümetinin gündeme hakim olma ve söylem inşa etmede usta olduğu ve imajı çok iyi kullandığı iddia edilebilir. Nitekim kamu diplomasisi yöntemlerinden biri olan markalama çerçevesinde Davutoğlu ve Ak Parti yöneticileri Türkiye’yi ‘Akil ülke’ kavramıyla markalamaya çalışmışlardır.

⁵⁷³ “Ortadoğu Elitleri Türk Dış Politikasını Nasıl Algılıyor?”, **Fatih Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü**, http://dis.fatih.edu.tr/store/docs/233599_7Yvv71AS.pdf; “Ortadoğu Elitleri Türk Dış Politikasını Nasıl Algılıyor?”, **Zaman Gazetesi**, 20 Haziran 2013, http://www.zaman.com.tr/dunya_turkiye-bolgenin-en-guclu-devleti-olacak_2102394.html

⁵⁷⁴ İlhan Uzgel, “Türk Dış Politikasında Bölgesel Güç Illüzyonu...”, s.65.

1.2.3. Çok Boyutlu Dış Politika Söylemi

Dışişleri Bakanı Davutoğlu'nun kullandığı terminolojiden hareketle çok kulvarlı/çok boyutlu dış politika söylemi, yürüttüğü dış politikasını açıklamak için kullandığı diğer kavramlardan biridir. Aynı zamanda Ak Parti dönemindeki çok boyutluluk dış politikada yeni alan olarak gösterilen Afrika açılımı olarak değerlendirilse de 1998 yılında Afrika'ya Açılım Eylem Planı⁵⁷⁵, Ak Parti döneminde Afrika'ya açılımın yeni alan olarak gösterilmesinin doğru olmadığını kanıtlamaktadır. Öte yandan Ak Parti döneminde Afrika ile ilişkilerin yoğunlaştığı, yeni temsilciliklerin açıldığı ve ticaretin arttığını da vurgulamak gerekmektedir. Türkiye'nin dış ilişkilerinde çok yönlülüğe Ak Parti döneminde geçildiği ise söylemsel düzeyde bile abartılıdır. Davutoğlu'nun çok boyutluluğa kendisi döneminde geçildiği iddiası özellikle 1960 ve 1978'lerde Türk dış politikasının çok boyutluluğunu yok saymak anlamına gelmektedir. Bu anlamda Davutoğlu'nun ileri sürdüğü gibi Türk dış politikasında çok boyutluluk Uzgel'in vurguladığı gibi yeni bir kavram değildir⁵⁷⁶.

Bununla birlikte Ak Parti dönemindeki çok boyutluluğu, dış politikada gündem konularının çeşitliliği, dış politika alanında yeni sivil aktörler ve YEE, KDK, YTB gibi yeni kurumların kamu diplomasisi-yumuşak güç perspektifinde kurulması alanında görmekteyiz. Diğer bir ifadeyle Ak Parti döneminde çok boyutluluk, Türk dış politikasının toplumsal boyutu alanında gözlemlenmektedir. Ak Parti döneminde Türk dış politikası alanında yeni yumuşak güç mekanizmaları ve araçlarının kullanılmasını çok yönlülük boyutu olarak değerlendirmek mümkündür. Zaten Ak

⁵⁷⁵ Elem E. Tepeciklioğlu, "Afrika Kıtasının Dünya Politikasında Artan Önemi ve Türkiye-Afrika İlişkileri" **Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi**, Cilt 1, Sayı 2, Bahar 2012, S.76

⁵⁷⁶ İlhan Uzgel, "Dış Politikada AKP: Stratejik....", **AKP Kitabı**, s.360.

Parti dönemi dış politikasının en özgün ve başarılı olduğu alanın sivil aktörlerle (TUSKON, TOBB vb.) birlikte diplomasi yürütmesi ve yeni kurulan kamu diplomasisi ve yumuşak güç kurumları olduğu söylenebilir.

Diğer taraftan Ak Parti döneminde çok boyutluluk, Ortadoğu ülkeleriyle özellikle İran ve Suriye ile yoğun ilişkiler geliştirilmesinde gözlemlenmektedir. Öte yandan Müslüman ülkelerle derin ilişkiler geliştirilmesi özellikle Filistin’le yoğun angajman politikası izlenmesi ve bölgede alan açma temelli İsrail eleştirileriyle İsrail ile ilişkilerin bozulması sürecine gidilmesi, hem akademik camiada hem de uluslararası kamuoyunda hükümetin çok boyutlu dış politikası, ‘eksen kayması’ kavramı çerçevesinde eleştirilmiştir. Oysa Türkiye’nin Ak Parti döneminde eksen değiştirdiğini iddia etmek çok güçtür. Türkiye’nin 1 Mart 2003 tezkeresinin reddi ile başlayan eksen kayması eleştirisi doğru olmamakla birlikte hükümete bağımsız dış politika izliyor imajı kazandırdığı da ortadır. Nitekim tezkerenin reddi, uluslararası kamuoyunda Türkiye algısını bağımsız aktör şeklinde değiştirdiği özellikle Rusya ve Ortadoğu’da olumlu karşılandığı söylenebilir⁵⁷⁷. Buna rağmen Ak Parti dış politikasına yönelik ortaya atılan eksen kayması eleştirisi daha ziyade iç politikada hükümete karşı bir eleştiri konusu olmuştur. Dış ilişkiler anlamında Türkiye’nin Ak Parti döneminde yönünü Batı’dan Doğu’ya çevirdiği gibi bir durum olmamıştır. Sadece Ak Parti dönemi dış politikasında Ortadoğu’ya ağırlık verildiği söylenebilir. Zaten hükümetin Ortadoğu’ya ağırlık vermesi, ABD ve Batı’nın da desteklediği ‘model ülke’ politikasının bir ürünüdür. Ayrıca Ak Parti döneminde Ortadoğu politikasına ağırlık verilmesinin ABD’nin Türkiye’ye alan açmasıyla doğru orantılı olduğu ileri sürülmekle birlikte Ak Parti döneminde Türkiye ile ABD ilişkilerinin

⁵⁷⁷ Meliha Benli Altunışık, “Turkey: Arab Perspectives”, Commentary by Mustafa Ellabbad, **Foreign Policy Analysis Series.11, TESEV**, İstanbul, May, 2010, S.8.

belki daha önce hiç olmadığı kadar imzalanan stratejik vizyon belgesinin⁵⁷⁸ gösterdiği gibi eksen kaymasının tersine derinleştiği iddia edilebilir.

1.2.4. Akil Ülke Markalaması

Dışişleri Bakanı Davutoğlu, Ocak 2011 tarihinde düzenlenen 3. Büyükelçiler Konferansında Türkiye'nin yeni rolünün 'akıl ülke' olduğunu ilan etmiştir. Davutoğlu, konferansın açılışında Türkiye'nin küresel olaylarda sözü dinlenen, küresel sorunlara çözüm üreten, olayları önceden gören akil ülke olduğu şeklinde çok iddialı bir konuşma yapmıştır⁵⁷⁹. Bu bağlamda belki de ortaya konması gereken tez, Ak Parti dönemi dış politikasının en önemli sorunu, kabiliyetlerinin ötesinde çok iddialı hedeflerin belirlenerek çıtanın yükseltilmesi ve sonrasında ortaya konan hedeflere ulaşılamamasıdır. Bunun sonucunda metaforlarla süslenen dış politika, kamuoyu ve uluslararası akademi dünyasında başarısız bir dış politika imajına yol açmaktadır. Zira Ak Parti döneminde Türk dış politikasına dair söylem düzeyinde başarılı süslemelere yoğun bir şekilde başvurulmasına rağmen netice alınması noktasında aynı başarının gösterilemediği görülmektedir. Kavramlarla süslenen dış politika söylemi, başlangıçta kamuoyu nezdinde ilgi uyandırmakta ve cezbetmekte ise de hedeflenen sonucun alınmaması durumunda olumsuz imaj ve algıya yol açmaktadır. Komşularla Sıfır Sorun (KSS) politikasında da bu durumun yaşandığı aşikardır.

⁵⁷⁸ Tam adı 'Türkiye-ABD Stratejik Ortaklığın İlerletilmesi için Ortak Vizyon ve Planlı Diyalog Belgesi' için ayrıntılı analiz için bkz. İlhan Uzgel, "ABD ve NATO'yla İlişkiler", içinde Baskın Oran (editör), **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, Cilt III: 2001-2012, İletişim Yayınları, 2013, s. 262-263.

⁵⁷⁹ "Dışişleri Bakanı Sayın Ahmet Davutoğlu'nun 3. Büyükelçiler Konferansı'nın Açılışında Yaptığı Konuşma, 03 Ocak 2011", **T.C. Dışişleri Bakanlığı**, Erişim tarihi: 18.02.2014, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu_nun-3_-buyukelciler-konferansi_nin-acilisinda-yaptigi-konusma_-03-ocak-2011.tr.mfa

Akil ülke söylemi de dış politikadaki süslemelerin başında gelmektedir. Diğer taraftan normatif bir söylem olan akıl ülke kavramı, Davutoğlu'nun Türkiye'ye bakış açısını yansıtmakla birlikte hedefini de ortaya koymaktadır. İdealist bir dış politika anlayışıyla hareket ettiği anlaşılan Davutoğlu'nun yürüttüğü dış politikayı metaforlarla süslemede usta olduğu, ancak uygulama ve sonuç almada kamuoyunu ikna edemediği söylenebilir. Diğer taraftan Türkiye'nin Ak Parti döneminde en başarılı olduğu alanlardan biri de gerçekten Türkiye'nin dış yardımlarının önceki dönemlere kıyasla çok fazla artmasıdır. Ak Parti hükümeti, dış yardımları artırarak küresel sistemde donör ülke statüsü kazanma politikası izlemiştir.

1.2.5. Donör Ülke Markalaması

Ak Parti hükümeti, kamu diplomasisinin markalama yöntemini kullanarak Türkiye'yi dünyada donör ülke olarak markalamaya çalışmaktadır. Dış yardımlar yoluyla donör ülke olma politikası, Ak Parti hükümetinin uluslararası ilişkilerde Türkiye'nin küresel aktör olma yolunda izlediği politikasının bir uzantısıdır. Ak Parti hükümeti yapılan dış yardımlarla küresel sistemde yardım alan ülke imajı yerine yardım eden ülke imajını inşa etme politikası izleyerek küresel sistemdeki statüsünü artırmak istemektedir. Bu şekilde Ak Parti hükümeti donör ülke imajıyla Türkiye'nin bölgesel güç ve küresel aktör pozisyonu elde etme iddiasının temelini inşa etmektedir. Oysa küresel sistemde büyük güç olmak sadece donör ülke olmaktan ibaret olmayıp onun bir yan unsuru/yumuşak güç unsurudur. Büyük güçlerin izlediği bir politika olan dış yardımlara özellikle Soğuk Savaş döneminde rastlamaktayız. Bu dönemde dış yardımlar, etkin bir dış politika enstrümanı olarak kullanılmıştır. 1947 yılında Truman doktrini çerçevesinde uygulanan Marshall yardımlarının bugün hala

etkisinin olmadığını söylemek güçtür. Bu bağlamda Ak Parti hükümeti de dış yardımlar yoluyla küresel sistemde Türkiye'nin artık büyük güçlerden biri olmak isteğini donör ülke imajıyla ortaya koymaktadır. Merkez ülke olma iddiasıyla da örtüşen donör ülke olma politikası, Ak Parti hükümetinin yumuşak güç olma politikasının da bir boyutudur.

Yumuşak güç unsuru olan dış yardımlar, dış politikanın görünmez eli olarak ülkeler ve toplumlar arasında yakınlaşma ve işbirliğinin temelini atma özelliğine sahiptir. Devletler, kamu diplomasisi ve yumuşak güç politikasının bir ürünü olarak dış yardımlarda bulunarak diğer ülkelerin toplumları nazarında olumlu algı üretmektedir. Nitekim dış yardımlarla dış politika ilişkisinde interaktif bir etkileşim olduğu ve bunun sonucunda toplumlar ve devletler arasında karşılıklı yakınlaşmanın gerçekleştiği ve yardım alan ülkenin toplumlarında yardım yapan ülkeye karşı duygusal bir bağın kurulduğu söylenebilir⁵⁸⁰.

Diğer taraftan dış yardımlarla ülkeler, uluslararası ilişkilerde görünürlüklerini artırmaktadır. Dış yardımlar, devletlerin uluslararası örgütlerde öne çıkan donör ülke imajını beslemekte ve farkındalıklarına katkı yapmaktadır. Bu şekilde devletler, küresel sistemde prestij sahibi ülke pozisyonu elde etmeye yönelik dış yardım politikası izlemektedir. Bu anlamda Türkiye, dış yardımları küresel sistemde prestij sahibi ülke olmak için de kullanmaktadır⁵⁸¹. Ak Parti yöneticileri ve Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü de iç ve dış politikada Türkiye'nin uluslararası örgütler tarafından Türkiye'nin 'yükselen donör' ülke olarak nitelendirmesini öne

⁵⁸⁰ Dış yardımlarla dış politika arasındaki ilişkinin ortaya çıkardığı pozitif algı ve kurulan duygusal bağ konusundaki örnekler için bkz. Engin Akçay, **Bir Dış Politika Enstrümanı Olarak Türk Dış Yardımları**, Turgut Özal Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2012, s.161.

⁵⁸¹ Türkiye'nin prestij yardımları için bkz. Engin Akçay, **op. cit.**, s. 75

çıkarak Türkiye'nin prestijinin arttığını kamuoylarına lanse etmektedir⁵⁸². Ayrıca dış yardımların ülkelerin etkinlik ve nüfuzlarını artırma işlevleri de bulunmaktadır⁵⁸³. Bu bağlamda Türkiye, Soğuk Savaş sonrası Sovyetler'in dağılmasından sonra Balkanlar, Kafkasya ve Orta Asya'da oluşan güç boşluğunu doldurmak için bu bölgelerde yeni kurulan devletlere TİKA aracılığıyla dış yardım politikası izleyerek etkinlik ve nüfuzunu artırmaya çalışmıştır⁵⁸⁴.

Ak Parti hükümeti de ekonomide gösterdiği başarı sayesinde 2000'lerde dış yardımlarını son on yılda 30 kat artırarak insani diplomasi alanında örnek gösterilen ülkelere biri olmuştur. Küresel İnsani Yardım Raporuna göre de Türkiye, dış yardım yapan ülkeler arasında birinci sıraya yükselmiştir⁵⁸⁵. İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD) ülkeleri içinde de yardım artış hızında Türkiye birinci olmuştur. Nitekim BM Dünya Gıda Programı, Türkiye'yi yükselen donör (emerging donor) ülke olarak ilan etmiştir⁵⁸⁶. Türkiye'nin Ak Parti hükümeti döneminde uluslararası toplumda yükselen güç⁵⁸⁷ (emerging power) imajıyla da örtüşen yükselen donör ülke nitelendirilmesinin Türkiye'nin uluslararası prestijine büyük katkı yaptığı söylenebilir. Dış politikanın yumuşak güç boyutu olan 2004-2012

⁵⁸² "Acil insani yardımlar sıralamasında dünyada 4. sıraya çıkan Türkiye, 100'den fazla ülkeye yardım eli uzatıyor", **T. C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü**, <http://www.kdk.gov.tr/sayilarla/turkiyenin-dis-yarimlari/35>

⁵⁸³ Örnekler için bkz. Engin Akçay, **op. cit.**, s. 75.

⁵⁸⁴ **Ibid**, s. 77.

⁵⁸⁵ **Global Humanitarian Assistance Report 2013**, Erişim tarihi: 19.02.2014, <http://www.globalhumanitarianassistance.org/wp-content/uploads/2013/07/GHA-Report-20131.pdf>

⁵⁸⁶ "Turkey becomes major donor for food crises in West Africa", **UN World Food Programme**, 8 Nisan 2005, Erişim tarihi: 19.02.2014, <http://www.wfp.org/news/news-release/turkey-becomes-major-donor-food-crises-west-africa>; "Türkiye'nin İnsani Yardımları", **T. C. Dışişleri Bakanlığı**, Erişim tarihi: 19.02.2014, http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin_inساني_yarimlari.tr.mfa

⁵⁸⁷ Uluslararası konferanslarda ve akademik yayınlarda da Türkiye, Ak Parti döneminde sıklıkla 'yükselen güç' kavramı altında sunulmaya başlanmıştır. Bu anlamda Ak Parti hükümetinin Türkiye'yi yükselen güç imajı şeklinde markalamada başarılı olduğu söylenebilir.

yılları arasında 7 milyar doların⁵⁸⁸ üzerine çıkan dış yardımlar ve bunlarla elde edilen prestijin Ak Parti hükümetinin en başarılı alan olduğu söylenebilir. Türkiye, dış yardımlarını Kızılay ve TİKA kurumları üzerinden yapmaktadır. Bu nedenle, dış yardımlar konusu Ak Parti hükümetinin dış politikanın yumuşak güç kurumu olarak yeniden yapılandığı TİKA bölümünde ayrıntılı değinileceği için burada donör ülke markalaması bağlamında ele alınmıştır. Ak Parti hükümetinin kamu diplomasisi bağlamında Türkiye'nin uluslararası imajını markalama ve imaj yöntemlerini kullanarak küresel sistem ve dış politikada etkinliğini artırmaya yönelik diğer bir politikası da model ülke retoriğidir.

1.2.6. Model Ülke ve Ak Parti Hikâyesi

Kamu diplomasisi bir yönüyle ülkelerin hikâyesinin dünyaya anlatılması ve bu şekilde ülkenin dünyadaki imajı, imgesi ve çekiciliğinin artırılmasıdır. Bu çerçevede Ak Parti döneminde model ülke söylemi ve rolü bir yandan genelde Türkiye'yi özelde Ak Parti'yi markalama stratejisi bir yandan da dış politikada model ülke rolü ile kamu diplomasisi ve yumuşak gücün amacı olan diğer ülkelerin sizi rol model almasını sağlamaya yönelik politikanın eseridir. Model ülke retoriği temelde Ak Parti'nin hikâyesine dayanmaktadır. Ak Parti hikâyesi de önce kendini sonra Türkiye'deki siyasal İslam'ı, sonra da Türkiye'yi ve dış politikasını dönüştürmesi olarak ifade edilebilir.

Refah Partisinin kapatılması sonrası onun devamı olarak kurulan Fazilet Partisinden ayrılarak kurulan Ak Parti, 15 aylık bir parti olarak ilk girdiği 3 Kasım

⁵⁸⁸ “Acil insani yardımlar sıralamasında dünyada 4. sıraya çıkan Türkiye, 100’den fazla ülkeye yardım eli uzatıyor”, Erişim tarihi: 19.02.2014, T. C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, <http://www.kdk.gov.tr/sayilarla/turkiyenin-dis-yardimlari/35>

2002 tarihindeki genel seçimde % 34 oy alıp hükümeti tek başına kurarak Türkiye’de tek parti iktidarını ve başarı hikayesini başlatmıştır. Daha sonra 2004 yılındaki yerel seçimlerde % 41, 2007 yılındaki genel seçimlerde % 46 ve son olarak 2011 genel seçimlerinde neredeyse % 50 oy alan Ak Parti, cumhuriyet tarihinde ilk defa girmiş olduğu üç genel seçimde üst üste oylarını artırarak birinci parti olmasıyla devam eden başarı hikayesi iç ve dış kamuoyunun yani dünyanın ilginı çekmiştir. Bu anlamda kamu diplomasisinin ülkenin hikâyesini anlatmada Ak Parti hükümeti seçim başarısı itibariyle bile avantajlı bir konum elde etmiştir. Bununla birlikte Ak Parti ve hükümetinin esas başarısı genel itibariyle 2011 tarihine kadar on yıllık süre zarfında dönüşüm hikâyesidir.

Ak Parti’nin dönüşüm hikâyesi önce kendini dönüştürmesi sürecidir. Özal iktidarı pragmatizmi ve iş bitiriciliğini devralan Ak Parti, Türkiye siyasi tarihinde uzun bir aradan sonra koalisyon hükümetleri dönemini bitirip tek parti iktidarı dönemini başlatmıştır. Bu bağlamda da kökenleri parti olarak Milli Nizam, Milli Selamet, Refah ve Fazilet Partileri ve Özal’ın ANAP’ına dayanmasına rağmen tek parti iktidarı ve darbe retoriğine uygun biçimde Ak Parti kökenlerini Adnan Menderes ve Demokrat Parti’sine dayandırmayı tercih etmiştir. Ak Parti’nin kendi kimliği ve kökenini inşa etmede Menderes ve Demokrat Parti’yi göstermesi, iktidarını ağırlıklı olarak darbeler üzerinden yeniden kurma amacına da uygun düşmekle birlikte esasen bir meşruiyet kaynağı olarak değerlendirmek de mümkündür. Zira dönüşümün bir aktörü olan Ak Parti hükümeti, Türkiye’nin 1980’lerde Özal dönemindeki dönüşümünün bir uzantısı olduğu söylenebilir⁵⁸⁹. Ak

⁵⁸⁹ Özal iktidarı döneminde neoliberal küreselleşmeye eklemlenme süreci, Ak parti döneminde derinleştirilerek tamamlanmıştır. Bkz. İlhan Uzgel, “AKP: Neoliberal Dönüşümün Yeni Aktörü”, **AKP Kitabı**, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2009, s.25.

Parti'nin Menderes'in Demokrat Parti'yi dayandığı köken olarak lanse etmesinde 28 Şubat 1997 tarihindeki postmodern darbe ve içinden çıktığı Refah Partisinin akıbetinden çıkardığı dersin etkili olduğu söylenebilir. Diğer taraftan Ak Parti hükümetinin yenilikçi ve reformist doğası da Refah ve Fazilet Partileri döneminde Erdoğan-Gül-Arınç troykasının yenilikçi ve reformist olarak öne çıkmaları ve nihayetinde Ak Parti olarak yeni bir parti kurmalarına dayanmaktadır.

Ak Parti'nin başarı hikâyesi içerde Milli Görüş⁵⁹⁰ (Milli Nizam, Milli Selamet, Refah ve Fazilet Partileri), merkez sağ partileri⁵⁹¹ (Anavatan Partisi, Adalet/Doğruiyol Partileri) ve liberal kökenli isimleri ve tabanlarını ihtiva etmesi ve ülkedeki başta Gülen cemaati olmak üzere bütün cemaatlerin desteğini alması olarak gösterilebilir. Dışarda ise Batı'nın özellikle de güçlü bir ABD'nin desteğini alması Ak Parti'nin başarı hikâyesine eklenebilir. 2011 yılına kadar ülkenin farklı kesimlerinin desteğini alarak sadece siyasal anlamda değil, sosyolojik olarak da koalisyon partisi olan Ak Parti, farklı fraksiyonların temsilcisi olmayı başarmıştır. Böylece Ak Parti, İslamcı bir hareketten (Milli Görüş) gelmesine rağmen merkez-düzen partisi kimliğini inşa etmiştir⁵⁹². Ayrıca Ak Parti'nin başarı hikâyesinin ikinci boyutu, dayandığı İslamcı kimlik itibariyle Türkiye'deki siyasal İslam'ı dönüştürmesidir.

⁵⁹⁰ Milli Görüş Hareketi, Milli Nizam Partisi lideri Erbakan'a dayanmaktadır. 1970'lerden 2001 Ak Parti'nin kuruluşuna kadar Türk siyasetinin ayrılmaz bir parçası olagelmıştır. Dini olarak Milli Görüş hareketi, Nakşibendi tarikatının Gümüşhanevi koluna ve onun lideri Mehmet Zahid Kotku'ya dayanmaktadır. Yurtdışında Almanya ağırlıklı olarak örgütlenen tarikat, Türk siyasetini besleyen kanallardan biri olmuştur.

⁵⁹¹ Ak Parti'nin merkez sağ partilerinin tabanlarının desteğini almasında 1990'ların sonlarından 2000'lerin başlarına merkez sağın krize girmesi etkili olmuştur. Zaten Ak Parti de kendini merkez sağ parti olarak tanımlamıştır. Ak Parti'nin muhafazakar demokrat tanımlaması da merkez sağ kimliğiyle örtüşmektedir. Çünkü merkez sağ partiler muhafazakar kimliğe sahiptirler.

⁵⁹² İlhan Uzel, "Dış Politikada AKP...", s.357.

Ak Parti'nin siyaset bilimi terminolojileri ve literatüründe olmayan⁵⁹³ sonuna demokrat kelimesini ekleyerek 'muhafazakâr demokrat' şeklindeki kimlik inşasının ideolojik temelleri, Türkiye'deki siyasal İslam'ın ılımlı ve liberal dönüşümüdür. Bu dönüşüm tarihsel olarak uygulamada 1980'lerdeki Türk-İslam sentezine dayandırılabilir. Ak Parti'nin dönüştürücü rolü kendisinin İslam anlayışı üzerinden Türkiye'deki siyasal İslam'ı ekonomide liberal, toplumsal yaşamda ürettiği muhafazakâr demokrat kavramı⁵⁹⁴ yaklaşımıyla gerçekleştirmektedir. Ak Parti, siyasal İslam'ı önce Milli Görüş geleneğini dönüştürerek başlatmıştır. Parti kurucusu olarak Erdoğan'ın 'Milli görüş gömleğini çıkardık' şeklindeki ifadesi⁵⁹⁵ dönüşümün yönünün ilanıdır. Diğer bir ifadeyle Ak Parti, Milli Görüş, İslamcı, ılımlı İslamcı kimliklerini reddederek muhafazakâr demokrat kimliği çerçevesinde Türkiye'deki siyasal İslam'ı liberal ve muhafazakar demokrasi yönünde dönüştürmüştür. Bu dönüşümde Ak Parti'nin dayandığı yeni İslamcı orta sınıf, Anadolu Kaplanları, MUSİAD ve Gülen Cemaati, TUSKON gibi yeni elit ve sınıflar da kritik rol oynamışlardır hatta Ak Parti'nin İstanbul sermayesine alternatif olarak bu sınıflar üzerinden yükseldiği de söylenebilir. Ak Partinin ekonomik gücünü temsil eden bu sınıf içerde hükümeti destekleyici hareket ederken dış politikada ise alan açıcı rol oynamıştır. Örneğin Türkiye'nin Afrika açılımında TUSKON'un alan açıcı rolleriyle Dışişleri Bakanlığı, Afrika açılımında bir nevi TUSKON'u arkadan takip etmiştir⁵⁹⁶ denilebilir.

⁵⁹³ İlhan Uzgel, "AKP: Neoliberal Dönüşümün...", s.22.

⁵⁹⁴ Muhafazakar demokrasi ve Ak Parti kimlik inşası için bkz. Yalçın Akdoğan, **Ak Parti ve Muhafazakar Demokrasi**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2004.

⁵⁹⁵ "AKP'nin Yeni Zarfı", **Radikal**, 26 aralık 2003.

⁵⁹⁶ Kemal Kirişçi, Turkey's "Demonstrative Effect" and the Transformation of the Middle East, **Insight Turkey**, Vol. 13, No. 2, 2011, pp. 33-55, s.42.

Ak Parti'nin üçüncü dönüştürücü rolü ise devletin Soğuk Savaş dönemindeki milli güvenlik devletinden (kemalist devletçi modelden⁵⁹⁷) neoliberal devlete dönüştürülmesi alanında gerçekleşmiştir. Ordunun siyasetteki merkezi konumunu dönüştüren Ak Parti bu şekilde bir anlamda on yıl gecikmeli olarak Türkiye'de Soğuk Savaş da bitirmiştir. Ak Parti'nin milli güvenlik devletinin tasfiyesini ordunun siyasetteki yerini dönüştürmesiyle AB reformları gibi yasal düzenlemelerin yanında esasen Ergenekon, Balyoz gibi davalar üzerinden olmuştur. Bu süreçte Ak Parti bir yandan iktidarını her gün yeniden üretirken öte yandan orduyu siyaset alanından uzaklaştırmıştır. Bunda ABD'nin Türkiye ile ilişkilerini eskiden olduğu gibi asker üzerinden kurmak yerine sivil iktidar üzerinden kurmayı tercih etmesi etkili olmuştur. İslamcı bir parti olarak AB reformlarını geçmiş hükümetlere nazaran görünürde büyük bir istekle uygulaması dünya kamuoyunda Ak Parti'ye olan ilgiyi artırmıştır. Ancak Ak Parti'nin AB reformlarını uygulayarak siyasetin askerden arındırılması ve sivilleştirilmesini (de-militarizasyon) sağlaması bağlamında bu reformların araçsallaştırıldığı söylenebilir. Zira Ak Parti, orduyu siyasetten uzaklaştırdıktan sonra AB reform sürecini yavaşlatmıştır. Genel olarak ise Ak Parti'nin reform retoriği 2011 yılına kadar sürebilmiştir. Bundan sonra Ak Parti'nin dışarda yumuşak güçten sert güç politikasına yönelirken içerde de benzer şekilde davranmaya ve böylece ilgi uyandıran cezbeden Ak Parti imgesinin 2011 yılından özellikle Arap Bahar'ından itibaren kaybettiği söylenebilir.

Ak Parti'nin dördüncü dönüştürücü rolü ise dış politika alanında olmuştur. Ak Parti modeli dış politikada model ülke söylemi olarak Türkiye modeli olarak Arap

⁵⁹⁷ İlhan Uzgel, AKP: Neoliberal..., s.24.

Ortadoğu'suna sunulmuştur⁵⁹⁸. Aslında tarihsel olarak Türkiye'nin model ülke olarak sunulması yeni değildir. 1990'larda Sovyetler dağıldığında oluşan güç boşluğunu doldurmak için Türkiye, Batı tarafından Balkanlar, Kafkasya ve Orta Asya'ya model ülke olarak teşvik edilmiştir⁵⁹⁹. Batı, Türkiye'nin bölgede model ülke rolü oynamasını istemesiyle birlikte dönemin iktidarları büyük bir heyecanla bu dönemde ortaya atılan 'Adriyatik'ten Çin seddine' ve '21. yüzyıl Türk yüzyılı' gibi şaşalı söylemlerle bölgeye yönelik yoğun diplomasi izlemişlerdir. Benzer şekilde 2000'lerde de Ak Parti hükümetinin ılımlı İslamcı hükümet modeli ile Ortadoğu'da model ülke rolü oynaması teşvik edilmiştir. ABD Savunma Bakan Yardımcısı Douglas Feith'in 2005 yılındaki ziyaretinde "Türkiye'nin bölgesel liderlik rolü oynamasını teşvik ediyoruz" demeci, 1990'lardaki abartılı söylemlerle benzeşmektedir. Ayrıca Batı tarafından Ak Parti hükümetinin Arap Ortadoğu'sunda model ülke rolünü destekleyici bir çok demeç verilmiştir. Özellikle Bush yönetimi, Ak Parti hükümetinin Ortadoğu'da model ülke rolünü sürekli desteklemiştir. En son Nisan 2010 tarihinde ABD Başkanı Obama'nın Türkiye ziyaretinde iki ülke ilişkilerini eskiden 'stratejik ortaklık' olarak tanımlamaktan vazgeçerek 'model ortaklık' olarak tanımlamaya geçmesi, ABD yönetiminin en üst düzeyden Ak Parti hükümetinin Ortadoğu'daki rolünü desteklediğini göstermiştir. Meliha Benli Altunışık da ABD'nin İslam dünyasının demokratikleştirilmesi projesinde Türkiye'yi model ülke olarak desteklediğini ileri sürmüştür⁶⁰⁰. ABD'nin Ak Parti hükümetinin Ortadoğu'da model ülke rolünü desteklemesinde Uzel'in öne çıkardığı gibi 2000'li

⁵⁹⁸ CIA Türkiye masası eski şefi Graham Fuller, ABD'de Türkiye'yi Ortadoğu'da model ülke olarak destekleyenlerin başında gelmektedir. Graham Fuller, "Turkey: A True Model for the Muslim Future, Newsweek, 3 Kasım 2004, Ibid., **Yükselen Bölgesel Aktör: Yeni Türkiye Cumhuriyeti**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2008, s.29.

⁵⁹⁹ Mustafa Aydın, "Türkiye'nin Orta Asya-Kafkaslar Politikası", Mustafa Aydın (der.), **Küresel Politikada Orta Asya (Avrasya Üçlemesi I)**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, Mayıs 2005, s.102.

⁶⁰⁰ Meliha Benli Altunışık, "The Turkish Model and Democratization in the Middle East", **Arab Studies Quarterly**, Vol. 27, No. 1/2 (Winter/Spring 2005), pp. 45-63, s.45.

yıllarda Bush yönetimi döneminde uygulanmaya başlanan ‘Müslüman toplumların denetimli dönüştürülmesi stratejisi’ (forward strategy of freedom) ve Türkiye’de yanlış çevrilen ‘Büyük Ortadoğu Projesi’ne (Türkiye’de özellikle ulusalcı kesimlerin BOP olarak tanımladığı Büyük Ortadoğu Girişimi⁶⁰¹) dayanmaktadır⁶⁰². Zaten Başbakan Erdoğan da girişimin eş başkanı olduğunu konuşmalarında dile getirmiş ve bunu 2011 yılı Meclis bütçe görüşmelerinde Dışişleri Bakanı Davutoğlu, Türkiye’nin ‘Demokrasi Destek Eş Başkanlığı’ anlamında İtalya ve Yemen’le üstlendiği şeklinde düzeltmiştir. Burada kamu diplomasisi açısından en dikkat çekici nokta ise Ak parti hükümetinin imaj ve retorik sanatını çok iyi kullanarak Ortadoğu’da ABD’den bağımsız hareket ettiği imaj ve algısını verebilmeyi başarabilmiş olmasıdır⁶⁰³.

ABD’nin Ak Parti hükümetini Ortadoğu’da model ülke olarak desteklemesinde⁶⁰⁴ partinin kimliği, Türkiye’yi İslam’la uzlaştırması ve Türkiye’deki dönüşümleri etkili olmuştur⁶⁰⁵. Ak Parti’nin ılımlı İslamcı kimliği ve hükümet modeli, içerdeki reformlar yoluyla neoliberal dönüşümle Türkiye’yi küreselleşmeye eklemlemesi, AB üyeliğini hedefleyen ve sadık bir NATO ülkesi, ABD ve İsrail⁶⁰⁶ ile yakın ilişki içinde olmasıyla Arap Ortadoğu’sunda Türkiye’ye model ülke olarak

⁶⁰¹ Uzgel, Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Girişiminin radikal İslam’ın ılımlılaştırılması ve Türkiye’nin Ak Parti modelinde pilot uygulamasının yapılarak Ortadoğu’ya model ülke rolü ile sunulduğunu ileri sürmüştür. İlhan Uzgel, “Dış Politikada AKP...”, s.368.

⁶⁰² Uzgel, Büyük Ortadoğu girişimi ile yeni sınırların çizilmesi değil, toplumsal dönüşümün hedeflendiğini ileri sürmüştür. Zaten Arap Baharı sürecini de toplumsal dönüşüm perspektifinden okunduğunda bu girişimin esas hedefinin toplumsal dönüşüm olduğu anlaşılmaktadır. İlhan Uzgel, “AKP: Neoliberal...”, s.31-33.

⁶⁰³ Zaten 1 Mart 2003 tezkeresi olayında Ak Parti hükümeti, ABD’den bağımsız politika izlediği algısını Ortadoğu’da vermiştir. Bu olay, Türkiye imgesini uluslararası kamuoyunda olumlu yönde etkilemiştir.

⁶⁰⁴ Tarık Oğuzlu, “Soft power in Turkish foreign policy”, **Australian Journal of International Affairs**, Vol. 61, No. 1, pp. 81-97, March 2007, s.91.

⁶⁰⁵ ABD’nin Ak Parti hükümetini desteklemesinde temelde Müslüman ülkelerde fanatik olmayan İslamcılarının iktidarda ılımlılaştırılması politikası etkili olmuştur. Ancak ‘Arap Bahar’ından sonra Mısır’da Mursi hükümetinin darbeyle indirilmesi ile ABD’nin ılımlı İslam politikasını terkettiği ve bu bağlamda Ak Parti hükümetine olan desteğini çektiği düşünülebilir.

⁶⁰⁶ Ak Parti hükümetinin başlangıçta Ortadoğu politikasında olumlu bir imaj ve algı yaratmak ve bu şekilde alan açmak için İsrail’i eleştirme politikası izlediği, ancak daha başta ABD ve İsrail’i rahatsız edecek şekilde aşırıya kaçtığı söylenebilir.

açılım sağlamaktaydı⁶⁰⁷. Davutoğlu'nun bölgeye yönelik yumuşak güç odaklı dış politika yaklaşımı ve yürüttüğü proaktif diplomasisi ile yoğun angajmanı da Ortadoğu'da Türkiye imgesini 'Arap Bahar'ına ve Suriye ile ilişkilerinin bozulmasına kadar olumlu şekilde etkilemiştir⁶⁰⁸. Türkiye'nin Ortadoğu'da model ülke söylemi, ağırlıklı olarak Türkiye'nin Ortadoğu'daki yumuşak gücü olarak tanımlanmıştır⁶⁰⁹. Başka bir ifadeyle model ülke söylemi yerine bölge yönetimleri ve entelektüellerinin model ülke söylemini olumsuz karşılayacağı düşünüldüğü için çoğunlukla yumuşak güç söylemi tercih edilmiştir. Bu anlamda Türkiye'nin Ortadoğu'daki yumuşak gücü ile ima edilenin model ülke olması, Ak Parti hükümetinin Ortadoğu politikasında yumuşak güç kavramını araçsallaştırdığı ve model ülke politikasına meşruiyet sağlamaya çalıştığını göstermektedir. Bununla birlikte Ak Parti hükümeti döneminde dış politikada yumuşak güç hem söylem düzeyinde hem de uygulamada sürekli gündemde tutulmuştur. Bu bağlamda Türk dış politikasında yumuşak güç olgusunu kamu diplomasisi çerçevesinde analiz etmek yerinde olacaktır.

2. TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA YUMUŞAK GÜÇ

Akademisyenlerde Ak Parti dönemi Türk dış politikasını yumuşak güç, TDP'nin Avrupalılaşması ve demokratikleşmesi gibi kavramlarla analiz etme eğilimi söz konusu olmuştur⁶¹⁰. Akademik yayınlarda da yumuşak perspektifiyle yayınlanan

⁶⁰⁷ Nuri Yeşilyurt, Atay Akdevelioğlu, "AKP Döneminde Türkiye'nin Ortadoğu Politikası", İlhan Uzgöl, Bülent Duru (der.), **AKP Kitabı**..., s.408.

⁶⁰⁸ **Ibid.**, s.407.

⁶⁰⁹ Meliha Benli Altunışık, "The Possibilities and Limits of Turkey's Soft Power in the Middle East", **Insight Turkey**, Volume: 10, Number: 2, 2008, ss. 41-54.

⁶¹⁰ Tarık Oğuzlu, "Turkey and Europeanization of Foreign Policy?", **Political Science Quarterly**, Volume 125, Issue 4, ss. 657-683, Winter 2010; Yaprak Gürsoy, "Democratization and Foreign Policy

makaleler artmaya başlamıştır. Özellikle Ankara merkezli düşünce kuruluşu olan SETA'nın 2008 yılında çıkardığı **Insight Turkey** dergisi Türk dış politikasında yumuşak güç başlığıyla yayınlanmıştır⁶¹¹. Bunda Dışişleri Bakanı Davutoğlu başta olmak üzere Ak Parti yöneticilerinin dış politikayı ağırlıklı olarak güvenlik odaklı dış politika anlayışından uzak kazan-kazan stratejisiyle yumuşak güç odaklı anlayışla yürüttükleri iddiaları ve söylemleri etkili olmuştur. Davutoğlu, Harvard Üniversitesi'nde verdiği konferansta önceki hükümetlerin Türkiye'nin etrafının düşmanlarla çevrili olduğu anlayışıyla hareket ederek Türkiye'yi komşularına yabancılaştırmakla suçlayıp kendilerinin ise Türkiye'nin İslam ve Osmanlı geçmişi ile barıştırarak komşularıyla sıfır sorun yaklaşımıyla yoğun ilişkiler geliştirme anlayışıyla hareket ettiklerini ileri sürmüştür⁶¹². Gerçekten de Ak Parti'nin iç politikadaki dönüşümleri, Ortadoğu ve sorunlarına yaklaşımı özellikle de İsrail'i sert eleştiren tavrı Müslüman toplumlarında Türkiye algısını olumlu şekilde etkilemiştir. Bu bağlamda Türkiye'nin Ortadoğu'da yumuşak güç algısının yükselişinde etkili olan çeşitli faktörleri ve yumuşak söyleminin retoriğini analiz etmek gerekmektedir.

2.1. Yumuşak Güç söylemi ve Algısı

Türkiye'nin Ortadoğu'da yumuşak güç olarak anılmasında, yumuşak güç imajı ile yükselmesinde ve uygulayacağı politikalarda alan açan çeşitli faktörler söz

Reforms in Turkey: Europeanization of Turkish Politics?," **International Journal of Legal Information**, Vol. 38: Iss. 2, Article 14, 2010; Mesut Özcan, "The Europeanization of Turkish Foreign Policy", içinde Mesut Özcan, **Harmonizing Foreign Policy: Turkey, the EU and the Middle East**, Ashgate, England, 2008; Meltem Müftüler Baç, Yaprak Gürsoy, "Is There a Europeanization of Turkish Foreign Policy? An Addendum to the Literature on EU Candidates", **Turkish Studies**, Vol. 11, Issue 3, 2010, ss.405-427; Fuat Canan, **The Impact of Europeanization on Turkish Foreign Policy: An Analysis of Period Since 1999**, VDM Verlag, Germany, 2009.

⁶¹¹ "Turkey's Rising Soft Power", **Insight Turkey**, Vol. 10, No.2, 2008.

⁶¹² "Davutoğlu, Harvard Üniversitesi'nde konferans verdi", **Zaman Gazetesi**, 29 Eylül 2010, Erişim tarihi:22.02.2014,http://www.zaman.com.tr/dunya_davutoglu-harvard-universitesinde-konferans-verdi_1033525.html

konusudur. Bunların başında Türkiye'nin ABD'nin Irak'ı işgali için 'Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yabancı ülkelere gönderilmesi ve yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunması için Hükümet'e yetki verilmesine ilişkin 1 Mart 2003 tezkeresinin mecliste reddedilmesi olayı, Türkiye'nin genelde tüm dünyada özelde Ortadoğu'da imajını olumlu yönde etkilemiştir. Arap toplumlarında Türkiye lehine bir hava oluşturmuş ve Türkiye'nin Ortadoğu'daki yumuşak güç politikaları olan arabuluculuk gibi girişimlerde bulunmasına katkı sağlamıştır. Çünkü Ortadoğu'da ABD'nin müttefiki olarak bilinen Türkiye'nin ABD'nin ısrarla istediği tezkereyi reddetmesi, Türkiye için bağımsız aktör algısı yaratmıştır⁶¹³. 1 Ocak 2005 yılında İslam Konferansı Örgütü'ne Türkiye'den Ekmeleddin İhsanoğlu'nun seçilmesi ise Türkiye'nin yumuşak gücüne katkı yaptığı gibi aynı zamanda bölgede uygulanacak politikalarda kolaylaştırıcılık da sağladığı söylenebilir. Ayrıca Ekim 2005 yılında AB'nin Türkiye'nin üyelik müzakerelerini başlatması da Türkiye'nin Müslüman bir ülke olarak Batı'yla yakın bağlantıları Ortadoğu'daki imgesini olumlu etkilemiştir⁶¹⁴.

Ayrıca 30 Ocak 2009 tarihinde dünya kamuoyunda büyük yankı uyandıran Başbakan Erdoğan'ın Davos Dünya Ekonomi Forumu'nda İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres'i ağır bir şekilde eleştirmesi hatta suçlaması Müslüman toplumlarında Türkiye'ye ve Başbakan Erdoğan'a karşı olumlu bir algının yükselmesinde tarihi bir olay olmuştur⁶¹⁵. Yine 31 Mayıs 2010 tarihinde Mavi Marmara olayı ve Türkiye'nin üst perdeden İsrail politikalarını sert biçimde eleştirilerinin Müslüman toplumlarda olumlu Türkiye imajının yükselişine katkı sağladığı söylenebilir. Zira Başbakan

⁶¹³ Meliha Benli Altunışık, "Turkey: Arab Perspectives...", s.8.

⁶¹⁴ Tarık Oğuzlu, "Soft Power...", s.89.

⁶¹⁵ Veysel Ayhan, "Türkiye'nin Gazze Politikasının Basra Körfezi Ülkeleri Üzerindeki Sonuçları: Saha Araştırmasına Dayalı Bir Analiz", **ORSAM Ortadoğu Analiz**, Cilt 1, Sayı 3, Mart 2009, s.53, Karol Kujawa, "Turkey and Democratization in the Arab World: Between an Inspiration and a Model", **The Polish Institute of International Relations, Policy Paper**, No.12, August 2011, s. 2.

Erdoğan'ın posterleri ve Türkiye bayraklarının Arap sokaklarında dolaştırılması⁶¹⁶ Türkiye'nin Müslüman Ortadoğu'da yükselen popülerliğini açıkça göstermiştir. Hatta Türkiye Başbakanı Erdoğan'ın Ortadoğu İslam ülkelerinde *seçime girse kazanır* yorumları yapılmaya başlanmıştır⁶¹⁷. Bununla birlikte Müslüman toplumlarında Türkiye algısının olumlu yükselişine karşı Ortadoğu ülkeleri yöneticilerinin bundan olumlu etkilendiği söylenemez. Türkiye'nin Ortadoğu'da olumlu algısının ve yumuşak güç imajının yükselişini sağlayan benzeri etkenler çoğaltılabilir. Son tahlilde yapılan kamuoyu araştırmaları da Türkiye'nin bölgedeki popülerliğinin arttığını ispatlamaktadır. Örneğin İstanbul merkezli bir düşünce kuruluşu olan TESEV'in 2009-2010 yıllarında Türkiye'nin Arap ülkelerindeki algısına yönelik yapılan kamuoyu araştırmalarında %80 oranında Türkiye'ye karşı sempati ve olumlu algı sonucu ortaya çıkmıştır⁶¹⁸.

Türkiye'nin yükselen yumuşak güç imajı yukarıdaki olayların yanında başta Davutoğlu'nun da belirttiği gibi Müslüman bir demokrasi kimliğine dayanmaktadır⁶¹⁹. Çoğunluğunun Müslüman olduğu bir ülkede seküler rejimi ve Batılı yaşam tarzı ile Türkiye'nin Müslüman Ortadoğu ülkelerinde çekici geldiği söylenebilir. Türk dizilerinin⁶²⁰ Ortadoğu'da büyük ilgiyle izlenmesi ve dizilere yansıyan seküler yaşam tarzının Müslüman toplumlarında ilgi uyandırması⁶²¹ Ortadoğu Müslüman toplumlarında Türkiye'nin görünürlük ve farkındalığını da

⁶¹⁶ "Ortadoğu'nun Yeni Kahramanı", **Gazetevatan**, 2 Şubat 2009, Erişim tarihi: 22.02.2014, http://haber.gazetevatan.com/Ortadogunun_yeni_kahramani_/221380/30/dunya

⁶¹⁷ "Erdoğan Ortadoğu'da seçime girse kazanır", **NTVMSNBC**, 5 Şubat 2009, <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/474456.asp>

⁶¹⁸ Meliha Benli Altunışık, "Türkiye'nin Ortadoğu'daki 'Yumuşak Gücü' ve Önündeki Engeller", **TESEV Dış Politika Programı**, Temmuz 2011.

⁶¹⁹ Ahmet Davutoğlu, "Turkey's Foreign Policy Vision...", s.80.

⁶²⁰ Hangi ülkelere hangi Türk dizilerinin ihrac edildiğine dair bkz. BYEGM, **Bir Bakışta Türk Medyası**, T.C. Basın-Yayın ve enformasyon Genel Müdürlüğü (BYEGM), 2013, s.26, Erişim tarihi: 05.01.2014, http://www.byegm.gov.tr/uploads/docs/Bir_Bakista_Turk_Medyasi_TR.pdf

⁶²¹ A. Çağlar Deniz, "Gümüş Dizisinin Arap Kamuoyuna Etkileri: Bir Sosyal Medya İncelemesi", **Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 3/1, ss.50-67, 2010, s. 52.

artırmaktadır. Diğer bir ifadeyle Türkiye’ye olan ilginin artması bölgede Türkiye’nin yumuşak gücünün artması demektir. Müslüman Arap toplumları nezdinde Türkiye popülerliğinin artmasının yanında dış politikada arabuluculuk girişimleri ve aktif diplomasi izlenerek bölgeyle yoğun angajman politikası, Türkiye’nin Ortadoğu’da yumuşak güç imajını güçlendirmiştir⁶²². Ancak Türkiye’nin yumuşak güç olduğunu söylemek güçtür. Çünkü çekiciliğe, olumlu imaj ve algılara dayanan yumuşak güç geçicidir. Nitekim 2003-2011 yılları arasında Türkiye’nin Ortadoğu’daki olumlu algısı ve yükselen yumuşak güç imajının Suriye ile ilişkilerin çatışma noktasına gelmesi ve Arap Baharı ile olumsuz yönde değiştiği söylenebilir. Bununla birlikte söylem, imaj ve algı dışında da Ak Parti, Türkiye’ye yumuşak güç rolü biçmiş ve dış politikada yumuşak güç stratejileri uygulamıştır. Bu çerçevede dış yardım politikası, düzen kurucu, arabuluculuk/kolaylaştırıcılık rolü, ritmik ve proaktif diplomasi ile yoğun angajman politikası, KSS ve vize politikası, normalleşme açılımları ve medeniyet düzeyinde küresel barış girişimleri (Medeniyetler İttifakı Girişimi-MİG gibi) Türkiye’nin yumuşak güç politikaları olarak değerlendirilebilir.

2.2. Yumuşak Güç Politikaları

Türkiye’nin Ak Parti döneminde uyguladığı yumuşak güç stratejisinin ilk kısmı olan politika boyutu, ritmik diplomasi, vize politikası, KSS politikası, Ermenistan’la normalleşme açılımı ve son olarak MİG girişimi burada analiz edilecektir. İkinci kısmı ise kamu diplomasisi ve yumuşak güç aktörleri olan kurumsal boyutu bölümün ikinci kısmında ele alınacaktır.

⁶²² Altunışık, Türkiye’nin İsrail-Suriye, İsrail-Filistin ve Lübnan çatışmalarında oynadığı arabuluculuk rolünün Türkiye’nin yumuşak gücünü artırdığını ileri sürmüştür. Meliha Benli Altunışık “The Possibilities and Limits..., s.41-43.

2.2.1. Ritmik Diplomasi

Türkiye'nin yumuşak güç politikalarının başında Davutoğlu'nun dış politika ilkelerinden ritmik diplomasi gelmektedir. Davutoğlu, kendisinden önce yürütülen diplomasiyi statik ve pasif olarak değerlendirerek⁶²³ dış politikada ritmik diplomasi ilkesini ortaya atmıştır. Ancak önceki dönemleri pasif ve statik dış politika yürütmekle değerlendirmenin tartışmalı olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Davutoğlu'nun ritmik diplomasiden kastettiği proaktif diplomasi çerçevesinde yoğun diplomatik girişimlerde bulunmak, uluslararası örgütlerde aktif diplomasi yürütmek ve bu örgütlerin toplantılarına ev sahipliği yapmaktır. Bu şekilde ritmik diplomasi ilkesi, kamu diplomasisi açısından Türkiye'nin uluslararası kamuoyunda görünürlüğü-farkındalığını artırmak ve prestij sahibi bir ülke olmanın amaçlandığı yöntemlerden biri olarak değerlendirilebilir. Temelde ise ritmik diplomasi, uluslararası örgütlerde Türkiye'nin etkinliğini artırarak Türkiye'nin küresel aktör konumunu kazanmasını hedefleyen bir ilkedir.

Bu bağlamda Türkiye'nin uluslararası örgütlerdeki ritmik diplomasisi, 21 Temmuz 2003 tarihinde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) geçici üyeliğine başvurusuyla başlamıştır. Küresel siyasetin bir nevi yürütme kurulu olarak değerlendirilebilecek bir organda pozisyon kazanmasını amaçlayan Ak Parti hükümeti, seçilebilmek için 85 milyon dolar⁶²⁴ bütçe ayırarak yoğun bir lobi faaliyeti yürütmüştür. BMGK geçici üyeliğine seçilebilmek için Dışişleri Bakanlığı, ritmik diplomasi yürüterek Afrika, Latin Amerika ve Asya-Pasifik ülkelerine –yaklaşık 60

⁶²³ Ahmet Davutoğlu, "Türkiye Merkez Ülke Olmalı", **Radikal**, 26 Şubat 2004, Erişim tarihi: 02.01.2014, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=107581>

⁶²⁴ "Dünya Türkiye'nin kapısını çalacak", Türkiye Gazetesi, 25.10.2008, Erişim tarihi: 02.01.2014, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/Genel/a391186.aspx>

ülke- büyükelçilik düzeyinde ziyaretler düzenlenmesini sağlayarak lobicilik faaliyetleri yürütmüştür. Küresel aktör iddiasının altını doldurmaya yönelik atılan yoğun diplomatik girişimler sonucunda Türkiye, beş yıl sonra 192 ülkenin oy kullandığı toplantıda 151 ülkenin oyunu alarak -%80 oranında bir destekle- 2009 yılında BMGK geçici üyeliğine iki yıllığına seçilmeyi başarmıştır. Türkiye'nin 1961 yılından sonra yani 48 yıl aradan sonra BMGK geçici üyeliğine seçilmesi diplomatik bir başarıdır. Böylece Türkiye dünya siyasetinin en temel kurumu olan BM'de yüksek düzeyli bir temsil hakkını kazanmış oldu. Uluslararası imaj ve prestiji için önemli bir mevki olan bu üyelikle Türkiye, tezlerini küresel siyasetin zirvesinde ifade etme imkânına kavuşmuş oluyordu. Aynı zamanda bu geçici üyelik, görünürlük-farkındalık açısından da uluslararası kamuoyunda Türkiye'nin varlığını güçlendirici bir konumun elde edilmesi olmuştur.

BMGK geçici üyeliğine seçildikten sonra ise Türkiye, konseydeki toplantılara başkanlık ederek ritmik diplomasisini devam ettirmiştir. Bu çerçevede 2010 yılında BM Güvenlik Konseyi dönem başkanı olarak Türkiye, 23 Eylül 2010 tarihinde 'BM'nin Barışın Korunmasında Etkinliğinin Artırılması" başlıklı toplantıya Cumhurbaşkanı Gül liderliğinde başkanlık etmiş ve ardından 27 Eylül tarihinde Dışişleri Bakanı Davutoğlu, "Terörizmle Mücadele" başlıklı toplantıya başkanlık etmiştir. Ayrıca konseyin Terörle Mücadele Komitesi Başkanlığı da yürütülmüştür. Bunlara ek olarak Türkiye BMGK geçici üyeliğinin imkânlarını kullanarak BM nezdinde çeşitli girişimler başlatmıştır. Bu girişimler, 2010 yılında Finlandiya ile birlikte 'Barış için Arabuluculuk' girişimine öncülük edilerek bu girişim çerçevesinde oluşturulan 'Arabuluculuk Dostlar Grubu' girişiminin gerçekleştirilmesi, 2011 yılında 'Terörle Mücadele Küresel Forumu'nun ABD ile

birlikte eş başkanlığının yürütülmesi ve yine aynı yıl BM tarafından ilk kez New York dışında düzenlenen ‘En Az Gelişmiş Ülkeler Zirvesi’ne Türkiye’nin ev sahipliği yapmasıdır⁶²⁵.

Ayrıca Türkiye’nin BM nezdinde yukarıda ifade edilen başlattığı girişimlere ek olarak ritmik diplomasinin hedefleri doğrultusunda BM Kalkınma Programı, BM Kadın Örgütü ve BM Nüfus Fonu olmak üzere birçok BM kuruluşunun merkezinin İstanbul’u merkez olarak seçmesi sağlanmıştır⁶²⁶. Ayrıca BM’nin arabuluculuk faaliyetlerinin de Türkiye’de gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Böylece ritmik diplomasi çerçevesinde özelde Türkiye’nin BM’nin bölgesel merkezi haline getirilmesi genelde BM’de etkin diplomasi yürütülmesi, Ak Parti hükümetinin dış politika amaçlarından biri olmuştur. Bu amaç doğrultusunda Türkiye, 2015-2016 dönemi için de BMGK geçici üyeliğine tekrar başvurmuştur.

Diğer taraftan BM’deki aktif diplomasinin yanında Türkiye, Ortadoğu’da yürüttüğü aktif diplomasisi çerçevesinde İslam Konferansı Örgütü’nde (İKÖ) de etkin diplomasi yürütmüştür. Türkiye, İKÖ’ye 1969 yılında kuruluşundan itibaren üye olmasına rağmen ilk defa Ak Parti hükümeti döneminde bir Türk vatandaşının 2005 yılında genel sekreterliği görevine seçilmeyi başarmıştır. İKÖ’nün İstanbul Yıldız Sarayında merkezi bulunan İKÖ İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırmaları Merkezi (IRCICA) Genel Direktörü Prof. Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu, 1 Ocak 2005 tarihinde dört yıllığına İKÖ Genel Sekreteri görevine getirilmiştir. Ak Parti hükümetinin Ortadoğu’da başta Suudi Arabistan ve Körfez Emirlikleriyle geliştirdiği

⁶²⁵ “Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Adaylığımız”, **T.C. Dışişleri Bakanlığı**, Erişim tarihi: 24.02.2014, <http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-guvenlik-konseyi-adayligimiz.tr.mfa>

⁶²⁶ “Birleşmiş Milletler Türkiye”, **The UN**, Erişim tarihi: 24.02.2014, <http://www.un.org.tr/BMAncaraweb.pdf>

iyi ilişkiler⁶²⁷ sayesinde ilk defa bir Türk vatandaşı İKÖ Genel sekreteri olmuştur. İhsanoğlu'nun yürüttüğü başarılı çalışmalar ve hükümetin desteği neticesinde İhsanoğlu'nun görev süresi, Haziran 2008 tarihinde Uganda'da düzenlenen 35. Dışişleri Bakanları Konseyi tarafından 1 Ocak 2009'dan itibaren 5 yıllığına ikinci bir dönem için uzatılmıştır. Ocak 2014 tarihinde ise görevi Suudi Arabistanlı eski Bakan Dr. İyad Medeni devralmıştır. İKÖ Genel Sekreterliği'ne seçilmenin yanında Türkiye, aynen BM'nin birçok kuruluşunu İstanbul'a taşıma politikasını İKÖ için de uygulamıştır. Bunun sonucunda İKÖ'nün İslam İşbirliği Teşkilatı Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi (İSEDAK), İslam Ülkeleri İstatistik Ekonomik ve Sosyal Araştırma ve Eğitim Merkezi (SESRIC), İslam İşbirliği Diyalog ve İşbirliği Gençlik Forumu (ICYF-DC) gibi komite ve alt kuruluşlarının İstanbul'da merkez açması sağlanmıştır⁶²⁸.

Ritmik diplomasi bağlamında Ak Parti hükümeti döneminde Türkiye'nin yeni uluslararası örgütlere üye olması sağlanmıştır⁶²⁹. Örneğin Ortadoğu'da yürütülen yoğun angajman politikası çerçevesinde 2007 yılında Arap Ligi'yle Türk-Arap İşbirliği Forumu kurulmuş ve 2008 yılında da Körfez Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyi'yle (KİK) stratejik diyalog mekanizması kurulmuştur. Ayrıca Ak Parti hükümeti döneminde eskiden ihmal edilen bölgelere yönelik de yoğun ve aktif diplomasi yürütülmüştür. Ak Parti dönemi dış politikasının yeni alanlarından biri

⁶²⁷ Ak Parti hükümetinin Ortadoğu'daki Müslüman Arap ülkeleriyle iyi ilişkiler geliştirmesinde İslamcı bir parti olması ve bu ülke liderleriyle İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı ve Refah Partisi lideri Erbakan döneminde kurduğu kişisel ilişkilerin etkili olduğu söylenebilir. Altunışık da Ak parti yöneticilerinin Müslüman Arap ülkeleri liderleriyle kişisel bağlantıları olduğu ve bunun sayesinde güvenilirliğe sahip olduğunu vurgulamıştır. Meliha Benli Altunışık, "The Possibilities...", s. 48.

⁶²⁸ "İslam İşbirliği Teşkilatı", T.C. Dışişleri Bakanlığı, Erişim tarihi: 24.02.2014, <http://www.mfa.gov.tr/islam-isbirligi-teskilati.tr.mfa>

⁶²⁹ "Uluslararası örgütlerde Türkiye etkisi artıyor", T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Erişim tarihi: 24.02.2014, <http://www.kdk.gov.tr/haber/uluslararasi-orgutlerde-turkiye-etkisi-artiyor/372>

olan Afrika ile ilişkilerin geliştirilmesi politikası sonucu 2008 yılında Türkiye, Afrika Birliği'yle stratejik ortaklık kurmuştur. Yine yeni alanlardan biri olan Latin Amerika'da 2010 yılında Güney Ortak Pazarı'yla (MERCOSUR) istişare ve işbirliği mekanizması tesis edilmiştir. Ayrıca bu sefer Asya'da 2010 yılında Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) ile Dostluk ve İşbirliği Anlaşması imzalanmış, daha sonra 2011 yılında da Karayipler Topluluğu (CARICOM) ile istişare ve işbirliği mekanizması oluşturulmuştur. 2012 yılında ise Türkiye, üye olmak istediği Şanghay İşbirliği Örgütü'yle (ŞİÖ) diyalog ortaklığı kurmuştur.

Ayrıca ritmik diplomasi çerçevesinde Türkiye, uluslararası örgütlerde dönem başkanlığı yapma politikası izlemiştir. Bunun sonucunda 2009-2010 yıllarında Güneydoğu Avrupa İşbirliği Süreci, 2010-2011 yılları arasında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 2012 yılında OECD, yine 2012 yılında Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (KEİ), 2011-2012 yıllarında Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, 2010-2012 ve 2012-2014 yılları arasında Asya'da İşbirliği ve Güven Arttırıcı Önlemler Konferansı'nın (AİGK-CİCA) Dönem Başkanlıklarını Türkiye devralmıştır. Diğer taraftan Türkiye, 2013 yılında UNESCO Dünya Miras Komitesi ve Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) Konsey üyeliklerine seçilmiştir.

Bunların dışında Türkiye, 2014'te D-8 Liderler Zirvesi, 2015 yılında G-20 Zirvesi, 2016 yılında İKÖ'nün 13. İslam Zirve toplantısı, İnsani diplomasi çerçevesinde 2016'da Dünya İnsani Yardım Zirvesi, İstanbul'da 2015 yılında 6. Dünya Enerji Düzenleme Forumu, 2016 yılında 23. Dünya Enerji Kongresi ve 2017'de Dünya Petrol Kongresi ve son olarak kamu diplomasisi çerçevesinde 30 Nisan 2014 tarihinde BM Uluslararası Caz Günü gibi uluslararası zirve, toplantı ve

etkinliklere ev sahipliği yapacaktır⁶³⁰. Bütün bunlar Türkiye'nin özelde ritmik diplomasisi genelde etkin kamu diplomasisi çerçevesinde değerlendirilebilir. Diğer taraftan Türkiye'nin yürüttüğü ritmik diplomasiye 'Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyleri de eklenebilir. Türkiye, 2006 yılından bugüne 16 ülke ile bölgesel ve küresel ölçekte Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyleri kurarak küresel yönetim tarzında bir nevi ülkelerle ortak Bakanlar Kurulu politikası uygulamaktadır⁶³¹. Bu anlamda bu konseylerde ülkelerle tek bir hükümet gibi ortak stratejiler geliştirilmesi ve kararların alınması, Türkiye'nin ikili düzeyde ülkelerle çevresinde konsey tarzında AB kurmasına benzetilebilir. Zira AB'yi andıran konseylerin kurulduğu ülkelerle devlet ve hükümet başkanları, başbakanlar veya bakanlar düzeyinde toplantılar yapılarak anlaşmaların imzalanması bir birlik mekanizması inşa edildiği fikrini uyandırmaktadır. Ak Parti hükümeti döneminde ilk defa başlatılan Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyleri TDP'nin yeni mekanizmaları olmuştur. Türkiye'nin bu ülkelerle ortak politikalar geliştirmesine imkan tanıyan çok boyutlu ve derin işbirliğini amaçlayan bu konseyler, ülkeler arasında kurumsal yapı inşa eden enstrüman işlevi de görmektedir.

⁶³⁰ **İdem.**

⁶³¹ "16 ülke ile Ortak Bakanlar Kurulu", **T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü**, Erişim tarihi: 24.02.2014, <http://www.kdk.gov.tr/sayilarla/yuksek-duzeyli-isbirligi-mekanizmalari/8>

İlaveten Ak Parti döneminde yürütülen aktif diplomasi ile dünyaya açılım politikasının bir çıktısı olan Türk vatandaşlarının vizesiz seyahat etmelerini temin eden vize muafiyeti politikası ile bireyler ve toplumlar arası temaslara ivme kazandırılması hedeflenmektedir. Kamu diplomasisinin halklar arasında iletişim yaklaşımı ve yumuşak gücün imaj boyutuna yönelik bu politika, ülkeler arası ilişkileri toplum-birey temelli geliştirme anlayışının bir ürünüdür. Bu çerçevede Türkiye, uzun bir süredir talep ettiği AB ile vize muafiyetine ilişkin protokolü 16 Aralık 2013 tarihinde imzalamıştır⁶³². Bu protokole göre, Türk vatandaşları 3,5 yıl sonra AB ülkelerine vizesiz seyahat edebileceklerdir. Ayrıca Mayıs 2010 tarihinde Rusya ile vizelerin kaldırılmasına yönelik anlaşma imzalanmıştır. Anlaşmaya göre bir ayı geçmeyen seyahatlerde vize muafiyeti getirilmiştir. Yine Afrika ile geliştirilen yoğun ilişkiler sonucu Güney Afrika Cumhuriyeti ile de vizelerin kaldırılması konusunda mutabık kalınmıştır⁶³³. Toplam olarak 2002 yılında 24 ülke ile vize muafiyeti söz konusuyken 2013 tarihi itibarıyla aşağıdaki tablo 2 de görüleceği üzere 74 ülkeyle vize muafiyeti yürürlüğe konmuştur⁶³⁴.

⁶³² AB ile imzalanan Vize Serbestisi Diyalogu Mutabakat Metni için bkz. “Türkiye ile AB arasında Vize Serbestisi Diyalogu Mutabakat Metni ve Geri Kabul Anlaşması imzalandı”, **T.C. Dışişleri Bakanlığı**, erişim tarihi: 24.02.2014, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ile-ab-arasinda-vize-serbestisi-diyalogu-mutabakat-metni-ve-geri-kabul-anlasmasi-imzalandi.tr.mfa>

⁶³³ “Güney Afrika ile vizeler kalkıyor”, **Dünya Gazetesi**, 21.08.2011, Erişim tarihi: 24.02.2014, <http://www.dunya.com/guney-afrika-ile-vizeler-kalkiyor-130651h.htm>

⁶³⁴ “Türk Vatandaşları 74 Ülkeye Vizesiz Seyahat Ediyor”, **T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü**, Erişim tarihi: 24.02.2014, <http://www.kdk.gov.tr/haber/turk-vatandaslari-74-ulkeye-vizesiz-seyahat-ediyor/250>

**Tablo 2: Umuma Mahsus Pasaport Sahibi Türk Vatandaşlarının
Vizeden Muaf Tutulduğu Ülkeler**

Antigua	Jamaika	Palau Cumhuriyeti
Barbuda	Japonya	Paraguay
Arjantin	Karadağ	Rusya
Arnavutluk	Kazakistan	Seyşeller
Bahamalar	Kırgızistan	Saint Kitts and Nevis
Barbados	KKTC	St. Lucia
Belize	Kolombiya	St. Vincent-Grenadines
Bolivya	Güney Kore Cumhuriyeti	Sırbistan
Bosna-Hersek	Kosova	Singapur
Brezilya	Kosta Rika	Solomon Adaları
Brunei Sultanlığı	Libya	Sri Lanka
Ekvador	Lübnan	Suriye
El Salvador	Makau Özel Bölgesi	Svaziland
Fas	Makedonya	Şili, Tayland
Fiji	Maldivler	Trinidad-Tobago
Filipinler	Malezya	Tunus
Guatemala	Mauritius	Tuvalu
Gürcistan	Moğolistan	Uruguay
Haiti	Moldova	Ürdün
Honduras	Nikaragua	Venezuela
Hong Kong	Pakistan	
İran	(iş adamları vizeden muaf)	

Son olarak spor diplomasisi çerçevesinde değerlendirilebilecek olan Ak Parti hükümeti döneminde Türkiye'nin FIFA U-20 Dünya Kupası, 17. Akdeniz Oyunları, 2011 yılında Erzurum'da Universiade Kış Oyunlarının yapılması, Türkiye imajına büyük katkı yapan Kadın Tenisçiler Birliği (WTA) tarafından 42'nci turnuvanın 2012 yılında düzenlenerek dünyanın en ünlü tenis yıldızlarının İstanbul'da gelmesi ve İstanbul'un 2012 Avrupa Spor Başkenti olması gibi 100'den fazla uluslararası spor organizasyonuna ev sahipliği yapması⁶³⁵ kamu diplomasisinin kültür, sanat ve spor etkinlikleri açısından etkinliğini göstermektedir.

⁶³⁵ "Türkiye'nin Uluslararası Spor Etkinliği Karnesi", T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Erişim tarihi: 24.02.2014, <http://www.kdk.gov.tr/sayilarla/turkiyenin-uluslararasi-spor-etkinligi/20>

Görüldüğü üzere Türkiye'nin Ak Parti döneminde dış politikada yoğun bir şekilde dünyanın her bölgesiyle ilgilenerek uluslararası örgütlerde etkinliğini artırması, ritmik diplomasi, vize politikası ve çok boyutlu dış politikasının göstergeleri, aynı zamanda küresel aktör olma idealinin uzantıları olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte ritmik diplomasi ilkesi sonucu sadece diplomasi araç ve mekanizmalarına odaklanması dolayısıyla Ak Parti döneminde dış politikanın diplomasiye indirgendiği ileri sürülebilir.

2.2.2. Komşularla Sıfır Sorun Yaklaşımı ve Arabuluculuk Girişimleri

Davutoğlu, dış politikasını açıklamada yeni bir kavram olarak ortaya attığı komşularla sıfır sorun (KSS) yaklaşımıyla Türkiye'nin sorunlu ilişkilerini normalleştirerek yakın vadede azami işbirliği uzun vadede entegrasyonu hedeflemiştir. Konstrüktivist ve yumuşak güç politikası olarak nitelendirilebilecek bu yaklaşımla Davutoğlu, sorunlara yoğun müdahil olma politikası izlemiş, bu çerçevede Suriye ve Ermenistan'la normalleşme diplomasisi başlatmıştır. Öncelikle burada Türkiye'nin iki ülke ilişkilerini klasik dış politika analizi ile açıklamanın ötesinde kamu diplomasisi ve yumuşak güç bağlamında dış politikasının nasıl lanse edildiği ve hangi kavramlar üzerinden söylem inşa edildiği üzerinde durulacaktır. Zira Türkiye'nin normalleşme ilişkileri ve arabuluculuk girişimlerini iki ülke ilişkileri bağlamında ele almanın tezin konusu olmadığını vurgulamak gerekmektedir.

KSS politikası, Davutoğlu'nun iddia ettiği bölgenin hamisi olmayı amaçladığı anlaşılan 'düzen kurucu rol' söylemiyle birlikte gelişmektedir.

Davutoğlu'nun TBMM Genel Kurulunda yeni doğmakta olan Ortadoğu'nun sahibiyiz konuşması⁶³⁶ ve merkez ülke olarak düzen kurucu rol söylemi, Davutoğlu'nun dış politikasının Yeni Osmanlıcılık çerçevesinde inşa edildiğini ispatlamaktadır. Türkiye'nin uzun yıllardır etrafının düşmanlarla çevrili olduğu anlayışına sahip olmakla önceki hükümetlerin dış politikalarını eleştiren Davutoğlu, KSS politikası ile komşu ülkelerle Türkiye'nin merkez ülke konumunda yeniden ilişkileri kurarak Bülent Aras'ın ifade ettiği gibi oyun kurucu⁶³⁷ olmak hedeflenmiştir. Ancak merkez ülke olarak Osmanlı bakiyesi bir devlet imasıyla komşu ülkelerle üst-ast ilişkileri çerçevesinde yaklaşılmasının temelde sorunlu olduğu söylenebilir. Diğer taraftan Davutoğlu, dış politikasının yeni mottosu olan KSS ile Türkiye'nin bölge ülkeleriyle sorunlarını çözüp çevresinde barış kuşağı oluşturmayı amaçlayan ve bu yönüyle retoriksel olarak çok idealist olan bu politika çerçevesinde daha önce ifade edildiği gibi başarılı yüksek düzeyli işbirliği konseyleri mekanizmalarını geliştirmiştir. Böylece Türkiye'nin bölgede model ülke olması amaçlanmaktaydı. Ancak 2014 yılına gelindiğinde dış politikaya yeni mekanizma ve yöntemler kazandırmanın haricinde model ülke gibi iddialı hedef ve söylemlerin akamete uğradığı ileri sürülebilir.

Yine KSS yaklaşımı çerçevesinde bölgesel güç iddiası ve ABD'nin Türkiye'yi model ortaklık kapsamında desteklemesi ve bölgede alan açması sayesinde ülkeler arasında arabuluculuk/kolaylaştırıcılık girişimlerinde bulunulmuştur. Bu çerçevede Iraklı Sünnilerin siyasal sürece katılımının sağlanmasına çalışılmış ve Suriye-İsrail arasındaki dolaylı görüşmelere arabuluculuk

⁶³⁶ “Yeni Ortadoğu'nun sahibi biziz”, **Vatan Gazetesi**, 26 Nisan 2012, Erişim tarihi: 24.02.2014, <http://haber.gazetevatan.com/yeni-ortadogunun-sahibi-biziz/446394/1/gundem>

⁶³⁷ Bülent Aras, “Arabulucu Değil, Oyun Kurucu Dış Politika”, **SETA**, 14 Mart 2010, <http://arsiv.setav.org/public/HaberDetay.aspx?Dil=tr&hid=28828&q=arabulucu-degil-oyun-kurucu-dis-politika>

yapılmıştır. İsrail ile Suriye arasında Golan tepelerinin egemenliği ve kontrolü konusunda arabuluculuk inisiyatifi alınmıştır. Ayrıca İsrail ile Hamas arasında da arabuluculuk girişiminde bulunulmuştur⁶³⁸. Ak Parti ve Davutoğlu, Hamas'ın siyasi lideri Halid Meşal ile görüşerek Hamas'ı bölge siyasetine entegre etmeye çalışmıştır. Özellikle Hamas'ın elindeki İsrail'li asker Gilad Shalit sorununda gösterdiği başarı sonucu *The Economist* dergisi 'Büyük Arabulucu' başlığı altında Türkiye'nin arabuluculuk girişimlerini başarı hikayesi olarak dünya kamuoyunun gündemine getirmiştir⁶³⁹. İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres ile Filistin lideri Mahmud Abbas, Kasım 2007 Annapolis zirvesi öncesi ön görüşmeler çerçevesinde Ankara'da bir araya getirilmesi, TDP'nin Ak Parti döneminde değişen vizyonuyla doğrudan ilgilidir. Zira önceki hükümetler Ortadoğu sorunlarına bu kadar yoğun ve doğrudan müdahil olmama politikası izliyorlardı. Oysa Ak Parti hükümeti, İsrail-Filistin görüşmelerinde arabuluculuk yapmaya, Filistinli grupların uzlaştırılması konusunda Mısır ve Suriye'yi bir araya getirmeye çalışmıştır. Ayrıca Brezilya ile birlikte İran'ın uranyum takasına ikna edilmesi, takasın Türkiye'de yapılması için Dışişleri Bakanı Davutoğlu, İran'lı diplomatları BMGK beş daimi üyesi ile nükleer sorunun çözülmesi amacıyla görüştürmüştür. Türkiye'nin Ortadoğu'daki arabuluculuk girişimlerine Müslüman Arap toplumu da yapılan kamuoyu araştırmalarına göre olumlu bakmıştır. TESEV'in 2010 yılında gerçekleştirdiği kamuoyu araştırmasında Arap dünyasının %78'nin Türkiye'nin İsrail-Filistin çatışmasında arabuluculuk rolü oynaması gerektiğini düşündüğü sonucu ortaya çıkmıştır⁶⁴⁰.

⁶³⁸ Ömer Taşpınar, “, “Obama’s Turkey Policy: Bringing Credibility to “Strategic Partnership”, *Insight Turkey*, Vol. 11 / No. 1 / 2009, pp. 13-21.

⁶³⁹ “The Great Mediator”, *The Economist*, 19 Ağustos 2010, <http://www.economist.com/node/16847136>

⁶⁴⁰ Meliha Benli Altunışık, “Türkiye’nin Ortadoğu’daki Yumuşak Gücü..., s.1.

Ayrıca daha önceki hükümetlerin dış politikasında öncelikli yer edinmeyen Afrika’da Ak Parti hükümeti, yoğun diplomasi izlemeye başlayarak Sudan ile Güney Sudan arasında Türkiye himayesinde üçlü süreç başlatmıştır. Yeni ilgi alanı olmasına rağmen hükümetin yoğun angajman politikası izleyerek yakın coğrafyası Ortadoğu yanında Afrika’da bile sorunlara doğrudan müdahil olma politikasının izlendiği görülmektedir. Diğer taraftan Türkiye-Afganistan-Pakistan arasında üçlü zirve süreci başlatılmıştır, ayrıca bu üçlü zirvenin sivil aktörler TOBB ve muadilleri ile de yapılması⁶⁴¹, Türkiye’nin kamu diplomasisi çerçevesinde devlet-dışı sivil aktörleri de diplomasi sürecine müdahil ettiğini açıkça göstermektedir. Bunların dışında Türkiye, Ortadoğu ağırlıklı arabuluculuk girişimlerinden sonra Balkanlarda da Bosna-Hersek ve Sırbistan, Hırvatistan ile Bosna-Hersek arasında diyalog girişimleri başlatmıştır⁶⁴². Türkiye’nin Balkanlardaki girişimlerinin de bu ülkeler arasındaki ilişkileri düzenlemeye yönelik merkez ülke ve bölgesel süper güç iddialarına uygun biçimde tepeden bir yaklaşımla hareket edilmesi bölge devletlerinde Türkiye’nin ‘Osmanlı geri mi dönüyor’⁶⁴³ sorularıyla karşılaşmasına neden olmuştur.

Türkiye Ak Parti hükümeti döneminde devlet ve sivil aktörlerle birlikte gerçekleştirdiği arabuluculuk girişimlerinin yanında ‘Arabuluculuk Konferansları’ serisi ile alanda bilgi üretiminin de öncülüğünü yapmaktadır. Bu çerçevede BM’nin destekleriyle arabuluculuk ve çatışmaların çözümü konusunda ilki Şubat 2012 ve ikincisi Nisan 2013 tarihinde İstanbul’da Arabuluculuk Konferansları

⁶⁴¹ “Afganistan ve Pakistan’da Yaşanan Gelişmeler ve Uluslararası Güvenliğe Etkileri”, **ORSAM Rapor** No: 31, Mart 2011, s.168, Erişim tarihi: 24.02.2014,

http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/201258_7tumrapor.pdf

⁶⁴² “Balkan Ülkeleri İle İlişkiler”, **T.C. Dışişleri Bakanlığı**, Erişim tarihi: 24.02.2014,

http://www.mfa.gov.tr/balkanlar_ile-iliskiler.tr.mfa

⁶⁴³ “Osmanlılar Balkanlara geri mi dönüyor?”, **NTVMSNBC**, 5 Kasım 2011, Erişim tarihi: 24.02.2014,

<http://www.ntvmsnbc.com/id/25295112/>

düzenlenmiştir⁶⁴⁴. Sonuç olarak Ak Parti hükümeti, dış politikada kendine arabuluculuk girişimi rolünü biçerek yoğun angajman politikasıyla küresel siyasette gerçekten de aktif diplomasi izlemiştir. Yürütülen proaktif diplomasi ve ortaya atılan kavramların markalaştırılması, ülke imajı ve görünürlüğünün artırılması açısından Türkiye, dış politikası ile diğer devletler tarafından büyük ilgiye mazhar olmuştur. Ancak yukarıda anlatılan Ak Parti hükümetinin yürüttüğü girişimlerin ülke imajına belli dönemlerde başarı sağlasa da girişimlerden sonuç alma bakımından aynı başarıyı elde edemediği iddia edilebilir. Zira Türkiye'nin tarafsızlığını kaybederek arabuluculuk yaptığı ülkelerle ilişkilerinin bozulması, üstlendiği girişimlerin akamete uğramasına neden olmuştur. Bunun sonucunda Arap Baharı sonrası Türkiye'nin İsrail ve Suriye ilişkilerinin çatışma konumuna gelmesi iddia edilen merkez ülke yerine Soğuk Savaş dönemindeki gibi cephe ülkesi konumuna geri dönüldüğü söylenebilir. Bunların dışında Ermenistan'la normalleşme açılımı da Türkiye'nin yumuşak güç politikası olarak değerlendirilebilir.

2.2.3. Ermenistan'la Normalleşme Açılımı

KSS politikası çerçevesinde hareket eden Davutoğlu, Türkiye'nin kronikleşmiş sorunlarında dönüşüm gerçekleştirme hedefiyle Ermenistan'la normalleşme ve yumuşama diplomasisini Ağustos 2007 tarihinde Türk Dışişleri Bakanlığı'nın gizli yürüttüğü normalleşme görüşmeleri ile başlatmıştır. Daha sonra 6 Eylül 2008 tarihinde spor diplomasisi olarak da adlandırılan⁶⁴⁵ Ermenistan

⁶⁴⁴ “İstanbul Arabuluculuk Konferansı”, T.C. Dışişleri Bakanlığı, Erişim tarihi: 24.02.2014, <http://www.mfa.gov.tr/istanbul-arabuluculuk-konferansi.tr.mfa>

⁶⁴⁵ Uluslararası basın iki cumhurbaşkanının Dünya kupası maçını birlikte izlemesi olayını spor diplomasisi olarak adlandırmıştır. Liberation gazetesi ‘Türkiye ve Ermenistan Spor diplomasisine döndü’ derken Financial Times ‘sahada diplomasi’, olarak adlandırmıştır. “Futbol diplomasisi barışı kesinleştirdi”, **Hürriyet**, Erişim tarihi: 25.02.2014,

Cumhurbaşkanı Serj Sarkisyan'ın Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ü futbol maçı için Erivan'a davet etmesi sonucu iki cumhurbaşkanının birlikte maç izlemesi, her iki topluma da normalleşme ilişkileri mesajını vermiştir. Bundan hemen altı gün sonra toplumlar arası mesaj yüklü Van'daki Ermeni Akdamar Kilisesi 95 yıl aradan sonra normalleşme açılımını destekleyen manidar bir zamanda ibadete açılmıştır⁶⁴⁶. Bunların sonucunda Türkiye ile Ermenistan Dışışleri Bakanları, ABD, Rusya, Fransa, İsviçre Dışışleri Bakanları ve AB Dış Politika Yüksek Temsilcisinin katılımıyla 10 Ekim 2009 tarihinde Zürih'te protokolleri imzalamışlardır. Ancak görsel bir imza töreniyle resmen normalleşme açılımı başlamasına rağmen protokollerin uygulanması aşamasında normalleşme süreci tıkanmıştır⁶⁴⁷.

Normalleşme açılımı ve sürecin tıkanması kamu diplomasisi çerçevesinde analiz edildiğinde ilk olarak Türkiye'nin normalleşme diplomasisini klasik dış politika yöntemleriyle gerçekleştirdiği tespiti ile başlamak mümkündür. Türkiye'nin uzun yıllardır kronikleşmiş bir sorununa klasik yöntemlerle yaklaşmanın sürecin tıkanmasının gösterdiği gibi uygun olmadığı ortaya çıkmıştır. Öncelikle klasik monolog (tek yönlü iletişim) yöntemle toplumlardan gizli yürütülen görüşmeler ve bunun sonucunda protokol imzalamakla iki ülke sorunlarının çözülmesinin bir anda mümkün olamayacağı aşikardır. Buna rağmen Davutoğlu'nun kronikleşmiş sorunlarda bile hızlı bir diplomasi izleyerek bir anda ilişkileri normalleştirme hedefiyle hareket ettiği görülmektedir. Oysa Türkiye-Ermenistan ilişkileri ve

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/12702220.asp?gid=0&srid=0&oid=0&l=1>

⁶⁴⁶ “Akdamar Kilisesi ibadete açılıyor”, **Radikal**, 20.12.2009, Erişim tarihi: 25.02.2014, http://www.radikal.com.tr/turkiye/akdamar_kilisesi_ibadete_aciliyor-970284

⁶⁴⁷ Ankara, sürecin tıkanmasını Ermenistan'ın protokol ruhuna uymayan gerekçeli kararına ve 22 Nisan 2010 tarihinde Cumhurbaşkanı Serj Sarkisyan'ın televizyon konuşmasında protokollerin onay sürecinin dondurulduğunu açıklamasına bağlamıştır. Bkz. “Türkiye - Ermenistan Siyasi İlişkileri”, **T.C. Dışışleri Bakanlığı**, Erişim tarihi: 25.02.2014, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ermenistan-siyasi-iliskileri.tr.mfa>

sorunları uzun bir tarihi geçmişe ve dolayısıyla tarihsel algılara dayanmaktadır. Bundan dolayı öncelikle bu tarihsel önyargıların, olumsuz stereotipilerin giderilmesi ve toplumlar arasında yakınlaşmayı sağlayacak diyalog politikalarının geliştirilmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda Ermenistan’la normalleşme diplomasisinin kamu diplomasisi çerçevesinde ele alınması gerekmektedir. Çünkü başlatılan normalleşme açılımının kamu diplomasisi boyutunun ihmal edilmesi nedeniyle hem sürecin tıkanmasına hem de Azerbaycan’la ilişkilerin bozulmasına hatta ilişkilerde kırılma yaşanmasına neden olunmuştur. Bunda Türkiye’nin Azerbaycan kamuoyunu bilgilendirmemesi ve ikna etme politikası yani kamu diplomasisini ihmal etmesi etkili olmuştur. Nitekim kamuoylarına yeterli ve ikna edici bilgilendirme yapıldığı için Türkiye-Ermenistan-Azerbaycan kamuoyları genel itibariyle sürece olumsuz yaklaşmıştır. Bu bakımdan üst düzey görüşmelerden önce toplumsal düzeyde normalleşme ilişkilerinin zemininin hazırlanması gerekmektedir. Kronikleşmiş sorunlu iki ülke ilişkilerinin yanında toplumlar arasında da karşılıklı olumsuz yaklaşımların olması nedeniyle normalleşmenin öncelikle toplumsal ve sivil alandan yani kamu diplomasisi çerçevesinde başlatılması gerekmektedir. Bu bağlamda iki ülke toplumları arasında normalleşme ilişkilerinin temelini inşa edecek stratejilerin üretilmesi ve politikaların uygulanması süreci gerçekleştirilmelidir. Oysa protokol metni ile normalleşme ilişkilerinin başlatılması politikası uygulanmıştır. Nitekim aşağıdaki protokol metninin atılacak adımlar başlığının sadece beşinci maddesinde kamu diplomasisi yöntemi uygulanmıştır.

“İki halk arasında karşılıklı güvenin yeniden tesis edilmesi amacıyla, mevcut sorunların tanımlanmasına ve tavsiyelerde bulunulmasına yönelik olarak, tarihsel

kaynak ve arşivlerin tarafsız bilimsel incelenmesini de içerecek şekilde bir diyalogun uygulamaya konulması için ve Türk, Ermeni ve aynı zamanda İsviçreli ve diğer uluslararası uzmanların da yer alacakları tarihsel boyuta ilişkin alt komisyon”⁶⁴⁸

Kamu diplomasisi çerçevesinde tarihsel önyargıların olduğu iki toplum arasında öncelikle bu olumsuz algılarda bir dönüşüm gerçekleştirilebilmesi için sivil inisiyatifler uygulanarak toplumların birbirlerini düşman ya da olumsuz olarak görmeleri yani ‘görme biçimlerinin dönüştürülmesi’ gerekmektedir. Bunun için iki toplum arasında sivil toplum kuruluşları arasında karşılıklı girişimler başlatılabilir. Örneğin Ankara merkezli bir düşünce kuruluşu olan SETA, protokollerin imzalanmasından altı ay önce Mayıs 2009 tarihinde iki ülke akademisyen ve uzmanlarının katıldığı bir çalıştay düzenlemiştir⁶⁴⁹. Her ne kadar dış politika odaklı bir kuruluş tarafından gerçekleştirilse bile sivil aktörlerin devletler arasındaki ilişkilerin toplumsal zeminini inşa etmede diplomatlara nazaran daha elverişli olduğu varsayımından hareketle bu tür faaliyetler ve sivil toplumun harekete geçirilmesinin normalleşme ilişkilerinin temelini inşa edeceği söylenebilir. Dolayısıyla öncelikle iki ülke arasında sivil toplumun devreye girmesi gerekmektedir. Devlet ise bu noktada sivil toplum kuruluşlarını destekleyici ve teşvik edici rol oynayabilir.

Ayrıca ortak tarih komisyonunun ötesinde kronikleşmiş bir sorun olması sebebiyle uzun vadeli kamu diplomasisi politikalarının uygulanmasının gerektiği noktasından hareketle iki toplum arasında tarihsel önyargıların kırılmasını sağlayacak olan iki ülke okullarının ders müfredatındaki tarih kitaplarındaki

⁶⁴⁸ Protokol metinleri için bkz. Türkiye Cumhuriyeti ile Ermenistan cumhuriyeti Arasında Diplomatik İlişkilerin Kurulmasına Dair Protokol, 10 Ekim 2009, **T.C. Dışişleri Bakanlığı**, Erişim tarihi: 25.02.2014, <http://www.mfa.gov.tr/data/DISPOLITIKA/t%C3%BCrkiye-ermenistan-turkce.pdf>

⁶⁴⁹ SETA, “Türkiye-Ermenistan İlişkileri Çalıştay Raporu”, 25-28 Mayıs 2009, İstanbul, **Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA)**, Ankara, Erişim tarihi: 25.02.2014, <http://arsiv.setav.org/ups/dosya/9606.pdf>

düşmanlık ifadelerinin ve enformasyonun karşılıklı gözden geçirilerek çıkarılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Diğer taraftan normalleşme ilişkilerinin sorunlu başka bir boyutu da Ermeni diasporasının tutumudur. Nitekim Ermeni diasporası sadece iki ülke ilişkilerinin normalleşmesinin önünde bir sorun⁶⁵⁰ değil, ayrıca bulundukları ülkelerde sözde ‘soykırım’ yasaları çıkarmaları nedeniyle Türkiye’nin uluslararası imajını rencide etmesi bakımından da büyük bir sorundur. Buna karşı ise hemen hemen bütün hükümetlerin ad-hoc sistemiyle⁶⁵¹ değil yine kamu diplomasisinin yöntemlerinden özellikle lobi faaliyetleri ile uzun vadeli mücadele edilmelidir. Ayrıca onların soruna bakış açılarının dönüşümü için de uzun vadeli kültürel faaliyetler ve diyalog programları yürütülebilir. Bu şekilde iki toplum arasında dostluğu canlandıracak faaliyet ve programlar karşılıklı algıların dönüşümünü sağlayabilir.

Genel olarak ise iki ülke ve toplum arasındaki sorunların aşılmasının temelde psikolojik ve tarihsel engellere takıldığı söylenebilir. Bunda her iki toplum ve devletin 1915’e takılıp kalmaları etkilidir. Bunu aşmanın yolu ise iki toplum arasındaki tarihin 1915’ten ibaret olmadığı *uzun süre barış içinde bir arada yaşama tarihi tecrübesinin* öne çıkarılması ve hatırlatılması gerekmektedir. Bu anlamda iki toplum ve devlet arasında *tarihin yeniden inşası* gerekmektedir. Bu şekilde iki toplum ve devlet arasındaki kronikleşmiş sorunların sadece Türkiye ile Ermenistan arasında olmadığı yukarıda ifade edildiği gibi Alman ve Fransızlar arasındaki kronikleşmiş düşmanlık ilişkileri bile dostluğa dönüşebilmiştir ki bugün artık iki

⁶⁵⁰ SETA’nın Türkiye-Ermenistan İlişkileri Çalıştayı Raporu’nun 6. ve 7. maddeleri Ermeni diasporasını ilişkilerin normalleşme sürecinde olumsuz bir faktör olarak tespit etikten sonra diasporanın ılımlı gruplarıyla yapıcı diyalog geliştirilmeli tavsiyesinde bulunmuştur. SETA, **op. cit.**, s.7.

⁶⁵¹ Ermenisan diasporasının çeşitli ülkelerde ‘sözde soykırım’ yasa tasarılarını çıkarma girişimine karşı hemen hemen bütün hükümetler sadece sorun çıktığında harekete geçerek milletvekillerini mezkur ülkeye gönderme yöntemini yani geçici (ad-hoc) yöntemini uygulamışlardır.

ülkenin savaşıacağı bile düşünülmemektedir. Yine tarih boyunca Doğu-Batı/Müslüman-Hristiyan çatışmaları süregelmesine rağmen ‘Medeniyetler İttifakı Girişimi’nde olduğu gibi dostluk ve barış inşa edici programların uygulanmasının faydalı olacağı iddia edilebilir.

2.2.4. Medeniyetler İttifakı Girişimi

Küresel bir kamu diplomasisi faaliyeti olarak ele aldığımız Medeniyetler İttifakı Girişimi (MİG), 2005 yılında Başbakan Erdoğan ve İspanya Başbakanı José Luis Rodríguez Zapatero öncülüğünde dönemin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan’ın himayelerinde başlatılmış bir BM girişimidir. Girişimin tarihsel bağlamı 1990’lara yani Soğuk Savaşın bitmesiyle düşman ve tehdit algılarının dönüşmeye başlamasına uzanmaktadır. 1993 yılında Harvard Üniversitesi’nden ünlü siyaset bilimci Samuel Huntington’un *Foreign Affairs* dergisinde 1993 yılında yayınlanan “medeniyetler çatışması” makalesi⁶⁵² ve ardından 1996 yılında **Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması** adlı kitabıyla⁶⁵³ dünya kamuoyunda medeniyetler arasında çatışma konusu gündeme gelmiştir. Literatürde Huntington’dan önce Daniel Pipes ve Princeton Üniversitesi’nden Bernard Lewis, Eylül 1990 tarihinde “Müslüman Öfkenin Kökleri” başlıklı makalesinde⁶⁵⁴ medeniyetler çatışması tezini gündeme getirmişlerdir. Ancak uluslararası kamuoyunda Huntington’un makalesiyle gündeme gelen medeniyetler çatışması tezi, temelde Soğuk Savaş sonrası mücadelenin temel dinamiklerinin yani

⁶⁵² Samuel P. Huntington, “The Clash of Civilizations”, **Foreign Affairs**, Summer 1993 Issue, Erişim tarihi: 26.02.2014, <http://www.foreignaffairs.com/articles/48950/samuel-p-huntington/the-clash-of-civilizations>

⁶⁵³ Samuel P. Huntington, **The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order**, Touchstone, Rockefeller Center, New York, 1997.

⁶⁵⁴ Bernard Lewis, “The Roots of Muslim Rage”, **The Atlantic Monthly**, Sep. 1990, Erişim tarihi: 26.02.2014, <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/1990/09/the-roots-of-muslim-rage/304643/>

yeni tehdit olarak kültürler ve dinler arası çatışma olacağı varsayımına dayanmaktadır. Huntington, tezini medeniyetler çatışması olarak bütün uygarlıklardan ziyade esasen Batı ve İslam çatışması üzerine kurmuştur.

Bu bağlamda artan medeniyetler çatışması tartışmaları ve endişeleri sonucunda İran Devlet Başkanı Hatemi'nin teklifiyle 1998 yılında BM Genel kurulunda alınan bir kararla 2000 yılı dünyada 'Medeniyetler arası Diyalog Yılı' ilan edilmiştir. Ancak 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'ye yapılan terör saldırıları sonrasında Bush yönetiminin saldırıları 'İslami Terör' olarak tanımlaması ve 'İslami' teröre savaş açması medeniyetler çatışması kehanetinin gerçekleşmeye başladığı algısına yol açmıştır. Nitekim Bush yönetiminin terör saldırılarına karşı İslam coğrafyasına yönelmesiyle uluslararası kamuoyunda 'İslami Terör' nitelendirmelerinin gündemde yaygınlaşması, medeniyetler çatışması konusunu tekrar bütün dünyanın gündemine getirmiştir. ABD Başkanı Bush'un 'Haçlı Seferleri' gafi da uluslararası kamuoyunda Doğu-Batı ve İslam-Hristiyan dünyası arasında önyargıları körüklemesine ve karşılıklı olumsuz algılamaların yeşermesine neden olmuştur. Bunun sonucunda ise çeşitli ülkelere yönelik terör saldırılarının artması ve 2004 yılında Madrid'de gerçekleşen terör saldırısı sonrasında 2005 yılında Medeniyetler İttifakı Girişimi başlatılmıştır. Böylece MİG, terör saldırıları ve medeniyetler çatışmasının antitezi olarak ortaya çıkmıştır denilebilir. Kısaca, MİG'in düşünsel ve kuramsal altyapısını Lewis, Pipe ve Huntington inşa etmiştir.

İşte bu düşünce sistemi ve tarihsel bağlamın bir uzantısı olarak ilk olarak Türkiye ile İspanya⁶⁵⁵ arasında kurulan girişim daha sonra MİG bağlamında BM çatısı altında kurulan Dostlar Grubu üye sayısının 130'u aşmasıyla iki ülke ortak

⁶⁵⁵ MİG öncüleri olan Türkiye ile İspanya'nın İslam ile Hristiyan nüfusla yüzlerce yıl birlikte yaşama tecrübesinin tarihsel olarak ortak noktalara sahip olması bu girişimin bu ülkeler tarafından başlatılmasını anlamlı kılmaktadır.

inisiyatifini aşıp küresel bir proje haline gelmiştir⁶⁵⁶. Küresel bir girişim haline gelen MİG, yıllık düzenlediği forumlarla kurumsallaşması, amaç, hedef ve stratejilerini belirlemeye çalışmıştır. Bu anlamda ilk olarak Ocak 2008 yılında birinci Medeniyetler İttifakı Madrid Forumu düzenlenmiştir. Büyük bir katılımın olduğu forum, 350 devlet adamı ile uluslararası örgüt temsilcileri, STK'lar, akademisyen, din adamları, medya ve iş adamlarını kapsamıştır⁶⁵⁷. Ardından Nisan 2009 tarihinde İstanbul Forumu yine büyük bir katılımı kurumsallaşma sürecini tamamlamıştır. Ayrıca Türkiye'nin kültürlerarası diyalog alanında öncü rolü öne çıkarılmıştır. Mayıs 2010 tarihindeki Rio Forumunda ise MİG'in küresel konumu pekiştirilmiştir. Aralık 2011 Doha forumu ile ittifakın amaçları ve hedefleri belirlenmeye çalışılmıştır. Daha sonra Haziran 2012 tarihindeki İstanbul İştirakçiler Forumu ve Şubat 2013'te Viyana Forumu gerçekleştirilmiştir. Bu forumlar çerçevesinde bölgesel stratejiler belirlenmiş ve ulusal planlamalar yapılmıştır⁶⁵⁸. Buna göre Güneydoğu Avrupa, Akdeniz bölgesi, Latin Amerika bölgesi stratejileri ile kültürlerarası diyalogun güçlendirilmesine yönelik çalışmaların yapılması planlanmıştır.

Tarihsel bağlama dayanan bu forumlarla geliştirilen stratejiler ve ulusal planlardan da anlaşılacağı üzere temelde küresel bir barış projesi olmayı amaç edinen girişimin temel amaç ve hedefleri yüzlerce yıllık İslam-Hristiyan/Doğu-Batı kutuplaşması ve Müslüman ülkelerle Batılı toplumlar arasındaki tarihsel karşılıklı önyargı, şüphe, korku ve ayrışma ortamını kültürleri barıştırarak çözme hedefine sahiptir. Kamu diplomasisinin kültürler arası iletişimle diyalog kültürü oluşturma yöntemiyle kültürler arasında muhtemel gerginlik ve çatışmaların önlenmesi,

⁶⁵⁶ “Medeniyetler İttifakı Girişimi”, T.C. Dışişleri Bakanlığı, Erişim tarihi: 26.02.2014, <http://www.mfa.gov.tr/medeniyetler-ittifaki-girisimi.tr.mfa>

⁶⁵⁷ BM Medeniyetler İttifakı, <http://www.unaoc.org/events/global-forums/madrid/>

⁶⁵⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. BM Medeniyetler İttifakı Web sitesi, <http://www.unaoc.org/category/events/conferences-seminars/>

hoşgörü ve barışın yaygınlaştırılması, STK'lar arası işbirliğinin sağlanması ile toplumlar arasında karşılıklı anlayış ve güven ortamını inşa etmek amaçlanmıştır. Girişim bu amaçlarını gerçekleştirmek için yine kamu/kültür diplomasisinin araç ve yöntemlerini içeren projelere destek verme stratejisini uygulamaktadır. Bu çerçevede Türkiye'nin aşağıdaki tabloda sıralanan 20 projeyi gerçekleştirmesi planlanmıştır.

Tablo 3: Medeniyetler İttifakı alanında 2013-2014 yıllarında Türkiye’de Gerçekleştirilmesi Planlanan Projeler

1. Medya Okuryazarlığı Seminerleri
2. İslâm ve İnsan Hakları Konferansları
3. Kardeşlik Hukuku ve Ahlakı Projesi
4. İslamofobi ve diğer insan hak ve özgürlükleri ihlallerine karşı mücadele etkinlikleri
5. Medeniyetler İttifakı Eğitim Seminerleri
6. Yurtdışında görevlendirilecek din hizmetlerine yönelik eğitim seminerleri
7. Türkiye-Almana gençlik değişim programı
8. Türkiye-Güney Kore gençlik değişim programı
9. Türkiye-Çin Halk Cumhuriyeti gençlik değişim programı
10. Gönüllü genç-sosyal lider projesi
11. Dünya kültürleri ve gençlerin büyük Anadolu buluşması – medeniyetler ittifakı çalıştay
12. Medeniyetlerin doğduğu yerde buluşalım: uluslar arası gençlik kampı projesi
13. Turistik rehberlerinin eğitimi ve medeniyetler ittifakı çalıştay
14. Kültürel mirasın korunması, aktarılması ve kültürlerarası diyalogun sağlanmasında medyanın rolü çalıştay
15. Kültürel çeşitlilik ve kültürlerarası diyalog uluslararası somut olmayan kültürel miras sergisi
16. Osmanlı’dan Cumhuriyete birlikte yaşama kültürü sergisi
17. Avrupa gençliği Türkiye’yi geziyor
18. 2012 Türkiye’de Çin yılı ve 2012 Çin’de Türkiye Yılı
19. Afrika ülkelerine yönelik çölleşme ile mücadele ve ormancılık konulu eğitim ve teknik işbirliği
20. Medeniyetler İttifakı Hatıra Ormanı

Bu projelerin yanı sıra Türkiye’de MİG bağlamında ulusal eylem planları⁶⁵⁹ hazırlanmış, ayrıca TÜBİTAK bursları⁶⁶⁰ ve Fatih Sultan Mehmet Üniversite’sinde Medeniyetler İttifakı Enstitüsü⁶⁶¹ açılmıştır.

⁶⁵⁹ Türkiye’nin MİG çerçevesinde hazırladığı ulusal eylem planları ve faaliyetlerinin ayrıntılı dökümü için bkz. http://www.medeniyetlerittifaki.org/images/stories/mi_ulusal_plan.pdf, <http://www.medeniyetlerittifaki.org/images/stories/medit%20faaliyet%20raporu.pdf>, <http://www.medeniyetlerittifaki.org/images/stories/trkiye%20kinci%20ulusal%20eylem%20plan.pdf>

Hükümetin çok önem verdiği bu proje ile Türkiye'ye medeniyetler ve kültürleri birleştiren köprü rolü biçilmekle birlikte MİG, model ülke kimliğiyle de ilişkilendirilmiştir. Zira Ak Parti hükümeti, Türkiye'yi dini, seküler ve demokratik değerleri birleştiren model ülke olduğu imajını MİG çerçevesinde dünya kamuoyuna sunmak istemiştir⁶⁶². Böylece Ak Parti hükümeti, bir yandan MİG üzerinden yeni kimliğini Türkiye'nin tarihsel olarak çok kültürlü Osmanlı mirasıyla farklı medeniyetlerin beşiği olduğu temasını işleyerek inşa etme politikası izlemiştir. Bu çerçevede hükümet bir yandan Batı'ya öte yandan İslam dünyasına Müslüman demokrasi kimliğini model olarak sunmuştur. AB ile ilişkilerde de Türkiye'nin AB'ye üyeliğini medeniyetler çatışması tezine verilecek en etkili cevap olarak öne çıkarmıştır. Ayrıca hükümet, Türkiye'nin sahip olduğu tarihsel birikimle farklı kültürler arası sorunları arabuluculukla çözebilecek bir aktör rolünü üstlenmiştir⁶⁶³.

Diğer taraftan Türkiye, Medeniyetler İttifakı Girişimini dış politika önceliklerine⁶⁶⁴ almasının yanında ülkenin dünyaya tanıtımı ve görünürlüğünün artırılması bakımından da çok önemli görmektedir⁶⁶⁵. Buna karşın İspanya Dışişleri Bakanı Margallo'nun "Medeniyetler İttifakı ile ne yapacağımı pek bilmiyorum" açıklaması⁶⁶⁶, İspanya'nın girişimi Türkiye kadar önemsemediği anlamına geldiği gibi ittifakın geleceğini de belirsiz hale getirmektedir. Zaten çok ideal amaçları olan girişimin sekteye uğraması ihtimallerinin arttığını ittifakın uluslararası kamuoyunun

⁶⁶⁰ **TUBİTAK Bülten**, Sayı 81, Eylül 2008, s.4, Erişim tarihi: 26.02.2014, http://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/content_files/iletisim/edergi/81.pdf

⁶⁶¹ Fatih Sultan Mehmet Üniversite'sinde Medeniyetler İttifakı Enstitüsü çalışmaları için bkz. <http://www.fatihsultan.edu.tr/Medeniyetler-Ittifaki-Enstitusu>

⁶⁶² Ramazan Kılınç, "Turkey and the Alliance of Civilizations: Norm Adoption as a Survival Strategy", **Insight Turkey**, Vol. 11 / No. 3 / 2009, ss.. 57-75, s.66.

⁶⁶³ Ramazan Kılınç, **op. cit.**, s.62.

⁶⁶⁴ **Ibid.**, s.58

⁶⁶⁵ "Medeniyetler İttifakı Girişimi", **T.C. Dışişleri Bakanlığı**, Erişim tarihi: 26.02.2014, <http://www.mfa.gov.tr/medeniyetler-ittifaki-girisimi.tr.mfa>

⁶⁶⁶ "İspanya artık Medeniyetler İttifakı'na soğuk", 8 Mart 2012, **NTVMSNBC**, <http://www.ntvmsnbc.com/id/25328534>

gündeminden düşmesi açıkça göstermektedir. Türkiye'nin kamu diplomasisi girişim ve faaliyetleri arasında ifade ettiğimiz MİG, genel itibariyle ülkenin uluslararası imajı, model ülke rolü ve sağlanan meşruiyetle İslam-Hristiyan çatışmalarında arabulucu rolüne alan açtığı söylenebilir. Bu anlamda bir kamu diplomasisi olarak MİG, Türkiye'nin hem İslam hem de Batı dünyasındaki kimliği ve imajını olumlu etkilemekte, ayrıca Müslümanlar ve Batılı toplumlarında da meşruiyet ve güvenilirliğinin zeminini inşa etmektedir.⁶⁶⁷ Böylece bütün bunların Türkiye'nin yumuşak gücüne katkı sağladığı ileri sürülebilir.

Sonuç olarak Ak Parti dönemi dış politikasının temelde zihniyet dönüşümüne paralel olarak planlamadan uygulamaya kadar yapım tarzı ve karar alma tarzlarının değiştiği ileri sürülebilir. Özellikle dış politika oluşturma ve uygulama pratiği açısından Ak Parti diplomasi tarzı, Özal dönemine benzemektedir. Dış politikada Genelkurmay Başkanlığı ve Dışişleri Bakanlığını atlayarak doğrudan bakan ve danışmanlar üzerinden yürütülen bir dış politika yönteminin uygulandığı söylenebilir. Ayrıca dış politikada Cumhurbaşkanı Gül'ün Asya ve Afrika, Başbakan Erdoğan'ın Rusya ve İtalya, Egemen Bağış'ın AB, Dışişleri Bakanı Davutoğlu'nun ise Balkanlar ve Ortadoğu gibi özel olarak sanki dağıtılan ilgi alanlarının olduğu anlaşılmaktadır. Ak Parti'nin diğer partilerden farklı bir özelliği de kişisel ilişkileri dış politikada kullanma anlayışıdır. Hatta Ak Parti'nin özellikle Müslüman Arap dünyasıyla yakın kişisel ilişkilerinin bölge politikasında alan açıcı katkıları olduğu söylenebilir. Nitekim Ak Parti yöneticilerinin kendilerini kültürel olarak Batı'ya ve Avrupa'ya değil, Ortadoğu'ya Müslümanlara yakın hissettiği söylenebilir. Bu çerçevede Ak Parti yöneticilerinin söylem düzeyinde kişisel ilişkilerinin olduğu Arap

⁶⁶⁷ Ramazan Kılınç, **op. cit.**, s.57-58.

lkeleri, lider ve toplumlarını kardeş olarak tanımlamaları, ziyaretlerdeki çok samimi davranışları bunu göstermektedir.

Diğer taraftan genel olarak Ak Parti dış politikasını danışman ağırlıklı, liberal kavramlar üzerinden kamuoyunda popülerliğe dayanan ve imaja ağırlık veren bir dış politikası anlayışı olarak nitelendirmek mümkündür. Bununla birlikte Ak Parti dönemi dış politikasının dönüşüm geçiren ve çok boyutluluğun gerçekten söz konusu olduğu en özgün yönü, dış politikaya kültürel ve tarihsel öğelerin, sivil kuruluşların, kamu/kültür diplomasisi kurum ve aktörlerinin katılmasıdır. Başka bir ifadeyle Ak Parti dış politikasının toplumsal alana yönelik boyutunu içeren yeni tesis ettiği YEE, YTB, KDK gibi kurumlar en başarılı örnekleri teşkil etmektedir denilebilir. Dış politikada hem alan ve aktör çeşitlenmesini yansıtan ve kültürel-tarihsel ve toplumsal öğelere yönelik dış politika anlayışının geçerli olduğu alan, Ak Parti dış politikasının kamu diplomasisi boyutudur. Ak Parti dış politikasında kamu diplomasisi boyutu, sivil aktörlere, kamuoyuna, yumuşak ve kültürel araçlara dayanmaktadır. Bu bağlamda öncelikle Ak Parti döneminde dış politika alanında kamu diplomasisi çerçevesinde yeniden yapılandırılan Dışışleri Bakanlığı analiz edilecektir.

3. KAMU DİPLOMASİSİ KURUMLARI VE YUMUŞAK G AKTÖRLERİ

Ak Parti dönemi dış politikasının yeni aktörleri olan kamu diplomasisi kurumları, TDP'nin yeni kanal ve mekanizmalarıdır. Ayrıca bu yeni kamu diplomasisi kurumları, dış politikaya aktörlerin, araçların, diplomasi tarz ve yöntemlerinin çeşitlenmesini getirmiştir. Dış politikanın sivil boyutunu ihtiva eden bu kurumlar, dış politikanın sert güç ve yüksek politika alanı dışında yumuşak güç ve toplumsal alanlardaki faaliyetleriyle yumuşak güç üreterek kamu diplomasisi

yürütmektedirler. Yeni kurulan kamu diplomasisi kurumları Dışışleri Bakanlığı'nın yeniden yapılanmasının da bir ürünüdür. Zira bu kurumlar bakanlık bünyesinde kurulan yeni birimlerle ortak çalışmaktadır. Nitekim Dışışleri Bakanlığı, Meclis bütçe görüşmelerinde yeni kurulan bu kurumları bakanlığın faaliyetleri arasında göstermektedir. Bu anlamda bu yeni kurumlar bakanlığın bir alt kuruluşu olarak görev yapmakta ve faaliyetler yürütmektedir denilebilir. Ak Parti döneminde dış politikadaki dönüşüm aynı zamanda bakanlık bünyesinde de gerçekleştirilmektedir. Dışışleri Bakanlığı yeni ihdas edilen birimlerle kendi içerisinde dönüşümün önünü açarak değişen uluslararası sisteme uyum sağlamaya çalışmıştır. Bu bağlamda Dışışleri Bakanlığı'nın yeniden yapılandırılması kamu diplomasisi çerçevesinde analiz edilecektir.

3.1. Dışışleri Bakanlığı

3.1.1. Yeni Teşkilat Kanunu: Dışışleri Bakanlığının Yeniden Yapılandırılması

Ak Parti döneminde Dışışleri Bakanlığı, yeniden yapılandırılarak yeni dış politika anlayışına ve değişen küresel sisteme uygun hale getirilmeye çalışılmıştır. En son 1994 yılındaki teşkilat kanunuyla görev yapan Dışışleri Bakanlığı, 16 yıl sonra 2010 yılında çıkarılan yeni teşkilat kanunu ile yeniden yapılandırılmıştır. Resmi gazetede yayınlanan 6004 sayılı 'Dışışleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun' ismiyle 13 Temmuz 2010 tarihinde yürürlüğe giren bu yeni teşkilat kanunuyla bakanlık bünyesinde tablo 4'te görüldüğü üzere 10 adet yeni genel müdürlük ve başkanlık açılmıştır. Bunlardan Enformasyon Genel Müdürlüğü, Yurtdışı Tanıtım ve Kültürel İlişkiler Genel Müdürlüğü ve Diplomasi Akademisi

Başkanlığı tezin alanına girmektedir. Ayrıca Yurtdışı Tanıtım ve Kültürel İlişkiler Genel Müdürlüğü altında ihdas edilen Kültürel Diplomasi Genel Müdür Yardımcılığı da isminden anlaşılacağı üzere konumuzu ilgilendirmektedir.

Tablo 4: Dışişleri Bakanlığı Yeni Teşkilat Kanuna Göre Açılan Yeni Birimler

1. Küresel ve İnsani Konular Genel Müdürlüğü
2. Çatışmayı Önleme ve Kriz Yönetimi Genel Müdürlüğü
3. Komşu Ülkelerle İlgili Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü
4. Uluslararası Hukuk Genel Müdürlüğü
5. Anlaşmalar Genel Müdürlüğü
6. Enformasyon Genel Müdürlüğü
7. Yurtdışı Tanıtım ve Kültürel İlişkiler Genel Müdürlüğü
8. Bilişim Teknolojileri Dairesi Başkanlığı
9. Tercüme Dairesi Başkanlığı
10. Diplomasi Akademisi Başkanlığı

3.1.2. Dışışleri Bakanlığı Enformasyon Genel Müdürlüğü

Yeni teşkilat kanunun 6. Maddesiyle yeni kurulan Enformasyon Genel Müdürlüğü⁶⁶⁸, Dışışleri Bakanlığı'nın kamu diplomasisi birimidir. Nitekim Dışışleri Bakanlığı, Meclis bütçe görüşmelerinde sunulan kitapçıklarda da birimin faaliyetleri 'Enformasyon ve Kamu Diplomasisi' başlığı altında bahsedilmektedir. Teşkilat kanununda Enformasyon Genel Müdürlüğü'nün görevleri 6. Madde de aşağıdaki gibi tanımlanmıştır.

"Enformasyon Genel Müdürlüğü , Bakanlığın yerli ve yabancı medya kuruluşları ve medya mensupları ile ilişkilerinin yürütülmesi, basın toplantılarının ve Bakanlık açıklamalarının yapılması görevlerini yürütür. Dış politika alanında medya aracılığıyla yerli ve yabancı kamuoyu ile iletişimi sağlar, kamu diplomasisi alanındaki faaliyetlerin planlanması ve icra edilmesinde ilgili kurum ve kuruluşlar ile işbirliği içinde hareket eder. 9/10/2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu çerçevesinde Bakanlık içi koordinasyonu sağlar."⁶⁶⁹

Buna göre Dışışleri Bakanlığı, Enformasyon Genel Müdürlüğü ile kamu diplomasisinin enformasyon boyutuna odaklanmıştır. Bakanlığın kamu diplomasisi anlayışını da yansıtan bu maddeden hareketle bakanlığın kamu diplomasisini enformasyon temelli dar açıdan ele aldığı anlaşılmaktadır. İkinci bölümde de görüleceği üzere enformasyon, kamu diplomasisinin iletişim boyutunun sadece bir yönüdür. Zira Enformasyon Genel Müdürlüğü, basını bilgilendirme ve kamuoyunun aydınlatılması amacı çerçevesinde ulusal ve uluslararası basın organlarıyla etkileşim

⁶⁶⁸ Enformasyon Genel Müdürlüğü'nün altında Aralık 2011 tarihinde Enformasyon ve Kamu İletişim Dairesi kurarak ağırlıklı olarak kamu diplomasisinin tanıtım faaliyetlerini yürütmekle görevlendirilmiştir.

⁶⁶⁹ "Dışışleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun", **Resmi Gazete**, Kanun No: 6004, Sayı: 27640, Terrtip: 5, Cilt: 49, 13.07.2010,

halinde olarak yürütülen dış politikanın tanıtımını yapmayı görevleri arasında saymıştır. Bu çerçevede bakanlık sözcüsünün olağan basın bilgilendirme toplantıları, güncel gelişmelere ilişkin basın açıklamaları, basın ve kamuoyunun ilgisini çekebileceği düşünülen konulardaki özlü notların e-posta aracılığıyla basın mensuplarına iletilmesi⁶⁷⁰ faaliyetleri kamu diplomasisi olarak görülmüştür. Oysa bu faaliyetlerin daha öncede yapıldığı sadece yeni kurulan birimin görevi olarak yeniden düzenlenerek sistematik hale getirilmesinin ötesinde bir özgünlüğe sahip olmadığı söylenebilir.

Bununla birlikte çeşitli dillerde facebook, twitter ve Youtube hesaplarının açılarak sosyal medyada yer almanın kamu diplomasisinin yeni araçlarına bakanlığın intibak ettiğini göstermektedir. Bu hesaplar üzerinden bakanlık, basın toplantıları düzenlemeye başlayarak⁶⁷¹ sosyal medyayı kullanmaya başlamıştır. Ancak sosyal medyadaki hesaplarda bakanlık, sadece kamu diplomasisinin bu yeni araçlarını bilgilendirme amaçlı kullanmaktadır. Oysa kamu diplomasisinde bu yeni sosyal medya araçları birey ve toplumlarla iletişim ve etkileşim amaçlı kullanılmaktadır. Bu anlamda Dışişleri Bakanlığı'nın sosyal medyada iletişime geçtiği⁶⁷² ancak etkileşimde bulunmadığı söylenebilir.

Bakanlığın kamu diplomasisi çerçevesindeki diğer bir yeniliği de 'Hariciye Şehrimizde' programıdır⁶⁷³. Bu programa göre bakanlık, diplomatlarını Anadolu'nun

⁶⁷⁰ "T. C. Dışişleri Bakanlığı 2012 yılı İdare Faaliyet Raporu", **T. C. Dışişleri Bakanlığı 2012 Faaliyet Raporu**, Ankara, 2013, s.107.

⁶⁷¹ Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, **2013 Yılına Girerken Dış Politikamız** tçe Tasarısının TBMM Genel Kurulu'na Sunulması Vesilesiyle Hazırlanan Kitapçık, TBMM, 16 Aralık 2012, s.131.

⁶⁷² Dışişleri Bakanlığı'nın sosyal medyadaki takipçi sayıları için bkz. Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, **2014 Yılına Girerken Dış Politikamız**, Dışişleri Bakanlığı'nın 2 tçe Tasarısının TBMM Genel Kurulu'na Sunulması Vesilesiyle Hazırlanan Kitapçık, TBMM, 15 Aralık 2013, s.131.

⁶⁷³ "T. C. Dışişleri Bakanlığı 2012 yılı İdare Faaliyet Raporu...", s.108.

şehirlerine düzenlediği ziyaretlerle Ak Parti hükümetinin ileri sürdüğü halkından kopuk ‘monşer’ diplomat tipi yerine halkla büyükelçileri kaynaştırma politikası ile bir nevi kendi halkına yönelik diplomasi yürütmektedir. Ayrıca Büyükelçilerin Valilik, Belediye Başkanlıkları gibi resmi devlet kurumları yanında Ticaret ve Sanayi Odaları gibi sivil kurumları da ziyaret etmeleri sağlanmaktadır. Yine ziyaretler kapsamında Büyükelçilerin üniversite öğrencileriyle bir araya gelmesi kamu diplomasisi açısından gençlerle devletin etkileşimini sağlaması bakımından önemli bir açılım olarak değerlendirilebilir. Bunların dışında bakanlığın dışa açılan yüzü niteliğinde görülen web sitesinin kamu diplomasisi çerçevesinde İngilizce, Fransızca ve Arapça dillerinde de sayfalarının açılması, tasarım ve içeriğinin yapılandırılmasıyla⁶⁷⁴ eskiye nazaran daha kullanışlı hale getirildiği söylenebilir. Dışişleri Bakanlığı, kamu diplomasisini sadece Enformasyon Genel Müdürlüğü ile sınırlamamış ve açtığı yeni birimlerle bir anlamda görev dağılımı yapmıştır. Bu anlamda yeni ihdas edilen Yurtdışı Tanıtım ve Kültürel İlişkiler Genel Müdürlüğü ve Kültürel Diplomasi Genel Müdür Yardımcılığı kamu diplomasisinin kültürel boyutuna odaklanmıştır.

3.1.3. Dışişleri Bakanlığı Yurtdışı Tanıtım ve Kültürel İlişkiler Genel Müdürlüğü ve Kültürel Diplomasi Genel Müdür Yardımcılığı

Dışişleri Bakanlığı’nın kültürel diplomasiden sorumlu birimi olarak Yurtdışı Tanıtım ve Kültürel İlişkiler Genel Müdürlüğü ve Kültürel Diplomasi Genel Müdür Yardımcılığı ihdas edilmiştir. Teşkilat kanununda müdürlüğün görevleri 6. Madde de aşağıdaki gibi tanımlanmıştır.

“Yurtdışı Tanıtım ve Kültürel İlişkiler Genel Müdürlüğü; ilgili kurum ve kuruluşlar ile

⁶⁷⁴Idem.

işbirliği yapmak suretiyle, kültür, eğitim, bilim, spor ve benzeri alanlarında diğer ülke ve uluslararası kuruluşlarla ikili ve çok taraflı ilişkileri ve işbirliğini yürütür. Türkiye'nin yurtdışındaki tanıtımına yönelik proje ve faaliyetlerin yürütülmesini ve koordinasyonunu sağlar.”⁶⁷⁵

Buna göre bakanlığın kültür diplomasisini temelde kamu diplomasisinin tanıtım boyutu çerçevesinde değerlendirdiği anlaşılmaktadır. Ayrıca bakanlık kültür diplomasisini çok boyutlu dış politikanın bir gereği olarak yorumlamıştır⁶⁷⁶. Kültürel faaliyetlerle ülkenin yurtdışındaki tanıtımını esas alması itibariyle Dışişleri Bakanlığı'nın kültür diplomasisini dar çerçevede yorumladığı söylenebilir. Zira ikinci bölümde analiz edildiği üzere kültür diplomasisi kamu diplomasiinin bir boyutu olarak ülkeler arası kültürel ilişkilerin geliştirilmesi amacına dayanmaktadır. Oysa yukarıdaki birimin kurucu maddesine göre Dışişleri Bakanlığı, Türkiye'nin yurtdışındaki tanıtımına yönelik kültürel faaliyetleri esas almıştır. Bu çerçevede müdürlük, Dışişleri Bakanlığı'nın kültür politikası öncelikleri bağlamında ilk olarak ikili kültür anlaşmaları ve kültürel değişim programlarının yapılması ve bunların yenilenmesini yürütmekle görevlendirilmiştir⁶⁷⁷. Bu çerçevede Ak Parti döneminde ek 2'de görüldüğü üzere kültürel alanda da uygulanan aktif diplomasi sayesinde 29 ülkeyle yeni kültürel işbirliği ve değişim anlaşmaları imzalanmıştır⁶⁷⁸. Bu anlaşmalar

⁶⁷⁵ “Dışişleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun”, **Resmi Gazete**, Kanun No: 6004, Sayı: 27640, Tertip: 5, Cilt: 49, 13.07.2010, <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6004.html>

⁶⁷⁶ Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, **2014 Yılına Girerken Dış Politikamız**, tçe Tasarısının TBMM Genel Kurulu'na Sunulması Vesilesiyle Hazırlanan Kitapçık, TBMM, 15 Aralık 2013, s.124.

⁶⁷⁷ **İdem.**

⁶⁷⁸ “Yürürlükte Olan Kültür Anlaşmaları, Kültürel Değişim Programları ve Mutabakat Zaptları”, **T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı**, Erişim tarihi: 03.03.2014, <http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr/TR,22139/yururlukte-olan-kultur-anlasmalari-kulturel-degisim-pro-.html>

Ak Parti döneminde siyasi ilişkilerin yanında kültürel ilişkilerin de canlandırılması politikasının izlendiğinin açık göstergesidir.

Kültür anlaşmaları haricinde müdürlük, yurtdışında karşılıklı ‘Kültür Yılları’, ‘Türk Kültür Haftaları’, ‘Türk Kültür Günleri’, ‘Türk Sinema Günleri’, ‘Türk Film Haftaları’ gibi büyük faaliyetler düzenlemekte veya desteklemektedir. Örneğin 2012 yılı Türkiye’de ‘Çin Kültür Yılı’, Çin’de de ‘Türk Kültür Yılı’ ilan edilmiş ve kutlanmıştır. Ayrıca 2015 yılında Türkiye ve Avustralya’da, 2016 yılında ise Türkiye ve Hindistan’da karşılıklı Kültür Yılları olarak kutlanması öngörülmüştür⁶⁷⁹. Kültür-sanat faaliyetleri olarak ise olarak Yurtdışı Tanıtım ve Kültürel İlişkiler Genel Müdürlüğü ve Kültürel Diplomasi Genel Müdür Yardımcılığı, çeşitli sanat sergileri, konserler, müzik dinletileri, kongreler, konferanslar, seminerler, sempozyumlar, çalıştaylar, sunumlar, şiir festivalleri, edebiyat günleri vb. etkinlikler düzenlemektedir⁶⁸⁰. Kültür ve turizm Bakanlığı ile eşgüdüm çerçevesinde Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın ana koordinatörlüğünde yürütülen TEDA (Türk Kültür, Sanat ve Edebiyatının Dışa Açılması) projesiyle Türk kültür ve sanatının dünyaya tanıtılması faaliyetlerine yardımcı olunmaktadır. Bu çerçevede projenin ortaya çıktığı yıl olan 2005’ten bu yana 800’ e yakın klasik ve çağdaş Türk eserinin diğer dillere çevirisi yapılarak Türk edebiyatının dünyaya tanıtımı yapılmaktadır.

Diğer taraftan Dışişleri Bakanlığı’nın diğer bakanlıkların dış ilişkilerindeki koordinasyon ve yardımcı olma rolü çerçevesinde Yurtdışı Tanıtım ve Kültürel İlişkiler Genel Müdürlüğü ve Kültürel Diplomasi Genel Müdür Yardımcılığı birimi,

⁶⁷⁹ Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, **2012 Yılına Girerken Dış Politikamız**, Dışişleri Bakan tçe Tasarısının TBMM Genel Kurulu’na Sunulması Vesilesiyle Hazırlanan Kitapçık, TBMM, 14 Aralık 2011, s.108.

⁶⁸⁰ Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, **2014 Yılına Girerken Dış Politikamız**, tçe Tasarısının TBMM Genel Kurulu’na Sunulması Vesilesiyle Hazırlanan Kitapçık, TBMM, 15 Aralık 2013, s. 128.

diğer bakanlıklar ve Yunus Emre Enstitüsü, Yunus Emre Türk Kültür Merkezleri başta olmak üzere özel sektör kuruluşları, vakıflar ve sivil toplum kuruluşlarının kültürel faaliyetleriyle işbirliği içinde çalışılması ve destek olunması görevlerini yerine getirmektedir. Bu çerçevede Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yurtdışındaki faaliyetleriyle eşgüdümlü çalışılmakta iken bir nevi Dışişleri Bakanlığı'nın bir alt kuruluşu⁶⁸¹ olması bakımından Yunus Emre Enstitüsü ve yurtdışındaki Yunus Emre Türk Kültür Merkezlerinin ev sahibi ülkelerde kuruluşu ve faaliyetlerini sorunsuz biçimde sürdürmelerine müdürlük yardımcı ve kılavuzluk etmektedir⁶⁸². Ayrıca yasadışı yollarla Türkiye'den çıkarılmış eserlerin iadesi konusunda da Kültür ve Turizm Bakanlığı ile yakın işbirliği içinde çalışılmaktadır⁶⁸³. Bunların haricinde müdürlük, TİKA'nın kültürel miras gibi örtüşen alanlarında da işbirliği yapmaktadır. Yine UNESCO ve TÜRKSOY gibi kültür kurumlarıyla da yakın işbirliği içinde çalışmayı görev edinen birim Dışişleri Bakanlığı'nın bir nevi Dış Kültür Bakanlığı gibi çalışmaktadır denilebilir. Son olarak Dışişleri Bakanlığı'nın kamu diplomasisi çerçevesinde yapılandırılması kapsamında yeni ihdas edilen Diplomasi Akademisi Başkanlığı değerlendirilebilir.

⁶⁸¹ Dışişleri Bakanı'nın Yunus Emre Enstitüsü'nün mütevelli heyet üyesi başkanı olması sıfatıyla Enstitü'nün Dışişlerine bağlı bir görünüm verdiği düşünülmektedir. Bununla birlikte Enstitü'nün statüsünün biraz karışık olduğu söylenebilir. Bunun için detaylı analiz Yunus Emre Enstitüsü alt başlığında ele alınacaktır.

⁶⁸² Dışişleri Bakanlığı ile Yunus Emre Enstitüsü arasındaki ilişki, 10 Temmuz 2013 tarihinde imzalanan “Dışişleri Bakanlığı ile Yunus Emre Vakfı Arasında Vakfın Büyükelçilik/Başkonsolosluklara Bağlı Birimleri ve Çalışanlarının Statüsü Hakkında Protokol” ile belirlenmiştir.

⁶⁸³ Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, **2014 Yılına Girerken Dış Politikamız**, tçe Tasarısının TBMM Genel Kurulu'na Sunulması Vesilesiyle Hazırlanan Kitapçık, TBMM, 15 Aralık 2013, s.128.

3.1.4. Diplomasi Akademisi Başkanlığı

Diplomasi Akademisi Başkanlığı'nın kendi içinde verdiği hizmet içi eğitim haricinde yabancı diplomatlara yönelik faaliyetleri cazibe ve çekicilik yaratması bakımından kamu diplomasisi olarak değerlendirilebilir. Bu çerçevede Başkanlığın bir kamu diplomasisi faaliyeti olarak her yıl düzenlenmekte olan 'Yabancı Genç Diplomatlar Eğitim Programı'na ilginin artması başta Dışışleri olmak üzere Türkiye'nin çekiciliğinin bir yansıması olarak yorumlanabilir. Nitekim şimdiye kadar 38 ülkenin Diplomasi Akademisi ile işbirliği anlaşmasının imzalanması ve sadece 2012 yılında toplam 17 adet Akademiler arası işbirliği protokol ve değişim anlaşmasının imzalanması, Türkiye ve Dışışleri Bakanlığı'nın cazibe merkezi haline geldiğinin açık bir göstergesidir.

Tablo 6: Akademiler Arası İşbirliği Çerçevesinde 2012 Yılında İmzalanan Anlaşmalar

Anlaşma	Tarih
Türkmenistan ile Akademiler Arası İşbirliği	29.02.2012
Libya ile Akademiler Arası İşbirliği	14.03.2012
Fas ile Akademiler Arası İşbirliği	19.03.2012
Bulgaristan ile Akademiler Arası İşbirliği	20.03.2012
Macaristan ile Stajyer Değişim Protokolü	22.03.2012
Arnavutluk ile Akademiler Arası İşbirliği	05.04.2012
Katar ile Akademiler Arası İşbirliği	31.05.2012
Benin ile Akademiler Arası İşbirliği	09.07.2012
Gabon ile Akademiler Arası İşbirliği	18.07.2012
Azerbaycan ile Stajyer Değişim Protokolü	11.09.2012
Kosta Rika ile Akademiler Arası İşbirliği	30.10.2012
Moldova ile Akademiler Arası İşbirliği	01.11.2012
Gambiya ile Akademiler Arası İşbirliği	25.09.2012
Çin Halk Cumhuriyeti ile Akademiler Arası İşbirliği	20.11.2012
Rusya Federasyonu ile Akademiler Arası İşbirliği	03.12.2012
Portekiz ile Akademiler Arası İşbirliği	18.12.2012
Kongo ile Stajyer Değişim Protokolü	15.11.2012

Kaynak: "T. C. Dışışleri Bakanlığı 2012 yılı İdare Faaliyet Raporu", T. C. Dışışleri

Bakanlığı 2012 Faaliyet Raporu, Ankara, 2013, s. 101.

Dışışleri Bakanlığı'nın yabancı diplomatlara yönelik eğitim programları düzenlemesi kamu diplomasisinin eğitim faaliyetleri alanına girmektedir. Bu kapsamda Dışışleri Bakanlığı yukarıda bahsedilen bu eğitim programı haricinde karşılaştığı yoğun talep sebebiyle münhasıran Pakistan, Irak, Kosova, Nijerya, Libya, Katar, Azerbaycan, Karadağ, Tunus, Brunei, Sudan ve Karadeniz İşbirliği Örgütü üyesi 5 ülkenin diplomatlarına da eğitim vermiştir⁶⁸⁴. Dışışleri Bakanlığı'nın yukarıda bahsedilen kamu diplomasisi yapılanması haricinde Ak Parti döneminde yumuşak güç ve kamu diplomasisine büyük önem atfedilerek bakanlığın dışında da ayrı bir kamu diplomasisi birimi kurulmuştur.

3.2. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü (KDK)

Modern anlamda ilk kamu diplomasisi kurumlarının kurulması ve uygulanmaya başlanması 1965 yılına uzanmaktadır. Kültürel diplomasi açısından bakıldığında ise Alliance Française 1883, British Council 1934, Goethe Institut 1951, Cervantes Insitute 1991, Rusya'nın 'Rossotrudni Chestvo/Russkiy mir'⁶⁸⁵ adlı Kültür Enstitüsü 2008, Çin Konfüçyüs Enstitüsü 2004 yıllarında açılmışken Türkiye, çok geç bir tarihte 2010 yılında ilk kamu diplomasisi kurumunu açmıştır. Yumuşak güç bakımından düşünüldüğünde ise kavramın ortaya çıktığı 1990 yılına göre yine Türkiye'nin geç kaldığı söylenebilir.

⁶⁸⁴ "T. C. Dışışleri Bakanlığı 2012 yılı İdare Faaliyet Raporu", T. C. Dışışleri Bakanlığı 2012 Faaliyet Raporu, Ankara, 2013, s.100.

⁶⁸⁵ Rusya'nın kültür enstitüleri iki statüde faaliyet yürütmektedir. Rossotrudni Chestvo ismiyle geçen kültür enstitüsü Rus Dışışleri Bakanlığı bünyesinde ihdas edilen kurum iken Russkiy mir adlı kültür enstitüsü aynen Çin Konfüçyüs Enstitülerinde olduğu gibi üniversite bünyesinde kurulan vakıf statüsündeki enstitülerdir. Ayrıntılı bilgi için bkz.

<http://rs.gov.ru/>; <http://www.ruskiymir.ru/ruskiymir/ru/>

Ak Parti döneminde yeni dış politika anlayışı çerçevesinde yeni tesis edilen kurumlardan biri de Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'dür⁶⁸⁶. Resmi gazetede yayınlanan 27478 sayılı Başbakanlık genelgesiyle 30 Ocak 2010 tarihinde Başbakanlığa bağlı bir kurum olarak kurulan koordinatörlüğün görevleri kısaca aşağıdaki gibi ifade edilmiştir.

...” uluslararası toplumu etkilemenin ve yönlendirmenin bir aracı olarak "Kamu Diplomasisi" ayrı bir önem kazanmıştır. Uluslararası platformlarda, Ülkemizin uzun süredir maruz kaldığı itham ve sorunlar karşısında haklılığımızı kanıtlamaya yönelik çalışmaların başarıya ulaşabilmesi için, kamu diplomasisi yöntem ve araçlarıyla uluslararası toplumun doğru yönde bilgilendirilmesi gerekmektedir.”⁶⁸⁷

Öncelikle genelgedeki ifadelerden hareketle kamu diplomasisinin uluslararası toplumu etkilemenin aracı olarak ele alınması bağlamında kurumun KD'ni araçsallaştıran bir yaklaşım içerisinde olduğu söylenebilir. Ayrıca uluslararası kamuoyunu yönlendirme amacıyla propagandaya yaklaşıldığı da düşünülebilir. Diğer taraftan sorunların kamu diplomasisi yöntem ve araçlarıyla çözülmesi anlamında ise kurumun problem çözücü bir anlayıştan hareket ettiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte kurumun en temel görevi aşağıdaki genelgede ifade edildiği üzere kamu diplomasisi faaliyetleri çerçevesinde hem devlet kurumları hem de sivil toplum kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamaktır.

⁶⁸⁶ Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Başbakan'ın diplomasi baş danışmanı ve Ankara merkezli bir düşünce kuruluşunun (SETA) başkanı olan İbrahim Kalın tarafından kuruluşunu üç yıl içerisinde gerçekleştirmiş ve yerini Eylül 2012 tarihinde yakın çalışma arkadaşı olan Cemalettin Haşimi'ye bırakmıştır.

⁶⁸⁷ “T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Genelgesi”, Resmi Gazete, Sayı: 278478, 30 Ocak 2010, <http://www.kdk.gov.tr/kurumsal/kdk-genelgesi/5>

....”kamu diplomasisi alanında yürütülecek çalışmalar ile stratejik iletişim ve tanıtım faaliyetleri konusunda kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütleri arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak amacıyla, bir Başbakan Baş müşavirinin uhdesinde Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünün oluşturulması uygun görülmüştür.”⁶⁸⁸

Gerçekten de kamu diplomasisi doğası gereği koordinasyon işlevini gerektiren bir diplomasi olarak öncelikle kurumun koordinatörlük olarak kurulmasının isabetli bir yaklaşım olduğunu tespit etmek gerekmektedir. Ancak KDK’nın diğer kamu diplomasisi ve kültür diplomasisi icra eden kurumlar ve özellikle sivil toplum kuruluşlarıyla koordineli olarak çalıştığını ileri sürmek pek mümkün gözükmemektedir. Zira koordinatörlüğün Dışişleri Bakanlığı, Yunus Emre Enstitüsü, TİKA ve YTB ile koordineli çalıştığını gösteren delil olmadığı gibi birlikte eşgüdümlü çalışmadıklarını sadece kurumların web sitelerinde faaliyet haberlerine bakıldığında bile görmek mümkündür. Ayrıca her kurumun kendi başına birbirine benzer faaliyet yürüttüğü ve projeler gerçekleştirmesi bağlamında kurumların ortak faaliyet ve projeler geliştirilmesi noktasında da koordinasyonun olmadığı kolaylıkla söylenebilir.

Ayrıca genelgeye göre koordinatörlüğün sekretarya hizmetlerinin Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü (BYEGM) tarafından yerine getirilmesi, aynen Dışişleri Bakanlığı’nda olduğu gibi eski kamu diplomasisinin enformasyon ve basın boyutuna odaklanıldığını göstermektedir⁶⁸⁹. Bununla birlikte koordinatörlüğün kendisine ait bütçesi olmayıp BYEGM’in bütçesini kullanmaktadır. Bu durum koordinatörlüğün faaliyetleri için bürokratik ve bütçe işlemleriyle uğraşmadığı için

⁶⁸⁸ **İdem.**

⁶⁸⁹ Bunda kamu diplomasisi alanında henüz Türkiye’de yetişmiş kalifiye insan kaynağının olmaması etkilidir.

büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Bu sayede koordinatörlük, bürokratik engelle takılmadan hızlı hareket edebilmekte ve uluslararası program ve faaliyetler yürütebilmektedir.

Diğer taraftan KDK, “Türkiye’nin yeni hikâyesini etkin bir şekilde anlatmayı, farklı kesimlerle diyaloga geçmeyi ve çok-taraflı bir iletişim ekseninde faaliyet yürütme”⁶⁹⁰ amacını vizyonu olarak benimsemesiyle ideal kamu diplomasisi perspektifi çizmiştir. Ancak KDK’nın misyonunda tanıtım ve görünürlüğe ağırlık verilmesi kurumun vizyonu ile misyonu arasında çelişki bulunduğunu göstermektedir. Aynı şekilde koordinatörlüğün hedefleri⁶⁹¹ olarak yine tanıtıma odaklanması, kurumun kamu diplomasisini 1965’lerdeki eski KD anlayışıyla ele aldığını düşündürmektedir. Türkiye’nin kamu diplomasisinden sorumlu bir kurum olarak KDK, Türk kamu diplomasisini “Türkiye’nin yeni hikâyesinin etkin ve kapsamlı bir şekilde dünya kamuoyuna anlatılması faaliyeti” olarak tanımlamıştır. Bu anlamda koordinatörlüğün Türkiye’nin kamu diplomasisini çok dar bir çerçeveden yorumladığı ve böylece kamu diplomasisinin kültürel, dış yardım ve lobi boyutlarını yani YEE, TİKA ve YTB’yi içermediği söylenebilir.

Kurumun kamu diplomasisini bu denli dar çerçeveden yapılandırması, kamu diplomasisi alanında Türkiye’de yetişmiş insan kaynağının olmamasından kaynaklanmaktadır. Nitekim koordinatörlüğün yapısına bakıldığında durum daha net

⁶⁹⁰ T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Erişim tarihi: 04.03.2014, <http://www.kdk.gov.tr/kurumsal/vizyon-misyon/8>

⁶⁹¹ T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Erişim tarihi: 04.03.2014, <http://www.kdk.gov.tr/kurumsal/hedefler/9>

anlaşılacaktır. Koordinatörlüğün yapısı, Medya Çalışmaları, Siyasal İletişim, Kültürel Çalışmalar, Kurumsal Çalışmalar ve Proje Geliştirme birimlerinden müteşekkildir⁶⁹².

Koordinatörlük, birim şeklinde eski kamu diplomasisi anlayışına rağmen faaliyet alanlarını geniş ve kapsamlı düzeyde ele almıştır. Buna göre aşağıdaki tablo 7’de görüldüğü üzere koordinatörlüğün faaliyet alanları, üniversite programları, siyasal iletişim faaliyetleri ve medya-tanıtım çalışmaları olmak üzere üç kısma ayrılmaktadır.

Tablo 7: KDK’nın Faaliyet Alanları

ÜNİVERSİTE PROGRAMLARI
» Kamu Diplomasisi Panelleri
» Dış Politika Tanıtım Programları
» Dış Politika Çalıştayları
» Gençlik Programları
SİYASAL İLETİŞİM FAALİYETLERİ
» Ülke Toplantıları
» Akil İnsanlar Konferansları
» Avrupa Toplantıları» Paneller
» İstanbul Küresel Forumu
MEDYA-TANITIM ÇALIŞMALARI
» Gazeteci Heyetleri Programı
» Yabancı Basını Bilgilendirme
» Kültür ve Tanıtım Faaliyetleri

Koordinatörlüğünün birinci faaliyet alanı olarak üniversite programları da kendi içinde kamu diplomasisi panelleri, dış politika tanıtım programları, dış politika çalıştayları ve gençlik programlarından oluşmaktadır. Kamu diplomasisi panelleri ağırlıklı olarak üniversite öğrencileri ve akademisyenlere yönelik Türk dış politikası

⁶⁹² T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Erişim tarihi: 04.03.2014, <http://www.kdk.gov.tr/kurumsal/koordinatörlük-yapisi/18>

hakkında üst düzey bürokratların katılımıyla gerçekleştirilen bilgilendirme ve bir anlamda lanse edilmesi faaliyeti olarak değerlendirilebilir. Tablo 8’de görüldüğü üzere paneller, ulusal düzeyde gerçekleştirilmektedir⁶⁹³.

Tablo 8: Kamu Diplomasisi Panelleri

» Kamu Diplomasisi Panelleri
» Gaziantep Paneli
» Kayseri Paneli
» Kırıkkale Paneli
» Çankırı Paneli
» Bursa Paneli
» Kahramanmaraş Paneli
» Bursa Uludağ Üniversitesi

Ayrıca koordinatörlüğün üniversite programları çerçevesinde diğer bir faaliyet alanı olan dış politika tanıtım programları da aynen panellerde olduğu gibi Türkiye’deki lisans, yüksek lisans, doktora öğrencileri ile akademisyen ve düşünce kuruluşları uzmanlarıyla TDP’ye yön veren karar alıcılarını bir araya getirmektedir⁶⁹⁴. Bu şekilde politika yapıcılar ile STK ve üniversiteler arasında diyalog zemini inşa etmek amaçlanmaktadır.

Tablo 9: Dış Politika Tanıtım Programlarının Gerçekleştirildiği Üniversiteler

» Dış Politika Tanıtım Programları
» Kahramanmaraş Üniversitesi
» Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
» Kütahya Dumlupınar Üniversitesi
» Giresun Üniversitesi
» Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
» Van 100. Yıl Üniversitesi
» İstanbul Şehir Üniversitesi
» İstanbul Aydın Üniversitesi

⁶⁹³ T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Erişim tarihi: 04.03.2014, <http://www.kdk.gov.tr/faaliyetler/kamu-diplomasisi-panelleri/24>

⁶⁹⁴ T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Erişim tarihi: 04.03.2014, <http://www.kdk.gov.tr/faaliyetler/dis-politika-tanitim-programlari/43>

Diğer bir üniversite programı olarak dış politika çalıştayları da yine Türkiye'deki doktora düzeyindeki öğrencileri ve akademisyenleri, dış politika yapıcılarıyla bir araya getirmeyi amaçlayan ulusal düzeydeki bir faaliyettir. İlk çalıştay KDK, Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi (SAM) ve Selçuk Üniversitesi Rektörlüğü'nün inisiyatiflerinde 23-25 Aralık 2011 tarihinde Konya'da düzenlenmiş ve büyük bir ilgi görmüştür. İkincisi ise KDK, YTB, SETA ve Mardin Artuklu Üniversitesi'nin işbirliğiyle 7-10 Haziran 2012 tarihlerinde 47 üniversiteden 90 öğrenci ile akademisyen, düşünce kuruluşları uzmanları ve Başbakanlık, AB Bakanlığı, YTB ve TİKA'dan bürokratların katılımıyla gerçekleşen çalıştay ulusal basının da gündemine taşınmıştır. Ancak çalıştaylar sonrası rapor tarzında ya da herhangi bir yayın yapılmaması kamu diplomasisinin en temel işlevlerinden olan bilgilendirme açısından eksiklik olarak değerlendirilebilir.

Genel olarak koordinatörlük, karar vericiler ile STK ve üniversiteler arasında dış politika alanında interaktif etkileşimi amaçlayan bu çalıştayların dış politikanın yeni vizyonu çerçevesinde gerçekleştirildiğini vurgulamıştır⁶⁹⁵. Önceki hükümetleri halktan kopuk dış politika izlemekle suçlayan Davutoğlu'nun halkın talepleri doğrultusunda dış politika yapımı anlayışının bir uzantısı olarak değerlendirilebilecek bu çalıştaylarla akademinin doktora düzeyindeki öğrenciler ve akademisyenlerle dış politika alanında karar vericiler arasında etkileşimi amaçladığı söylenebilir. Ancak bu çalıştaylardan karar vericilerin geri bildirim aldığı, üniversite ve STK'ların fikirlerinden dış politika yapımında istifade ettiklerini ölçmek güçtür.

⁶⁹⁵ İdem.

Tablo 10: Gençlik Programları

Gençlik Programları
» Tunuslu Gençler
» Libyalı Gençler
» Mısırlı Gençler
» Filistinli Gençler
» Yemenli Gençler
» Batı Afrikalı Gençler
» Uluslararası Yaz Okulu Programı

Koordinatörlüğün üniversite programlarının üçüncüsü ise yabancı öğrencilere yönelik gerçekleştirilen gençlik programlarıdır. Programda farklı ülkelerden davet edilen 35 kişilik heyetler İstanbul ve Ankara’da misafir edilerek Türkiye’nin kurumlarına ziyaretler düzenlenmekte ve çeşitli kültürel etkinliklere dahil edilmektedir. Tablo 10’da görüleceği üzere koordinatörlük, Ak Parti hükümetinin dış politikasının Ortadoğu’ya ağırlık vermesine paralel olarak gençlik programını Ortadoğu gençliğine yönelik gerçekleştirmiştir. Gençlik programında esas amaç, ülke hakkında yerinde doğru bilgilendirmenin sağlanması ve gençlerin olumlu yönde etkilenmesi ve dost nesiller kazanmaktır. Koordinatörlüğün üniversite programları içerisinde yer alan gençlik programları, kamu diplomasisinin temel hedef kitlesi olan yabancı toplum ve birey odaklı olması itibariyle diğerlerine nazaran ön plana çıkmaktadır. Ancak buradaki temel sorun koordinatörlüğün kamu diplomasisinin yabancı kitlelere ağırlık vermesi gerekirken ulusal düzeye yoğunlaştığı söylenebilir. Zira kamu diplomasisinin temelde hedef kitlesi ağırlıklı olarak yabancı toplum ve bireyler olmasına rağmen koordinatörlüğün hedef kitlesinin ağırlıklı olarak içe yönelik olması düşündürücüdür.

Tablo 11: KDK’nın Siyasal İletişim Faaliyetleri

SİYASAL İLETİŞİM FAALİYETLERİ
» Ülke Toplantıları
» Akil İnsanlar Konferansları
» Avrupa Toplantıları» Paneller
» İstanbul Küresel Forumu

Kamu diplomasisinin iletişim faaliyetlerini KDK, ülke toplantıları, Akil insanlar konferansları, Avrupa toplantıları, paneller ve İstanbul Küresel Forumu şeklinde düzenlemiştir. Bu yönüyle KDK’nın kamu diplomasisinin iletişim faaliyetlerini öncelikle siyasal iletişim faaliyeti şeklinde değerlendirdiği gibi aynı zamanda akademik boyutla sınırladığı söylenebilir. Ülke toplantıları faaliyeti ile yabancı araştırmacılar ve düşünce kuruluşları uzmanlarını Türkiye’dekilerle bir araya getirmektedir. Bununla birlikte yurtdışında gerçekleştirilen ülke toplantılarıyla yerli ve yabancı araştırmacılar, akademisyenler, gazeteciler ve siyasiler arasında düzenli iletişim ve bağlantıların kurulmasına zemin inşa etmek amaçlanmıştır.

Tablo 12: Ülke Toplantıları

Ülke Toplantıları
» İngiltere Programı
» Yunanistan Programı
» Japonya Programı
» Amerika Programı
» Amerika Programı-2
» Mısır Programı
» Ürdün Programı
» Mısır Programı-2
» Mısır Programı-3
» Malezya Programı
» Bosna-Hersek Programı
» İngiltere Programı-2
» Ürdün Programı-2
» Fransa Programı
» Yemen Programı
» Almanya Programı
» Kuveyt Programı
» Fransa Programı-2
» Mısır Programı-4
» Moritanya Programı
» Tunus Programı
» Fas Programı
» Nijer Programı
» İngiltere Programı II

Akil insanlar konferans serileri de üst düzey bilim adamı ve akademisyenlerin iştiraki ile gerçekleştirilen elitist yönü ağır basan bir faaliyet olarak değerlendirilebilir. Bu faaliyetle toplumun üst katmanlarının etkilenmesi amaçlanmaktadır.

Tablo 13: Akil İnsanlar Konferansları

Akil İnsanlar Konferansları
» Seyyid Hüseyin Nasr & Harvey Cox
» George Friedman
» Şevket Aziz
» Roger Cohen
» Hans Blix
» Jeremy Greenstock
» David Burrell
» Fehmi Hüveydi
» Martti Ahtisaari
» Seyyid Hüseyin Nasr
» Jack Straw&Joschka Fischer
» Arap Baharı Çalıştayı
» Günter Verheugen
» Abdülbari Atvan
» Fawaz Gerges
» Wadah Khanfar
» Todd Lewis
» Wadah Khanfar
» Tevekkül Karman
» Ali Mazrui

Yine Avrupa toplantıları Türkiye'nin AB üyeliğini sağlamaya yönelik Avrupa fikri konsepti üzerinden Avrupalı kimliği, Avrupa'nın 21. yüzyıl vizyonu nedir? gibi temalarla gerçekleştirilen akademik bir faaliyettir.

Tablo 13: Avrupa Toplantıları

Avrupa Toplantıları»
» Gil Anidjar
» Susan-Buck Morss
» Ian Almond
» Nilüfer Göle
» Abdulvahab El-Efendi
» Maha Azzam

Bununla birlikte katılımcılar açısından STK temelli konu bakımından dış politika gündemleri çerçevesinde akademik olarak değerlendirilebilecek paneller gerçekleştirilmektedir. Kasım 2012 tarihinde Beyrut Amerikan Üniversitesinden Center for Arab and Middle East Studies (CAMES) Direktörü Doç.Dr. Waleed Hazbun ile Galatasaray Üniversitesi'nde tek kişilik panel yapılmıştır. Ayrıca Şubat 2013 tarihinde TOBB-ETÜ Üniversitesinde “Türkiye-Afrika İlişkileri: Ortak Kader, Ortak Gelecek” başlıklı konferans düzenlenmiştir. Ardından Mart 2013 tarihinde TEPAV, KDK ve BYEGM ile ortaklaşa “Bosna-Hersek ve Suriye Örneklerinde Uluslararası Toplumun Duruşunu Anlamak” başlıklı bir toplantı düzenlenmiştir. Ekim 2013 tarihinde ise KDK, Boğaziçi Üniversitesi Asya Çalışmaları Merkezi ve Japonya merkezli Sasakawa Barış Vakfı ile işbirliği içerisinde ‘Küresel Görünümde Asya’nın Yükselişi: Türkiye, Japonya ve Malezya Perspektifleri’ başlıklı uluslararası Asya sempozyumu düzenlemiştir. Yine aynı tarihte KDK, Dışişleri Bakanlığı SAM ve ODTÜ ile işbirliği içerisinde Asya Siyasi ve Uluslararası Çalışmalar Derneği’nin (APİSA) 7.’nci Kongresi yapılmıştır. Diğer taraftan çeşitli ülkelerden gelen STK liderleri, sanatçılar, yazarlar, medya mensupları, siyasi liderler, kanaat önderleri, iş dünyasından yöneticiler ve akademisyenlerin katılımıyla İstanbul Küresel Forumları düzenlenmektedir. İlk forum Ekim 2012 tarihinde 'Adalet' temasıyla toplanmış ve ikinci forum ise Ekim 2013 tarihinde Mısır özel gündemiyle toplanmıştır. Görüldüğü üzere KDK’nın siyasal iletişim faaliyetleri ağırlıklı olarak akademi ağırlıklı ve elitist düzeyde gerçekleşmektedir. Oysa kamu diplomasisinin iletişim faaliyetlerinin ağırlıklı olarak yabancı ülkelerin kamuoylarına yönelik olması gerekirdi.

Bununla birlikte KDK’nın üçüncü faaliyet alanı ise gazeteci heyetleri programı, uluslararası basını bilgilendirme, kültür ve tanıtım faaliyetlerinden oluşan

medya-tanıtım çalışmalarıdır. Gazeteci heyetleri programı, yabancı basının Türkiye'ye ilgi göstermesi çerçevesinde planlanmış ve Türkiye hakkında bilgilendirmeye yönelik bir faaliyettir. Böylece kamu diplomasisinin ülkenin hikâyesinin anlatılması bu programla gerçekleştirilmektedir. Kamuoyu odaklı olan bu programla yabancı ülkelerin gazetecilerinin Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık, Dışişleri Bakanlığı, YEE, YTB, TİKA gibi kurumların ziyaretini kapsamakta ve bu kurumların yetkilileriyle buluşturularak birinci ağızdan Türkiye'nin tanıtımı yapılmaktadır. Ayrıca yine bilgilendirme faaliyetlerinden 'uluslararası basın bilgilendirme' programı kapsamında uluslararası basın temsilcileriyle sistematik toplantıların düzenlenmesi gerçekleştirilerek karar alıcılarla basın organlarının iletişimi sağlanmaktadır.

Diğer taraftan KDK, kültür ve tanıtım faaliyetleri yürütmeyi medya-tanıtım alanı olarak değerlendirmiş ve bu çerçevede I-List Turkey program, Kardeş Eli Belgeseli, Türkiye'nin Dostları Belgeseli, Suriye Halkına Destek Konseri, Somali Belgeseli ve Nizam Camii Belgeseli gibi kültür-sanat faaliyetlerine destek vermiştir. KDK'nın en yetersiz kaldığı alanlardan biri olan kültür faaliyetleri konusunda ülkenin kültür diplomasisinden sorumlu kurumu olan Yunus Emre Enstitüsü ile ortak projeler geliştirerek bu açığını kapatabileceği söylenebilir. Ancak KDK'nın kuruluş genelgesinde ve ismindeki koordinasyonu sağlamada sorun olduğu ileri sürülebilir. Zira KDK'nın YEE, YTB, TİKA ve Dışişleri Bakanlığı arasında karşılıklı bilgilendirme, ortak proje ve faaliyet planlama ve uygulamayı sağlayacak sistematik bir ağ oluşturulmamıştır. Bunu düzenlenen faaliyetlerde de görmek mümkündür. Bu kurumların ortaklaşa düzenlediği proje ve faaliyetlerin çok az olması KDK'nın koordinasyon işlevini tam olarak yerine getiremediğini göstermektedir. Diğer

tarafından KDK'nın faaliyetlerinden anlaşılacağı üzere tam olarak kamu diplomasisi planlayıp uygulayamadığı söylenebilir. Bunda Türkiye'nin kamu diplomasisi, yumuşak güç ve kültür diplomasisi kavram ve uzmanlık alanlarında yeni olması nedeniyle KDK'nın insan kaynağı eksikliği ve kamu diplomasisi kültürüne yabancı olması sorunu etkilidir. Faaliyetlerden hareketle daha ziyade KDK'nın dış politikayı lanse eden ve PR'ını yapan halkla ilişkiler şirketini andırdığı söylenebilir. İkinci bölümde de görüleceği üzere halkla ilişkiler kamu diplomasisinin sadece bir boyutunu teşkil etmektedir. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü olarak kurumdan beklenen kamu diplomasisi alanında başta devlet kurumları arasında koordinasyon sağlamanın yanında sistematik biçimde STK ve diğer sivil kurumlarla işbirliği yapmaktır. KDK'nın kamu diplomasisinin bir boyutu olan kültür diplomasisi kurumu olan Yunus Emre Enstitüsü ile en azından kültür-sanat alanında birlikte çalışması gerekmektedir.

3.3. Yunus Emre Enstitüsü

Yunus Emre Enstitüsü muadillerine göre çok geç açılmış yeni bir kurumdur. Öyle ki dünyadaki diğer kültür enstitülerine bakıldığında bu durum çok daha net anlaşılacaktır.

3.3.1. Muadil Kültür Enstitüleri

Dünyada ilk kültür enstitüsü 1883 yılında açılan Fransız kültür enstitüsü olarak Alliance Française⁶⁹⁶ karşımıza çıkmaktadır. Bugün itibarıyla enstitü, Fransa Dışişleri Bakanlığına bağlı bir kamu kurumu olarak 2.500 personeliyle 130 ülkede

⁶⁹⁶ Fransız Kültür merkezleri hakkında ayrıntılı bilgi için resmi web sitesine bkz. <http://www.alliancefr.org/>

800 merkezle 61 milyon Avro bütçesiyle faaliyette bulunmaktadır. Aşağıdaki tablo 14'te de görüleceği üzere ağırlıklı olarak Fransa dış politikası bağlamında Afrika kıtasında yoğunlaşmış durumdadır. Alliance Française, Fransız kültürünü dünyaya tanıtmak amacıyla kurulan dünyadaki ilk kültür ağı olarak nitelendirilebilir. Dünyadaki ilk kültür enstitülerinden ikincisi ise 1934 yılında kurulan British Council'dir. İngiliz dili ve kültürünü yaymak amacıyla kurulan merkez günümüz itibariyle 110 ülkede 195 merkezle 707 milyon pound bütçesiyle İngiltere Dışişleri Bakanlığından özerk bir kamu kurumu olarak 7.500'ün üzerinde personeliyle 660 milyon kişiye ulaşarak küresel çapta faaliyette bulunmaktadır. Bu iki öncü kültür enstitüsü haricinde 1951 yılında kurulan Almanya'nın Goethe Enstitüsü günümüzde Türkiye gibi birçok ülkenin örnek aldığı bir kültür enstitüsü özelliğine kavuşmuştur. Goethe Enstitüsü, 92 ülkede 150 merkezle 356 milyon Avro bütçesiyle⁶⁹⁷ ve 3000'in üzerindeki çalışanıyla faaliyette bulunan yarı kamu kurumudur⁶⁹⁸. Daha sonra 1991 yılında kurulan İspanya'nın Cervantes Enstitüsü, 42 ülkede 74 merkezle 103 milyon Avro bütçesiyle 89 milyon kişiye ulaşan resmi bir kurumdur. Bunların dışında diğer ülkeler de 2000'lerde kültür diplomasisini uygulamaya geçerek kültür enstitüleri açmaya başlamışlardır. 2004 yılında ilk Konfüçyüs Enstitüsünü açan Çin, 2013 itibariyle 93 ülkede 327⁶⁹⁹ merkeze ulaşarak küresel düzeyde çok hızlı yaygınlaşmaya başlamıştır. Ancak Çin devletinin açtığı Konfüçyüs Enstitü ve merkezleri Rusya'nın gibi üniversite bünyesinde kurulan ofis niteliğinde olması bakımından ne Yunus Emre Enstitüsü ne de Fransa, Almanya ve İngiltere'nin kültür enstitüleriyle mukayese edilemeyecek çaptadır. 2008 yılında Rusya'nın kurduğu

⁶⁹⁷ Bütçesi Dışişleri Bkanlığı, Federal hükümet ve Basın ve Enformasyon Dairesi tarafından karşılanmaktadır. Detaylı bilgi için bkz. <http://www.goethe.de/>

⁶⁹⁸ Goethe Enstitüsü, özel bir protkol'le Dışişleri Bakanlığı ile ortaklaşa çalışmaktadır. <http://www.goethe.de/>

⁶⁹⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://english.hanban.org/>; http://www.chinesecio.com/m/cio_wci/

kültür enstitüleri olarak Dışişleri Bakanlığı bünyesindeki Rossotrudnichestvo ve Russkiymir adıyla üniversite bünyesinde kurulan merkezler öne çıkmaktadır. Rossotrudnichestvo orijinal adıyla bilinen kültür enstitüsü, ‘Bağımsız Devletler Topluluğu, Yurtdışında Yaşayan Soydaşlar ve Uluslararası İnsani İşbirliği Federal Ajansı’⁷⁰⁰ olarak 76 ülkede 87 merkezle 878 personelle Dışişlerine bağlı bir kamu kurumu olarak 82 milyon dolar bütçeyle faaliyette bulunmaktadır⁷⁰¹. Rusya’dan sonra ise Türkiye, 2009 yılında Yunus Emre Enstitüsünü açarak kültür diplomasisini uygulayan ülkeler arasına katılmıştır.

3.3.2. Yunus Emre Enstitüsü ve Kültür Merkezleri

Türkiye’nin ilk kültür diplomasisini uygulayan kurumu olan Yunus Emre Enstitüsü her ne kadar 2009 yılında açılrsa da kuruluş kanunu 2007 yılında çıkmıştır. Bu bağlamda Yunus Emre Enstitüsünün kuruluşu, 5 Mayıs 2007 tarihli 5653 sayılı kanuna dayanmaktadır. Bir kamu vakfı olarak kurulan enstitünün vakıf kanunundaki “Yunus Emre Vakfı; Türkiye’yi, Türk dilini, tarihini, kültürünü ve sanatını tanıtmak” ibaresiyle bir anlamda kültür diplomasisinin tanımı ile başlamaktadır. Buna göre, Yunus Emre Vakfı ve enstitüsü,

“Yunus Emre Vakfı; Türkiye’yi, Türk dilini, tarihini, kültürünü ve sanatını tanıtmak; bununla ilgili bilgi ve belgeleri dünyanın istifadesine sunmak; Türk dili, kültürü ve sanatı alanlarında eğitim almak isteyenlere yurt dışında hizmet vermek; Türkiye’nin diğer ülkeler ile kültürel alışverişini

⁷⁰⁰ Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanlığına bağlı olan Bağımsız Devlet Topluluğu, Yurt Dışında Yaşayan Soydaşlar ve Uluslararası İnsani İşbirliği Federal Ajansı, 06 Eylül 2008 tarihli ve 1315 sayılı Kanunla kurulan Rus Kültür ve Bilim merkezleri, bulundukları ülkelerde diplomatik temsilciliğinin başkanı gözetiminde faaliyette bulunmaktadır.

⁷⁰¹ Rus kültür merkezleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <http://rs.gov.ru/>; <http://www.russkiymir.ru/russkiymir/ru/>

artırıp dostluğunu geliştirmek amacıyla 05.05.2007 tarihli ve 5653 sayılı Kanun’la kurulmuş bir kamu vakfidır”

şeklinde tanımlanmıştır. Yine vakıf kanunun birinci maddesinin birinci fıkrasına göre kurulacak enstitü ve Türk Kültür Merkezlerinin amacı

“Madde 1 - (1) Bu Kanunun amacı; Türkiye’yi, kültürel mirasını, Türk dilini, kültürünü ve sanatını tanıtmak, Türkiye’nin diğerkller ile dostluğunu geliştirmek, kültürel alışverişini artırmak, bununla ilgili yurt içi ve yurt dışındaki bilgi ve belgeleri dünyanın istifadesine sunmak, Türk dili, kültürü ve sanatı alanlarında eğitim almak isteyenlere yurt dışında hizmet vermek, Türkiye’de Yunus Emre Enstitüsü ve yurt dışında Yunus Emre Türk Kültür Merkezleri açmak için merkezi Ankara’da olan Yunus Emre Vakfının kurulmasına ilişkin esas ve usulleri belirlemektir”

şeklinde ifade edilmiştir. Ayrıca vakfın amaçları nc maddede ayrıntılı olarak verilmiştir. nc maddenin a bendine göre vakfın temel amacının Türkiye’nin diğerkller ile dostluğunu geliştirmek temelinde ‘Türkiye’yi, kültürel mirasını, Türk dilini, kültürünü ve sanatını tanıtmak olduğu ifade edilmiştir. Kültürel diplomasi çerçevesinde oluşturulan amaçlarla faaliyette bulunan enstitünün vakıf kanunu çerçevesinde oluşturulan organlar tarafından yönetilmektedir. Ayrıca vakfın yönetimini sağlayan mütevelli heyeti, yönetim kurulu, denetleme ve danışma kurulları ile devletin st tabakasını bünyesinde bulundurması itibariyle Yunus Emre Vakfı ve Enstitüsünün siyaset ve partiler üstü bir devlet kimliğine haiz olduğu anlaşılmaktadır. Öyle ki, vakfın kurucu mütevelli heyeti yelerinin⁷⁰² onursal başkanı olarak Cumhurbaşkanınının yer alması bunun açık bir göstergesidir.

⁷⁰² Vakfın kurucu mütevelli heyeti yeleri: Cumhurbaşkanı Abdullah Gül (Onursal Başkan), Eski Kültür ve Turizm Bakanı Atilla Koç, Eski Milli Eğitim Bakanı Hüseyin elik, Eski Maliye Bakanı

Ayrıca Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Yunus Emre Enstitüsü fikrinin sahibi olduğunun altını çizmek gerekmektedir. Diğer taraftan kurucu mütevelli heyet üyeleri⁷⁰³ olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı'nın yanı sıra bir sivil kuruluş olarak TOBB Başkanının yer alması, kuruma sivil boyut da katmaktadır. Nitekim enstitünün yurtdışı teşkilatlanmasında STK tarzında yapılanmaya gitmesi çerçevesinde kurumun yarı kamu kurumu olarak nitelendirilmesine imkan tanımaktadır. Bununla birlikte vakfın yönetimi en üst düzeyde mütevelli heyeti üyeleri tarafından yerine getirilmektedir. Dışişleri Bakanı Davutoğlu'nun mütevelli heyet üyesi başkanı olması itibariyle kurumun bir nevi Dışişlerine bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Ancak kurum personelinin yurtdışı görevlendirilmelerinde Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın hizmet pasaportunu kullanmasından hareketle Yunus Emre Vakfı ve Enstitüsü, statü bakımından hem Dışişleri Bakanlığı hem de Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bir nevi bağlı ama aynı zamanda kısmen özerk bir yarı kamu kurumu/vakfı olarak tanımlanabilir.

Diğer taraftan vakfın icra organı olan yönetim kurulu üyeleri⁷⁰⁴ ise aslında kurumu yöneten organdır. Yönetim kurulu üyeleri arasında TİKA ve YTB gibi yumuşak güç aktörlerinin yer alması, Yunus Emre Enstitüsünün bu kurumlarla ortaklaşa Türkiye'nin yumuşak güç, kamu/kültür diplomasisini uygulayan bir kurum olduğunu göstermektedir. Bunların dışında vakıf kanuna 2013 yılında beşinci madde eklenerek kültür merkezlerinin bulunduğu ülkelerde açılacak merkezin yeri,

Kemal Unakıtan, TOBB Başkanı M. Rıfat Hisarcıklıoğlu. Bkz. Vakıf Yönetimi, <http://www.yee.org.tr/turkiye/tr/kurumsal/vakif-yonetimi>

⁷⁰³ Mütevelli Heyeti Üyeleri: Dışişleri Bakanı, Maliye Bakanı, Milli Eğitim Bakanı, Kültür ve Turizm Bakanı, YTB ve TİKA'nın bağlı olduğu Bakanlar, TDK Başkanı, TOBB Başkanı Mütevelli Heyetin tabii üyeleridir. Vakıf Yönetimi Bkz. <http://www.yee.org.tr/turkiye/tr/kurumsal/vakif-yonetimi>

⁷⁰⁴ Vakfın Yönetim Kurulu Tabii Üyeleri: Bakanlık Müsteşarı, Dışişleri Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürü, Milli Eğitim Bakanlığı Dış İlişkiler Genel Müdürü, YTB Başkanı, TİKA Başkanı, Yunus Emre Enstitüsü Başkanı, TOBB temsilcisi. Vakıf Yönetimi Bkz. <http://www.yee.org.tr/turkiye/tr/kurumsal/vakif-yonetimi>

faaliyetleri, ve bütçesini belirlemek üzere ‘kültür merkezi koordinasyon kurulları’ oluşturulmuştur. Bu kurullar, kültür merkezlerinin bulunduğu ülkelerdeki büyükelçinin veya temsilcisinin başkanlığında TİKA temsilcisi, Kültür ve Tanıtma Müşaviri ile Eğitim Müşaviri, ilgili Kültür Merkezi müdürü, kültür merkezinin kurulduğu şehirde veya ülkede yaşayan tanınmış Türk işadamları, bilim, kültür ve sanat camiası arasından Yönetim Kurulunun üç yıl için seçeceği üç üyeden oluşması hedeflenmiştir. Ayrıca bu kurulun bir de onur kurulu oluşturması amaçlanmıştır⁷⁰⁵.

Görüldüğü üzere bir kamu vakfı olarak 2007 tarihli kanunla kurulan enstitü, 7 Mayıs 2009 tarihinde Ankara’da merkezin açılmasıyla faaliyetlerine başlamıştır. İlk merkezini kuruluşundan beş ay sonra 17 Ekim 2009 tarihinde Bosna-Hersek’te ‘Saraybosna Yunus Emre Türk Kültür Merkezi’ adıyla açan enstitü ilk olarak Balkanlarda yayılmaya başlamıştır. Nitekim ardından 11 Aralık 2009 tarihinde Arnavutluk’un başkenti Tiran’da ikinci kültür merkezini açmıştır. 2014 itibariyle Enstitü, Balkanlarda Saraybosna, Tiran, Foynitsa (açılış tarihi: 11 Ekim 2011), Mostar, İşkodra (20 Ekim 2012), Priştine (26 Ağustos 2011), Prizren (26 ağustos 2011), İpek (20 Mart 2012), Üsküp (26 Mart 2010), Bükreş (14 Kasım 2011) ve Köstence (14 Kasım 2011) olmak üzere 11 merkeze ulaşmıştır.

Daha sonra Enstitü, Ortadoğu’da ilk merkezini Mısır’ın başkenti Kahire’de 3 Mart 2010 tarihinde açarak Ortadoğu ve Afrika’da 2014 itibariyle İskenderiye (27 Nisan 2013), Beyrut (23 Mart 2012), Amman (28 Nisan 2012), Tahran (28 Mart 2012), Güney Afrika’da Johannesburg (Aralık 2012) ve Rabat (Mart 2013) olmak üzere 7 merkeze ulaşmıştır. Diğer taraftan 15 Aralık 2010’da faaliyetlerine başlayan Suriye’nin başkenti Şam’daki Yunus Emre Türk Kültür Merkezi ülkedeki iç savaş ve

⁷⁰⁵ Vakıf Kanun metni için bkz. <http://www.yee.org.tr/turkiye/tr/kurumsal/vakif-kanunu>

bozulan ilişkiler nedeniyle kapatılmıştır. Avrasya ve Uzakdoğu’da ise Tiflis (31 Mayıs 2012), Bakü (2013), Astana (26 Mayıs 2010), Kazan (Ekim 2012) ve Tokyo (20 Ekim 2011) olmak üzere 6 merkez açılmıştır. Avrupa’da Brüksel (18 Ekim 2010), Londra (9 Kasım 2010), Budapeşte (Haziran 2013), Varşova (20 Haziran 2011), Berlin (2014), Paris (2014), Amsterdam (2014) ve Roma (30 Ocak 2014) olmak üzere 8 merkez açılmıştır.

Tablo 15: Bölgelere Göre Yunus Emre Enstitüsü Türk Kültür Merkezleri

BALKANLAR’DA MEVCUT YETKM’LER		ORTA DOĞU VE AFRIKA BÖLGESİDE MEVCUT YETKM’LER	
MEVCUT MERKEZLER		MEVCUT MERKEZLER	
1)	Saraybosna YETKM (Bosna-Hersek)	1.	Kahire YETKM (Mısır)
2)	Tiran YETKM (Arnavutluk)	2.	Beyrut YETKM (Lübnan)
3)	Üsküp YETKM (Makedonya)	3.	Tahran YETKM (İran)
4)	Priştine YETKM (Kosova)	4.	Amman YETKM (Ürdün)
5)	Bükreş YETKM (Romanya)	5.	Johannesburg YETKM (Güney Afrika)
MEVCUT ŞUBELER		MEVCUT ŞUBELER	
1)	Foynitsa YETKM (Bosna-Hersek)	1.	İskenderiye YETKM (Mısır)
2)	Mostar YETKM (Bosna-Hersek)	1.	YETKM (Fas) Rabat
3)	İşkodra YETKM (Arnavutluk)		
4)	Prizren YETKM (Kosova)		
5)	İpek YETKM (Kosova)		
6)	Köstence YETKM (Romanya)		
2015 YILINA KADAR BALKANLAR BÖLGESİNDE AÇILMASI KARARLAŞTIRILAN MERKEZLER		2015 YILINA KADAR ORTA DOĞU ve AFRIKA BÖLGESİNDE AÇILMASI KARARLAŞTIRILAN MERKEZLER	
1.	Belgrad (Sırbistan)	1.	Hartum YETKM (Sudan)
2.	Podgoritsa (Karadağ)	2.	Sana (Yemen)
3.	Mostar (Bosna-Hersek)	3.	Trablus (Libya)
		4.	Tunus (Tunus)
		5.	Kuveyt (Kuveyt)
		6.	Lefkoşa (KKTC)
AVRUPA BÖLGESİNDE MEVCUT YETKM’LER		AVRASYA, GÜNEY DOĞU ASYA ve UZAK DOĞU BÖLGELERİNDE MEVCUT YETKM’LER	
MEVCUT MERKEZLER		MEVCUT MERKEZLER	
1.	Londra YETKM (İngiltere)	1.	Astana YETKM (Kazakistan)
2.	Paris YETKM (Fransa)	2.	Tokyo YETKM (Japonya)
3.	Berlin YETKM (Almanya)	ÜNİVERSİTE BÜNYESİNDE AÇILAN TEMSİLCİLİKLER	
4.	Amsterdam YETKM (Hollanda)	1.	Kazan YETKM (Rusya Federasyonu)
5.	Roma YETKM (İtalya)	2.	Tiflis YETKM (Gürcistan)
6.	Brüksel YETKM (Belçika)	3.	Bakü YETKM (Azerbaycan)
7.	Budapeşte YETKM (Macaristan)		
8.	Varşova YETKM (Polonya)		
2015 YILINA KADAR AVRUPA BÖLGESİNDE AÇILMASI KARARLAŞTIRILAN MERKEZLER		2015 YILINA AVRASYA, GÜNEY DOĞU ASYA ve UZAK DOĞU BÖLGELERİNDE AÇILMASI KARARLAŞTIRILAN MERKEZLER	
1.	Köln (Almanya)	1.	Bişkek YETKM (Kırgızistan)
2.	Münih (Almanya)	2.	Kuala Lumpur YETKM (Malezya)
3.	Atina YETKM (Yunanistan)	3.	Moskova YETKM (Rusya Federasyonu)
4.	Kişinev (Moldova)	4.	Pekin YETKM (Çin)
5.	Komrat (Moldova)		

Böylece Tablo 15’te görüldüğü üzere Yunus Emre Enstitüsü kurulduğu 2009 yılından 2013 yılına kadar beş yılda 2014 başı itibariyle toplam 28 ülke ve 32 şehirde 37 merkez açmıştır. Bu çerçevede diğer önde gelen kültür enstitüleriyle Yunus Emre Enstitüsü’nün kuruluş yılı, statü, bütçe, personel ve mevcut merkezler bakımından karşılaştırılması gelinen aşamayı tablo 16 göstermektedir.

Tablo 16: Karşılaştırmalı Kültür Enstitüleri

	British Council	Goethe Institut	Cervantes	Konfüçyüs	Rus Enst.	Fransız Enst.	Yunus Emre
Kuruluş Yılı	1934	1951	1991	2004	2008	1883	2009
Statüsü	Kamu kurumu	Yarı Kamu kurumu	Kamu kurumu	Kamu kurumu	Kamu kurumu	Kamu kurumu	Kamu Vakfı
Bütçe	864 milyon Avro	356 milyon Avro	103 milyon Avro		82 milyon dolar	61 milyon avro	4 milyon Avro
Ülke Sayısı	110	92	42	93	76	93	26
Merkez Sayısı	195	150	74	327	87	98	33
Persone l	7500	3000	878		1200	1300	273

Ayrıca Yunus Emre Enstitüsü, 2014 yılı itibariyle dünyadaki merkez sayısını 40’a ulaştırmayı hedeflemektedir. Buna göre Münih, Köln, Viyana, Belgrad, Pekin, Bişkek ve Lefkoşa’da kültür merkezleri açılması planlanmaktadır. Almanya’da yoğun talep sebebiyle Berlin, Köln, Münih ve Hamburg olmak üzere dört adet merkez açılması planlanmaktadır. Ayrıca Yunus Emre Enstitüsü, 2014-2016 yılları arasında Libya/Trablus, Kazakistan/Almatı, ABD/Washington, New York, Tunus,

Pakistan/Karachi, Malezya/Kuala Lumpur, Hindistan/Delhi ⁷⁰⁶, Avusturya/Viyana, Sudan/Hartum, Kuveyt, Katar, Almanya/Hamburg, İspanya/Madrid, Çek Cumhuriyeti/Prag, Lübnan/Trablusşam, Irak/Bağdat, Dubai/Abu Dabi, Yunanistan/Atina, Sırbistan/Novi Pazar ve Tacikistan/Duşanbe gibi merkezlerde kültür merkezlerinin açılması düşünülmektedir. Böylece 2016 yılı sonunda toplam 61 merkezin açılması öngörülmektedir.

Harita 1: Dünya'daki Yunus Emre Türk Kültür Merkezleri (Mevcut, Açılış Sürecinde olan ve Açılması Planlanan Merkezler)

Kaynak: Yunus Emre Enstitüsü 2012 Faaliyet Raporu

⁷⁰⁶ Hindistan hükümetine başkent Yeni Delhi’de Yunus Emre Türk Kültür Merkezi açılması için 2012 yılında müracaat edilmiş ve halen cevap beklenmektedir.

Diğer taraftan yurtdışındaki Yunus Emre Enstitüsü Türk Kültür Merkezlerinin (YETKM) yapılanması ise dört farklı model çerçevesinde gelişmektedir. İlk model YETKM'lerin ev sahibi ülkede bulunan T.C. Büyükelçilik bünyesinde kurulmasıdır. Bu modelde YETKM'ler büyükelçiliğe bağlı birim statüsünde açılmaktadır, ancak merkezler açıldıktan sonra özerk faaliyette bulunmaktadır. Bu modelde 2014 yılı itibariyle toplam 28 YETKM bulunmakla birlikte bunların enstitünün benimsediği ve Dışişleri Bakanlığı'nın tercih ettiği 'kültür merkezleri anlaşması' modeline geçmesi planlanmaktadır. İkinci model ise YETKM'lerin ev sahibi ülkelerdeki üniversite bünyesinde kurulmasıdır ki, Çin ve Rusya bu model üzerinden yurtdışında örgütlenmektedir. Bu model yabancı ülke üniversiteleri içerisinde tahsis edilen derslik ve ofislerde hizmet verilmesini içermektedir. Çin ve Rusya'nın Fransa, İngiltere ve Almanya'ya nazaran çok geç bir tarihte kültür merkezleri açmaya başlamalarına rağmen bugün itibariyle onları geçmeleri ya da hemen hemen aynı merkez sayısına ulaşmaları, yurtdışı örgütlenmelerini üniversite içinde kültür merkezi açma modeli yöntemini izlemeleri sayesinde. Ancak üniversite bünyesinde açılan kültür merkezlerinin üniversite kurallarına bağlı olduğundan ve küçük olmaları sebebiyle şehirlerin merkezlerinde ve başkentlerinde açılan kendine has binaları bulunan kültür merkezleriyle kıyaslanamayacak ölçüde etkisiz ve faaliyetler bakımından da yetersiz kaldıkları söylenebilir. Bu nedenle Yunus Emre Enstitüsü de bu modeli pek tercih etmediğinden hali hazırda üniversite bünyesinde mevcut 5 YETKM bulunmaktadır. Üçüncü ve tercih edilen yöntem ise 'kültür merkezleri Anlaşması' (KMA) modelidir. Bu model, ev sahibi ülkelerin yerel mevzuatı çerçevesinde dernek veya vakıf statüsünde kültür merkezi anlaşmasının imzalanması suretiyle STK olarak kültür

merkezlerinin açılması yöntemidir. Bu model çerçevesinde Belçika, Hollanda, Macaristan, Japonya, İngiltere ve Lefkoşa'daki 6 YETKM'in STK olarak kurulması öngörülmektedir.

Öte yandan yurtdışında nerede merkezlerin açılacağı ise iki yöntemle belirlenmektedir. Enstitünün yurtdışında hangi ülkelerde açılacağı ağırlıklı olarak talebe göre şekillenmektedir. İkinci yöntem ise stratejik planlamaya göre Türk dış politikasının önceliklerine göre kültür merkezlerinin açılmasıdır. Örneğin Dışişleri Bakanı Davutoğlu, ilk kültür merkezi olan Saraybosna YETKM'in açılışındaki konuşmasında "İlk merkezin Saraybosna'da açılıyor olması, bir tesadüf değildir. Bu, çok düşünerek, üzerinde tefekkür ederek ulaştığımız bilinçli bir karardır"⁷⁰⁷ şeklindeki ifadesinden anlaşılacağı üzere YETKM'lerin bir kısmı da TDP'nin önceliklerine göre ve Dışişleri Bakanlığı'nın yönlendirmesine göre gerçekleştirilmektedir. Ayrıca Cumhurbaşkanı ve Başbakan'ın talimatlarına göre de kültür merkezlerinin açılışı yapılmaktadır.

3.3.2.1. Yunus Emre Enstitüsü ve Kültür Merkezlerinin Faaliyetleri

Yunus Emre Enstitüsü ve Kültür Merkezlerinin faaliyetlerini Türkçe öğretimi temelinde eğitim faaliyetleri ve kültür-sanat faaliyetleri olarak ikiye ayırmak mümkündür.

⁷⁰⁷ Yunus Emre Bülteni, Yıl:1, Sayı:2, Aralık 2009, s.3.

3.3.2.2. Eğitim Faaliyetleri

Yunus Emre Enstitüsü'nün Türkçeyi dünya dili haline getirme hedefi doğrultusunda YETKM'lerin temel görevi ve işlevi Türkçeyi öğretmektir. ilk olarak 2009 yılında 45 öğrenci ve 3 okutmanla Saraybosna'da başlayan yabancı dil olarak Türkçe öğretimi faaliyetleri, hâlen 27 ülkede 99 okutmanla devam etmekte olup bugüne kadar toplam 15 bin öğrenciye Türkçe eğitimi verilmiştir. 2012 sonu itibariyle YETKM'lerdeki öğrenci sayısı toplam 3459 civarındadır⁷⁰⁸. Kültür merkezlerindeki Türkçe öğretimi yanında Yunus Emre Enstitüsü Ankara'da hemen hemen her yıl çeşitli tarihlerde yabancılara Türkçe Öğretimi Sertifika programları düzenlemektedir⁷⁰⁹. Yurt içinde yabancılara Türkçe öğretiminden sorumlu olan TÖMER'den sonra Yunus Emre Enstitüsü yurtdışında Yabancılara Türkçe Öğretiminden sorumlu ve öncü bir kurum olma stratejisi izlemektedir. Ayrıca Enstitü, Yabancılara Türkçe Öğretim seti olan TÖMER Hitit kitaplarının haricinde 'Yunus Emre Türkçe Öğretim Seti' ve 'Haydi Türkçe Öğrenelim' ders kitapları ve yardımcı materyaller geliştirmektedir⁷¹⁰.

Bunların dışında Enstitü, TOEFL ve IELTS muadili 'Türkçe Yeterlilik Sınavı' (TYS) geliştirmiş⁷¹¹ ve böylece Türkçe'nin uluslararası geçerliğe sahip standart bir sınava kavuşması sağlanmıştır. YYS aynı zamanda yurtdışından öğrenci kabulünü kolaylaştıran bir muafiyet sınavı olarak kabul edilmektedir. Uluslararası ölçekte ilk YYS uygulaması, 24 Mayıs 2013 tarihinde 10 ülkede gerçekleştirilmiştir.

⁷⁰⁸ Yunus Emre Enstitüsü 2012 Faaliyet Raporu, s.77.

⁷⁰⁹ Yunus Emre Enstitüsü 2012 Faaliyet Raporu, s.78-87.

⁷¹⁰ Yunus Emre Enstitüsü 2012 Faaliyet Raporu, s.101-103.

⁷¹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.yee.org.tr/turkiye/tr/turkce-yeterlik-sinavi>

Şimdilik kağıt tabanlı uygulanan sınavın çevrimiçi (online) olarak gerçekleştirilmesi çalışmaları sürdürülmektedir.

Ayrıca Yunus Emre Enstitüsü her yıl ‘Türkçe Yaz Okulu’ programı düzenlemektedir. Türkçe Yaz Okulu programına başta kültür merkezlerindeki kursiyerler başta olmak üzere Türkoloji projesi kapsamındaki protokol imzalanan üniversitelerde Türkçe eğitimi alan başarılı öğrenciler katılmaktadır. 2010 yılından beri düzenlenen ve katılımcıların bütün masraflarının karşılandığı Türkçe Yaz Okuluna bugüne kadar 57 farklı ülkeden 667 öğrenci katılmıştır⁷¹². Gelen öğrencilere Enstitünün protokol imzaladığı Türkiye’deki üniversitelerde Türkçe eğitimi almalarının yanında Türkiye’nin farklı şehirlerini kültür rehberleri eşliğinde gezerek Anadolu kültürünü tanıma ve çeşitli kültür-sanat faaliyetlerine katılma imkanları sağlanmaktadır. Daha sonra bütün gruplar İstanbul’da bir araya getirilerek Türkiye’nin farklı şehirlerinde yaşadıkları tecrübeleri paylaşma imkanı sunulmaktadır. İletişim dili olarak Türkçe’nin kullanılmasına özen gösterilen bu organizasyonla gelen öğrencilerin konuşma pratiklerinin geliştirilmesi ve kültürel yakınlığın tesis edilmesi amaçlanmaktadır.

3.3.2.3. Kültür-Sanat Faaliyetleri

YETKM’ler genel olarak kültür-sanat festivalleri (film, yemek festivali, geleneksel sanat festivali), Yarışmalar (şiir okuma, resim, kompozisyon, şarkı, drama) kulüpler (sohbet, sinema ve çocuk kulübü), bilimsel toplantılar (konferans, sempozyum, panel, söyleşi), fuarlar (dil, kitap, eğitim, tanıtım ve turizm fuarları),

⁷¹² Türkçe Yaz Okulu programı için ayrıntılı bkz. <http://www.yee.org.tr/turkiye/tr/yetem/turkce-yaz-okulu-12>

kurslar (geleneksel Türk el sanatları, Müzik, yemek, fotoğrafçılık, resim ve halk oyunları kursları), konser, sergi, ebru sanatı, şiir dinletisi, imza günleri, tanıtımlar, atölye çalışmaları gibi kültür-sanat faaliyetleri gerçekleştirmektedirler.

Bunlardan öne çıkanlara bakıldığında Enstitü ve YETKM’lerin faaliyetlerinin Türk kültürünü tanıtmaya ve kültürel yakınlaşma amaçlı oldukları görülecektir. Örneğin Londra YETKM’in öncülüğünde 28 Ocak 2013 tarihinde Avrupa Komisyonu Londra Temsilciliği binasında Türklerin farklı dinlere ait tarihî mekânları, kiliseleri ve yaşayan dinî azınlıkları kendinden bir parça olarak resmeden 27 fotoğrafla Türkiye’nin kültürel zenginliğini yansıtan “Günüşiğini Paylaşmak” adlı sergi organize edilmiştir⁷¹³. Yine Londra’da 15-17 Nisan 2013 tarihleri arasındaki Londra Kitap Fuarına Türkiye konuk ülke olmuştur. Yunus Enstitüsü, Uluslararası Kitap Fuarları Türkiye Ulusal Organizasyon Komitesi işbirliği ile Türkiye’den yaklaşık 140 yazar ve 200 yayın evinin temsilcisinin katılımını sağlamıştır⁷¹⁴. Ayrıca 26 Haziran 2013 tarihinde Yunus Emre Enstitüsü, Bilkent ve Gent üniversiteleri işbirliği ile Brüksel’deki Solvay Kütüphanesi’nde ‘Haritaların Ustaları: Piri Resi ve Mercator’ sergisi faaliyetini düzenlemiştir⁷¹⁵. Yine öne çıkan kültürel etkinliklerden biri Aralık 2013 tarihinde Japonya’nın başkenti Tokyo’da ‘Türkiye’nin Moda Dünyası’ adlı büyük ilgi gören defile düzenlenmesidir⁷¹⁶. Tiflis’te ise Yunus Emre Türk Kültür Merkezi ile T.C. Tiflis Büyükelçiliği ve Gürcistan Kültür ve Anıtları Savunma Bakanlığı, Türkiye ve Gürcistan arasındaki diplomatik ilişkilerin

⁷¹³ “Günüşiğini Paylaşmak Londra’da açıldı”, **Hürriyet Gazetesi**, 1 Şubat 2013, Erişim tarihi: 07.04.2014, <http://avrupa.hurriyet.com.tr/haberler/gundem/1373645/gunisigini-paylasmak-acildi>

⁷¹⁴ “Tüm Renkleriyle Türkiye Londra Kitap Fuarında”, **YEE**, <http://yee.org.tr/ingiltere-londra/tr/haberler/bizden-haberler/tum-renkleriyle-turkiye-londra-kitap-fuarinda-1023>

⁷¹⁵ “Brüksel’de Piri Reis ve Mercator Sergisi”, **Zaman Gazetesi**, 27.06.2013, Erişim tarihi: 07.04.2014, http://www.zaman.com.tr/kultur_brukselde-piri-reis-ve-mercator-sergisi-acildi_2104927.html

⁷¹⁶ “Japonya’da Türk moda rüzgarı”, **Milliyet Gazetesi**, 10.12.2013, Erişim tarihi: 07.04.2014, <http://www.milliyet.com.tr/japonya-da-turk-moda-ruzgari-guncelhaber-1805228/>

başlamasının 20. yıldönümü nedeniyle T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, İstanbul Tarihi Türk Müziği Topluluğu ile “Sema” töreni düzenlemiştir⁷¹⁷. Kazakistan’da ise 6 Temmuz 2013 tarihinde Astana’nın başkent oluşunun 15. yıldönümü münasebetiyle düzenlenen “Astana Günleri” etkinliklerine Astana Yunus Emre Türk Kültür Merkezi ve T.C. Astana Büyükelçiliği işbirliği ile Türkiye’den Genelkurmay Başkanlığı Mehter Birliği etkinliği düzenlenmiştir⁷¹⁸. Son olarak büyük ve öne çıkan etkinliklerden biri de yerli ve yabancı 2 bin kişinin katıldığı Berlin’de Cumhuriyetin 90’ıncı kuruluş yıldönümü bağlamında ‘Özgür ve 90’ adlı sergi ile 90 Türk sanatçının 90 eserinin bir ay boyunca T.C. Berlin Büyükelçiliği sergi salonunda Ocak 2014 ayında sergilenmesidir⁷¹⁹. 2013 yılı boyunca sadece 426 kültür-sanat faaliyetinin ⁷²⁰ gerçekleştirildiği ⁷²¹ göz önüne alındığında Enstitü ve kültür merkezlerinin yeni kurulmasına rağmen faaliyet düzenleme noktasında çok faal oldukları söylenebilir.

3.3.3. Yunus Emre Enstitüsü Projeleri

Yunus Emre Enstitüsü, Türkoloji, Türkçe Seçmeli Yabancı Dil, Balkanlarda Kültürel Mirasın Yeniden İnşası Projesi, Balkanlarda Geleneksel Türk El Sanatlarının İhyası, 100 Türkiye Kütüphanesi Projesi, 100 Türkiye Kitabı Çeviri Projesi, Ortak Resim Sergileri projeleri gibi sekiz büyük proje yürütmektedir. Ayrıca

⁷¹⁷ “Tiflis’te Sema Töreni”, <http://yee.org.tr/turkiye/tr/haberler/bizden-haberler/tifliste-sema-toreni-1990>

⁷¹⁸ “Kazakistan’da Mehter’e büyük ilgi”, 06.07.2013, Cihan Haber Ajansı, Erişim tarihi: 07.04.2014, <http://cihan.com.tr/news/1074381-Kazakistan-da-Mehter-e-buyuk-ilgi-CHMTA3NDM4MS8xMDA0>

⁷¹⁹ “90’ıncı yılda, 90 eser Berlin’de sergilendi”, Sabah Gazetesi, 31.10.2013, Erişim tarihi: 07.04.2014, <http://www.sabah.com.tr/Gundem/2013/10/31/90inci-yilda-90-eser-berlinde-sergilendi>

⁷²⁰ Yunus Emre Enstitüsü ve kültür merkezlerinin bütün faaliyetleri için bkz. <http://www.yee.org.tr/turkiye/tr/kultur-sanat>

⁷²¹ Yunus Emre Enstitüsü Roma Türk Kültür Merkezi Açılış Broşürü, s.1.

Yunus Emre Enstitüsü, 2014-2015 yıllarında uygulamaya konulacak Türkiye Kitapçısı, Yerinde Tarih Projesi, Türk Kafe'si Projesi, Avrupa'daki Türk Çocuklarına Türkçe Eğitimi, Uzaktan Türkçe Öğretimi gibi çeşitli projeler geliştirmektedir.

3.3.3.1. Türkoloji Projesi

Türkoloji projesi, Türkiye ile özellikle Balkanlar, Kafkasya ve Orta Asya ülkeleriyle ilişkilerin güçlendirilmesi amacıyla 1999 yılında TİKA tarafından başlatılmış ve ilk defa 2000-2001 eğitim öğretim yılında uygulanmaya konmuştur. 2009 yılında Yunus Emre Enstitüsü'nün kurulması ve yurtdışında Türkçe öğretiminin tek aktörü olma hedefi doğrultusunda 20 Eylül 2011 tarihinde imzalanan protokolle proje enstitüye devredilmiştir. Enstitü ise imzaladığı protokollerle dünyadaki Türkçe öğretimi coğrafyasını Ortadoğu, Afrika, Güney Asya'ya kadar genişletmiştir. Nitekim proje kapsamında; Afganistan, Azerbaycan, Belarus, Belçika, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Cezayir, Çin, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Fas, Gürcistan, Hırvatistan, Hindistan, Irak, İtalya, Japonya, Kazakistan, Kırgızistan, Kosova, Letonya, Litvanya, Mısır, Moğolistan, Makedonya, Pakistan, Polonya, Rusya, Rusya Federasyonu, Başkurdistan ve Tataristan Cumhuriyeti, Sırbistan, Slovakya, Sudan, Suudi Arabistan, Ukrayna, Ukrayna Kırım Özerk Cumhuriyeti, Ürdün, Yemen olmak üzere 35 ülkede üniversite bünyesinde 53 Türk dili ve edebiyatı/Türkoloji bölümleri ile Türkçe kurslarına Türkiye'den öğretim elemanları görevlendirilmektedir⁷²².

Türkoloji projesiyle temelde bu geniş coğrafyada Türkçe konuşabilen bir kitlenin oluşturulması hedeflenmektedir. Bu şekilde Türkiye'nin ülke birey, toplum ve devletleriyle ilişkilerinde yakınlaşmanın sağlanması amaçlanmaktadır. Zira

⁷²² Yunus Emre Enstitüsü Türkoloji Koordinatörlüğü Kataloğu, Aralık 2013, s.5.

kültürün en önemli unsurlarından biri olan dil öğretimi yoluyla Türkiye'nin ve Türk kültürünün yurtdışında tanıtılması hedeflenerek Türkiye'nin bu ülkelerle dostluğunu geliştirmek istenmektedir. Böylece Türkiye ile diğer ülkeler arasında kültürel alışverişin artması ve kültürel yakınlığın canlanması arzulanmaktadır. Bu çerçevede Yunus Emre Enstitüsü proje kapsamında 2012-2013 eğitim öğretim yılı için 22 ülkedeki üniversitelere 36 öğretim görevlisi göndermiştir. 2013-2014 yılında ise bu sayı artarak 25 ülkeye 48 öğretim elemanı görevlendirilmiştir⁷²³. Enstitü proje kapsamında sadece öğretim görevlisi göndermekle kalmayıp Tablo 17'de görüldüğü üzere yurtdışındaki protokol imzalanan üniversitelerin Türkçe bölümlerinin kaynak kitap ihtiyaçlarını da karşılamaktadır. Ayrıca proje kapsamında Türkologlara araştırma, sempozyum, konferans vb. faaliyetlere akademik destek sağlamaktadır⁷²⁴. Proje kapsamında yurtdışında Türkçe öğrenen başarılı öğrencilere burs verilmesi, genç Türkologların yetiştirilmesine yönelik burs tahsis edilmesi gibi çeşitli destekler verilmektedir. Yine Türkoloji projesi kapsamında Türkologların Türk dili, tarihi, sanatı ve kültürü ile ilgili projelerine, Türkçeyi ve Türk kültürünü tanıtıcı faaliyetlere de destek verilmektedir.

Tablo 17: Enstitünün Türkoloji Projesi Kapsamında İşbirliği Protokolü İmzaladığı Üniversiteler

	Ülke	Üniversite/Kurum
1	AFGANİSTAN	1. Kabil Devlet Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
2	ARNAVUTLUK	1. Tiran Üniversitesi Yabancı Diller Fakültesi Slav ve Balkan Dilleri Bölümü Türkoloji Anabilim Dalı
3	AVUSTURYA	1. Viyana Üniversitesi Türkoloji Bölümü
4	AZERBAYCAN	1. Bakü Devlet Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

⁷²³ Ibid, s.9.

⁷²⁴ Ibid, s.15.

5	BELARUS	1. Minsk Devlet Üniversitesi Yabancı Diller Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
6	BELÇİKA	1. Gent Üniversitesi Uygulamalı Dil Çalışmaları Fakültesi Türkçe Bölümü
7	BOSNA-HERSEK	1. Tuzla Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 2. Zenica Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 3. Mostar Cemal Biyediç Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı B.
8	CEZAYİR	1. Cezayir 2 Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
9	ÇEK CUMHURİYETİ	1. Charles Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yakın Doğu ve Afrika Çalışmaları Bölümü Türkoloji Kürsüsü
10	ÇİN	1. Şanghay Uluslararası Çalışmalar Üniversitesi 2. Ningxia Uluslararası Müslüman Dil Okulu
11	ESTONYA	1. Talin Üniversitesi Türkoloji Bölümü
12	FİLİSTİN	1. Kudüs Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
13	GÜNEY AFRİKA CUMHURİYETİ	1. Cape Town Üniversitesi
14	GÜRCİSTAN	1. Tiflis Ivane Cavahishvili Devlet Üniversitesi Türkoloji Bölümü 2. Akaki Tsereteli Üniversitesi Türkoloji Bölümü 3. Şota Rustaveli Üniversitesi Türkoloji Bölümü
15	HIRVATİSTAN	1. Zagreb Üniversitesi Felsefe Fakültesi Türkoloji Bölümü
16	HİNDİSTAN	1. Jawaharlal Nehru Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 2. Jamia Millia İslamia Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
17	IRAK	1. Selahaddin Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
18	İRAN	1. Tahran Üniversitesi Dünya Çalışmaları Fakültesi
19	İSVEÇ	1. Uppsala Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türkoloji Bölümü
20	KAZAKİSTAN	1. L.N. Gumilev Avrasya Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
21	KIRGIZİSTAN	1. Kırgız Özbek Devlet Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
22	KOSOVA	1. Priştine Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
23	LETONYA	1. Letonya Üniversitesi Beşeri Bilimler Fakültesi Asya Çalışmaları Bölümü Türk Dili ve Kültürü Okutmanlığı Bölümü 2. Letonya Kültür Akademisi (Türkiye-Letonya Kültürlerarası Programı)
24	LİTVANYA	1. Vilnius Üniversitesi Litvan Filolojisi ve Türk Dili Bölümü
25	MACARİSTAN	1. Eotvos Lorand Üniversitesi (ELTE) Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümü
26	MAKEDONYA	1. Aziz Kiril Metodiy Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 2. İştup Gotse Delçev Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 3. Kalkandelen Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
27	MISIR	1. Ezher Üniversitesi Beşeri Bilimler Fakültesi, Diller ve Tercüme 2. Ayn Şems Üniversitesi Edebiyat Fakültesi 3. Hilvan Üniversitesi Edebiyat Fakültesi 4. İskenderiye Üniversitesi 5. Sohag Üniversitesi Edebiyat Fakültesi 6. Kahire Üniversitesi Edebiyat Fakültesi 7. Menufiye Üniversitesi Edebiyat Fakültesi 8. Mansura Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
28	MOĞOLİSTAN	1. Moğolistan Millî Üniversitesi Yabancı Diller ve Kültürler Fakültesi Türkoloji Bölümü
29	MOLDOVA	1. Uluslararası Özgür Üniversitesi (ULIM) Yabancı Diller ve İletişim Bilimler Fakültesi
30	MORİTANYA	1. Nuakşot Üniversitesi
31	ÖZBEKİSTAN	1. Mirza Ulugbeg Özbekistan Millî Üniversitesi Özbek Dili Fakültesi Türkî Diller Bölümü 2. Semerkant Devlet Üniversitesi Yabancı Diller Enstitüsü Türk Dili ve

		Kültür Merkezi 3. Şarkınaslık Enstitüsü Türkoloji Bölümü
32	POLONYA	1. Varşova Üniversitesi Türkoloji Bölümü
33	ROMANYA	1. Bükreş Üniversitesi Yabancı Diller Fakültesi Türkoloji Bölümü
34	RUSYA FEDERASYONU/ TATARİSTAN ÖZERK CUMHURİYETİ	1. Kazan Federal Üniversitesi Şarkiyat ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü Türk Filolojisi Bölümü
35	RUSYA FEDERASYONU	1. Moskova Devlet Üniversitesi Moskova Devlet Üniversitesi Asya Afrika Ülkeleri Enstitüsü Türkoloji Bölümü
36	SİRBİSTAN	1. Novi Sad Üniversitesi 2. Belgrad Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
37	SLOVAKYA	1. Comenius Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
38	SLOVENYA	1. Maribor Üniversitesi
39	SUUDİ ARABİSTAN	1. Cidde İffet Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı
40	SURİYE	1. Halep Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
41	UKRAYNA	1. Kiev Taras Şevçenko Üniversitesi Türkoloji Bölümü
42	UKRANYA KIRIM ÖZERK CUMHURİYETİ	1. Kırım Devlet Mühendislik ve Pedagoji Üniversitesi Türk- Tatar Bölümü
43	ÜRDÜN	1. Ürdün Üniversitesi Türkçe-İngilizce Bölümü 2. Yarmouk Üniversitesi
44	YEMEN	1. San'a Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
45	YUNANİSTAN	1. Atina Üniversitesi Türkçe ve Çağdaş Asya Etütleri Bölüm 2. Selanik Makedonya Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
46	BULGARİSTAN	1. Plovdiv (Filibe) Paisiy Hilendarski Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Bulgar Dili Bölümü 2. Shumen (Şumnu) Episkop Konstantin Preslavski Üniversitesinde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
47	FAS	1. V Mohammed-Agdal Üniversitesi Edebiyat ve Sosyal Bilimler Fakültesi Türkoloji Bölümü

Kaynak: Yunus Emre Enstitüsü Türkoloji Koordinatörlüğü Kataloğu, Aralık 2013, s. 31-33.

Öte yandan Türkoloji projesi kapsamında Türkoloji çalıştayları, Türkologlarla Buluşma programları, sempozyumlar, dil ve kültür eğitim programları, yazı ve editörlük kursları ve sohbet programları gibi çeşitli faaliyetler yürütülmektedir⁷²⁵.

⁷²⁵ Ibid, s.38-81.

3.3.3.2. Türkçe Seçmeli Yabancı Dil Projesi

Yunus Emre Enstitüsü, açtığı kültür merkezlerinde Türkçe öğretmenin yanında kültür merkezlerinin bulunduğu ev sahibi ülkelerin okullarında da yabancı dil olarak Türkçe'nin seçmeli ders olarak okutulması stratejisi izlemektedir. Bu bağlamda Enstitü, Bosna-Hersek Federasyon Kantonlarının üçünde 59 ilk ve ortaöğretim okulunda seçmeli ders olarak Türkçe'nin okutulmasını sağlamıştır. Bosna-Hersek Federasyonuna ait Hersek-Neretva, Bosna-Podrinje, Zenitsa-Doboy Kantonları Eğitim Bakanlıkları tarafından 2012-2013 eğitim-öğretim döneminde Türkçenin ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde 6. sınıftan 13. sınıfa kadar ikinci seçmeli yabancı dil olarak okutulması kararı alınmıştır⁷²⁶. Böylece 2012-2013 eğitim-öğretim döneminde Bosna Hersek'te 6 bin öğrenci, 50 öğretmenden Türkçeyi seçmeli yabancı dil olarak öğrenmektedir. Ayrıca Gürcistan Milli Eğitim Bakanlığı'nın İngilizce 'den sonra ikinci yabancı dil seçme inisiyatifini okul müdürlüklerine bırakmasıyla 54 okulda 400 öğrenciye Türkçe dersi seçmeli ders olarak okutulmaktadır. Ürdün ve Romanya'da da yapılan anlaşmalar çerçevesinde seçmeli yabancı dil olarak Türkçe öğretilmektedir⁷²⁷. Fas, Tunus, Cezayir gibi ülkelerde ise Türkçe'nin seçmeli yabancı dil olarak okutulması için süreç devam etmektedir. Böylece Türkçe'nin bir dünya dili olma yönünde Batı dilleriyle rekabet eder hale gelmesinin önü açılmaktadır.

⁷²⁶ Yunus Emre Bülten, Sayı 18, Ekim 2013, s.8.

⁷²⁷ Yunus Emre Enstitüsü Roma Kültür Merkezi Broşürü, 2014, s.1.

3.3.3.3. Balkanlarda Kültürel Mirasın Yeniden İnşası Projesi

Balkanlarda kültürel mirasın yeniden inşası projesi, Yunus Emre Enstitüsü'nün T.C. Merkez Bankasının desteğiyle yürüttüğü en büyük⁷²⁸ projelerden biridir. Proje kapsamında Balkanlarda 7 ülkede (Bosna-Hersek, Makedonya, Arnavutluk, Kosova, Sırbistan, Karadağ, Hırvatistan) savaşlar esnasında tahrip olmuş el yazması eserlerin tamir, bakım, muhafaza, dijital ortama aktarım, kataloglama işlemleri gibi çalışmalar yürütülmektedir⁷²⁹. Kasım 2011 yılında üç yıl süreyle başlayan proje, Balkanlardaki Türk tarihi ve kültürünü yeniden canlandırmayı ve böylece Osmanlı Devleti'nden günümüze tarihi bağların yeniden güçlendirilmesi hedeflenmektedir⁷³⁰. Özellikle günümüzde Avrupa ve Balkanlardaki yabancı düşmanlığı ve aşırı milliyetçilik ortamında bölge halklarıyla yakınlığı tesis edecek Osmanlı tarihi tecrübesindeki birlikte barış içinde yaşama kültürünü ortaya çıkarmayı amaçlayan proje ile Türkiye'nin Balkan ülkeleriyle ilişkilerinin kültürel ve tarihi zeminini inşa edilmesi hedeflenmektedir.

3.3.3.4. Balkanlarda Geleneksel Türk El Sanatlarının İhyası

Yunus Emre Enstitüsü'nün yürüttüğü en büyük⁷³¹ projelerden bir diğeri de Halk Bankasının desteğiyle Nisan 2012-Temmuz 2014 tarihleri arasında yürütülmesi

⁷²⁸ Balkanlarda kültürel mirasın yeniden inşası projesi T.C. Merkez Bankasının desteğiyle 1.5 milyon TL bütçe ile yürütülmektedir.

⁷²⁹ “Balkanlar'da Kültürel Mirasın Yeniden İnşası Projesi”, <http://www.yee.org.tr/turkiye/tr/projeler/devam-eden-projeler/balkanlarda-kulturel-mirasin-yeniden-insasi-projesi-3>

⁷³⁰ Yunus Emre Enstitüsü 2012 Faaliyet Raporu, s.64.

⁷³¹ Balkanlar'da Geleneksel Türk El Sanatlarının İhyası Projesi, Halk Bankasının desteğiyle 2.7 milyon TL bütçeyle yürütülmektedir.

planlanan Balkanlarda geleneksel Türk el sanatlarının ihyası projesidir. Bu projeyle Balkanlarda kaybolmaya başlamış ya da unutulmuş sanatların yeniden canlandırılması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede hüsnühat, tezhip, minyatür, ebru, cam eşya yapımı, çini işlemeciliği, ahşap işçiliği vb. alanlarda kurslar açılmakta ve meslek edindirmeye yönelik eğitim ve atölye çalışmaları düzenlenerek yeni usta zanaatkarların yetiştirilmesi amaçlanmaktadır⁷³². Proje, Balkanlarda Bosna-Hersek (Saraybosna-Foynitsa), Makedonya (Üsküp), Kosova (Priştine-Prizren), Arnavutluk (Tiran-İşkodra) ve Romanya’da (Bükreş-Köstence) uygulanmaktadır⁷³³. Bu projeyle Balkanlardaki Osmanlıya uzanan ortak kültür unsurlarının tekrar canlandırılması; bu sayede Türkiye’nin bölge halkı ve ülkeleriyle tarihi ve kültürel bağlarının kurulması hedeflenmektedir.

3.3.3.5. 100 Türkiye Kütüphanesi Projesi

Yunus Emre Enstitüsü’nün Ziraat Bankasının desteğiyle yürütülen 100 Türkiye Kütüphanesi projesi, 11 Nisan 2012 tarihinde protokol imzalanarak yürürlüğe girmiştir. Enstitü’nün vakıf kanunun birinci maddesinde yer alan “Türk dili, edebiyatı, tarihi kültürü ve sanatı alanlarında üretilmiş bilgi ve belgelerin kamuoyu ile paylaşılması, yurtdışında Türkiye hakkında yapılacak araştırmalara kaynak oluşturulması” amacı çerçevesinde yürüttüğü diğer büyük⁷³⁴ projelerden biridir. Proje, Enstitü’nün Türkoloji projesi kapsamında işbirliği protokolü imzaladığı üniversitelerin Türkoloji bölümlerine, Yunus Emre Türk Kültür

⁷³² Yunus Emre Enstitüsü 2012 Faaliyet Raporu, s.66.

⁷³³ “Balkanlar’da Geleneksel Türk El Sanatlarının İhyası Projesi”,

<http://www.yee.org.tr/turkiye/tr/projeler/devam-eden-projeler/balkanlarda-geleneksel-turk-el-sanatlarinin-ihyasi-projesi-2>

⁷³⁴ 100 Türkiye Kütüphanesi projesi Ziraat Bankasının desteğiyle 2.5 milyon TL bütçeyle yürütülmektedir.

Merkezleri, Türkiye Araştırmaları Merkezlerinin bulunduğu yerlere ‘Türkiye Kütüphaneleri’ adı altında kütüphaneler kurulmasını içermektedir. Bu kütüphanelerde Türk edebiyatı alanında yetişkinlere ve çocuklara yönelik klasik sayılabilecek kitaplar ve Türkiye hakkında (Türkçe, Türk tarihi, kültürü, sanatı, edebiyatı, Türk mutfağı, Türkiye’deki şehirlerin tanıtımı, Türk turizmi, Türkiye’de yatırım ve eğitim imkânları, Türkiye ekonomisi, Türk siyaseti, Türkiye’nin yeni dış politikası vb. konularda) yapılacak araştırmalarda temel kaynak kabul edilen 2.000 kitap yer almaktadır. Ortadoğu, Afrika, Balkanlar, Kafkaslar, Orta Asya, Rusya, Baltık ülkeleri, Avrupa, Amerika kıtası, Uzakdoğu ve Çin projenin uygulama yerleridir⁷³⁵. İki yılda tamamlanması planlanan ‘100 Türkiye Kütüphanesi’nin Orta Doğu ve Afrika’da 16, Balkanlar’da 27, Kafkaslar ve Orta Asya’da 15, Rusya Federasyonu ve Baltık Ülkelerinde 13, Avrupa’da 18 ve diğer önemli merkezlerde 11 şehirde açılması düşünülmektedir⁷³⁶. 2013 yılı itibariyle 25 Türkiye Kütüphanesi oluşturulmuş olup 2014 yılı boyunca 50 kütüphanenin kurulması öngörülmektedir⁷³⁷.

Projeyle Ak Parti döneminde artan görünürlük ve aktif diplomasinin etkisiyle Türkiye’ye karşı artan ilginin karşılanmasını sağlamak, Türkiye’nin diğer ülkelerle kültürel alışverişini geliştirmek ve yurtdışında Türkiye hakkında kaynak oluşturmak hedeflenmiştir. Böylece bir anlamda uluslararası kamuoyunun Türkiye’yi hangi kaynaklardan okuyacağını seçilen eserlerle belirlemek amacının hedeflendiği söylenebilir. Kütüphanelerle Türk dili, tarihi, kültürü ve sanatını tanıtıcı eserlerle genel itibariyle Türkiye’nin tanıtımını yapmak amaçlanmıştır. Bunların dışında

⁷³⁵ “100 Türkiye Kütüphanesi Projesi”, <http://www.yee.org.tr/turkiye/tr/projeler/devam-eden-projeler/100-turkiye-kutuphanesi-projesi-1>

⁷³⁶ Yunus Emre Enstitüsü 2012 Faaliyet Raporu, s.69.

⁷³⁷ **idem.**

Türkçe köyü, Türkiye kitapçısı⁷³⁸, 100 Türkiye kitabı çeviri projesi⁷³⁹, Yerinde tarih projesi⁷⁴⁰, T.C. Merkez Bankasıyla ortak resim sergilerinin düzenlenmesi⁷⁴¹ ve uzaktan Türkçe öğretimi projesi⁷⁴² gibi çeşitli projeler planlanmakta ve yürütülmektedir.

3.4. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı (YTB)

Ak Parti döneminde Yunus Emre Enstitüsü gibi ondan sonra açılan yeni kurumlardan biri olan Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı (YTB), Resmi gazetede yayımlanan 5978 sayılı ‘Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun’la⁷⁴³ 24 Mart 2010 tarihinde aynen TİKA gibi Başbakanlığa bağlı bir kurum olarak kurulmuştur. Kuruluş kanunun 1. Maddesi YTB’nin görev alanı

“Yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızla ilgili çalışmalar yapmak ve sorunlarına çözüm üretmek; Soydaş ve akraba topluluklar ile sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla bu topluluklara yönelik faaliyetler yürütmek”

⁷³⁸ Bu projeye Türkiye’yi, tarihini, edebiyatı, sanatını vs. tanıtan Türkçe, İngilizce ve yerel dilde kitapların satıldığı veya kiralandığı bir butik kitapçının oluşturulması amaçlanmaktadır.

⁷³⁹ Bu projeye Türk kültürünü ve tarihini tanıtan 100 temel akademik eserin dünyada yaygın kullanılan dillere (İngilizce, Almanca, Fransızca, Rusça, Çince, Arapça, İspanyolca ve Sırpça/Boşnakça) çevrilmesi hedeflenmektedir.

⁷⁴⁰ Bu projeye Dünyanın her yerinden Türk tarihine meraklı gençlerin ve entelektüellerin katılacağı kültürel gezi organizasyonlarının düzenlenmesi hedeflenmektedir.

⁷⁴¹ “Yunus Emre Enstitüsü ve T.C. Merkez Bankası Ortak Resim Sergileri”, <http://www.yee.org.tr/turkiye/tr/projeler/devam-eden-projeler/yunus-emre-enstitusu-ve-tc-merkez-bankasi-ortak-resim-sergileri-4>

⁷⁴² Bu projeye uluslararası Türkçe Eğitim Programı ile uzaktan online Türkçe öğretimi sistemi geliştirilmektedir.

⁷⁴³ Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, 24 Mart 2010’da kabul edilmiş olup, Resmi Gazetede 27544 sayı, tertip 5, cilt 49 düsturuyla 6 Nisan 2010 tarihinde yayımlanmıştır. Kanun metni için bkz. Ekler

şeklinde ifade edilmiştir. YTB ve kuruluş kanunun yasal dayanağı ve görev alanı ise T.C. Anayasasının 62. Maddesindeki

“Devlet, yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının aile birliğinin, çocuklarının eğitiminin, kültürel ihtiyaçlarının ve sosyal güvenliklerinin sağlanması, anavatanla bağlarının korunması ve yurda dönüşlerinde yardımcı olunması için gereken tedbirleri alır”.

ibaresine dayanmaktadır. Bu çerçevede YTB’nin hedef kitlesi, yurtdışında yaşayan Türk vatandaşları, soydaş ve akraba topluluklarıdır. Vizyonu ise ‘nerede bir Türk varsa o Türk’e sonuna kadar sahip çıkmak’⁷⁴⁴ ya da ‘kurum broşüründe ifade edildiği üzere ‘nerede bir vatandaşımız, soydaşımız, akrabamız varsa Biz oradayız...’⁷⁴⁵ şeklinde belirlenmiştir. Kurumun bağlı olduğu Başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ da aynı şekilde “nerede bir vatandaşımız, soydaşımız, akrabamız varsa Biz oradayız...” sloganının⁷⁴⁶ kurumun temel amacı ve ilkesi olduğunu ifade etmiştir⁷⁴⁷. Bu düsturla hareket eden YTB, yurtdışında yaşayan Türk, soydaş ve akraba topluluklarının sorunlarına çare bulmak, Türkiye ile bağlarını güçlendirmek ve kültürel değerlerini korumaya yardımcı olmayı amaç edinmiştir. Nitekim YTB Başkanı Kemal Yurtnaç,

⁷⁴⁴ YTB, **Artı 90**, Sayı 3, Temmuz 2012, s.38.

⁷⁴⁵ YTB Kurum Broşürü, http://ytb.gov.tr/images/genel/yayinlar/brosurler/kurumbrosuru_tr.pdf; Ayrıca kurumun faaliyet raporunda kurumun bağlı olduğu Başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ da aynı şekilde kurumun vizyonunu ve bu temel ilkesini bu ifade ile belirtmiştir. YTB, 2012 Faaliyet Raporu, s.i.

⁷⁴⁶ Bu slogan aynı zamanda kurumun tanıtım broşüründe de yer almaktadır. Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı, **Tanıtım Broşürü**, http://ytb.gov.tr/images/genel/yayinlar/brosurler/kurumbrosuru_tr.pdf

⁷⁴⁷ Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı, **2012 Faaliyet Raporu**, s.i.

yurtdışında yaşayan vatandaşların sorunları ile uğraşmakla göreve başladıklarını ifade etmiştir⁷⁴⁸.

3.4.1. YTB'nin Kurumsal Yapılanması ve Faaliyet Alanları

Kurumsal yapılanmasını (1) Yurtdışı Vatandaşlar, (2) Soydaş ve Akraba Toplulukları, (3) STK'lar, (4) Hukuk ve (5) Uluslararası Öğrenciler şeklinde beş ayrı çalışma alanı şeklinde düzenleyen kurum, faaliyetlerini de bu alanlara göre icra etmektedir. Yurtdışı Vatandaşlar birimi, öncelikle 1961 yılında Almanya ile yapılan işgücü anlaşmasını Türkiye diasporasının temeli olarak ele almaktadır. Zira Almanya'da bugün itibariyle 2.5 milyon Türk vatandaşı yaşamaktadır. Dünya genelinde ise 6 milyon Türk yurtdışında yaşamaktadır. İşte bu veriler YTB'nin potansiyel diaspora nüfusunu oluşturmaktadır. Örgütlenmemiş bu mevcut Türk nüfusunu diaspora haline getirmek için Yurtdışı vatandaşlar birimi, öncelikle yurtdışındaki vatandaşların yaşadıkları ülkelerdeki varlıklarını teminat altına almayı en temel gayesi yaparak onları asimilasyona karşı korumayı, Türkiye ile toplumsal ve kültürel bağlarını muhafaza etmelerine yönelik faaliyetler düzenlemektedir.

Bu çerçevede YTB kuruluş kanunun 17 maddesi gereği 28 Aralık 2012 tarihinde 'Yurtdışı Vatandaşlar Danışma Kurulu' oluşturulmuş ve ilk toplantısını 17 Haziran 2013 tarihinde Ankara'da büyük bir katılımı ile gerçekleştirmiştir. 19 ülke ve bölgeyi temsilen 80 üyeden oluşan kurul, Başbakan Yardımcısı Bozdağ'ın dediği

⁷⁴⁸ Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı, "Başkan'dan", **Artı 90**, Sayı 3, Temmuz 2012, s.1.

gibi ‘Türk Diaspora Meclisidir’⁷⁴⁹. Yurtdışında yaşıyan Türk vatandaşlarını sosyal diyalog ortamını geliştirerek örgütlü hale getirmeyi amaçlayan kurul, küresel Türk diasporasını inşa etmeyi amaçladığı söylenebilir.

Soydaş ve Akraba Toplulukları birimi ise kurumun ismine uygun biçimde ikinci çalışma alanıdır. Birim, Türkiye ile bu toplulukların tarihi, kültürel, sosyal ve ekonomik bağlarını geliştirip güçlendirmeyi amaçlamakta ve buna yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu çerçevede birim, Balkan Gençlik forumları düzenleyerek 12 Balkan ülkesini temsilen Yunanistan, Bulgaristan, Romanya, Makedonya, Arnavutluk, Bosna Hersek, Sırbistan, Karadağ, Kosova, Slovenya, Moldova, Hırvatistan’dan STK’lar ve üniversite öğrencilerinin katılımını sağlayarak kısa vadede iletişim ağı kurmayı uzun vadede Türkiye ile Balkan ülkeleri arasında sosyal ve kültürel bağları canlandırmayı amaçlamaktadır⁷⁵⁰.

STK’lar birimi ise yurtdışındaki vatandaşların bulundukları ülkelerde STK bünyesinde örgütlenmelerini desteklemek ve bu kuruluşların etkinliğini artırmaya yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır. Yine yurtdışındaki vatandaşların STK kanalıyla kendilerini kamuoyunda ve ülke siyasetinde temsil edebilmelerini sağlamaya çalışan birim, bu yolla bulundukları ülkelerin siyasetine STK olarak örgütlü katılmalarını teşvik edici projeler geliştirmektedir. YTB’nin STK tarzında bir strateji izlemesinin sebebi, küresel sistemin ve siyasetin 1990’lardan itibaren sivil toplum ve STK üzerinden gerçekleşmesidir. STK açısından yurtdışındaki Türklerin durumuna bakıldığında birbirlerinden bağımsız olsalar da yüksek bir potansiyele sahip olduğu

⁷⁴⁹ “Yurtdışı Vatandaşlar Danışma Kurulu Toplantısı”, **YTB**, 18 Ağustos 2013, <http://www.ytb.gov.tr/tr/faaliyetler-genel-faaliyetler/102-yurtdisi-vatandaslar-danisma-kurulu-toplantisi>

⁷⁵⁰ İlk Balkan Gençlik Forumu, 16-19 Mayıs 2013 tarihinde gerçekleştirilmiştir. “Balkan Gençlik Forumu İstanbul’da başladı”, 18 Mayıs 2013, **YTB**, <http://www.ytb.gov.tr/tr/faaliyetler-soydas-ve-akraba-topluluklar/620-balkan-genclik-forumu-istanbulda-basladi>

anlaşılmaktadır. Zira sadece Almanya’da yurtdışındaki vatandaşlarla ilgili çalışma yürüten 2 bin civarında dernek statüsünde STK bulunmaktadır. Hatta Almanya’nın en büyük STK’sı, bünyesinde 896 derneği tek çatı altında toplayan Diyanet İşleri Türk İslam Birliği (DİTİB)’dir⁷⁵¹.

Mevcut bu potansiyelin STK’lar şeklinde örgütlenerek Türkiye diasporası oluşturmayı amaçlayan birim, STK’ların birleşmesinden Türk Dünyası Diasporası Konseyi oluşturma ve Diaspora Kongreleri düzenlemeyi hedeflemektedir. Bu çerçevede YTB, 2011-2013 yılları arasında 73 ülkede 321 projeyi destekleyerek STK’lara 33 milyon TL destek sağlamıştır⁷⁵². STK’ların kapasitelerini geliştirmeye yönelik birim, projelere eğitim ve finans desteği sağlamaktadır. Bu anlamda STK kapasite geliştirme eğitim programları düzenlemektedir. Almanya’da 7 ülke 10 şehir konsepti kapsamında Berlin, Stuttgart STK Kapasite Geliştirme Eğitim programları Ocak 2014 tarihlerinde düzenlenmiştir. Yine Avrupa merkezli Viyana STK Kapasite Geliştirme Eğitim programı, 1-2 Şubat 2014 tarihlerinde 45 STK temsilcisinin iştirak etmesiyle gerçekleştirilmiştir. Ardından 1-2 Mart 2014 tarihlerinde atölye çalışmalarına yönelik Amsterdam STK Kapasite Geliştirme Eğitim Programına 45 STK temsilcisi katılmıştır⁷⁵³. Böylece STK’ların kapasitelerini geliştirmeye yönelik faaliyetlerle onların bulundukları ülkelerde siyasi partiler ve diğer kurum-kuruluşlarla ilişkilerinin geliştirilmesi, etkinliklerini artırarak ülke siyasetinde siyasi aktör haline gelmeleri ve nüfuzlarını artırmaları hedeflenmektedir. Bunun için yapılan toplantı ve faaliyetlerle inşa edilen sosyal diyalog vasıtasıyla STK’lar arasında sistematik iletişim ağının kurulması amaçlanmaktadır.

⁷⁵¹ Diyanet İşleri Türk İslam Birliği (DİTİB), http://www.ditib.de/index.php?id=&lang_start=en

⁷⁵² YTB, **2013 Kurumsal Mali Durum ve Beklentiler Raporu**, Temmuz 2013.

⁷⁵³ YTB Sivil Toplum Kuruluşları Faaliyetleri, <http://www.ytb.gov.tr/tr/faaliyetler/941-sivil-toplum-kuruluslari>

Hukuk birimi de kısaca yurtdışındaki vatandaşların yasal sorunlarına çözüm üretme ve onları hukuki hakları konusunda bilinçlendirmeye yönelik uluslararası hukuk eğitim programları düzenlemektedir. Özellikle Avrupalı hukukçular eğitim programı ile Türkiye-AB ortaklık hukukunun oluşumu ve AB hukuk sistemi konularında vatandaşların bilgilendirilmesi sağlanmaya çalışılmıştır⁷⁵⁴.

Bunların dışında YTB'nin yurtdışı genç liderler programı, liderlik eğitim programları, kültürel değişim ve eğitim programları, kültür gezi kampı gibi projeleri öne çıkan kamu diplomasisi faaliyetleri olarak ifade edilebilir. 3-10 Mart 2013 tarihinde 8 ülkeden (Almanya, Amerika, Avusturalya, Avusturya, İngiltere, Fransa, Hollanda ve Danimarka) 40 başarılı üniversite öğrencisine yönelik düzenlenen yurtdışı genç liderler programı, yurtdışında yaşayan ve üniversitede okuyan gençlerin Türkiye ile kültürel-toplumsal kültürlerine bağlılıklarını koruyarak yaşadıkları ülkede başarılı bireyler olarak yetişmelerini hedeflemektedir⁷⁵⁵. Ayrıca Balkan kökenli başarılı yüksek lisans ve doktora öğrencilerine liderlik eğitim kampları düzenlenmiştir⁷⁵⁶. Yine Balkanlar, Kafkasya-Orta Asya ve Ortadoğu'dan gelen öğrencilere yönelik kültürel-sosyal işbirliğinin geliştirilmesi amacıyla kültürel değişim ve eğitim programları düzenlenmiştir. Kültür gezi kampı projesinde ise bu ülkelerden gelen 400 uluslararası öğrencilerin Türkiye ile tarihi ve kültürel bağlarının güçlendirilmesine yönelik faaliyetler düzenlenmiştir⁷⁵⁷. YTB'nin kamu diplomasisi

⁷⁵⁴ “Başkanlığımız tarafından Belçika'da düzenlenen Avrupalı Hukukçular Eğitim Programı Tamamlandı”, 23 Mayıs 2013, <http://www.ytb.gov.tr/tr/faaliyetler-hukuk/715-baskanligimiz-tarafindan-belcikada-duzenlenen-avrupali-hukukcular-egitim-programi-tamamlandi>

⁷⁵⁵ “Yurtdışı Genç Liderler Toplantısı İstanbul'da Gerçekleştirildi”, 17 Ağustos 2013, **YTB**, <http://www.ytb.gov.tr/tr/faaliyetler-genel-faaliyetler/103-yurtdisi-genc-liderler-toplantisi-istanbulda-gerceklestirildi>

⁷⁵⁶ YTB, **2013 Kurumsal Mali Durum ve Beklentiler Raporu**, Temmuz 2013, s.14

⁷⁵⁷ YTB, **2012 Faaliyet Raporu**, s.30

çerçevesinde diğer büyük bir faaliyet alanı ise yine öğrencilere yönelik burslar konusudur.

3.4.2. Türkiye Bursları

YTB'nin kurulmasından itibaren Türkiye Cumhuriyeti adına birçok devlet kurumu tarafından uluslararası öğrencilere verilen yükseköğretim bursları, 'Türkiye Bursları' adı altında YTB koordinasyonunda tek çatı altında birleştirilmiştir⁷⁵⁸. İlk uygulaması 2012 yılında gerçekleştirilen Türkiye Bursları⁷⁵⁹, Türkiye'nin en büyük kamu diplomasisi faaliyetlerinden biri olarak değerlendirilebilir. Nitekim daha önce başta YÖK, TÜBİTAK, TİKA olmak üzere birçok devlet kurumunun yabancı öğrencilere tahsis ettiği burslar, kamu diplomasisi çerçevesinde programlanmamış birbirlerinden bağımsız olarak verilmekteydi. Oysa 2011 yılından itibaren YTB, kamu diplomasisi perspektifinden hareketle bu bursları, Türkiye'yi eğitim üssü yapma stratejisi⁷⁶⁰ çerçevesinde yönlendirmektedir. Bursların tablo 18'de görüldüğü üzere Balkan, Türkiye-Afrika ve Karadeniz gibi kategorilere⁷⁶¹ ayrılması bursların dış politika çerçevesinde yönlendirildiğinin göstergesidir.

⁷⁵⁸ "Türkiye Bursları", **Artı 90**, Sayı 3, Temmuz 2012, s. 82.

⁷⁵⁹ Türkiye Burslarının miktarları düzeylerine göre değişmektedir. Buna göre lisans öğrencilerine aylık yaklaşık 550 TL (250 USD), Yüksek Lisans öğrencilerine aylık 800 TL (360 USD), Doktora öğrencilerine aylık 1100 TL (500 USD), Araştırma bursları ise aylık 2000 TL (900 USD) verilmekle birlikte burslar, üniversite öğrenim harcı, sağlık sigortası, yurt, Türkçe eğitim giderleri ve gidiş-dönüş ulaşım bedellerini de kapsamaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. http://ytb.gov.tr/images/genel/yayinlar/brosurler/0012_Lisansustu_Burslari_TR.pdf

⁷⁶⁰ **Idem.**

⁷⁶¹ "Türkiye Bursları, Burs Programları, Erişim tarihi: 04.03.2014, <http://www.turkiyeburslari.gov.tr/index.php/tr/turkiye-burslari/burs-programlari>

Tablo 18: Türkiye Burslarının Kategorik Dağılımı

Lisans Burs Programları	Ülkeler	Lisansüstü Burs Programları	Branş Bursları	Kısa Dönemli Burslar
Türk Dili Konuşan Ülkeler ⁷⁶²	Azerbayca, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan	Ali Kuşçu Bilim ve Teknoloji	İbni Sina Sağlık Bilimleri	Araştırma
Balkan Ülkeleri	Arnavutluk, Bosna Hersek, Bulgaristan, Kosova, Makedonya, Yunanistan	İbni Haldun Sosyal Bilimler	İlahiyat	Başarı
Karadeniz	Rusya, Romanya, Gürcistan, Moğalistan	İktisadi Çalışmalar	Yunus Emre Türk Dili	Destek
Harran	Irak, İran, Pakistan, Suriye, Tacikistan, Filistin	Tarih ve Medeniyet	Ahilik Meslek Eğitimi	
Haliç	Güney Asya ülkeleri			
Boğaziçi	Brezilya, Çin, Güney Kore, Hindistan, Japonya			
Anadolu	Afganistan ve Somali			
Türkiye-Afrika				
KKTC				

Ayrıca bursların YTB'ye devredilmesinden sonra 2002 öncesinde sadece 10 bin başvuru alınmışken 2013 itibarıyla bu sayı 55 bine yükselmiştir⁷⁶³. Yine Türkiye'deki uluslararası öğrenci sayısı da 2002'den 2014'e %70 artarak 26 binin üzerine çıkmıştır⁷⁶⁴. Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere Türkiye Bursları Ak Parti hükümetinin dış politikada ağırlık verdiği bölgelere yönlendirilmiştir. Özellikle

⁷⁶²

http://ytb.gov.tr/images/genel/yayinlar/brosurler/0003_Turk_Dili_Konusan_Ulkeler_Lisans_Bursu_T_R.pdf

⁷⁶³ "YTB Genel Faaliyetler", **YTB Web sitesi**, Erişim tarihi: 05.03.2014, <http://www.ytb.gov.tr/tr/faaliyetler-genel-faaliyetler/102-yurtdisi-vatandaslar-danisma-kurulu-toplantisi>

⁷⁶⁴ "Türkiye Bursları", **Artı 90**, Sayı 3, Temmuz 2012, s. 82.

Balkanlar, Kafkasya-Orta Asya, Ortadoğu ve Afrika açılımı çerçevesinde Afrika ülkelerine bursların kanallize edildiği ve en çok da buralardan Türkiye'ye yoğun talep geldiği görülmektedir⁷⁶⁵. Türkiye'deki uluslararası öğrenciler arasında da son dönemlerde bu bölgelerden özellikle Afrika ülkelerinden gelen öğrenci sayısında dikkat çekici bir artış yaşanmaktadır⁷⁶⁶. YTB'nin kurumsal teşkilatı ve faaliyet alanları, diaspora çerçevesinde yapılanmasını oluşturduğu ve faaliyetlerini de lobicilik yapma kapasitesine ulaşacak diaspora oluşturmaya yönelik gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır.

3.4.3. Diaspora Diplomasisi

YTB'nin adından çıkarımla yurtdışında yaşayan Türk vatandaşları, soydaş ve akraba toplulukları adlandırması aslında daha önce yaygın ismiyle 'Dış Türker'i andırmaktadır. Bu bağlamda da YTB'yi küresel lobi inşa etme amaçlı 'Diaspora Bakanlığı' olarak nitelendirmek mümkündür. Hatta kurumun isminin Dış Türkler ve Diaspora kavramlarının olumsuz algılanacağı düşünülerek Yurtdışı Türkler şeklinde tasarlandığı tahmin edilmektedir. Zaten kurumun bağlı olduğu Başbakan Yardımcısı Bozdağ'ın "YTB, adeta bir Diaspora Bakanlığı gibidir" ifadesi açıkça YTB'nin yurtdışındaki Türk ve soydaş toplulukları diaspora ve lobi gibi örgütleme görevini ima etmektedir. Yine Bekir Bozdağ, YTB'nin kurmuş olduğu Yurtdışı Vatandaşları Danışma Kurulunu (YVDK), "Türk Diaspora Meclisidir" şeklinde nitelendirmesi de kurumun diaspora diplomasisi izlediğinin açık bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Her ne kadar yurtdışında yaşayan Türk vatandaşları, soydaş ve

⁷⁶⁵ 2012 yılında Türkiye Burslarına bu bölgelerden tam 160 ülkeden 40 bin başvuru alınmıştır. **İdem.**

⁷⁶⁶ **İdem.**

akraba toplulukları literatürde diaspora tanımlarının⁷⁶⁷ bir kısmına girmese de ya da mevcut haliyle diaspora olmasa da kurumun bu unsurları potansiyel diaspora tarzında gördüğü düşünülebilir. YTB'nin bu potansiyeli aynen İsrail ve Ermeni diasporası gibi örgütlü bir diasporaya dönüştürme amacı ve hedefi içerisinde olduğu söylenebilir. Türk dış politikası açısından bakıldığında da Türkiye, diaspora ve lobicilik noktasında bugüne kadar zayıf ve eksik kalmıştır. Örneğin Türkiye, Washington D.C.'de kendi lobisi olmadığından konusuna göre bazen İsrail bazen Rum lobisinin yardımına başvurmaktadır. Ancak bu iki lobiyle ilişkileri bozulduğunda ise özellikle son dönemlerde zor duruma düşmüştür. Dolayısıyla Türkiye'nin diaspora ve lobicilik politikası geliştirmesi gayet doğaldır. Nitekim YTB'nin kurulması, Türkiye'nin ihmal edilen diaspora ve lobicilik politikası geliştirmeye başladığının göstergesidir. Kamu diplomasisi açısından da önemli olan diaspora özellikle lobicilik rolleriyle ülkelere uluslararası ilişkilerde alan açmakta ve kaldıraç vazifesi görmektedir. Türkiye'nin uluslararası alanda imajını zedeleyen 'sözde soykırım' yasa tasarıları konusunda lobicilik yapacak diasporaya ihtiyacı olduğu aşikârdır.

Diğer taraftan 2000'lerden itibaren Rusya'nın müdahaleleri doğrultusunda küresel sistemde bir ülkenin başka ülkelerde yaşayan vatandaşlarına yönelik politikaları önem kazanmaya başlamıştır. Rusya'nın 8 Ağustos 2008 tarihinde Güney Osetya'ya müdahalesi, ardından Abhazya ve Güney Osetya'nın Gürcistan'dan

⁷⁶⁷ Literatürde tartışmalı bir kavram olan diasporanın çeşitli tanımları vardır. Diaspora çalışmalarıyla bilinene Cohen'in diaspora tanımlarında iş arama amacıyla anavatandan başka ülkelere yerleşme kısmına yurtdışında yaşayan Türk vatandaşları uyarken zorunlu olarak anavatandan ayrılmaya uymamaktadır. Robin Cohen, **Global Diasporas: An Introduction**, University of Washington Press, 1997, s.26; Yine Safran'ın yaşanan yerde tam olarak kabul edilmeyecekleri inancına sahip ve dışlanmışlık hissedenleri ve anavatandan iki ya da daha fazla bölgeye dağılanlara şeklindeki tanımları yurtdışındaki Türk vatandaşlarının diaspora olarak tanımlanmasına uyduğu söylenebilir. William Safran, "Diasporas in Modern Societies: Myth of Homeland and Return", **Diaspora: A Journal of Transnational Studies**, Vol.1, No.1, 1991, s.84.

bağımsızlıklarını ilan etmelerini sağlaması, yurtdışında yaşayan vatandaş ve soydaşlara karşı izlenen politikalara örnek olarak gösterilebilir. Özellikle Rusya'nın Kırım'daki soydaşlarının haklarını gerekçe göstererek müdahale etmesi, ardından Ukrayna'nın Özerk Kırım Cumhuriyeti parlamentosunun 16 Mart 2014 tarihinde referanduma götürmesi sonucu ortaya çıkan Rusya'ya katılma kararı gibi gelişmeler açıkça Rusya'nın diasporasını askeri tedbirlerle koruma politikasının açık bir göstergesidir. Rusya örneğinden hareketle küresel sistemde yeni müdahalecilik uygulamaları gelişmekte ve diaspora olgusunun uluslararası ilişkilerde yeni boyut kazanmakta söylenebilir. Bu anlamda günümüz uluslararası ilişkilerindeki dönüşüme paralel biçimde küresel sistemde de diaspora olgusunun öneminin artacağı ve devletlerin diaspora diplomasisine daha fazla ağırlık vereceği anlaşılmaktadır.

Bu bağlamda Türkiye'nin çok geç bir tarihte 2011 tarihinde kurduğu YTB ile diaspora politikası izlemeye başladığı söylenebilir. YTB'nin yukarıdaki faaliyetlerinden anlaşıldığı üzere Türkiye'nin diaspora politikasının yurtdışında yaşayan Türk vatandaşları, soydaş ve akraba topluluklarını STK halinde örgütlemek ve bunlardan özellikle lobicilik çerçevesinde istifade etmek istediği düşünülmektedir. Bunun için YTB, STK'ların kapasitelerini geliştirmeye yönelik destekler vermekte ve faaliyetler düzenlemektedir. Bu çerçevede YTB, 2013 itibariyle yurtdışındaki dış temsilcilik sayısını 219'a çıkarmakla birlikte 2015'te 230 civarına çıkarmayı planladığı söylenebilir. Ayrıca YTB 'Türk Konseyi Üyesi Ülkeler Diaspora İşlerinden Sorumlu Bakanlar ve Kuruluş Başkanları Toplantılarını' düzenlemektedir. 14 Mayıs 2013'te bu toplantıyı düzenledikten sonra 21 Haziran 2013 tarihinde de Azerbaycan Diasporadan Sorumlu Devlet Komitesi tarafından Bakü'de 44 ülkeden

500'den fazla diaspora temsilcisinin katıldığı bir forum düzenlemiştir⁷⁶⁸. Kurumun düzenlediği bu ve kültürel faaliyetlerden çıkarımla Türkiye'nin yurtdışındaki topluluklarla tarihi ve kültürel etkileşimle anavatanla diaspora arasındaki bağları güçlendirme politikası izlediği öne sürülebilir. Böylece Türkiye, YTB ile yurtdışında diaspora topluluğu inşa etmektedir. YTB yurtdışındaki bu toplulukları sivil toplum üzerinden STK tarzında örgütleyerek öncelikle bulundukları ülkelerde karar alma mekanizmalarını etkileme gücüne sahip birer aktör olmalarını sağlamaya çalışmaktadır denilebilir. Daha sonra ise ortak refleksleri gelişmiş bir diaspora topluluğuna ulaşmayı hedeflediği ileri sürülebilir. YTB'nin yurtdışındaki Türk vatandaşlarının bulundukları ülkelerde siyasi partilerle ilişkilerinin güçlendirilmesini teşvikle onların siyasete katılımlarının artırılmasına yönelik izlenen politika, diaspora oluşturma isteğini ortaya çıkarmaktadır. Mevcut durumda Avrupa'da toplam 800'ün üzerinde seçilmiş Türk kökenli temsilci bulunmakla birlikte bu sayısının son zamanlarda arttığı gözlemlenmektedir.

Diğer taraftan YTB, yurtdışındaki Türk ve soydaş toplulukların lobcilik kapasitelerini artırmaya yönelik uluslararası diaspora medya platformu⁷⁶⁹, Avrupa Diaspora Konseyi/Kongresi oluşturulması gibi yapılanmalara gittiği, kurduğu Yurtdışı Vatandaşlar Danışma Kurulundan anlaşılmaktadır. YTB'nin STK kapasite geliştirme programlarının yurtdışında diasporanın birlikte hareket etme kültürünü geliştirmeye yönelik olduğu ve bu yöntemle lobcilik kapasitesine sahip diaspora topluluğunun oluşturularak Türkiye'nin uluslararası ilişkilerinde yardımcı unsur olması hedeflenmektedir. Türkiye'nin İsrail ve Ermeni diaspora ve lobileri gibi

⁷⁶⁸ YTB, **2013 Kurumsal Mali Durum ve Beklentiler Raporu**, Temmuz 2013, s. 14

⁷⁶⁹ Dünya genelinde Türk medya kuruluşlarının sayısının 500'ün üzerinde olması böyle bir potansiyelin olduğunu açıkça göstermektedir. BYEGM, **Bir Bakışta Türk Medyası**, T.C. Basın-Yayın ve enformasyon Genel Müdürlüğü (BYEGM), 2013.

küresel düzeyde bir diaspora topluluğuna sahip olması başta lobicilik olmak üzere kamu diplomasisi ve yumuşak güç kapasitesini artıracaktır. Türkiye'nin eski ama Ak Parti döneminde kamu diplomasisi ve yumuşak güç çerçevesinde yeniden yapılandırılan kurumlarından biri de TİKA'dır.

3.5. Başbakanlık Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)

3.5.1. TİKA'nın Yeniden Yapılandırılması

Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrasında bağımsızlıklarını kazanan yeni Kafkasya ve Orta Asya cumhuriyetlerine yönelik 1992 yılında Dışişleri Bakanlığı'na bağlı bir 'teknik yardım' kuruluşu olarak kurulan TİKA, 2001 yılında Türk dilinin konuşulduğu cumhuriyetler ve akraba toplulukları ile Türkiye'ye komşu ülkelerle ekonomik, ticari, teknik, sosyal, kültürel ve eğitim alanlarındaki işbirliği projeleri ve programları icra etmek üzere Başbakanlığa bağlı bir teknik yardım kuruluşu olmanın yanında sosyo-kültürel faaliyetler yürüten bir kurum olarak yeniden yapılandırılmıştır. Başlangıçta Balkanlar, Kafkasya ve Orta Asya'da bağımsızlıklarını yeni ilan eden cumhuriyetlere yönelik dış teknik yardım desteği sağlamak amacıyla kurulan TİKA, Ak Parti döneminde yumuşak güç ve kamu diplomasisi çerçevesinde 2011 yılında kurumun koordinasyon etkinliğini artırmaya yönelik bir kez daha yeniden yapılandırılmıştır. 2009 yılında Yunus Emre Enstitüsü ve 2010 yılında Kamu diplomasisi Koordinatörlüğü ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı gibi yumuşak güç ve kamu diplomasisi alanında yeni kurumların kurulmasından sonra TİKA'nın da bu kurumlarla koordineli çalışmasına

ve kurumlar arası koordinasyon sürecinin etkinliğini artırmaya yönelik mevzuat değişikliğine gidilmiştir.

Resmi gazetede 2 Kasım 2011 yılında yayınlanan Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığının teşkilat ve görevleri hakkında kanun hükmünde kararname⁷⁷⁰ ile başta 1992 yılından beri değişmeyen kurumun ismi değiştirilmiştir. Buna göre kurumun ismi, ‘Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı Başkanlığı’ yerine ‘Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı’ şeklinde kalkınma kelimesi koordinasyon olarak değiştirilmiştir⁷⁷¹. Kurumun isminin değişmesi yapılanmanın yönünü de göstermektedir. Zira sadece değişiklik kurumun isminden ibaret olmayıp kurumsal teşkilat yapılanması ve yurtdışı koordinatörlüklerin yapılanmasına kadar çeşitli düzeyleri içermektedir. Öncelikle TİKA’nın çalışma prensipleri eskiden dış hibe yardımlarının nakdi olarak yapılması yerine *proje tabanlı* çalışma şeklinde dönüştürülmüştür. Buna göre TİKA’nın faaliyetleri geliştirilen projeler, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarla koordineli işbirliği projeleri üzerinden yürütülecektir. Böylece TİKA, Türkiye’deki kamu kurum ve kuruluşları başta olmak üzere ulusal ve uluslararası özel sektör kuruluşları ve STK’lar arasında işbirliği mekanizması görevi yürütmeyi ve işbirliği yapılabilecek aktörleri koordinatörlük

⁷⁷⁰ Resmi Gazetede 2 Kasım 2011 yılında 28103 sayılı ‘Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığının teşkilat ve görevleri hakkında kanun hükmünde kararname’ ismiyle yayımlanarak yürürlüğe giren mevzuat değişikliği 3. Maddenin a bendinde “işbirliğinde bulunulması hedeflenen ülke ve topluluklarla iktisadi, ticari, teknik, sosyal, kültürel ve eğitim alanlarındaki ilişkileri karşılıklı kalkınmaya da katkıda bulunacak şekilde projeler ve faaliyetler temelinde geliştirmek, söz konusu ülke ve toplulukların kalkınma hedef ve ihtiyaçlarına uygun işbirliği program ve projelerini hazırlamak veya hazırlatmak, bununla ilgili gerekli düzenlemeleri ve takibi yapmak ve bunların uygulanmasında koordinasyonu sağlamak” şeklinde ifade edilmiştir. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığının teşkilat ve görevleri hakkında kanun hükmünde kararname , **Resmi Gazete**, Sayı 28103, Karar Sayısı: KHK/656, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/11/20111102-1.htm>

⁷⁷¹ İsim değişikliği 2011 yılındaki yeni kanunun geçici 2. Maddesinde “kalkınma koordinasyonuna devredilmiştir” şeklinde ifade edilmiştir.

misyonuyla ortak paydada buluşturma vizyonu ile hareket eden bir kuruma dönüştürölmek istenmiştir.

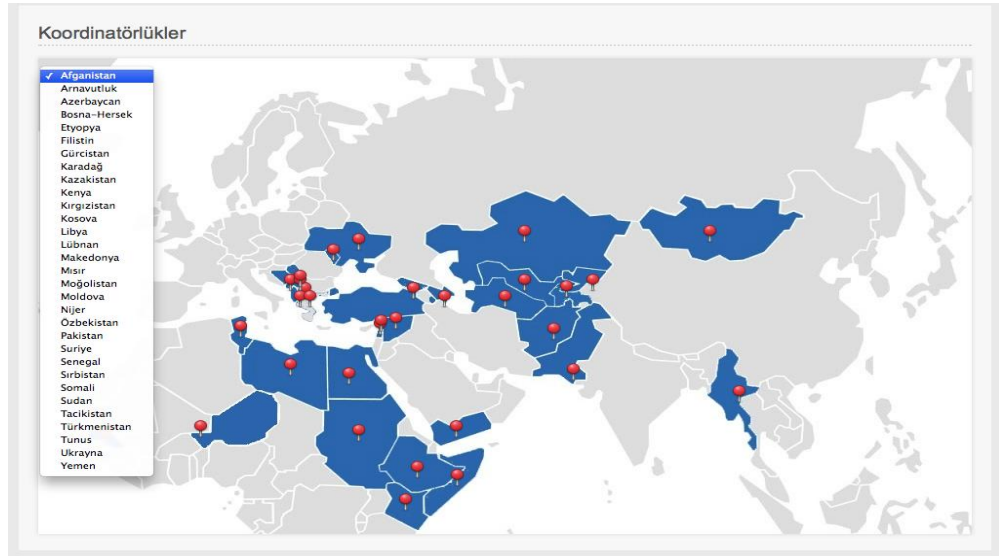
İkinci değışiklik ise kurumun teşkilat ve yurtdışı koordinatörlük yapısının yeniden yapılandırılmasıdır. Buna göre kurumun teşkilatı (1) Orta Asya ve Kafkaslar, (2) Balkanlar ve Doğu Avrupa, (3) Ortadoğu ve Afrika, (4) Doğu ve Güney Asya, Pasifik ve Latin Amerika Dairesi Başkanlığı şeklinde dört bölgeye ayrılarak⁷⁷² Ak Parti dönemi yeni Türk dış politikası açılımlarına göre yapılandırılmaya gidildiği anlaşılmaktadır. Nitekim daha önce Balkanlar, Kafkasya ve Orta Asya merkezli bir kurum olan TİKA, Ak Parti döneminde dış politikadaki Ortadoğu, Afrika ve Latin Amerika açılımlarına uygun biçimde hem kurum teşkilatının hem de yurtdışı yapılanmasının dönüştüröldüğü söylenebilir. Ayrıca yurtiçi ve yurtdışı yapılanma bölgeler şeklinde düzenlendikten sonra her bölge kendi içinde ülke masaları olarak da yapılandırılmıştır. Buna göre Balkanlar ve Doğu Avrupa Dairesi Başkanlığı, sırasıyla Arnavutluk, Bosna-Hersek, Karadağ, Kosova, Makedonya, Sırbistan, Moldova, Ukrayna ve diğer ülke masaları biçiminde düzenlenmiştir. Orta Asya ve Kafkaslar Dairesi Başkanlığı, Azerbaycan, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Tacikistan ve Türkmenistan ülke masalarını içermektedir. Ortadoğu ve Afrika Dairesi Başkanlığı ise Filistin, Libya, Senegal, Sudan, Somali, Etiyopya, Suriye, Kenya ve diğer ülke masaları olarak ayrılmıştır. Doğu ve Güney Asya, Pasifik ve Latin Amerika Dairesi Başkanlığı da Afganistan, Pakistan, Moğolistan ve diğer ülke masaları şeklinde düzenlenmiştir⁷⁷³. Kurum içi ve yurtdışı teşkilatlanmasında ülke masaları şeklinde yapılanma bölgede öne çıkan ve faaliyetlerin yoğunlaştığı ülkeler bağlamında yapıldığı düşünülebilir. Yurtdışı

⁷⁷² 2011 yılındaki yeni kanunun 5. Maddesinin 1. Fıkrasında Başkanlığın yeni hizmet birimleri yukarıda ifade edildiği şekilde belirlenmiştir.

⁷⁷³ TİKA, **Teşkilat Faaliyet Raporu**, s. 18.

yapılanmasını da kurum içindeki teşkilatlanmasına göre koordinatörlük tarzında yeniden dönüştüren TİKA, faaliyet coğrafyasının kapsadığı alan itibariyle küresel hale gelmiştir.

Harita 2: TİKA'nın Yurtdışındaki Koordinasyon Ofislerinin Ülkelere Göre Dağılımı

Kaynak: TİKA Resmi İnternet Sitesi, <http://www.tika.gov.tr/koordinatorklukler/3>

Yukarıdaki harita 2’de görüldüğü üzere TİKA, kurulduğu 1992 yılından 2001 yılına kadar Sovyetlerin dağılmasından sonra güç boşluğunun ortaya çıktığı Balkanlar, Kafkasya ve Orta Asya üzerinde yoğunlaşan faaliyet coğrafyasını Ak Parti hükümeti döneminde Ortadoğu, Afrika, Güney Asya, Pasifik ve Latin Amerika bölgelerine kadar genişleterek küresel çapta faaliyetler yürüten bir kuruma dönüştürülmüştür. Yurtdışında ‘Program Koordinasyon Ofis’leri şeklinde yapılandırılan TİKA’nın 2002 yılında yurtdışında 12 olan ofisleri, Ak Parti döneminde dış politikadaki bölge açılımlarının bir uzantısı olarak 2013 yılında 37’ye

ulaşmıştır⁷⁷⁴. Diğer bir ifadeyle dış politikada Ortadoğu, Afrika, Latin Amerika ve Güney Asya, Pasifik bölgelerindeki açılımlarına TİKA'nın yurtdışı yapılanması adapte edilmiştir. Dış politika yeni bölgelere açılım sağlanırken Dışişleri Bakanlığı yeni büyükelçilik, konsolosluk ve dış temsilcilikler açarken eş zamanlı olarak TİKA da dış politikanın sosyo-kültürel boyutu çerçevesinde program koordinasyon ofisleriyle bu bölgelere açılmıştır⁷⁷⁵. Haritada görüleceği üzere TİKA'nın faaliyet coğrafyası, Osmanlı coğrafyasını aşmıştır. Özellikle TİKA'nın Karayipler, Panama, Küba, Haiti, Meksika, Arjantin, Venezüella, Peru gibi ülkelere⁷⁷⁶ uzanması ve Pasifik, Latin Amerika ve Güney Asya'ya kadar yeni ilgi alanlarını küresel çapta genişletmiştir.

Diğer taraftan Ak Parti döneminde dış politikanın yeni bölgelere açılmasına paralel olarak TİKA'nın da bu bölgelerde teşkilatlanmaya gitmesinin ötesinde kalkınma yardımlarında eskiden 1. sırada Orta Asya gelirken Afrika yeni dönemde birinci sıraya yükselmiştir⁷⁷⁷. Yardımların bölgesel dağılımında Afrika'nın %31,37 ile ilk sırada, Güney ve Orta Asya'nın %29,17 ile ikinci sırada, Balkanlar ve Doğu Avrupa'nın %22,81 ile üçüncü sırada ve Ortadoğu'nun %15,48 ile dördüncü sırada yer aldığı görülmektedir⁷⁷⁸. Yine 2012 Faaliyet Raporunda Türkiye'nin resmi kalkınma yardımlarından en çok yararlanan ilk 10 ülke (sırasıyla Suriye, Mısır,

⁷⁷⁴ TİKA, 2013 itibarıyla 31 ülkede 37 program koordinasyon ofisine ulaşmıştır. TİKA, **TİKA Dünyası**, Sayı 3, No:3, 2013, s.1.

⁷⁷⁵ TİKA, 2005 yılından itibaren Ortadoğu ve Afrika'ya yeni ofisler açmaya başlamıştır. Bu kapsamda TİKA, 2005 yılında Etiyopya, 2006'da Sudan, 2007'de Senegal'de yeni ofislerini açmıştır. İhsan Çomak, "Türkiye'nin Afrika Politikası ve Sağlık Sektöründe Çalışan Türk STK'ların TİKA'nın Desteğinde Afrika'da Yürüttüğü Faaliyetlerin Bu Politikaya Etkisi", **TİKA Avrasya Etüdleri**, No: 40, Sayı 2, 2011, ss. 201-222, s. 205.

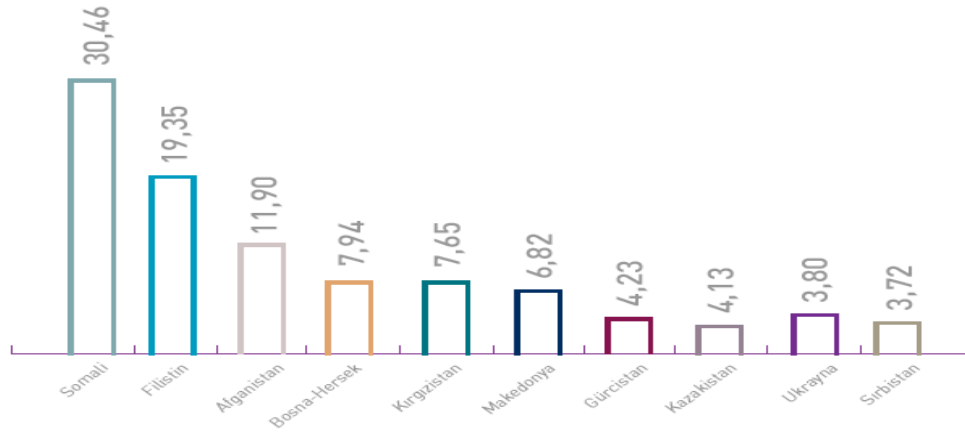
⁷⁷⁶ TİKA, 100'ü aşkın ülkede faaliyet ve projeler yürütmektedir. TİKA, **TİKA Dünyası**, Sayı 3, No: 3, 2013, s.1.

⁷⁷⁷ Bu bağlamda TİKA'nın akademik hakemli dergisi de 2011 yılında Afrika Özel Sayısı olarak çıkarılmıştır. Bkz. TİKA Resmi İnternet Sitesi, <http://store.tika.gov.tr/yayinlar/akademik-arastirmalar/avrasya-etudleri/2012/etud40.pdf>

⁷⁷⁸ TİKA, **2012 Faaliyet Raporu**, s. 24.

Afganistan, Kırgızistan, Somali, Sudan, Tunus, Filistin, Kazakistan ve Bosna-Hersek⁷⁷⁹) içinde de Afrika ve Ortadoğu ülkeleri öne çıkmaktadır. Ayrıca harcama büyüklüklerine göre Tablo 19’da sıralanan ülkeler arasında da özelde Somali %30 ve Filistin yaklaşık %20 ile en fazla yardım alan ülkeler olarak genelde Afrika ve Ortadoğu ülkeleri önce gelmektedir.

Tablo 19: 2012 Yılında Harcama Büyüklüklerine Göre En Çok Yardım Alan Ülkeler

Kaynak: TİKA 2012 Faaliyet Raporu, s. 25.

Ayrıca TİKA, Afrika kıtasına özel olarak Afrika kıtası tarımsal kalkınma programı, Afrika sağlığı programı (Afrika’nın ilk gen merkezi kurulmuştur) ve Afrika mesleki eğitim programlarını başlatması bölgeye verilen ağırlığı açıkça göstermektedir⁷⁸⁰. Yine TİKA’nın bölgelerde uyguladığı projeler açısından da Afrika ve Ortadoğu, kurumun daha önce öncelikli bölgesi olan Kafkaslar ve Orta Asya’yı geçmiştir. Nitekim 2005 yılında TİKA’nın toplam 562 projesinin 312’si Kafkaslar ve Orta Asya’da gerçekleştirilirken⁷⁸¹ 2012 yılındaki projelerin 636’sının Afrika ve

⁷⁷⁹ Ibid, s.5.

⁷⁸⁰ TİKA Resmi İnternet Sitesi, <http://www.tika.gov.tr/faaliyet-alanlari/2>

⁷⁸¹ TİKA, 2005 Faaliyet Raporu, s.6.

Ortadoğu’da gerçekleştirilmesi⁷⁸² açıkça Afrika ve Ortadoğu’nun birinci sıraya yükseldiğini göstermektedir. Bu veriler ışığında Ak Parti döneminde TİKA’nın yardım ve faaliyet istikametinin özellikle Afrika ve Ortadoğu’ya yöneldiği ileri sürülebilir.

3.5.2. TİKA’nın Faaliyet Alanları

TİKA’nın yeniden yapılandırılmasıyla birlikte sadece teknik yardım faaliyetleri yapan bir kurum olmanın ötesinde diğer kurumlarla koordineli eğitim ve sosyo-kültürel faaliyetler icra ederek yumuşak güç üreten bir kamu diplomasisi kurumuna dönüştürüldüğü söylenebilir. TİKA’nın faaliyet alanları, sosyal altyapı hizmetleri, eğitim, sağlık, tarım⁷⁸³, nüfus, su, idari ve sivil altyapı hizmetleri, ekonomik altyapı hizmetleri gibi çeşitli sektörleri içermektedir⁷⁸⁴. Ana çalışma alanları ise yeniden yapılanma çerçevesinde (1) Sosyal Altyapılar ve hizmetler (2) Ekonomik Altyapılar ve hizmetler, (3) Üretim Sektörleri, (4) Çoklu/Çakışan Sektörler şeklinde dört ana gruba ayrılmıştır⁷⁸⁵. Bunlardan özellikle kamu diplomasisi çerçevesinde proje ve program yardımları, eğitim ve kültürel işbirliği faaliyetleri öne çıkmaktadır.

2011 yılındaki mevzuat değişikliği ile çalışma prensibini hibe yardımlarından proje tabanlı program yardımlarına dönüştüren kurum, faaliyetlerini proje üreterek ya da projelere destek vermek yoluyla gerçekleştirmektedir. Bu çerçevede TİKA eğitim alanında okulların ve öğrencilerin ihtiyaç duyduğu eğitim teknik donanımı ve mevcut

⁷⁸² **Ibid**, 2012 Faaliyet Raporu, s.25.

⁷⁸³ TİKA’nın Balkanlardaki tarımsal kalkınma proje faaliyetleri için bkz. **TİKA Dünyası**, Sayı3, No:3, 2012, s.62-70.

⁷⁸⁴ TİKA Resmi İnternet Sitesi, <http://www.tika.gov.tr/faaliyet-alanlari/2>

⁷⁸⁵ **Ibid**, <http://www.tika.gov.tr/faaliyet-alanlari/2>

eğitim altyapılarının iyileştirilmesine yönelik okul inşası ve onarımı vb. faaliyetler yapmaktadır. Kültürel işbirliği alanında ise yurtdışındaki Türk kültür varlıklarının restorasyonu, kültür-sanat festivalleri, sergi, sempozyum, konferans ve kitap basım ve dağıtımı vb. faaliyetler yapmakta ve proje yardımı destekleri vermektedir⁷⁸⁶.

TİKA'nın bu faaliyet alanlarında 1992-2002 yılları arasında 2 bin proje gerçekleştirirken 2002-2012 yılları arasında ise 11 bin proje⁷⁸⁷ hayata geçirerek resmi kalkınma yardımlarını da %96⁷⁸⁸ oranında artırmıştır. Bu çerçevede TİKA, 2006-7 yılları arasında sadece Balkanlarda 93 projeyi hayata geçirmiştir⁷⁸⁹. Daha sonra ise Dışişleri Bakanı Davutoğlu'nun da ifade ettiği üzere Somali⁷⁹⁰ ve Afganistan⁷⁹¹ TİKA'nın en önemli operasyon alanı haline gelmiştir⁷⁹². Ortadoğu ve Afrika'da Irak, Ruanda, Togo, Somali, Kamerun, Senegal gibi ülkelerde okul inşası faaliyetleri⁷⁹³ ve Afrika'da su kuyuları⁷⁹⁴ gibi 600'ün üzerinde projeleri yürüten TİKA, bir dış yardım diplomasisi kurumu olarak nitelendirilebilir.

⁷⁸⁶ Bu kapsamda Bosna-Hersek, Makedonya, Sırbistan, Moldova, Ukrayna ve Irak, Kazakistan, Kırgızistan ve Moğalistan'da okul inşası faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. TİKA, **2012 Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu**, 2012, s.21-22, <http://store.tika.gov.tr/yayinlar/kalkinma-yardimi/KalkinmaYardimlariRaporu2012.pdf>

⁷⁸⁷ **Ibid**, TİKA Dünyası, Sayı 3, No 3, 2013, s.6.

⁷⁸⁸ **Ibid**, TİKA 2012 Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu, s.12.

⁷⁸⁹ **Ibid**, Balkanlar ve Doğu Avrupa: Proje ve Faaliyetler, s.2,

⁷⁹⁰ Tablo 20'de görüldüğü üzere Somali, 2012 yılında % 30.46 oranıyla TİKA'dan en fazla yardım alan ülke olmuştur. **Ibid**, TKA 2012 Faaliyet Raporu, s.25.

⁷⁹¹ Afganistan 2008 yılında %44,5 ve 2011 yılında %29,6 oranıyla TİKA'dan en fazla yardım alan ülke olmuştur. **Ibid**, TİKA 2008 Faaliyet Raporu, s.12; TİKA 2011 Faaliyet Raporu, s.24.

⁷⁹² **Ibid**, TİKA Dünyası, Sayı 2, No: 2, 2012, s.26.

⁷⁹³ **Ibid**, TİKA 2012 Kalkınma Yardımları Raporu, s.23.

⁷⁹⁴ **Ibid**, s.31-32.

3.5.3. Dış Yardım ve İnsani Diplomasisi

Ak Parti döneminde Türkiye'nin toplam kalkınma yardımları 3 milyar 324 milyon dolara ulaşmıştır⁷⁹⁵. OECD-DAC'a üye ülkelerin resmi kalkınma yardımlarına ayırdığı bütçe 2012 yılında bir önceki yıla göre %4 azalırken Türkiye aynı dönemde %100'e yakın bir artışla dış yardımlarını 2 milyar 533 milyon dolara çıkartmıştır⁷⁹⁶. Böylece TİKA'nın 2002-2012 yılları arasında yaptığı yardımlar 1992-2002 yıllarına nazaran 7 kat artmıştır⁷⁹⁷. Türkiye'nin dış yardımlara bu denli önem vermesinin arkasında dış politikada yürüttüğü donör ülke politikası ve küresel aktör olma iddiası yatmaktadır. Dış politikanın görünmez eli ve yumuşak güç boyutu olarak Ak Parti dönemi dış politikasının önemli bir dış politika enstrümanı haline gelen dış yardımlarla olumlu Türkiye algısı, büyük güç Türkiye algısı üretilmek istenmiştir. Bu bağlamda TİKA'nın faaliyetleri, Türkiye'nin küresel aktör ve büyük güç olma iddiasını destekleyici bir unsur olarak değerlendirildiği söylenebilir.

TİKA'nın faaliyetleri başta dış politikayı çeşitlendirerek yumuşak güç ve sosyo-kültürel alanlarda da dış politikayı beslemektedir. Dış yardımların yapıldığı ülkelerle Türkiye'nin yakın işbirliği zeminin inşa eden TİKA, okul ve hastane gibi fiziki altyapı faaliyetleriyle aslında tarihsel-kültürel ve toplumsal bağların güçlendirilmesini sağlamaktadır. Nitekim altyapı faaliyetleri aslında Türkiye'nin bu ülkeler arasındaki yakınlaşmasının temelini atarak uygulayacağı politikalara uygun ortam hazırlamaktadır. Böylece TİKA, faaliyetleriyle tarihi ve kültürel arka planı canlandırmaktadır. Bu anlamda TİKA, Türkiye'ye karşı sevgi ve sempatinin artmasını sağlayarak yumuşak güç üretmektedir. Örneğin TİKA'nın faaliyetleriyle

⁷⁹⁵ **Ibid**, Kalkınma Yardımları Raporu, s.5.

⁷⁹⁶ **Ibid**, s.3.

⁷⁹⁷ **Ibid**, TİKA 2012 Faaliyet Raporu, s.8.

dış politika ilişkisine Afrika temelinde bakıldığında karşılıklı etkileşimin söz konusu olduğu anlaşılmaktadır. Şöyle ki, TİKA'nın Afrika'ya yardım stratejisi kapsamında uyguladığı proje ve programlar bölge halkı ve devletleri nazarında olumlu Türkiye algısı üretmiş ve Türkiye'nin Afrika ülkeleriyle ilişkilerinde güven tesis ettiği ve bunun sonucunda ise Türkiye'nin BMGK üyeliği seçiminde bölge ülkelerinin Türkiye lehine oy kullanması şeklinde olumlu sonuç doğurduğu söylenebilir. Yine TİKA inşa ettiği okul ve hastanelerle barışa katkı sağlamaktadır. TİKA'nın acil ve insani yardımlar⁷⁹⁸ ve barışı yapılandırma (peacebuilding) faaliyetleri⁷⁹⁹ bu kapsamda değerlendirilebilir.

Kısaca TİKA'nın sosyo-kültürel faaliyetleri haricinde yürüttüğü teknik yardımları da kültürel bağlar inşa etmektedir. TİKA'nın kültürel mirasın korunmasına yönelik cami, kilise, sinagog ve köprü gibi fiziki eserlerin inşa ve restorasyonu ile temelde dostluk köprüleri inşa edilmektedir. Bu faaliyetlerle TİKA, Davutoğlu'nun ileri sürdüğü gibi tarihi-kültürel bağların canlandırılması ve Balkanlarda bir arada yaşamanın felsefi zemini, kültürel düşünce ve zihniyeti beslemektedir⁸⁰⁰. Tarihi ve kültürel bağlar kuran, ülkelerle Türkiye arasında yardım ilişkisi tesis eden TİKA, bu yönüyle Ak Parti dönemi dış politikasının vazgeçilmez bir enstrümanı ve yumuşak güç aktörü olmuştur. Kamu diplomasisi çerçevesinde de TİKA, Kosova Prizren'de 'Yeni Dönem Televizyonu'nu⁸⁰¹ kurmuş ve Moldova'da 'Gökoğuz Yeni Radyo Televizyon (GRT) yayın ağının geliştirilmesi projesini⁸⁰²

⁷⁹⁸ Acil ve insani yardımlar 2012 yılında bir önceki seneye göre %300 artırılarak 1 milyar doların üzerine çıkarılmıştır. TİKA, **TİKA 2012 Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu**, s. 52.

⁷⁹⁹ Bu kapsamda 87 milyon dolar yardım yapılmıştır. **Ibid**, s.62.

⁸⁰⁰ **Ibid**, TİKA Dünyası, Sayı 3, No 3, 2013, s. 26.

⁸⁰¹ Balkanlarda Türkçe yayın yapan ilk televizyon olan 'Yeni Dönem Televizyonu, ayrıca Türkçe'nin yanında Arnavutça, Boşnakça da yayınlar yapmaktadır. **Ibid**, TİKA Balkanlar ve Doğu Avrupa: Proje ve Faaliyetler, s.95.

⁸⁰² **Ibid**, TİKA, Balkanlar ve Doğu Avrupa: Proje ve Faaliyetler, s.19.

yürütmüştür. Yine TRT ile işbirliği çerçevesinde TİKA, Türkiye'nin Sesi radyosu, Bosna-Hersek Radyo ve Televizyonu altyapılarını yapmanın yanında TRT FM, TRT1, TRT Avrasya (Türk) gibi teknik destekleriyle⁸⁰³ kamu diplomasisinin iletişim ve enformasyonel boyutunda da faaliyetler yürütmektedir.

3.6. TRT

Birinci bölümde kamu diplomasisinin kavramsal çerçevesinde kamuoyu kavramı analizinden hareketle kamuoyu olgusu, iletişim araçları çerçevesinde KD'nde merkezi bir konuma sahiptir. Kamu diplomasisinin kamuoyu diplomasisi olarak nitelendirilmesinden de belli olduğu üzere KD, ağırlıklı olarak iletişim araçlarına dayanmaktadır. İletişim araçları, kamu diplomasisinde enformasyonel iletişim aracı olarak kamuoyu oluşturmak, uluslararası toplumun desteğini sağlamak ve ülkelerin tanıtımının yapılması gibi çeşitli amaçlarla küresel siyasette etkin olarak kullanılmaktadır. Özellikle Soğuk Savaş döneminde ABD ile Sovyetler Birliği arasındaki mücadelede Moskova Radyosu ile Amerika'nın Sesi Radyosu gibi TV ve radyolar, propaganda silahı olarak küresel siyasetin enformasyonel çatışma alanı olmuştur. Bu bağlamda bugün de ABD-CNN, İngiltere-BBC, Rusya-RT, Çin-CCTV, Almanya-DW, Arap Dünyası-El-Cezire gibi televizyon kanallarıyla dünya kamuoyuna ulaşmakta ve mesajlarını aktarmaktadır. İletişim ve bilgi çağı olarak nitelendirilen 21. yüzyılda ise iletişim araçları daha da önemli hale gelmiştir. Devletler için TV'ler, kamu diplomasisi çerçevesinde uluslararası siyasal iletişim aracı olarak kullanılmaktadır.

⁸⁰³ TİKA'nın iletişim projeleri için bkz. TİKA 2011 Faaliyet Raporu, s.270-77.

Türkiye ise çok geç bir tarihte resmi devlet kanalı TRT'yi kamu diplomasisi çerçevesinde 2000'lerde yeniden yapılandırarak dünya kamuoyuyla farklı dillerde yayın yapabilen bir iletişim kanalı haline getirmiştir. İlk olarak 2006 yılı itibarıyla 32 dilde yayın yapan Türkiye'nin Sesi Radyosu ve TRT Avrupa FM yayın yapmaya başlamıştır. 20 Kasım 2008 tarihinde ise 35 dilde haber yayını yapan çevrimiçi (online) www.trt-world.com.tr web sitesini hayata geçirmiştir⁸⁰⁴. Böylece Türkiye kendi gündemini kendi perspektifinden Almanca, Arapça, Arnavutça, Azerbaycan Türkçesi, Boşnakça, Bulgarca, Çince, Darice, Farsça, Fransızca, Gürcüce, Hırvatça, İngilizce, İspanyolca, İtalyanca, Kazakça, Kırgızca, Macarca, Makedonca, Özbekçe, Peştuca, Romence, Rusça, Sırpça, Tatarca, Türkmence, Urduca, Uygurca, Yunanca, Kürtçe ve Ermenice dillerinde aktarma imkanına kavuşmuştur.

Diğer taraftan Ak Parti hükümetinin Kürt sorununda demokratik açılım olarak 1 Ocak 2009 tarihinde Kürtçe yayın yapacak TRT Şeş/TRT6 kanalını⁸⁰⁵ açması hem iç politika açısından bir devrim niteliğine haiz hem de dış politikada Ortadoğu'daki Kürtlere doğrudan ulaşması bakımından önemli bir adımdır. Farklı lehçeleri olan Kürtçenin Kırmançi lehçesi ile yayın yapan kanal, aynı zamanda Zazaca haber ve programlar da yapmaktadır. Bu kanalla Türkiye bir yandan iç politikada Kürt açılımı olarak adlandırılan politikayla Kürtlerle devleti barıştırmak isterken öte yandan dış politikada da İdris Bitlisi, Ahmedi Hani gibi 16. yüzyıl Osmanlı döneminde yaşamış ve Mevlana ve Yunus Emre yolunu takip etmiş edebiyatçı ve mutasavvıfların hayatını ekrana taşıyarak ortak tarih-kültüre vurgu

⁸⁰⁴ TRT Resmi İnternet Sitesi, <http://www.trt.net.tr/Kurumsal/s.aspx?id=trtworld+tanitim>

⁸⁰⁵ TRT 6 Resmi İnternet Sitesi, <http://www.trt.net.tr/trt6/>

yapan bir yayın politikası izleyerek bölge Kürtleriyle yakınlaşmayı amaçlamaktadır⁸⁰⁶.

Daha sonra 21 Mart 2009 tarihinde TRT Avaz kanalı yeniden yapılandırılarak Balkanlar'dan Kafkasya, Orta Asya ve Ortadoğu'ya kadar 27 ülkede 250 milyon nüfuslu bir coğrafyaya hitap etme imkanına kavuşturulmuştur. Bu şekilde Türkiye, TRT Avaz kanalıyla Türkçe, Azerbaycan Türkçesi, Kazakça, Kırgızca, Özbekçe ve Türkmençe programları ile yayın coğrafyasındaki bütün ülkelerin yer alacağı ve her ülkeden izleyiciye hitap eden yayınlar yapmaya başlamıştır. Bu kanalla Türkiye, özellikle Türk dünyasına yönelik karşılıklı etkileşimi güçlendiren yayınlarla Türkiye ile diğer Türk kökenli cumhuriyetler arasında ortak dil ve düşünce birliğine yönelik programlar üretmeye çalışmaktadır. Böylece Türk dünyasının ortak sesi olma idealiyle yayın yapan TRT Avaz, Avrasya coğrafyasında Türkçe ve bölge dillerinde Türkiye merkezli yayın yapan bir kanal olarak Türkiye Türkçesinin kullanımın yaygınlaştırılması ve mevcut olmayan Türk Dünyası algısının oluşması için ortak iletişim dilinin inşa edilmesini hedeflemektedir. Temelde Türkçe konuşan ve Türk kültür dairesi içerisinde yer alan coğrafyalara Türkiye perspektifinden ortak tarih, kültür, dil, din ve soy birlikteliğine vurgu yaparak yayın yapan kanalın Türkiye'nin Avrasya coğrafyasındaki toplum ve devletlerle ortak düşünce sistemi ve ortak algı üretebilecek bir araç haline gelmesi hedeflenmiştir⁸⁰⁷.

TRT Avaz kanalının yanında 8 Mayıs 2009 tarihinde TRT Türk ya da TRT Avrasya kanalı TRT-Int olarak yeniden yapılandırılarak Arapça, Farsça gibi

⁸⁰⁶ TRT Şeş, Pira Bakur-u Başur ya da Kürtçe ismiyle daha yaygın tanınan 'Rengen Bakur' programı, bir yandan Kuzey Irak'taki yaşamları ekrana getirirken, öte yandan Türkiye'nin Güneydoğu bölgelerindeki kültürleri Irak halkına taşıyarak kültür köprüleri kurmaktadır. Yüksel Durgut, "Ekrandan kültür köprüleri kuruyor", **Cihan Medya Haber Dergisi**, 22 Mart 2013, Erişim tarihi: 15.03.2014, http://www.cihandergi.com/cihandergi/newsDetail_getNewsById.action?newsId=29942

⁸⁰⁷ TRT Avaz Resmi İnternet Sitesi, <http://www.trt.net.tr/trtavaz/>

Ortadoğu dilleri ile İngilizce, İspanyolca ve Fransızca gibi Batı dillerinin yanında Çince ve Rusça gibi Asya dillerinde de yayın yapan bir kanal formatına dönüştürülmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda öncelikle 17 Ekim 2009 tarihinde 5 dilde (İngilizce, Almanca, Fransızca, Rusça ve Türkçe) yayın yapan TRT Belgesel kanalı açılmış ve sonra AB'nin haber kanalı olan Euronews ile işbirliği yapılarak Ocak 2010'dan itibaren Euronews, dokuzuncu dil olarak Türkçe yayın yapmaya başlamıştır. Yine TRT-Int kapsamında 4 Nisan 2010 tarihinde TRT Arapça yani TRT et-Türkiye kanalı 22 Arap ülkesine ve 350 milyon nüfuslu Arap coğrafyasına Türkiye merkezli hitap eden bir kanal olarak açılmıştır⁸⁰⁸. Böylece Türkiye, dış politikada Ortadoğu'ya verdiği ağırlığın bir uzantısı olarak TRT Arapça kanalı ile Türkiye ile bölge ülkeleri arasındaki ilişkilerine olumlu katkı sağlamak ve tarihi-kültürel bağları güçlendirmeyi amaçlamıştır. Ayrıca Ak Parti döneminde Ortadoğu'da izlenen aktif diplomasi ile bölge halkları ve devletleri nazarında Türkiye'ye karşı artan siyasi merakın giderilmesi amacıyla açılan TRT et-Türkiye kanalı ile Araplara Türkiye'yi başka kanallar üzerinden anlatılmasının önüne geçilmiştir. Nitekim TRT et-Türkiye kanalı koordinatörü Sefer Turan, bu kanalla Arapların Türkiye'yi üçüncü kişiler üzerinden yanlış ve eksik tanınmasının önüne geçilerek doğrudan aracısız Türkiye'yi tanıma fırsatı bulduklarını ifade etmiştir⁸⁰⁹.

TRT Arapça kanalı sıradan bir haber kanalının ötesinde Türkiye ile Arap ülkeleri arasında ortak tarihi-kültürel bağları tekrar güçlendirmeye yönelik özel programlar yaparak Türkiye'nin Arap ülkelere yönelik kamu diplomasisini de yerine getirmektedir. Bu programlardan özellikle 'Min İstanbul' (İstanbul'dan)

⁸⁰⁸ TRT et-Türkiye Kanalı Resmi İnternet Sitesi, <http://www.trtarabic.tv/ar/index.php>

⁸⁰⁹ "TRT Arapça Araplara Türk propagandası mı?", Haber7 İnternet Sitesi, <http://www.haber7.com/medya/haber/503767-trt-arapca-araplara-turk-propagandasi-mi>

programı ile Türkiye gündemi Arap toplumuna kendi perspektifinden anlatılırken ‘Derin kökler’ adlı programla Türkiye hikayesinin anlatılması gerçekleştirilmektedir. Yine Kahve et-Türkiye programıyla kültür ağırlıklı sohbetler düzenlenmekte ve Elvan-ı Seba⁸¹⁰ (Yedi Renk) programıyla kültür-sanat ve edebiyat alanında ortak tarih ve kültür vurgusu yapılmaktadır. Beyne Turas ve el-Hadasa (Gelenek ve Modernizm arasında) programı ile Türkiye İslam’ı, Türklerin İslam’ı nasıl yaşadığı ve aydınların İslam düşüncesine ilişkin değerlendirmelerinin yer alması sağlanmaktadır. Beyt el-Hikme (Bir Yazar Bir Kitap) programı ile Türk edebiyat dünyası Türk yazar ve eserleri üzerinden Araplara anlatılmaktadır⁸¹¹. Böylece TRT et-Türkiye kanalı, Türkiye’nin Ak Parti döneminde Arap ülkeleriyle ilişkilerin geliştirilmesinde toplumsal ve enformasyonel ihtiyacı karşılamaktadır. Zaten bölgede aktif bir politika izleyen Türkiye, Ortadoğu’ya yönelik bu kanalı açmakta ABD, İngiltere, Almanya, Fransa, Çin, Rusya gibi ülkelere göre geç kalmıştır. Türk dizilerinin bölgede büyük rağbet görmesi ve hükümetin Ortadoğu ile yoğun angajman politikası TRT Arapça kanalının açılmasında etkili olmuştur. Türk ve Arap toplumlarının birbirlerini doğrudan aracısız tanıma fırsatı sunan kanalın iki toplum arasında yakınlaşmayı sağlaması beklenmektedir. Bu bağlamda hükümet dış ilişkilerinde bölge ülkeleriyle ilişkilerini geliştirme politikası izlerken TRT Arapça kanalı da dış politikaya uluslararası siyasal iletişim ve enformasyon bakımından katkı sağlamaktadır.

⁸¹⁰ “Elvan-ı Seb’a 1 Yaşında”, haberler.com internet sitesi, Erişim tarihi: 15.03.2014, <http://www.haberler.com/elvan-i-seb-a-1-yasinda-3208864-haberi/>

⁸¹¹ TRT yayınlarının içerik analizi için bkz. Bülent Aydın Ertekin, “Uluslararası Sistemde Görsel-İşitsel Medyanın Kamu Diplomasisi ve Kamuoyu Yaratmadaki Önemi: TRT’nin Türkçe Dışında Yayın Yapan Kanallar Üzerine Bir İnceleme”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi** z-2012 Cilt:11 Sayı:42, ss.323-354.

TRT'nin kamu diplomasisi çerçevesinde yeniden yapılandırılarak farklı dillerde yayın yapan bir kanala dönüştürülmesi, Türkiye'ye uluslararası siyasal iletişim aracı imkanını sunmaktadır. Böylece TRT'nin uluslararası kanalları, Türkiye'nin dünyaya açılan yüzü olmuş ve ülkenin hikayesinin Türkiye merkezli anlatılması ve tanıtılmasının aracı olmuşlardır. Zira diğer ülke toplumlarının Türkiye'yi ve kültürünü tanımalarını sağlayan TRT, Türkiye'nin dünya ile iletişim köprüsü olma işlevini yerine getirmektedir. TRT'nin uluslararası yapılandırılmasıyla küresel bir kanala dönüştürülmesi, kamu diplomasisinin bilgilendirme, ülkeyi tanıtmaya, ülke hikayesini anlatma, ülke değerlerini ve kültürünü anlatma amaçlarını yerine getirmesi bakımından kritik rol oynamaktadır. Çünkü kamu diplomasisinde devletler kamuoyu yaratma ve uluslararası toplum desteğini kazanmayı farklı dillerde yayın yapan küresel TV kanalları yoluyla yapmaktadırlar. Bu bakımdan TRT, olumlu Türkiye imajı ve algısı inşa etmede en etkili araçlardan biri olarak Türk kamu diplomasisinin vazgeçilmez temel iletişim aracıdır. Ancak medyanın günümüz iletişim ve bilgi çağında ne kadar önemli olduğu tartışmasız bir gerçek olduğu olgusundan hareketle TRT'nin kamu diplomasisine yönelik güçlendirilmesi ve daha etkin kullanılması gerekmektedir. Özellikle küresel bir aktör olma iddiasında olan Türkiye'nin küresel sistemde bölgesel güç statüsü için ritmik diplomasiyle uluslararası örgütlerin yanında küresel medya ağında da güçlü bir konum elde etmesi gerekmektedir.

SONUÇ

Literatürde kamu diplomasisinin kuramsal ve kavramsal çerçeve eksikliğinden yola çıkılarak öncelikle yeni bir çerçeve geliştirilmiştir. Zira literatürdeki çalışmalar, kamu diplomasisini ağırlıklı olarak tarihsel ve ampirik olarak ele almaktadır. Bu da kamu diplomasisinde başta tanım sorunu olmak üzere alan sınırı gibi karmaşıklığa yol açmaktadır. Kamu diplomasisinin ne olduğundan ve nerede başlayıp nerede bittiğine dair muğlaklıklar beraberinde konunun önemini de basite indirgemeye yol açmaktadır. Bu nedenlerle tezin temel araştırma sorunu, kamu diplomasisinin kuramsal ve kavramsal çerçevesinin geliştirilmesi olmuştur.

Tezin kuramsal çerçevesi uluslararası ilişkiler ana akım teorilerinden konstrüktivizm ile Uİ’de ihmal edilen iletişim çağı paradigması temelinde kurgulanmıştır. Konstrüktivizm yaklaşımının ele alınmasında küresel sistemin 1980’lerden itibaren sivil toplum temelli yeniden yapılandırılması etkili olmuştur. Zira kamu diplomasisi, sivil toplum temelli ve kamuoyu odaklı bir diplomasi tarzı olarak sivil aktörlerin dış politika sürecine yumuşak güç üretme çerçevesinde katılması bağlamında konstrüktivizm, kamu diplomasisine kuramsal zemin sağlamaktadır. Şöyle ki, kamu diplomasisi ile dış politika alanına tarihsel-kültürel ve toplumsal öğelerin katılması, dış politikanın sosyal boyutudur. Diğer bir deyişle, Uİ ana akım kuramları içinde sosyal bir teori olan konstrüktivizm, dış politikanın sosyolojisi için de en uygun kuramsal çerçeve olarak değerlendirilmiştir. Uygulamada ise küresel sisteme devlet-dışı yeni aktörlerin eklenmesi, devletleri dış politikalarında bu yeni aktörleri, sivil toplumu ve kamuoyunu daha fazla dikkate alarak kamu diplomasisi gibi politikalar ve yeni araçlar geliştirmeye yönlendirmiştir.

Ayrıca küresel sistemde 1990’lardan itibaren fikir, değer, norm ve kültürün öne çıkması, konstrüktivist yaklaşımın küresel politikanın materyal boyutlarının yanında fikirselsel bir üretim olduğu varsayımıyla da örtüşmektedir. Küreselleşmenin etkisiyle küresel politikada kamuoyu ve sivil toplumun etkisinin artması, devletlerin dış politikalarında toplumsal boyuta ağırlık vermelerine yol açmıştır. Bunun sonucunda ise devletler, kamu diplomasisi ve yumuşak güç alanında diplomaside dönüşüme gitmişlerdir. Diplomasi alanındaki dönüşüm, ağırlıklı olarak devletlerin dışişleri bakanlıkları yanında yumuşak güç üreten yeni kamu diplomasisi kurumları tesis etmeye yönelmeleri olarak kendini göstermektedir.

Kuramsal çerçevenin ikinci kısmı ise bilişim teknolojilerinin dönüştürücü etkisine dayanan iletişim çağı ve enformasyon toplumu paradigmasının genelde küresel politikayı özelde diplomasiyi dönüştürdüğü hipotezinden hareketle klasik diplomasinin yanında kamu diplomasisine alan açan dinamiklerin geliştiğı varsayımı ileri sürölmüştür. Küreselleşmenin bilişim teknolojileri temelinde yeniden ivme kazanmasıyla birlikte küresel sisteme eskisinden daha fazla etkili biçimde eklemlenen devlet-dışı aktörler, devletin yegane aktör konumunu zayıflatmış ve devleti dönüştürmeye başlamıştır. Siyasetin alanlarını ve aktörlerini çeşitlendiren bu yeni dinamikler, yeni güç elde etme ve uygulama tarzlarının gelişmesini de beraberinde getirmiştir. Aynı zamanda küresel sistemde aktörler arasındaki güç ve iktidar ilişkilerini de dönüştüren iletişim ve enformasyon teknolojileri, devletleri yeni araçlar geliştirmeye yönlendirmiştir. Bu bağlamda devletler, bilişim teknolojilerinin ortaya çıkardığı enformasyon toplumuna yönelik iletişim ve halkla ilişkiler yöntem ve araçlarını kullanan kamu diplomasisini geliştirmişler ve uygulamaya başlamışlardır. Ayrıca iletişim teknolojileri temelinde literatürde siber diplomasi,

internet diplomasisi, dijital diplomasi, sosyal medya diplomasisi gibi yeni kavramlar türemesi, bilişim teknolojilerinin diplomasiye dönüştürücü etkisinin bir ürünüdür.

Diğer taraftan kuramsal çerçeveyi konstruktivizm ve iletişim paradigması üzerine kurmak beraberinde tezin uluslararası ilişkiler ile iletişim ve halkla ilişkiler disiplinlerini içeren disiplinler arası boyutunun bir gereğidir. Kamu diplomasisinin diplomasi ekinden hareketle başta uluslararası ilişkiler olmak üzere kamu ekiyle de siyaset bilimi, kamu yönetimi, iletişim, halkla ilişkiler ve kültür çalışmaları gibi çok disiplinli bir alan olması dolayısıyla tezin kuramsal çerçevesi geniş tutularak bu iki yaklaşım üzerine inşa edilmiştir. Kavramsal çerçeve kısmında ise aynı çok yönlü metodoloji takip edilerek kamu diplomasisi, liberal teorilerdeki yumuşak güç ya da konstruktivist yaklaşımdaki sosyal güç, konstruktivist yaklaşımla paralel olan İngiliz okulu yaklaşımından diplomasi'nin dönüşümü, medyanın etkisi tezlerinden kamuoyu olgusu ve son olarak sivil toplum kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir. Böylece kamu diplomasisinin kavramsal çerçevesi, yumuşak güç, diplomasi, kamuoyu ve diplomasi olmak üzere dört kavram üzerinden geliştirilmiştir. Geliştirilen bu kavramsal çerçevenin aynı zamanda ülkelerin kamu/kültür diplomasi ve dış politikalarının sosyal boyutunun analiz çerçevesi olarak sunulmuştur.

Aynı zamanda geliştirilen bu kavramsal çerçeve ile 'kamu diplomasisi, yumuşak güce dayanan sivil toplum temelli, kamuoyu-odaklı yeni diplomasi tarzı' olarak tanımlanarak literatüre yeni tanım getirilmiştir. Böylece geliştirilen kavramsal çerçeve ile kamu diplomasisine orijinal bir tanımlama getirilerek çeşitli şekillerde tanımlanması -150'nin üzerinde tanımın olması- dolayısıyla literatürdeki tanımsal çeşitlilik sorunsalı çözülmüştür. Kamu diplomasisinin kavramsal çerçevesi öncelikle yumuşak güç kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Buna göre, kamu diplomasisinin

yumuşak gücü harekete geçiren bir yöntem ve politika olduğu tespiti yapılmıştır. Kamu diplomasisi ile yumuşak güç ilişkisi analiz edilerek yumuşak güç kavramını geliştiren Nye'in aslında yumuşak gücün nasıl çalıştığı sorununu analizine kamu diplomasisini eklemleyerek çözdüğü ortaya çıkarılmıştır. Kavramsal çerçevenin ikinci kavramı olan diplomasi ile kamu diplomasisinin eki itibariyle aslında dönüşüm temelli bir ilişkilendirme yapılmıştır. Diplomasinin dönüşümünün bir sonucu olarak diplomasi evrim geçirirken geleneksel diplomasi varlığını sürdürmeye devam etmiş, ancak kamu diplomasisinin klasik diplomasinin bir tamamlayıcısı, onun ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde ortaya çıktığı ileri sürülmüştür. Küreselleşme süreciyle diplomasi alanına yeni konuların girmesi ile gündem konularının çeşitlenmesi ve yeni diplomasi aktörlerinin ortaya çıkması, diplomasiyi kamuoyu odaklı ve sivil toplum temelli dönüştürdüğü ileri sürülmüştür.

Bu bağlamda kamu diplomasisinin kavramsal çerçevesinde kamuoyu olgusu, medya etkisi tezleri bağlamında dönüşen diplomasinin kamuoyu odaklı olduğu öne çıkarılmıştır. Çünkü kamu diplomasisinin kamu eki olmasına rağmen literatürdeki kamu diplomasisinin kamuoyu kavramı temelinde analiz eksikliği giderilmeye çalışılmıştır. Klasik diplomaside muhatap diğer devletlerin diplomatları ve resmi temsilcileriyle kamu diplomasisinde temel hedef kitlenin kamuoyu olduğu tespiti yapılarak bir yönüyle kamu diplomasisinin aslında kamuoyu diplomasisi olduğu ileri sürülmüştür. Ayrıca 1990'lardan itibaren küresel siyasette iç-dış politika ayrımının muğlaklaşmasının temelinde dış politika alanına kamuoyunun eklenmesine dayandığı ve kamu diplomasisinin kamuoyunu dış politikayla ilişkilendirerek iç-dış politikayı bütünleştiren bir diplomasi tarzı olduğu belirtilmiştir. Kavramsal çerçevede sivil toplum kavramı ile kamu diplomasisi ilişkilendirilerek geleneksel

diplomasiden kamu diplomasisini ayıran temel etkenlerden biri olarak diplomasi alanına sivil aktörlerin dahil olmasıyla dış politikanın toplumsal boyutunun öne çıktığı ve önem kazandığı vurgulanmıştır.

Bu kavramsal çerçeveden hareketle tezde, bir ülkenin dış politikasının kamuoyu ve medya temelinde sivil aktörler düzeyinde uygulanması ve uygulanan dış politikanın kamuoyuna lanse edilmesi suretiyle klasik sert güç mekanizmaları dışında yumuşak güç araç ve aktörlerinin dahil olduğu dış politikanın sosyolojisi olan kamu diplomasisi bağlamında dış politikanın toplumsal boyutunun konstrüktivist çerçevede analiz edilmesi yöntemi geliştirilmiştir. Böylece klasik dış politika analizinin haricinde yeni bir metodoloji geliştirilmiştir. Bu metodolojiye göre kamu diplomasisi çerçevesinde bir ülkenin dış politikasının toplumsal yönünü içeren devlet-dışı sivil aktörlerle kamuoyu odaklı yürütülen diplomasi boyutunun analiz çerçevesi, klasik dış politika analizinden farklıdır. Klasik dış politika analizleri, ağırlıklı olarak ülkelerin yüksek politika alanında devletlerin ulusal çıkarları temelinde geliştirdikleri dış politika stratejilerinin ulusal dinamikler ve uluslararası parametrelere göre değerlendirilmesini içermektedir. Oysa kamu diplomasisi çerçevesindeki analizler ise alçak politika konuları ve devlet-dışı sivil aktörlerin diplomasi sürecine dahil olduğu, böylece kamuoyu ve toplumsal düzeyde uygulanan dış politikanın sosyo-kültürel boyutlarını içermektedir.

İkinci bölümde ise halkla ilişkiler, propaganda, iletişim ve kültür-sanat faaliyet, yöntem ve araçlarının diplomasi alanında kullanılması bağlamında kamu diplomasisi modeli geliştirilmiştir. Bu modele göre kamu diplomasisi, kavramsal çerçevedeki çok yönlülüğün devamı olarak halkla ilişkiler ve iletişim disiplini gibi çeşitli alanların araç ve yöntemlerini uygulayarak dış politikaya yeni alan, araç ve

yöntemler getirmiştir. Bu yönüyle kamu diplomasisi devletlerin halkla ilişkilerini içermekle birlikte sadece halkla ilişkilere indirgenemeyeceği iddia edilmiştir. Diğer taraftan kamu diplomasisinin tarihsel olarak propagandaya dayandığı ve diplomasinin bir aracı olan propagandanın aynı zamanda kamu diplomasisinin de yöntemlerinden biri olduğu kabul edilmiştir. Böylece aynen sert ve yumuşak güçte olduğu gibi KD ile propagandayı tamamen birbirinden ayırmanın mümkün olmadığı belirtilmiştir. Aynı şekilde kamu diplomasisi ile kültür diplomasisini de birbirinden ayırmak mümkün değildir. Zira her ikisi de iç içe geçmiştir, hatta uygulamada birçok ülkenin kamu diplomasisinin kültür enstitüleri bağlamında kültürel diplomasi olarak gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Kısaca devletlerin halkla ilişkiler, iletişim araç ve yöntemleri ile kültür-sanat faaliyetleri ve değişim programları uygulamalarını içeren kamu diplomasisi çalışmaları, dış politikanın sosyal boyutunun konstrüktivist açıdan analiz edilmesidir.

Üçüncü bölümde ise Türk kamu diplomasisi, dış politikada zihniyet, tarz ve yöntem-aracı değişimi temelinde önce söylemler bağlamında değerlendirilmiştir. Buna göre Ak Parti dönemi dış politikasında söylem ve retoriklerin öne çıktığı ve dış politikanın bu kavramlarla süslenerek kamuoyunun etkilenmesi suretiyle lansmanının yapılarak imaj ve algılara odaklanıldığı tezi ortaya atılmıştır. Bununla birlikte Ak Parti döneminde dış politikada yumuşak güç kavramının hem söylemsel düzeyde hem de uygulamada geçerli bir metafor ve politika olduğu analiz edilmiştir. Özellikle Ak Parti döneminde yumuşak güç ve kamu diplomasisi kurumlarının tesis edilerek çok boyutlu dış politika uygulandığı ve dış politikaya kültürel, tarihsel öğelerin eklenmesiyle dış politikanın çeşitlendirildiği tespit edilmiştir. Ancak

Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Yunus Emre Enstitüsü ve YTB gibi yeni kurulan kurumların nasıl politika izleyeceği konusunda strateji belgelerinin olmaması itibariyle ‘kervan yolda düzülür’ tarzında hareket edildiği tespit edilmiştir. Bu kurumların belli bir stratejilerinin olmaması çerçevesinde kuramsal bilgi üretimi yapılmadan kurularak pratikten teoriye yöntemin izlendiği vurgulanmıştır. Bununla birlikte Ak Parti döneminde kamu diplomasisine uyum sağlamak üzere yeniden yapılandırma politikası izlenmektedir. Bu bağlamda başta Dışişleri Bakanlığı olmak üzere TİKA, YTB ve Yunus Emre Enstitüsü gibi yeni kurumların yapılanma süreci devam etmektedir. Öte yandan Ak Parti döneminde kurulan bu yeni kurumlar, dönemin dış politikasının toplumsal boyutu olarak klasik dış politika analizlerinin ötesinde sivil aktörleri, sivil toplum, kamuoyu ve yumuşak gücü dahil eden yeni dış politika analiz çerçevesini gerektirmektedir.

Bu bağlamda kamu diplomasisi olarak geliştirilen analiz çerçevesi Ak Parti dönemi dış politikasına uygulanmıştır. Buna göre Ak Parti dönemi dış politikasının yumuşak güç üreten kamu diplomasisi aktörleri olan Dışişleri Bakanlığı’nın Enformasyon Genel Müdürlüğü ve Yurtdışı Tanıtım ve Kültürel İlişkiler Genel Müdürlüğü/Kültürel Diplomasi Genel Müdür Yardımcılığı, Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Yunus Emre Enstitüsü, TİKA, Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı ve TRT ele alınarak bunların faaliyetleri çerçevesinde dış politikanın toplumsal ve sivil boyutu kamu diplomasisi olarak analiz edilmiştir. Böylece Ak Parti dönemi dış politikası için yeni bir analiz çerçevesi sunulmuştur. Klasik dış politika analizleri genellikle Ak Parti dönemi dış politikasını ülkelerle ilişkiler düzleminde ele alırken bu tezde dönemin dış politikası başta değişen dış politika anlayışı olmak üzere zihniyet temelinde analiz edildikten sonra

[illegible]

Son tahlilde bu araştırmada ilk önce kamu diplomasisinin kuramsal ve kavramsal erevesi inşa edilmiştir. Böylece literatürdeki ampirik açıklama yöntemlerinin haricinde kamu diplomasisinin kuramsal ve kavramsal ereve eksikliğinin giderilmesi amaçlanmıştır. Daha sonra bu çerçeveden hareketle ve disiplinler arası metodolojiyle halkla ilişkiler, propaganda, iletişim ve kültür-sanat faaliyet, araç ve yöntemleri çerçevesinde kamu diplomasisi modeli geliştirilmiştir. Son bölümde ise Ak Parti dönemi dış politikası kamu diplomasisi perspektifinden ele alınmıştır. Bu şekilde klasik dış politika analizlerinin ötesinde Ak Parti döneminde dış politikanın toplumsal boyutunu içeren bir analiz ortaya konmuştur.

EKLER

EK 1: Ak Parti Döneminde İmzalanan Kültür Antlaşmaları

1. ARJANTİN, Kültürel Değişim Programı, 2005-2008 28 Mart 2005, ANKARA
2. AVUSTURYA, Mutabakat Zaptı (Süresiz) 18 Haziran 2004-ANKARA
3. AZERBAYCAN, Kültürel İşbirliği Protokolü, 2004-2006 13 Nisan 2004 /ANKARA
4. BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ, Abu Dabi Emirliği, Mutabakat Zaptı 18 Aralık 2008, İSTANBUL
5. BELARUS, Kültür İşbirliği Protokolü 19 Nisan 2007, ANKARA
6. CİBUTİ, Kültür, Eğitim ve Bilim Alanında İşbirliği Anlaşması 3 Mart 2004, ANKARA
7. ÇEK CUMHURİYETİ, Kültür İşbirliği Anlaşması 2 Ekim 2003 -ANKARA
8. ÇİN HALK CUMHURİYETİ, Kültürel Değişim Programı, 2007-2009 10 Mayıs 2007, ANKARA
9. Finlandiya İşbirliği Antlaşması, 29 Kasım 2007
10. FİLİSTİN, Kültürel İşbirliğine İlişkin Beyanat 5 Ocak 2005, RAMALLAH
11. Güney Afrika Cumhuriyeti, Kültür İşbirliği Antlaşması 14 Ekim 2003
12. GÜNEY KORE, Eğitim, Bilim, Kültür ve Spor Alanlarında Değişim Programı, 2005-2007 3 Ekim 2005, ANKARA
13. HIRVATİSTAN, Eğitim, Bilim, Kültür ve Sanat, Gençlik ve Spor Alanlarında İşbirliği Programı 5 Aralık 2006, ANKARA
14. İRAN, Eğitim, Bilim, Kültür, Gençlik ve Spor Alanlarında Değişim Programı, 2006-2009 19 Haziran 2006, TAHRAN
15. İSPANYA, Eğitsel ve Kültürel Değişim Programı 9 Mart 2006, ANKARA

16. İSRAİL, Eğitim, Bilim, Kültür, Sanat, Gençlik ve Spor Alanlarında İşbirliği Programı 18 Aralık 2006 , ANKARA
17. KOSOVA, Kültürel İşbirliği Anlaşması 26 Ağustos 2004, KOSOVA
18. KUVEYT, Eğitim,Kültür,Bilim ve basın-Yayın Alanlarında Uygulama Programı, 2007-2008 4 Nisan 2007,ANKARA
19. KÜBA, Kültürel Değişim Programı, 2008-2010 26 Mart 2008, ANKARA
20. LETONYA, Eğitim, Bilim, Kültür ve Spor Alanlarında İşbirliği Anlaşması 19 Nisan 2005, ANKARA
21. LÜKSEMBURG, Kültür, Eğitim Bilim Basın-Yayın Gençlik ve Spor Alanlarında İşbirliği Anlaşması 9 Haziran 2003, ANKARA
22. MACARİSTAN, Bilim, Kültür, Eğitim Değişim Programı, 2008-2010 13 Kasım 2008 , ANKARA
23. MAKEDONYA, Kültürel Değişim Protokolü, 2004-2006 06 Temmuz 2004, ANKARA
24. SİNGAPUR, Kültür, Bilim, Eğitim, Basın-Yayın ve Spor Alanlarında İşbirliği Anlaşması 30 Ağustos 2007 ANKARA
25. SUDAN, Eğitim, Bilim, Kültür ve Sanat, Basın-Yayın, Gençlik ve Spor Alanlarında İşbirliği Anlaşması, 2008-2010 21 Ocak 2008, ANKARA
26. TUNUS, Kültürel Değişim Programı, 2008-2010 25 Ağustos 2008, Ankara
27. UKRAYNA, Kültürel Değişim Programı, 2003-2007 01 Aralık 2003, ANKARA
28. ÜRDÜN, Eğitim, Bilim, Kültür ve Sanat, Basın-Yayın, Gençlik ve Spor Alanlarında İşbirliği Programı 25 Kasım 2006, AMMAN
29. YUNANİSTAN, Kültürel Değişim Programı, 2007-2010 04 Aralık 2007, ATİNA

EK 2: Kültür Enstitülerinin  lkelere Göre Dağılımları

ÜLKELER	BRITISH COUNCIL	GOETHE INSTITU T	RUSSIAN CULTURE AND SCIENCES CENTER	CONFICIUS INSTITUTE	JAPAN FOUND	CERVANTES INSTITUTE	ALLIANCE FRANÇAISE
Abhazya							
Afganistan	1	1		1			
Almanya	1	13		11	1	5	
A.B.D	3	7		71	2	7	4
Andorra							
Angola							
Antigua ve Barbuda							
Arjantin	1	3		2			6 (72 ortaklık var)
Arnavutluk							4
Avustralya	1	2		9	1	1	31
Avusturya	1			2			
Azerbaycan	1			1			
Bahamalar							
Bahreyn	1						
Bangladeş	3	2		1			2
Barbados							
Batı Sahra							
Belçika	1	1		3		1	
Belize							
Benin				1			
Bermuda							1
Beyaz Rusya		1		1			
Bhutan							
B.A.E	3			2			
Bolivya		2					5
Bosna Hersek	1	1					
Botsvana	1			1			1
Brezilya	4	6		3	1	9	1
Brunei							
Bulgaristan	1	1		1		1	
Burkina Faso							

Burundi							
Cezayir		1				2	
Cibuti							
Çad							
Çek Ch.	2	2		1		1	
Çin Halk Ch.	5	3		Hong Kong'ta mevcut	1	1	13 (Hong-Kong)
Dağlık-Karabağ Ch.							
Danimarka	1	2		2			
Doğu Timor							
Dominik Ch.							4
Dominika							1
Ekvador		1		1			5
Ekvator Ginesi							
El Salvador							1
Endonezya	1	3		7	1		4
Eritre							
Ermenistan	1			1			
Estonya	1	1		1			
Etiyopya	1	1		1			
Fas	2	3		1		7	
Fiji							
Fildişi Sahilleri		1					
Filipinler	1	1		3	1	1	2
Filistin	5	1					
Finlandiya	1	1		1			
Fransa	1	7		14	1	4	
Gabon							
Gambiya							
Gana	2	1					
Gine							
Gine Bissau							
Grenada							
Guyana							
Guatemala							
Güney Afrika Ch.	2	2		4			13
Güney Kore	1	1			1		

Güney Osetya							
Güney Sudan	1						
Gürcistan	1	1		1			
Haiti							
Hırvatistan	1	1				1	2
Hindistan	9	10		2	1	1	19
Hollanda	1	2		1		1	
Honduras							2
Irak	2						
İngiltere	5	3		13	1	3	11
İran		1		1			
İrlanda	1	1		2		1	6
İspanya	11	5		4	1	23	
İsrail	3	2		1		1	
İsveç	1	1		1		1	
İsviçre	1						
İtalya	3	8		9	1	4	
İzlanda		1		1			1
Jamaika	1			1			
Japonya	1	3		12		1	
Kamboçya				1			
Kamerun		1		1			
Kanada	2	4		8	1		1
Karadağ	1						
Katar	1						
Kazakistan	2	1		2			1
Kenya	1	1		1			
Kırgızistan				2			
Güney Kore	1			Kore tek olarak ele alınmış ve 17 şube			
Güney Kıbrıs	1Nicosia	1Nicosia				1Nicosia	
KKTC	1Lefkoşa	1Lefkoşa				1Lefkoşa	
Kiribati							
Kolombiya	1	1		2			20
Komorlar							
Kongo							
Kongo Dem. C.h							

Kosova	1						
Kosta Rika		1		1			3
Kuveyt	1						
Kuzey Kore							
Küba	1			1			
Laos				1			
Lesotho							1
Letonya	1	1					
Liberya				1			
Libya	1						
Liechtenstein							
Litvanya	1	1		1			
Lübnan	2	1		1		1	
Lüksemburg		1					
Macaristan	1	1		1	1	1	
Madagaskar		1		1			29
Makedonya Ch.	1						
Malavi	2						
Maldivler							1
Malzeya	4	1		2	1	1	3
Mali							
Malta	1			1			
Marshall Adaları							
Meksika	1	3		5	1		38
Mısır	3	2		2	1	2	
Mikronezya							
Moğolistan		1		1			1
Moldova				1			1
Monako							
Moritanya							6
Moritus	1						
Mozambik	1						1
Myanmar	1						
Nambiya	1	1					1
Nauru							
Nepal	1	1		1			1
Nikaragua							3
Nijer							

Nijerya	4	1		2			1
Norveç	1	1		1			
Orta Afrika Ch.							
Özbekistan	1	1		1			
Pakistan	5	2		1			4
Palau							
Panama							1
Papua Yeni Gine							
Paraguay		1					
Peru		1		4			12
Polonya	2	1		4		2	
Portekiz	5	2		2		1	
Porto Riko							1
Romanya	3	1		2		1	3
Ruanda	1			1			
Rusya Federasyon u	1	2		17	1	1	
Saint Kitts ve Nevis							
Saint Lucia							
Saint Vincent ve Grenadinler							
Samoa							
San Marino							
Sao Tome ve Principe							
Sealand							
Senegal	1	1					
Seyşeller							
Sırbistan	1	1		1		1	
Sierra Leone	1						
Singapur	1	1		1			
Slovakya	1	1		2		1	
Slovenya	1	1		1		1	
Solomon Adaları							
Somali							
Somaliland							

Sri Lanka	2	1		1			2
Sudan	1			1			
Surinam							
Suriye	1	2				1	
Suudi Arabistan	3						
Svaziland							1
Şili	1	3		2			
Tacikistan				1			
Tanzanya	1						1
Tayland	5	1		12	1		2
Tayvan	1						
Togo		1		1			
Tonga							
Trinidad ve Tobago	1						1
Tunus	1	1				1	
Tuvalu							
Türkiye	2	2		2		2	
Türkmenistan							
Uganda	1						1
Ukrayna	4	1		3			
Umman	1						
Uruguay		1					
Ürdün	1	1		1		1	
Vanuatu							
Vatikan							
Venezuela	1	1					
Vietnam	2	1			1	1	
Yemen	1						
Yeni Zelanda	1	1		3			3
Yeşil Burun(Capo Verde)							
Yunanistan	2	4		1		1	
Zambiya	1			1			
Zimbabve	2	1		1			1

KAYNAKÇA

A. KİTAPLAR

Akçay, Engin, **Bir Dış Politika Enstrümanı Olarak Türk Dış Yardımları**, Turgut Özal Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2012.

Akdoğan, Yalçın, **Ak Parti ve Muhafazakar Demokrasi**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2004.

Armitage, Richard L. and Nye, Joseph S. Jr., **A Smarter, More Secure America: Report of CSIS Commission on Smart Power**, CSIS, Washington, D.C., 2007.

Aron, Raymond, **Peace and War: A Theory of International Relations**, Transaction Publishers, USA, 2003.

Arquilla, John and Ronfeldt, David, **The Emergence of Noopolitik: Toward An American Information Strategy**, RAND National Defense Research Institute, Santa Monica, California, 1999.

Balabanova, Ekaterina, **Media, Wars and Politics: Comparing the Incomparable in Western and Eastern Europe**, Ashgate, England, USA, 2007.

Barkın, J. Samuel, **Realist Constructivism: Rethinking International Relations Theory**, Cambridge University Press, Cambridge, 2010.

Barnett, Michael and Duvall, Raymond, **Power in Global Governance**, Cambridge University Press, Cambridge, 2005.

Barston, R. P., **Modern Diplomacy**, Third Edition, Pearson Longman, 2006.

Batora, Jozef, **Foreign Ministries and the Information Revolution: Going Virtual?**, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, Boston, 2008.

Baylis, John and Smith, Steve (ed.), **The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations**, Oxford University Press, Oxford and New York, 2001.

Berenskoetter, Felix and Williams, M.J., **Power in World Politics**, Routledge Taylor & Francis Group, London and New York, 2007.

Bernays, Edward L., **Crystallizing Public Opinion**, Liveright Publishing Corporation, New York, 1961.

Berridge, G. R. and James, Alan, **A Dictionary of Diplomacy**, Palgrave Macmillan, 2001.

Berridge, G. R., **Diplomacy: Theory and Practice**, Palgrave Macmillan, 2002.

Bojicic-Dzelilovic, Vesna, Ker-Lindsay, James, and Kostovicova, Denisa (eds.), **Civil Society and Transitions in the Western Balkans. New perspectives on South-East Europe**, Palgrave Macmillan, 2013.

Bolewski, Wilfried, **Diplomacy and International Law in Globalized Relations**, Springer, Berlin, New York, 2007.

Bollier, David, **Rise of Netpolitik: How the Internet Is Changing International Politics And Diplomacy**, A Report of the Eleventh Annual, Aspen Institute, Washington, D.C., 2003.

Bound, Kirsten, Briggs, Rachel, Holden, John, Jones, Samuel (eds.), **Cultural Diplomacy**, Demos, London, 2007.

Canan, Fuat, **The Impact of Europeanization on Turkish Foreign Policy: An Analysis of Period Since 1999**, VDM Verlag, Germany, 2009.

Carlsnaes, Walter E., Thomas Risse, Beth A Simmons (Eds.), **Handbook of International Relations**, Sage Publications, London, 2002.

Carr, Edward. H., **The Twenty Years' Crisis, 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations**, Perennial, HarperCollins, New York, 2001.

Castells, Manuel, Cardoso, Gustavo (eds.), **The Network Society: From Knowledge to Policy**, Center for Transatlantic Relations, The Paul H. Nitze School of Advanced International Studies, The Johns Hopkins University Press, Washington, D.C., 2005.

Castells, Manuel, **Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür: Ağ Toplumun Yükselişi**, Birinci Cilt, 2. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005.

Cerny, Philip G., **Rethinking World Politics: A Theory of Transnational Neopluralism**, Oxford University Press, Oxford and New York, 2010.

- Chay, Jongsuk (ed), **Culture and International Relations**, Praeger, New York, 1990, Hudson, Valerie M., **Culture and Foreign Policy**, Lynne Rienner, Boulder, 1997.
- Choucri, Nazlı, **Cyberpolitics in International Relations**, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, 2012.
- Cohen, Bernard, **The Press and Foreign Policy**, University of California, California, 1963.
- Cohen, Robin, **Global Disporas: An Introduction**, University of Washington Press, 1997.
- Cooper, Andrew F., Heine, Jorge, and Thakur, Ramesh (eds.), **The Oxford Handbook of Modern Diplomacy**, Oxford University Press, Oxford, UK, 2013.
- Cooper, Andrew F., Hocking, Brian and Maley, William (eds.), **Global Governance and Diplomacy: Worlds Apart?**, Palgrave Macmillan, New York, 2008.
- Critchlow, Donald and Raymond, Emilie (ed.), **Hollywood and Politics**, Routledge, New York and London, 2009.
- Cummings, Milton C. Jr., **Cultural Diplomacy and the United States Government: A Survey**, Center for Arts and Culture, Washington, 2003.
- Dahl, Robert A., **A Preface to Democratic Theory**, Expanded Edition, The University of Chicago Press, Chicago and London, 2006.
- Davutoğlu, Ahmet, **Stratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslararası Konumu**, Küre Yayınları, İstanbul, 2001.
- Der Derian, James, **On Diplomacy**, Basil Blackwell, Oxford, New York, 1987.
- Donnelly, Jack, **Realism and International Relations**, Cambridge University Press, Cambridge, 2000.
- Dryzek, John S., Honig, Bonnie and Phillips, Anne (eds.), **The Oxford Handbook of Political Theory**, Oxford University Press, Oxford, New York, 2006.
- Edwards, Lee, **Mediapolitik: How the Mass Media Have Transformed World Politics**, Catholic University of America Press, Washington, D.C., 2001.
- Entman, Robert M., **Projections of Power: Framing News, Public Opinion, and U.S. Foreign Policy**, University of Chicago, Chicago, 2002.

Everts, Philip and Isernia, Pierangelo (eds.), **Public Opinion and the International Use of Force**, Routledge, London and New York, 2001.

Fitzpatrick, Kathy R., **The Future of U.S. Public Diplomacy: An Uncertain Fate**, Brill, Leiden, Boston, 2010.

Foucault, Michel, **Discipline and Punishment**, Vintage Books, New York, 1995.

Foyle, Douglas C., **Counting the Public In: Presidents, Public Opinion, and Foreign Policy**, Columbia University Press, New York, 1999.

Franco de, Chiara, **Media Power and the Transformation of War**, Palgrave, NY, 2012.

Fuller, Graham, **Yükselen Bölgesel Aktör: Yeni Türkiye Cumhuriyeti**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2008.

Gallarotti, Giulio M., **Cosmopolitan Power in International Relations: A Synthesis of Realism, Neoliberalism, and Constructivism**, Cambridge University Press, Cambridge, New York, 2010.

Giddens, Anthony, **The Constitution of Society: Introduction of the Theory of Structuration**, University of California Press, California, 1984.

Gilpin, Robert, **War & Change in World Politics**, Cambridge University Press, Cambridge, 1983.

Guzzini, Stefano and Leander, Anna, **Constructivism and International Relations: Alexander Wendt and his Critics**, Routledge, London and New York, 2006.

Ham, Peter van, **Social Power in International Politics**, Routledge, London and New York, 2010.

Hardt, Michael and Negri, Antonio, **Multitude: War and Democracy in the Age of Empire**, The Penguin Press, New York 2004.

Hayden, Craig, **The Rhetoric of Soft Power: Public Diplomacy in Global Context**, Lexington Books, Lanham, Boulder, New York, Toronto, Plymouth, UK, 2012.

Haynes, Jeffrey, **An Introduction to International Relations and Religion**, Pearson Longman, London, 2007.

Haynes, Jeffrey, Pettiford, Lloyd, Hough, Peter, Malik, Shahin (ed.), **World Politics: International Relations and Globalisation in the 21st Century**, Pearson, London, 2011.

Held, David & McGrew, Anthony (ed.), **Globalization Theory: Approaches and Controversies**, Polity Press, Cambridge, 2007.

Herman, Edward S. and Chomsky, Noam (eds.), **Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media**, Pantheon Books, New York, 1988.

Heywood, Andrew, **Küresel Siyaset**, Adres Yayınları, Ankara, 2013.

Hill, Christopher, **The Changing Politics of Foreign Policy**, Palgrave Macmillan, New York, 2003.

Hocking, Brian, **Multistakeholder Diplomacy: Foundations, Forms, Functions, and Frustrations**, DiploFoundation, Malta, 2005.

Holsti, Ole R., **Public Opinion and American Foreign Policy**, Revised Edition, The University of Michigan Press, 2007.

Hopf, Ted, **Reconstructing the Cold War: The Early Years, 1945-1958**, Oxford New York, Oxford University Press, 2012.

-----, **Social Construction of International Politics: Identities, and Foreign Policies, Moscow, 1955 and 1999**, New York, Cornell University Press, 2002.

Huntington, Samuel P., **The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order**, Touchstone, Rockefeller Center, New York, 1997.

-----, **The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century**, University of Oklahoma Press, Oklahoma, 1991.

İskit, Temel, **Diplomasi: Tarihi, Teorisi, Kurumları ve Uygulaması**, Üçüncü Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul, 2011.

Jackson, Robert ve Sorensen, Georg, **Introduction to International Relations: Theories and Approaches**, Oxford University press, Oxford, Third Edition, 2007.

Jervis, Robert, **Perception and Misperception in International Politics**, Princeton University Press, New Jersey, 1976.

Jowett, Garth S. and O'Donnell, Victoria, **Propaganda and Persuasion**, Sage Publications, 3rd ed., London, 1999.

Jönsson, Christer and Hall, Martin, **Essence of Diplomacy**, Palgrave Macmillan, New York, 2005.

Kamanlioğlu, Ebru Belkıs, Göztaş, Aylin, **Politika Gündem Odağında Halkla İlişkiler ve Gündem Yönetimi**, Nobel yay., Ankara, 2010.

Katzenstein, Peter J. (ed.), **The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics**, Columbia University Press, New York, 1996.

Keane, John (ed.), **Sivil Toplum ve Devlet: Avrupa'da Yeni Yaklaşımlar**, Yedikıta Yay., Ankara, 2004.

Keohane, Robert O. ve Nye, Joseph S. Jr., **Power and Interdependence**, Second Edition, HarperCollins Publishers, USA, 1989.

Keyman, Fuat, **Küreselleşme, Devlet, Kimlik/Farklılık: Uluslararası İlişkiler Kuramını Yeniden Düşünmek**, Alfa Akademi, İstanbul, 2000.

L'Etang, Jacquie, "Public Relations as Diplomacy", Jacquie L'Etang and Magda Pieczka (eds.), **Public Relations: Critical Debates and Contemporary Practice**, Lawrence Erlbaum, London, 2006.

Lallana, Emmanuel C., **Information Age**, e-Asean Task Force UNDP-APDIP, Manila, Philippines, May, 2003.

Lebow, Richard Ned, **A Cultural Theory of International Relations**, Cambridge University Press, Cambridge, 2008.

Leonard, Mark, Stead, Catherine and Smewing, Conrad (eds.), **Public Diplomacy**, The Foreign Policy Centre, London, 2002.

Linklater, Andrew and Suganami, Hidemi, **The English School of International Relations: A Contemporary Reassessment**, Cambridge, Cambridge University Press, 2006.

Lippman, Walter, **The Phantom Public**, Transaction Publishers, USA and UK, 1993.

Lorenz, Edward, **The Essence Of Chaos**, Taylor & Francis, London, 1995.

Lukes, Steven, **Power: A Radical View**, Palgrave Macmillan, New York, 1974.

Macwillie, Donald M., **The Increasing Importance of Turkey for U.S. Security**, U.S. Army War College, Pennsylvania, 2002.

Mann, Michael, **The Sources of Social Power: Volume 1, A History of Power from the Beginning to AD 1760**, Cambridge, Cambridge University Press, 1986.

Mansbach, Richard W. and Rafferty, Kirsten L., **Introduction to Global Politics**, Routledge Taylor & Francis Group, London and New York, 2008.

Mark, Simon, **A Greater Role for Cultural Diplomacy**, Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael', 2009.

Mazlum, Semra Cerit ve Erhan, Doğan (eds.), **Sivil Toplum ve Dış Politika: Yeni Sorunlar, Yeni Aktörler**, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2006.

McEvoy-Levy, Siobhan, **American Exceptionalism and US Foreign Policy: Public Diplomacy at the End of the Cold War**, Palgrave Macmillan, New York, 2001.

McLuhan, Marshall, Powers, Bruce R., **The Global Village: Transformations in World Life and Media in the 21st Century**, Oxford University Press, Oxford, 1992.

McLuhan, Marshall, **The Gutenberg Galaxy**, University of Toronto Press, Toronto, 2010.

Melissen, Jan (ed.), **The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations**, Palgrave Macmillan, New York, 2005.

-----, **Beyon the New Public Diplomacy**, Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael'. Clingendael Paper No:3, The Hague, 2011.

Mermin, J., **Debating War and Peace: Media Coverage of U.S. Intervention in the Post-Vietnam Era**, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1999.

Mintz, Alex, DeRouen Jr., Karl, **Understanding Foreign Policy Decision Making**, Cambridge University Press, Cambridge, New York, 2010.

Morgenthau, Hans, **Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace**, Third Edition, Alfred. A. Knopf, New York, 1963.

Nickles, David Paull, **Under the Wire: How the Telegraph Changed Diplomacy**, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, & London, England, 2003.

Nowotny, Thomas, **Diplomacy and Global Governance: The Diplomatic Service in an Age of Worldwide and Interdependence**, Transaction Publishers, USA and UK, 2011.

Nye, Joseph S. Jr., **Bound To Lead: The Changing Nature Of American Power**, Basic Books, New York, 1990.

-----, **Power in a Global Information Age: From Realism to Globalization**, London and New York, Routledge, 2004.

-----, **Soft Power: The Means to Success in World Politics**, New York, PublicAffairs, 2004.

-----, **The Future of Power**, Public Affairs, New York, 2011.

-----, **The Paradox of American Power: Why the World's Only Super Power Can't Go It Alone**, Oxford University Press, Oxford, New York, 2002.

-----, **The Powers to Lead**, Oxford University Press, Oxford, 2008.

Onuf, Nicholas G., **World of Our Making**, University of South California Press, Columbia, 1989.

Pigman, Geoffrey Allen, **Contemporary Diplomacy: Representation and Communication in a Globalized World**, Polity Press, Cambridge, UK and Malden, USA, 2010.

Potter, Evan, **Branding Canada**, McGill-Queen's University Press, Canada, 2009.

Price, Vincent E., **Public Opinion**, Sage Publications, USA, 1992.

Rana, Kishan S., **21st Century Diplomacy: A Practitioner's Guide**, Continuum Books, London, New York, 2011.

Reus-Smit, Christian ve Snidal, Duncan, **The Oxford Handbook of International Relations**, Oxford University Press, Oxford, 2008.

Richardson, J. L., **Crisis Diplomacy: The Great Power Since the Mid-Nineteenth Century**, Cambridge University Press, Cambridge, 1994.

Riordan, Shaun, **The New Diplomacy**, Polity Press, Cambridge, UK, 2002.

Robinson, Piers, **The CNN Effect: The Myth of News, Foreign Policy and Intervention**, Routledge, London and New York, 2002.

Rosecrance, Richard N., **The Rise of the Virtual State: Wealth And Power In The Coming Century**, Basic Books, New York, 1999.

Rosenau, James N., **Turbulence in World Politics: A Theory of Change and Continuity**, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1990.

Rozell, Mark J., (ed.), **Media Power: Media Politics**, Rowan & Littlehed Publishers. Inc. Washington, D.C., 2003.

Saad-Filho, Alfredo and Johnston, Deborah, **Neoliberalism: A Critical Reader**, Pluto Press, London, 2005.

Sancar, Gaye Aslı, **Kamu Diplomasisi ve Uluslararası Halkla İlişkiler**, Beta Yayınları. İstanbul, 2012.

Sara, Combs, T. and Combs, James E. (ed.), **Film Propaganda and American Politics: An Analysis and Filmography**, Garland Publishing Inc, U.S.A. 1994.

Satow, Ernest, **Guide to Diplomatic Practice**, 5th Edition, Longmans, London, 1979.

Savigny, Heather and Marsden, Lee, **Doing Policital Science and International Relations: Theories in Action**, Palgrave Macmillan, New York, 2011.

Schneider, Cynthia, **Diplomacy That Works: 'Best Practices' in Cultural Diplomacy**, Center for Arts and Culture, London, 2003.

Schuman, Frederick, **International Politics: An Introduction to the Western State System**, New York: McGraw-Hill, 1933.

Seib, Philip (ed.), **Toward A New Public Diplomacy: Redirecting U.S. Foreign Policy**, Palgrave Macmillan, New York, 2009.

Seib, Philip, **Real Time Diplomacy: Politics and Power in the Social Media Era**, Palgrave Macmillan, New York, 2012.

Sharp, Paul, **Diplomatic Theory of International Relations**, Cambridge University Press, Cambridge, 2009.

Simpson, John and Weiner, Edmund, **Oxford English Dictionary**, Second Edition, 1989.

Skolnikoff, Eugene B., **The Elusive Transformation: Science, Technology, and the Evolution of International Politics**, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1994.

Smith, Steve, Hadfield, Amelia, Dunne, Tim, **Foreign Policy: Theories, Actors, Cases**, Oxford University Press, Oxford, New York, 2008.

Snow, Nancy and Taylor, Philip M. (eds.), **Routledge Handbook of Public Diplomacy**, Routledge, Taylor & Francis Group, New York and London, 2009.

Snyder, Jack, **Religion and IR Theory**, Columbia University Press, New York, 2011.

Sprout, Harold and Sprout, Margaret, **Man-milieu Relationship Hypotheses in the Context of International Politics**, Center of International Studies, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1956.

Tocqueville de, Alexis, **Democracy in America**, Historical-Critical Edition of *De la de'mocratie en Ame'rique*, Edited by Eduardo Nolla, Translated from the French by James T. Schleifer, Vol.I, Liberty Fund, 2010.

Transitions in the Western Balkans, Palgrave Macmillan, New York, 2013.

Tuch, Hans N., **Communicating with the World: U. S. Public Diplomacy Overseas**, Palgrave Macmillan, New York, 1990.

Tuncer, Hüner, **Diplomasinin Evrimi: Gizli Diplomasiden Küresel Diplomasiye**, Kaynak yay, İstanbul, Nisan 2009.

Viotti, Paul R. and Kauppi, Mark V., **International Relations and World Politics**, Prentice Hall, New Jersey, 2006.

Walt, Stephen, **Taming American Power: The Global Response to U.S. Primacy**, Reprint edition, W. W. Norton & Company, New York, 2006.

Waltz, Kenneth, **Theory of International Politics**, McGraw Hill, New York, 1979.

Watson, Adam, **Diplomacy: The Dialogue Between States**, Routledge, London and New York, 1982.

-----, **The Evolution of International Society: A Comparative Historical Analysis**, 1992.

Wendt, Alexander, **Social Theory of International Politics**, Cambridge University Press, Cambridge, 1999.

-----, **Uluslararası Siyasetin Sosyal Teorisi**, Küre Yayınları, İstanbul, 2012.

Wight, Martin, **Power Politics**, edited by Hedley Bull and Carsten Holbraad, Penguin Books, London, 1979.

Wilcox, Dennis L. ve Cameron, Glen T. (eds.), **Public Relations Strategies and Tactics**, Boston, 2006.

Williams, Michael C. (ed.), **Realism Reconsidered: The Legacy of Hans Morgenthau in International Relations**, Oxford University Press, Oxford, 2007.

Yurdusev, Nuri, **Ottoman Diplomacy: Conventional or Unconventional?**, Palgrave Macmillan, New York, 2004.

Zaharna, R. S., **Battles to Bridges: U.S. Strategic Communication and Public Diplomacy after 9/11**, Palgrave Macmillan, 2010.

Zaharna, R.S., **The Cultural Awakening in Public Diplomacy**, CPD Perspectives on Public Diplomacy, USC Center on Public Diplomacy at the Annenberg School the University of Southern California, FIGUEROA PRESS, Los Angeles, 2012.

Zehfus, Maja, **Constructivism in International Relations: The Politics of Reality**, Cambridge University Press, Cambridge, 2004.

B. MAKALELER

Agostinelli, Margarita Alexandra Coppi, “Cultural diplomacy and the concept of the Other”, **The International Conference on Cultural Diplomacy & the UN**, New York & Washington, D.C., 21st – 24th February, 2012.

Altunışık, Meliha Benli, “The Possibilities and Limits of Turkey's Soft Power in the Middle East”, **Insight Turkey**, Volume: 10, Number: 2, 2008, ss. 41-54.

-----, “The Turkish Model and Democratization in the Middle East”, **Arab Studies Quarterly**, Vol. 27, No. 1/2 (Winter/Spring 2005), pp. 45-63.

-----, “Turkey: Arab Perspectives”, Commentary by Mustafa Ellabbad, **Foreign Policy Analysis Series.11**, TESEV, İstanbul, May, 2010.

-----, “Türkiye’nin Ortadoğu’aki ‘Yumuşak Gücü’ ve Önündeki Engeller”, **TESEV Dış Politika Programı**, Temmuz 2011.

Armstrong, Matthew C., "Operationalizing Public Diplomacy", **Routledge Handbook of Public Diplomacy**.

Aronson, Jonathan D., "Causes and Consequences of the Communications and Internet Revolution", **The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations**, John Baylis & Steve Smith (eds.), Third Edition, Oxford University Press, Oxford, New York, 2006.

Ashley, Richard K., "The Poverty of Neorealism", **International Organization**, Vol. 38, No. 2. (Spring, 1984), ss. 225-286.

Aydın, Mustafa, "Türkiye'nin Orta Asya-Kafkaslar Politikası", Mustafa Aydın (der.), **Küresel Politikada Orta Asya (Avrasya Üçlemesi I)**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, Mayıs 2005.

Aydınlı, Ersel, "Bölgesel Güç Olmak ve Türk Dış Politikasında Yön Arayışları", Dinçer ve diğerleri (ed.), **Yeni Dönemde Türk Dış Politikası**, USAK Yayınları, Ankara, 2010.

Ayhan, Veysel, "Türkiye'nin Gazze Politikasının Basra Körfezi Ülkeleri Üzerindeki Sonuçları: Saha Araştırmasına Dayalı Bir Analiz", **ORSAM Ortadoğu Analiz**, Cilt 1, Sayı 3, Mart 2009.

Bachrach, Peter, Baratz, Morton S., "Two Faces of Power", **The American Political Science Review**, Vol. 56, Issue 4 (Dec., 1962), ss. 947-952.

Baç, Meltem Müftüler, Gürsoy, Yaprak, "Is There a Europeanization of Turkish Foreign Policy? An Addendum to the Literature on EU Candidates", **Turkish Studies**, Vol. 11, Issue 3, 2010, ss.405-427.

Baldwin, David A., "Power Analysis and World Politics: New Trends versus Old Tendencies", **World Politics**, 31(2): 1979. ss. 161-194.

-----, "Power and International Relations", **Handbook of International Relations**, Walter Carlsnaes, Thomas Risse, Beth A Simmons (eds.), Second Edition, Sage Publication, Los Angeles, London, New Delhi, Sinapore, Washington DC, 2013.

Barnett, Michael ve Duvall, Raymond, "Power in Global Governance", Michael Barnett ve Raymond Duvall (eds), **Power in Global Governance**, Cambridge University Press, Cambridge, 2005.

-----, **Power in Global Governance**, Cambridge University Press, Cambridge, 2005.

-----, "Power in International Politics", **International Organization**, Vol. No. 59, Issue 01, January 2005, ss. 39-75.

Bennett, W. L., "Toward a Theory of Press-State Relations in the United States", **Journal of Communication**, Vol. 40(2), ss. 103–12.

Böhmelt, Tobias, "Civil society lobbying and countries' climate change policies: a matching approach", **Climate Policy**, Vol. 13, No. 6, ss.698–717.

Brinkley, Douglas, "Democratic Enlargement: The Clinton Doctrine," **Foreign Policy**, No. 106 (Spring) 1997, pp. 111-127.

Brown, John, "Arts Diplomacy: The Neglected Aspect of Cultural Diplomacy", **Routledge Handbook of Public Diplomacy**.

Byrne, Caitlin, "Public Diplomacy and Constructivism: A Synergistic and Enabling Relationship", **International Studies Association Annual Conference**, San Diego, 1-4 April, 2012.

Castells, Manuel, "The New Public Sphere:Global Civil Society, Communication Networks, and Global Governance", Geoffrey Cowan and Nicholas J. Cull (eds.),

Chambers, Simone and Kopstein, Jeffrey, "Civil Society and the State", **The Oxford Handbook of Political Theory**.

Checkel, Jeffrey, "The Constructivist Turn in International Relations Theory," **World Politics**, 50, 1998, ss. 324-48.

Cooper, Andrew F., Heine, Jorge and Thakur, Ramesh, "Introduction: The Challenges of 21st-Century Diplomacy" **The Oxford Handbook of Modern Diplomacy**.

Cowan, Geoffrey and Cull, Nicholas J. "Public Diplomacy in a Changing World.

Cull, Nicholas, "Public Diplomacy before Gullion: The Evolution of a Phrase", Snow and Taylor (eds.). **Routledge Handbook of Public Diplomacy**, Routledge, London and New York, 2009.

-----, “Public Diplomacy: Taxonomies and Histories”, **The Annals of the American Academy of Political and Social Science**, Sage Publications, March 2008.

Çomak, İhsan, “Türkiye’nin Afrika Politikası ve Sağlık Sektöründe Çalışan Türk STK’ların TİKA’nın Desteğinde Afrika’da Yürüttüğü Faaliyetlerin Bu Politikaya Etkisi”, **TİKA Avrasya Etüdleri**, No:40, Sayı 2, 2011, ss.201-222.

Dahl, Robert A., “The Concept of Power”, **Behavioral Science**, 2:3, July 1957, ss.201-215.

Davutoğlu, Ahmet, “Zero Problems in a New Era”, **Foreign Policy**, March 21, 2013.

Deniz, A. Çağlar, “Gümüş Dizisinin Arap Kamuoyuna Etkileri: Bir Sosyal Medya İncelemesi”, **Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 3/1, ss.50-67.

Dryzek, John S., “Global Civil Society: The Progress of Post-Westphalian Politics” **Annual Review of Political Science**, Vol. 15, ss. 101-119, Haziran 2012.

Edwards, Michael, “Introduction: Civil Society and the Geometry of Human Relations”, **The Oxford Handbook of Civil Society**.

Egland, Jan, “Humanitarian Diplomacy”, **The Oxford Handbook of Modern Diplomacy**.

Ehrenberg, John, “The History of Civil Society Ideas”, **The Oxford Handbook of Civil Society**, Michael Edwards (ed.), Oxford University Press, Oxford, New York, 2011.

Entman, Robert M., “Framing: Toward Clarification of a Paradigm”, **Journal of Communication**, Vol.43, no.4. 1993, ss.51-58.

Ertekin, Bülent Aydın, “Uluslararası Sistemde Görsel-İşitsel Medyanın Kamu Diplomasisi ve Kamuoyu Yaratmadaki Önemi: TRT’nin Türkçe Dışında Yayın Yapan Kanallar Üzerine Bir İnceleme”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, Güz-2012 Cilt:11 Sayı:42, ss.323-354.

Falk, Richard, “Revisiting Westphalia, Discovering Post-Westphalia”, **The Journal of Ethics**, 4, ss.311-2, 2002.

Ferguson, Niall, “Think Again: Power”, **Foreign Policy** (Washington), no.134, ss.18-24.

Fischer, Markus, "Culture and Foreign Policy", Brenda Shaffer (ed.), **The Limits of Culture: Islam and Foreign Policy**, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, 2006.

Fuller, Graham, "Turkey: A True Model for the Muslim Future, Newsweek, 3 Kasım 2004.

Gilboa, Eytan, "Searching for a Theory of Public Diplomacy, **The Annals of the American Academy of Political and Social Science**, Sage Publications, March 2008.

Görgün, Ayten, "Türkiye’de Yeni Bir İletişim Eğilimi: Spin Doctor", **II. Uluslararası Halkla İlişkiler Sempozyumu, 21. Yüzyılda Halkla İlişkilerde Yeni Yönelimler, Sorunlar ve Çözümler**, 27-28 Nisan 2006, ss.305-318.

Grincheva, Natalia, "U.S. Arts and Cultural Diplomacy: Post-Cold War Decline and the Twenty-First Century Debate", **The Journal of Arts Management, Law, and Society**, Vol. 40: ss.169–183, 2010.

Gudjonsson, Hlynur, "Nation Branding", **Place Branding**, Vol.1, no.3, ss. 283-298.

Guzzini, Stefano, "A Reconstruction of Constructivism in International Relations", **European Journal of International Relations** 6(2), ss.147-182.

-----, "The Concept of Power: A Constructivist Analysis", **Power in World Politics**, Felix Berenskoetter and M.J. Williams (ed), Routledge Taylor & Francis Group, London and New York, 2007.

Gürsoy, Yaprak, "Democratization and Foreign Policy Reforms in Turkey: Europeanization of Turkish Politics?," **International Journal of Legal Information**, Vol. 38: Iss. 2, Article 14, 2010.

Ham de, Peter, "Place Branding: The State of Art", **The Annals**.

Heine, Jorge, " From Club to Network Diplomacy", **The Oxford Handbook of Modern Diplomacy**.

Herz, John H., "The Rise and Demise of the Territorial State," **World Politics** 9 (July 1957): 473-93.

Hochstetler, Kathryn, "Civil Society", **The Oxford Handbook of Modern Diplomacy**.

Hocking, Brian, "Privatizing Diplomacy?", **International Studies Perspectives**, (5), 2004, ss.147-152.

Hoffman, John, "Reconstructing diplomacy", **The British Journal of Politics & International Relations**, Volume 5, Issue 4, ss. 525–542.

Hopf, Ted, "The Promise of Constructivism in International Relations Theory", **International Security**, Vol. 23, No. 1 (Summer, 1998), ss. 171-200.

Huntington, Samuel P., "A Clash of Civilization?", **Foreign Affairs**, No.23, ss.22-49.

İnan, Ece, Kamu Diplomasisi ve Halkla İlişkiler Eksenî", Abdullah Özkan, Tuğçe Ersoy Öztürk (eds.), **Kamu Diplomasisi**.

İsar, Yudhishtir Raj, "Kültür Diplomasisi: Şişirilmiş bir itibar peşinde mi", **Kamu Diplomasisi**, Abdullah Özkan, Tuğçe Ersoy Öztürk (eds.), Tasam yay., İstanbul, 2012.

Kaldor, Mary, "Küresel Sivil Toplum", **Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması**, David Held, Anthony McGrew (ed.), Phoenix Yayınevi, Ankara, 2008.

Katz, E., Dayan, D. ve Motyl, P., "Television Diplomacy: Sadat in Jerusalem", **World Communication: A Handbook**, G. Gerbner and M. Siefert (eds.), Longman, New York, 1984.

Katzenstein, Peter J., "International Relations and Domestic Structures: Foreign Economic Policies of Advanced Industrial States", **International Organization**, Vol.30, No.1 (Winter), 1976, ss.1-45.

Kelley, John Robert, "Between 'Take-offs' and 'Crash Landing': Situational Aspects of Public Diplomacy", **Routledge Handbook of Public Diplomacy**, Nancy Snow and Philip M. Taylor (eds.), Routledge, New York, 2009.

-----, "The New Diplomacy: Evolution of a Revolution," **Diplomacy & Statecraft**, 21, ss. 286–305, 2010.

Kirişçi, Kemal, Turkey's "Demonstrative Effect" and the Transformation of the Middle East, **Insight Turkey**, Vol. 13, No. 2, 2011, pp. 33-55.

Knecht, T. and Weatherford, M.S., "Public Opinion and Foreign Policy: The Stages of Presidential Decision Making", **International Studies Quarterly**, Vol.50, 2006, ss. 705–727.

Kujawa, Karol, "Turkey and Democratization in the Arab World: Between an Inspiration and a Model", The Polish Institute of International Relations, Policy Paper, No.12, August 2011.

Layne, Christopher, "The Unbearable Lightness of Soft Power", **Soft Power and US Foreign Policy**

Lentz, Roberta G., "Civil Society in the Digital Age", **The Oxford Handbook of Civil Society**.

Lipschutz, Ronnie D., "On the Transformational Potential of Global Civil Society", **Power in World Politics**.

Marsh, Ian, "Globalization and Public Opinion in Western Europe and East and Southeast Asia, Takashi Inoguchi and Ian Marsh (eds.), **Globalization, Public Opinion and the State**, Routledge, London and New York, 2008.

Matthews, Jessica T., "İktidar Kayması: Küresel Sivil Toplumun Yükselişi", **Küresel Dönüşümler**.

McCombs, M. E. ve Shaw, D.L., "The Agenda-Setting Function of the Mass Media", **Public Opinion Quarterly**, 36, ss. 176-187.

McCombs, Maxwell E., Shaw, Donald L., "The Agenda-setting function of Mass Media", **The Public Opinion Quarterly**, Vol. 36, No. 2. (Summer, 1972), ss.176-187.

McCombs, Maxwell, "A Look at agenda-setting Theory: Past, Present and Future", **Journalism Studies**, Vol.6, No.4, 2005, ss.543-557.

Melissen, Jan, "Public Diplomacy", ss.436-452 içinde Andrew F. Cooper, Jorge Heine, and Ramesh Thakur (eds.), **The Oxford Handbook of Modern Diplomacy**.

-----, "The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice", **The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations**, Jan Melissen (ed.), Palgrave Macmillan, New York, 2005.

Milner, Helen, "The Assumption of Anarchy in International Relations Theory: A Critique", **Review of International Studies**, Vol. 17, No. 1 (Jan., 1991), ss. 67-85.

Mueller, Sherry Lee, "The Nexus of U.S. Public Diplomacy and Citizen Diplomacy", ss.101-107, **Routledge Handbook of Public Diplomacy**.

Nelson, Richard and Izadi, Foad, “Ethics and Social Issues in Public Diplomacy”, **Routledge Hanbook of Public Diplomacy**, Nancy Snow and Philip M. Taylor (eds.), Routledge, New York, 2009.

Nisbett, Melissa, “New Perspectives on Instrumentalism: An Empirical Study of Cultural Diplomacy”, **International Journal of Cultural Policy**, 2013, 19:5, ss.557-575.

Nye, Joseph S. Jr., “Public Diplomacy and Soft Power”, **Public Diplomacy in a Changing World**, Special Editors of This Volume: Geoffrey Cowan, Nicholas J. Cull, The Annals of the American Academy of Political and Social Science, University of Pennsylvania, Philadelphia, Volume 616, Sage Publications, 2008, ss.94-109.

Nye, Joseph S. Jr., “Responding My Critics and Concluding Thoughts”, **Soft Power and US Foreign Policy**.

-----, “Soft Power, **Foreign Policy**, No.80, Twentieth Anniversary, (Autumun 1990), ss.153-171.

Oğuzlu, Tarık “Turkey and Europeanization of Foreign Policy?”, **Political Science Quarterly**, Volume 125, Issue 4, ss. 657–683, Winter 2010.

-----, “Soft power in Turkish foreign policy”, **Australian Journal of International Affairs**, Vol. 61, No. 1, pp. 81-97, March 2007.

Özcan, Mesut, “The Europeanization of Turkish Foreign Policy”, içinde Mesut Özcan, **Harmonizing Foreign Policy: Turkey, the EU and the Middle East**, Ashgate, England, 2008.

Page, Benjamin, I. and Shapiro, Robert Y., “Effects of Public Opinion on Policy” **The American Political Science Review**, Volume 77, Issue 1 (Mar., 1983), 175-190.

Popkin, Samuel L., “Changing Media, Changing Politics: All the News That's Fit to Sell”, James Hamilton, “Soft News Goes to War: Public Opinion and American Foreign Policy in the New Media Age” Review by Matthew Baum, **Perspectives on Politics**, Vol. 4, No. 2 (Jun., 2006), ss. 327-341.

Pratkins, Anthony, “PublicDiplomacy in International Conflict: A Social Influence Analysis”, **Routledge Hanbook of Public Diplomacy**, Nancy Snow and Philip M. Taylor (eds.), Routledge, New York, 2009.

Ramazan Kılınç, "Turkey and the Alliance of Civilizations: Norm Adoption as a Survival Strategy", **Insight Turkey**, Vol. 11 / No. 3 / 2009, ss.. 57-75.

Riordan, Shaun, "Dialogue-based Public Diplomacy: A New Foreign Policy Paradigm?", **Discussion Paper in Diplomacy**, Netherlands Institute of International Relations Clingendael, No.95, November 2004.

Risse-Kappen, Thomas, "Public Opinion, Domestic Structure, and Foreign Policy in Liberal Democracies", **World Politics**, Vol. 43, No. 4 (Jul., 1991), ss. 479-512.

-----, "Social Constructivism Meets Globalization", **Globalization Theory..**, David Held & Anthony McGrew (ed.),. s.126-147.

Ronfeldf, David and Arquilla, John, "Noopolitik: A New Paradigm for Public Diplomacy", **Routledge Handbook of Public Diplomacy**.

Rosenau, James N., "A Pre-Theory Revisited: World Politics in Era of Cascading Interdependence", **International Studies Quarterly**, Cilt 28, No 3,1984, ss. 245–305.

Ross, Christopher, "Public Diplomacy Come of Age", **The Washington Quarterly**, 25:2, ss.75-83, Spring 2002.

Rothkopf, David, "Cyberpolitik: The Changing Nature of Power in the Information Age", **Journal of International Affairs**, Vol.51, No: 2, Spring 1998, ss. 325–359.

Ruggie, John Gerard, "Territoriality and Beyond: Problematizing Modernity in International Relations", **International Organization**, Vol. 47, No. 1. (Winter, 1993), pp. 139-174.

Safran, William, "Diasporas in Modern Societies: Myth of Homeland and Return", **Diaspora: A Journal of Transnational Studies**, Vol.1, No.1, 1991.

Schmidt, Brian C., "Realist Conceptions of Power", **Power in World Politics**.

Schneder, Cynthia P., "Cultural Diplomacy: Hard to Define, but You'd Know It If You Saw It", **The Brown Journal of World Affairs**, Fall/Winter, Vol. XIII, Issue 1, 2006, ss.191-203.

Scott-Smith, Giles, "Exchange Programs and Public Diplomacy", **Routledge Handbook of Public Diplomacy**.

Sfeir-Younis, Alfredo, "The Role of Civil Society in Foreign Policy: A New Conceptual Framework", **Seton Hall Journal of Diplomacy and International Relations**, Vol.V, Number 2, Summer/Fall 2004, ss.29-32.

Shrivastava, Meenal & Hyde-Clarke, Nathalie, "International media régime and news management: implications for African States", **Politikon: South African Journal of Political Studies**, 31:2, ss.201-218.

Signitzer, B. (2008). "Public Relations and Public Diplomacy: Some Conceptual Explorations" Zeffass, B. van Ruler, & K. Sriramesh (eds.), **Public relations research: European and International Perspectives and Innovations**, Wiesbaden, Germany: VS Verlag für Sozialwissenschaften, ss.219-232.

Simmons, Beth A., "International Studies in the Global Information Age", **International Studies Quarterly**, Vol.55, 2011ss. 589–599.

Sinha, Subir, "Neoliberalism and Civil Society: Project and Possibilities", Alfredo Saad-Filho and Deborah Johnston, **Neoliberalism: A Critical Reader**, Pluto Press, London, 2005.

Snow, Nancy, "Rethinking Public Diplomacy", ss. 3-11, **Routledge Handbook of Public Diplomacy**.

Stedman, Stephen J., "UN Transformation in an Era of Soft Balancing", **International Affairs**, Vol. 83, Issue 5, ss.933-944.

Strange, Susan, "Devletlerin Azalan Otoritesi", **Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması**, David Held, Anthony McGrew (eds.), Phoenix Yayınları, Ankara, 2008.

Strömback, Jesper, "Four Phases of Mediatization: An Analysis of the Mediatization of Politics", **The International Journal of Press/Politics**, Vol.13(3), ss.228-246.

Szondi, Gyorgy, "Public Diplomacy and Nation Branding: Conceptual similarities and Differences", **Discussion Paper in Diplomacy**, Netherlands Institute of International Relations Clingendael, 2008.

-----, "Central and Eastern European Public Diplomacy: A Transitional Perspectives on National Reputation Management", **Routledge Handbook of Public Diplomacy**.

Taşpınar, Ömer, “, “Obama’s Turkey Policy: Bringing Credibility to “Strategic Partnership”, **Insight Turkey**, Vol. 11 / No. 1 / 2009, pp. 13-21.

Taylor, Philip M., “Public Diplomacy and Strategic Communication”, **Routledge Handbook of Public Diplomacy**.

Tepeciklioğlu, Elem E., “Afrika Kıtasının Dünya Politikasında Artan Önemi ve Türkiye-Afrika İlişkileri” **Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi**, Cilt 1, Sayı 2, Bahar 2012.

Topić Martina and Sciortino, Cassandra, “Cultural Diplomacy and Cultural Imperialism: A Framework for the Analysis”, Martina Topic, Sinisa Rodin (eds.), **Cultural Diplomacy and Cultural Imperialism: European Perspective(s)**, Peter Lang, International Academic Publishers, Frankfurt am Main, Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Wien, 2012.

Uzgel, İlhan, “ABD ve NATO’yla İlişkiler”, içinde Baskın Oran (editör), **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, Cilt III: 2001-2012, İletişim Yayınları, 2013, s.262-263.

-----, “AKP: Neoliberal Dönüşümün Yeni Aktörü”, **AKP Kitabı**, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2009.

-----, “Dış Politikada AKP: Stratejik....”, **AKP Kitabı**.

-----, “Türk Dış Politikasında Bölgesel Güç İllüzyonu”, Dinçer ve diğerleri (ed.), **Yeni Dönemde Türk Dış Politikası**, USAK Yayınları, Ankara, 2010.

Vanhoonacker, Sophie & Pomorska, Karolina, “The European External Action Service and Agenda-setting in European Foreign Policy”, **Journal of European Public Policy**, 20:9, ss.1316-1331.

Vreese, Claes H. de and Elenbaas, Matthijs, “Spin and Political Publicity: Effects on News Coverage and Public Opinion”, **Political Communication in Postmodern Democracy Challenging the Primacy of Politics**, K. Brants; K. Voltmer (eds.), Palgrave Macmillan, New York, 2011.

Wendt, Alexander, “Anarchy is What States make of It: The Social Construction of Power Politics”, **International Organization** 46 (Spring): 1992, ss. 391-425.

Wiseman, Geoffrey, “Polylateralism: Diplomacy’s Third Dimension”, **Public Diplomacy Magazine** 1, Summer 2010, ss. 24-39.

Yağmurlu, Aslı, “Halkla İlişkiler Yöntemi olarak Kamu Diplomasisi”, **İletişim Araştırmaları Dergisi**, Ankara Üniversitesi İletişim Araştırmaları ve Uygulama Merkezi, 2011.

Yalvaç, Faruk, “Strategic Depth or Hegemonic Depth? A Critical Realist Analysis of Turkey’s Position in the World System”, **International Relations**, June 2012 vol. 26, no. 2, ss.165-180.

Yeşilyurt, Nuri, Akdevelioğlu, Atay, “AKP Döneminde Türkiye’nin Ortadoğu Politikası”, İlhan Uzgöl, Bülent Duru (der.), **AKP Kitabı**.

Zaharna, R. S., “Mapping out a Spectrum of Public Diplomacy Initiatives: Information and Relational Communication Frameworks”, Nancy Snow, Philip M. Taylor (eds.), **Routledge Handbook of Public Diplomacy**, Routledge, Taylor & Francis Group, New York, 2009.

Zahran Geraldo and Ramos, Leonardo, “From Hegemony to Soft Power: Implications of A Conceptual Change”, **Soft Power and US Foreign Policy**.

Zahran, Geraldo and Ramos, Leonardo, “From Hegemony to Soft Power.

C. İNTERNET KAYNAKLARI

“100 Türkiye Kütüphanesi Projesi”, <http://www.yee.org.tr/turkiye/tr/projeler/devam-eden-projeler/100-turkiye-kutuphanesi-projesi-1>

“11 ayda 33 milyonun üzerinde turist”, **Ak Parti web sitesi**, 28 Aralık 2013, <https://www.akparti.org.tr/site/haberler/11-ayda-33-milyonun-uzerinde-turist/57224>

“16 ülke ile Ortak Bakanlar Kurulu”, **T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü**, Erişim tarihi: 24.02.2014,

<http://www.kdk.gov.tr/sayilarla/yuksek-duzeyli-isbirligi-mekanizmalari/8>

“90’inci yılda, 90 eser Berlin’de sergilendi”, Sabah Gazetesi, 31.10.2013, Erişim tarihi: 07.04.2014, <http://www.sabah.com.tr/Gundem/2013/10/31/90inci-yilda-90-eser-berlinde-sergilendi>

“ABD Türkiye’yi Bölgesel Değil Küresel Güç Olarak Görüyor”, **Amerika’nın Sesi (VOA)**, 11.05.2013, <http://www.amerikaninsesi.com/content/abd-turkiye-yi-bolgesel-degil-kuresel-guc-olarak-goruyor/1659156.html>

“Acil insani yardımlar sıralamasında dünyada 4. sıraya çıkan Türkiye, 100’den fazla ülkeye yardım eli uzatıyor”, Erişim tarihi: 19.02.2014, **T. C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü**,

“Akdamar Kilisesi ibadete açılıyor”, **Radikal Gazetesi**, 20.12.2009, Erişim tarihi: 25.02.2014, http://www.radikal.com.tr/turkiye/akdamar_kilisesi_ibadete_aciliyor-970284

“Balkan Gençlik Forumu İstanbul'da başladı”, 18 Mayıs 2013, **YTB**, <http://www.ytb.gov.tr/tr/faaliyetler-soydas-ve-akraba-topluluklar/620-balkan-genclik-forumu-istanbulda-basladi>

“Balkan Ülkeleri İle İlişkiler”, **T.C. Dışişleri Bakanlığı**, Erişim tarihi: 24.02.2014, “Balkanlar'da Kültürel Mirasın Yeniden İnşası Projesi”, <http://www.yee.org.tr/turkiye/tr/projeler/devam-eden-projeler/balkanlarda-kulturel-mirasin-yeniden-insasi-projesi-3>

“Balkanlar’da Geleneksel Türk El Sanatlarının İhyası Projesi”, <http://www.yee.org.tr/turkiye/tr/projeler/devam-eden-projeler/balkanlarda-geleneksel-turk-el-sanatlarinin-ihyasi-projesi-2>

“Başkanlığımız tarafından Belçika'da düzenlenen Avrupalı Hukukçular Eğitim Programı Tamamlandı”, 23 Mayıs 2013, <http://www.ytb.gov.tr/tr/faaliyetler-hukuk/715-baskanligimiz-tarafindan-belcikada-duzenlenen-avrupali-hukukcular-egitim-programi-tamamlandi>

“Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Adaylığımız”, **T.C. Dışişleri Bakanlığı**, Erişim tarihi: 24.02.2014, <http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-guvenlik-konseyi-adayligimiz.tr.mfa>

“Birleşmiş Milletler Türkiye”, **The UN**, Erişim tarihi: 24.02.2014, <http://www.un.org.tr/BMAAnkaraweb.pdf>

“Brüksel’de Piri Reis ve Mercator Sergisi”, **Zaman Gazetesi**, 27.06.2013, Erişim tarihi: 07.04.2014, http://www.zaman.com.tr/kultur_brukselde-piri-reis-ve-mercator-sergisi-acildi_2104927.html

“Cultural Diplomacy: Linchpin of Public Diplomacy”, **Report of the Advisory Committee on Cultural Diplomacy, U.S. Department of State**, September 2005, p. 1. <http://www.state.gov/documents/organization/54374.pdf>

“Davutoğlu, Harvard Üniversitesi'nde konferans verdi”, **Zaman Gazetesi**, 29 Eylül 2010, Erişim tarihi: 22.02.2014, http://www.zaman.com.tr/dunya_davutoglu-harvard-universitesinde-konferans-verdi_1033525.html

“Davutoğlu: Türkiye Merkez Ülke Oldu”, 17 Aralık 2013, **Konyahaber.com**, Erişim tarihi: 04.01.2014, <http://www.konyahaber.com/davutoglu-turkiye-merkez-ulke-oldu-178561h.htm>

“Dışişleri Bakanı Sayın Ahmet Davutoğlu'nun 3. Büyükelçiler Konferansı'nın Açılışında Yaptığı Konuşma, 03 Ocak 2011”, **T.C. Dışişleri Bakanlığı**, Erişim tarihi: 18.02.2014, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu_nun-3_-buyukelciler-konferansi_nin-acilisinda-yaptigi-konusma_-03-ocak-2011.tr.mfa

“Dışişleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun”, **Resmi Gazete**, Kanun No: 6004, Sayı: 27640, Tertip: 5, Cilt: 49, 13.07.2010, <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6004.html>

“Dünya Devi Şirketlerin Başındaki Türk Yöneticiler”, Erişim tarihi: 23.12.2013, “Elvan-ı Seb'a 1 Yaşında”, haberler.com internet sitesi, Erişim tarihi: 15.03.2014, “Erdoğan Ortadoğu’da seçime girse kazanır”, **NTVMSNBC**, 5 Şubat 2009, <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/474456.asp>

“Esed’le Bodrum’a tatile kim gitti”, **Taraf Gazetesi**, 6 Eylül 2012, Erişim tarihi: 04.01.2014,

“Futbol diplomasisi barışı kesinleştirdi”, **Hürriyet Gazetesi**, Erişim tarihi: 25.02.2014, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/12702220.asp?gid=0&srid=0&oid=0&l=1>

“Güney Afrika ile vizeler kalkıyor”, **Dünya Gazetesi**, 21.08.2011, Erişim tarihi: 24.02.2014, <http://www.dunya.com/guney-afrika-ile-vizeler-kalkiyor-130651h.htm>

“Günüşiğini Paylaşmak Londra'da açıldı”, **Hürriyet Gazetesi**, 1 Şubat 2013, Erişim tarihi: 07.04.2014, <http://avrupa.hurriyet.com.tr/haberler/gundem/1373645/gunisigini-paylasmak-acildi>

“İspanya artık Medeniyetler İttifakı'na soğuk”, 8 Mart 2012, **NTVMSNBC**, <http://www.ntvmsnbc.com/id/25328534>

“İstanbul Arabuluculuk Konferansı”, T.C. Dışişleri Bakanlığı, Erişim tarihi: 24.02.2014,

“Japonya'da Türk moda rüzgarı”, **Milliyet Gazetesi**, 10.12.2013, Erişim tarihi: 07.04.2014, <http://www.milliyet.com.tr/japonya-da-turk-moda-ruzgari-guncelhaber-1805228/>

“Kazakistan'da Mehter’e büyük ilgi”, 06.07.2013, Cihan Haber Ajansı, Erişim tarihi: 07.04.2014, <http://cihan.com.tr/news/1074381-Kazakistan-da-Mehter-e-buyuk-ilgi-CHMTA3NDM4MS8xMDA0>

“Medeniyetler İttifakı Girişimi”, **T.C. Dışişleri Bakanlığı**, Erişim tarihi: 26.02.2014, <http://www.mfa.gov.tr/medeniyetler-ittifaki-girisimi.tr.mfa>

“Ortadoğu Elitleri Türk Dış Politikasını Nasıl Algılıyor?”, **Fatih Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü**, http://dis.fatih.edu.tr/store/docs/233599_7Yvv71AS.pdf

“Ortadoğu Elitleri Türk Dış Politikasını Nasıl Algılıyor?”, **Zaman Gazetesi**, 20 Haziran 2013, http://www.zaman.com.tr/dunya_turkiye-bolgenin-en-guclu-devleti-olacak_2102394.html

“Ortadoğu’nun Yeni Kahramanı”, **Gazetevatan**, 2 Şubat 2009, erişim tarihi: 22.02.2014, http://haber.gazetevatan.com/Ortadogunun_yeni_kahramani_/221380/30/dunya

“Osmanlılar Balkanlara geri mi dönüyor?”, **NTVMSNBC**, 5 Kasım 2011, Erişim tarihi: 24.02.2014,

“Soros: Kadife Devrim’de rol aldım”, NTV, Erişim tarihi: 27.09.2013, <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/406670.asp>.

“Spin doctor for US”, **Northern Territory News**, July 31, 2005.

“T. C. Dışişleri Bakanlığı 2012 yılı İdare Faaliyet Raporu”, **T. C. Dışişleri Bakanlığı 2012 Faaliyet Raporu**, Ankara, 2013, <http://www.mfa.gov.tr/data/BAKANLIK/2012-faaliyet-raporu.pdf>

“T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Genelgesi”, Resmi Gazete, Sayı: 278478, 30 Ocak 2010, <http://www.kdk.gov.tr/kurumsal/kdk-genelgesi/5>

“The Great Mediator”, **The Economist**, 19 Ağustos 2010, <http://www.economist.com/node/16847136>

“Tiflis’te Sema Töreni”, <http://yee.org.tr/turkiye/tr/haberler/bizden-haberler/tifliste-sema-toreni-1990>

“TRT Arapça Araplara Türk propagandası mı?”, Haber7 İnternet Sitesi,

“Turkey becomes major donor for food crises in West Africa”, **UN World Food Programme**, 8 Nisan 2005, Erişim tarihi: 19.02.2014, <http://www.wfp.org/news/news-release/turkey-becomes-major-donor-food-crises-west-africa>

“Tüm Renkleriyle Türkiye Londra Kitap Fuarında”, **YEE**, <http://yee.org.tr/ingiltere-londra/tr/haberler/bizden-haberler/tum-renkleriyle-turkiye-londra-kitap-fuarinda-1023>

“Türk Vatandaşları 74 Ülkeye Vizesiz Seyahat Ediyor”, **T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü**, Erişim tarihi: 24.02.2014, <http://www.kdk.gov.tr/haber/turk-vatandaslari-74-ulkeye-vizesiz-seyahat-ediyor/250>

“Türkiye - Ermenistan Siyasi İlişkileri”, **T.C. Dışişleri Bakanlığı**, Erişim tarihi: 25.02.2014, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ermenistan-siyasi-iliskileri.tr.mfa>

“Türkiye artık Eğitimde Merkez Ülke”, **IUC**, Kasım 2010, <http://www.iuc-edu.com.tr/anasayfa/arsiv/kasim-2010-tr-TR/turkiye-artik-egitimde-merkez-ulke-tr-TR/>

“Türkiye bölgesel süper güç”, **Anadolu Ajansı**, 20 Haziran 2012, Erişim tarihi: 18.02.2014, <http://www.aa.com.tr/tr/haberler/59252--turkiye-super-guc>

“Türkiye ile AB arasında Vize Serbestisi Diyalogu Mutabakat Metni ve Geri Kabul Anlaşması imzalandı”, **T.C. Dışişleri Bakanlığı**, erişim tarihi: 24.02.2014, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ile-ab-arasinda-vize-serbestisi-diyalogu-mutabakat-metni-ve-geri-kabul-anlasmasi-imzalandi.tr.mfa>

“Türkiye’nin İnsani Yardımları”, **T. C. Dışişleri Bakanlığı**, Erişim tarihi: 19.02.2014, http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin_inساني-yardimlari.tr.mfa

“Türkiye’nin Uluslararası Spor Etkinliği Karnesi”, **T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü**, Erişim tarihi: 24.02.2014, <http://www.kdk.gov.tr/sayilarla/turkiyenin-uluslararasi-spor-etkinligi/20>

“Uluslararası örgütlerde Türkiye etkisi artıyor”, **T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü**, Erişim tarihi: 24.02.2014, <http://www.kdk.gov.tr/haber/uluslararasi-orgutlerde-turkiye-etkisi-artiyor/372>

“Yeni Ortadoğu'nun sahibi biziz”, **Vatan Gazetesi**, 26 Nisan 2012, Erişim tarihi: 24.02.2014, <http://haber.gazetevatan.com/yeni-ortadogunun-sahibi-biziz/446394/1/gundem>

“YTB Genel Faaliyetler”, **YTB Web sitesi**, Erişim tarihi: 05.03.2014, <http://www.ytb.gov.tr/tr/faaliyetler-genel-faaliyetler/102-yurtdisi-vatandaslar-danisma-kurulu-toplantisi>

“Yunus Emre Enstitüsü ve T.C. Merkez Bankası Ortak Resim Sergileri”,

“Yurtdışı Genç Liderler Toplantısı İstanbul'da Gerçekleştirildi”, 17 Ağustos 2013, **YTB**, <http://www.ytb.gov.tr/tr/faaliyetler-genel-faaliyetler/103-yurtdisi-genc-liderler-toplantisi-istanbulda-gerceklestirildi>

“Yurtdışı Vatandaşlar Danışma Kurulu Toplantısı”, **YTB**, 18 Ağustos 2013,
<http://www.ytb.gov.tr/tr/faaliyetler-genel-faaliyetler/102-yurtdisi-vatandaslar-danisma-kurulu-toplantisi>

“Yürürlükte Olan Kültür Anlaşmaları, Kültürel Değişim Programları ve Mutabakat Zaptları”, **T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı**, Erişim tarihi: 03.03.2014,
<http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr/TR,22139/yururlukte-olan-kultur-anlasmalari-kulturel-degisim-pro-.html>

Action Plan for Mediation, December 2011, Ministry for Foreign Affairs of Finland, <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=236444&culture=en-US>
Afganistan ve Pakistan’da Yaşanan Gelişmeler ve Uluslararası Güvenliğe Etkileri”, **ORSAM Rapor** No: 31, Mart 2011,s.168, Erişim tarihi: 24.02.2014,
Ahmet Davutoğlu, “Türkiye Merkez Ülke Olmalı”, **Radikal**, 26 Şubat 2004, Erişim tarihi: 02.01.2014, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=107581>
Ahmet Davutoğlu, “Türkiye Merkez Ülke Olmalı”, **Radikal**, 26.02.2004, Erişim tarihi: 02.01.2014, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=107581>
Ahmet Davutoğlu, “Türkiye Merkez Ülke Olmalı”, **Radikal**, 26/02/2004,
Akira Iriye, “Cultural Relations and Policies,” **Encyclopedia of the New American Nation**, <http://www.americanforeignrelations.com/A-D/Cultural-Relations-and-Policies.html>.

Ayten Görgün, “Türkiye’de Yeni Bir İletişim Eğilimi: Spin Doctor”, **II.**

Uluslararası Halkla İlişkiler Sempozyum Bildirisi, Nisan 2006,

<http://www.siyasaliletisim.org/pdf/spindoctor.pdf>

Bernard Lewis, “The Roots of Muslim Rage”, **The Atlantic Monthly**, Sep. 1990,
Erişim tarihi: 26.02.2014, <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/1990/09/the-roots-of-muslim-rage/304643/>

BM Medeniyetler İttifakı Web sitesi,

<http://www.unaoc.org/category/events/conferences-seminars/>

BM Medeniyetler İttifakı, <http://www.unaoc.org/events/global-forums/madrid/>

Bruce Gregory, “Public Diplomacy and Strategic Communication: Cultures, Firewalls, and Imported Norms”, **Prepared for presentation at the American Political Science Association**, August 31, 2005, s.13, Erişim tarihi: 11.11.2013,
<http://www8.georgetown.edu/cct/apsa/papers/gregory.pdf>

Bülent Aras, “Arabulucu Değil, Oyun Kurucu Dış Politika”, **SETA**, 14 Mart 2010, <http://arsiv.setav.org/public/HaberDetay.aspx?Dil=tr&hid=28828&q=arabulucu-degil-oyun-kurucu-dis-politika>

BYEGM, **Bir Bakışta Türk Medyası**, T.C. Basın-Yayın ve enformasyon Genel Müdürlüğü (BYEGM), 2013,

http://www.byegm.gov.tr/uploads/docs/Bir_Bakista_Turk_Medyasi_TR.pdf

Cultural Diplomacy: A Perspective From Catalonia, International Seminar-Final Report, Barcelona, 2-4 December, 2009,

<http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/SSCC/RELEXT/Noticies/Documents/Arxiu/cultural%20diplomacy%20-%20final%20report%20ENG.PDF>

Daragahi, Borzou, and Mark Mazzetti. “U.S. Military Covertly Pays to Run Stories in Iraqi Press.” **Los Angeles Times**, 30 Nov. 2005.

Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, **2013 Yılına Girerken Dış Politikamız**, Dışişleri Bakanlığı’nın 2013 Mali Yılı Bütçe Tasarısının TBMM Genel Kurulu’na Sunulması Vesilesiyle Hazırlanan Kitapçık, TBMM, 16 Aralık 2012,

http://www.mfa.gov.tr/site_media/html/butce_2013.pdf

Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, **2014 Yılına Girerken Dış Politikamız**, Dışişleri Bakanlığı’nın 2013 Mali Yılı Bütçe Tasarısının TBMM Genel Kurulu’na Sunulması Vesilesiyle Hazırlanan Kitapçık, TBMM, 15 Aralık 2013,

http://www.mfa.gov.tr/site_media/html/2014-yilina-girerken-dis-politikamiz.pdf

Diana Chigas, “Track II (Citizen) Diplomacy”, 2003, Erişim tarihi: 23.12.2013,

<http://www.beyondintractability.org/essay/track2-diplomacy>

Dünya Liderlerinin twitter hesap adresleri için bkz. Erişim tarihi: 05.12.2013,

<https://twitter.com/Twiplomacy/diplomats-missions/members>

Edmund A. Gullion, “Definitions of Public Diplomacy”, **The Edward R. Murrow Center of Public Diplomacy, The Fletcher School of Law and Diplomacy, Tufts University**,

Edmund A. Gullion, “What is Public Diplomacy?”, **The Edward R. Murrow Center of Public Diplomacy, The Fletcher School of Law and Diplomacy, Tufts University**, <http://fletcher.tufts.edu/Murrow/Diplomacy>

Erişim tarihi, 6 Eylül 2013.

Eytan Gilboa, **The Global News Networks and U.S. Policymaking in Defense and Foreign Affairs**, The Shorenstein Center on the Press, Politics and Public Policy, Kennedy School of Government, Harvard University, Paper 2002-6, June 2002,

Fareed Zakaria, “Rising Powers need to Rise up”, **The Washington Post**, 27.09.2010, <http://www.washingtonpost.com/wpdyn/content/article/2010/09/26/AR2010092603335.html>

Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi’nde Medeniyetler İttifakı Enstitüsü çalışmaları için bkz. <http://www.fatihsultan.edu.tr/Medeniyetler-Ittifaki-Enstitusu>

Fransız Kültür Merkezi Resmi İnternet Sitesi, <http://www.alliancefr.org/>

Global Humanitarian Assistance Report 2013, Erişim tarihi: 19.02.2014, Goethe Enstitüsü Resmi İnternet Sitesi, <http://www.goethe.de/>

Gökhan Yücel, “Diplomaside hedefimiz dijital derinlik olmalı”, **yenidiplomasi.com**, Erişim tarihi: 05.12.2013, <http://www.yenidiplomasi.com/2013/04/kurucularmizdan-gokhan-yucel.html>.

<http://arsiv.setav.org/ups/dosya/9606.pdf>

http://csis.org/files/publication/131011_Douglas_EngagingMuslimWorld_Web.pdf

<http://dialoguefoundation.org/Modules/News/Phtml/NewsPrintVersion.Html.php?Lang=en&TypeId=5&NewsId=32>.

<http://eca.state.gov/ivlp>

<http://eca.state.gov/ivlp>.

<http://egypt.usembassy.gov/pa/rbo.html>;

<http://english.hanban.org/>

<http://fletcher.tufts.edu/Murrow/Diplomacy/Definitions>

http://jerusalem.usconsulate.gov/arabic_book_program.html.

http://shorensteincenter.org/wp-content/uploads/2012/03/2002_06_gilboa.pdf, Erişim Tarihi: 25.09.2013.

<http://textus.diplomacy.edu/textusbin/env/scripts/Pool/GetBin.asp?IDPool=956>

http://uscpublicdiplomacy.org/index.php/newswire/media_monitor_reports_detail/faith_diplomacy_religion_global_publics_report/

http://uscpublicdiplomacy.org/publications/perspectives/CPDPerspectives_Mutuality.pdf

<http://www.alliancefr.org/en/who-are-we>

<http://www.elektrikport.com/haber-roportaj/dunya-devi-sirketlerin-basindaki-turk-yoneticiler/6710#ad-image-0>

<http://www.fulbright.org.tr/Default.aspx>

http://www.gce.unisg.ch/~media/Internet/Content/Dateien/InstituteUndCenters/GCE/Euxeinos%20Folder/Euxeinos%2010_2013_web.ashx.

<http://www.globalhumanitarianassistance.org/wp-content/uploads/2013/07/GHA-Report-20131.pdf>

<http://www.goethe.de/ins/enindex.htm>

<http://www.haber7.com/medya/haber/503767-trt-arapca-araplara-turk-propagandasi-mi>

<http://www.haberbosnak.com/genel/05/02/2013/yeni-osmanliciligin-balkanlar-cikarmasi/#.UwH0vWJ vKM>

<http://www.haberler.com/elvan-i-seb-a-1-yasinda-3208864-haberi/>

<http://www.haberturk.com/gundem/haber/854157-basbakan-erdogandan-duran-adam-yorumu>

<http://www.icep.org.tr/turkish/holiday-in-turkey.asp>

<http://www.kdk.gov.tr/sayilarla/turkiyenin-dis-yardimlari/35>

<http://www.kdk.gov.tr/sayilarla/turkiyenin-dis-yardimlari/35>

[http://www.medeniyetlerittifaki.org/images/stories/mi_ulusal_plan.pdf,](http://www.medeniyetlerittifaki.org/images/stories/mi_ulusal_plan.pdf)

<http://www.medeniyetlerittifaki.org/images/stories/medit%20faaliyet%20raporu.pdf>

http://www.mfa.gov.tr/balkanlar_ile-iliskiler.tr.mfa

<http://www.mfa.gov.tr/data/DISPOLITIKA/t%C3%BCrkiye-ermenistan-turkce.pdf>

<http://www.mfa.gov.tr/istanbul-arabuluculuk-konferansi.tr.mfa>

<http://www.mfa.gov.tr/medeniyetler-ittifaki-girisimi.tr.mfa>

<http://www.ntvmsnbc.com/id/25295112/>

http://www.nytimes.com/2010/10/05/opinion/05iht-ednye.html?_r=0

http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/201258_7tumrapor.pdf

<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=107581>

[http://www.rferl.org/info/history/133.html.](http://www.rferl.org/info/history/133.html)

[http://www.state.gov/p/nea/openbook/;](http://www.state.gov/p/nea/openbook/)

<http://www.taraf.com.tr/haber-esed-le-bodrum-a-tatile-kim-gitti-101874/>

[http://www.tubitak.gov.tr/en/scholarship/postdoctoral/international-programmes/content-2216-research-fellowship-programme-for-foreign-citizens,](http://www.tubitak.gov.tr/en/scholarship/postdoctoral/international-programmes/content-2216-research-fellowship-programme-for-foreign-citizens)

<http://www.tubitak.gov.tr/en/scholarship/undergraduatesgraduates/international-programmes/content-2215-graduate-scholarship-programme-for-international-students>

<http://www.turkiyeburslari.gov.tr/index.php/tr/turkiye-burslari/burs-programlari>

<http://www.turkvizyon.info/>

<http://www.unaoc.org/>

<http://www.yee.org.tr/turkiye/tr/projeler/devam-eden-projeler/yunus-emre-enstitusu-ve-tc-merkez-bankasi-ortak-resim-sergileri-4>

<http://www.yok.gov.tr/web/mevlana>

[http://yee.org.tr/makedonya-uskup/tr/haberler/bizden-haberler/100-turkiye-kutuphanesi-projesi-kalkandelen-universitesinde-de-faaliyete-gecti-1618.](http://yee.org.tr/makedonya-uskup/tr/haberler/bizden-haberler/100-turkiye-kutuphanesi-projesi-kalkandelen-universitesinde-de-faaliyete-gecti-1618)

İslam İşbirliği Teşkilatı”, **T.C. Dışişleri Bakanlığı**, Erişim tarihi: 24.02.2014,

<http://www.mfa.gov.tr/islam-isbirligi-teskilati.tr.mfa>

Jerrold Keilson, “Oppunities for Public Diplomacy Programs in USAID and the Peace Corps”, William P. Kiehl (ed.), **America’s Dialogue with the World**, Public

Diplomacy Council, Washington, D.C., 2006, s. 140, Erişim tarihi: 10.11.2013, <http://www.nyu.edu/brademas/pdf/kiehl.pdf>

John Kerry, “Digital Diplomacy: Adapting Our Diplomatic Engagement”, **The Dipnote U.S. Department of State Official Blog**, Erişim tarihi:

05.12.2013, <http://blogs.state.gov/stories/2013/05/06/digital-diplomacy-adapting-our-diplomatic-engagement>.

Joseph S. Nye Jr., “The Pros and Cons of Citizen Diplomacy”, **The New York Times**, October 4, 2010, Erişim tarihi: 23.12.2013,

Jovan Kurbalija and Valentin Katrandjiev (eds.), **Multistakeholder Diplomacy: Challenges and Opportunities**, DiploFoundation: Malta, Geneva, Switzerland, 2006, Erişim tarihi: 07.10.2013,

Judith Latham, “CIA Agent Graham Fuller: Turkey is Becoming a Major Player”, 13. 02.2008, Washington, Erişim tarihi: 18.02.2014,

<http://www.militaryphotos.net/forums/showthread.php?145306-CIA-Agent-Graham-Fuller-Turkey-is-becoming-a-major-player>

Kathy R. Fitzpatrick, **U.S. Public Diplomacy in a Post-9/11 World: From Messaging to Mutuality**, USC public Diplomacy CPD Perspectives on Public Diplomacy, the University of Southern California, Los Angeles, 2011, Erişim tarihi: 22.12.2013,

Konfüçyüs Kültür Merkezi Resmi İnternet Sitesi, <http://english.hanban.org/>; http://www.chinesecio.com/m/cio_wci/

Lindsay Pehmoeller, Jessica Smelser, **Engaging Faith: Integrating Religion into U.S. Public Diplomacy in the Middle East**, IMES Capstone Paper Series, The Institute for Middle East Studies, The Elliott School of International Affairs, The George Washington University, 2013, s.8, Erişim tarihi: 22.12.2013,

http://www.gwu.edu/~imes/assets/docs/Capstone%20Papers%20-%202013/Capstone_Pehmoeller%20and%20Smelser.pdf

Lucian Jora, “New Practices and Trends in Cultural Diplomacy” Political Science, International Relations, No..X, 1, ss. 43–52, Bucharest, 2013, s.44, Simon Mark, “A Greater Role for Cultural Diplomacy”, Clingendael, 2009, s.1.

http://www.clingendael.nl/sites/default/files/20090616_cdsp_discussion_paper_114_mark.pdf

Naomi Leight (ed.), **Essays on Faith Diplomacy**, USC public Diplomacy CPD Perspectives on Public Diplomacy, the University of Southern California, Los

Angeles, 2011, s.9, Erişim tarihi: 22.12.2013,

http://uscpublicdiplomacy.org/publications/perspectives/CPDPerspectives_Paper%208_Web.pdf

Noam Chomsky, "What Makes Mainstream Media Mainstream", **Z Magazine**,

October, 1997, <http://www.chomsky.info/articles/199710--.htm>

Patrick Tyler, "Threats and Responses: New Analysis: News Analysis: A New Power in the Streets", **New York Times**, Feb. 17, 2003,

<http://www.nytimes.com/2003/02/17/world/threats-and-responses-news-analysis-a-new-power-in-the-streets.html>; Erişim tarihi: 22 Eylül 2013.

Peter van Ham, "The Rise of the Brand State: The Postmodern Politics of Image and Reputation," **Foreign Affairs** 80 (5) (September-October 2001): 2-6,

<http://www.foreignaffairs.com/articles/57229/peter-van-ham/the-rise-of-the-brand-state>

Philip Seib, "Faith Diplomacy Deserves a Larger Role", **USC Public Diplomacy**,

2011, Erişim tarihi: 22.12.2013,

http://uscpublicdiplomacy.org/index.php/newswire/cpdblog_detail/faith_diplomacy_deserves_a_large_r_role/

Price B. Floyd, "Try Policy Instead of PR", **Los Angeles Times**, Nov. 19, 2007,

Erişim tarihi: 10.11.2013, <http://articles.latimes.com/2007/nov/19/news/OE-FLOYD19>

Rus Kültür Merkezleri Resmi İnternet Siteleri: <http://rs.gov.ru/>;

<http://www.ruskiymir.ru/ruskiymir/ru/>

Samuel P. Huntington, "The Clash of Civilizations", **Foreign Affairs**, Summer 1993

Issue, Erişim tarihi: 26.02.2014,

<http://www.foreignaffairs.com/articles/48950/samuel-p-huntington/the-clash-of-civilizations>

Selcen ner, "Soft Power in Turkish Foreign Policy: New Instruments and Challenges", Mathieu Rousselin (ed.), Strategic Depth through Soft Power: The Domestic Production and International Projection of Turkish Culture, Euxeinos, Online Journal of the Center for Governance and Culture in Europe, University of St. Gallen, No. 10, 2013, s.7. Erişim tarihi: 05.12.2013,

SETA, "Türkiye-Ermenistan İlişkileri alıştayı Raporu", 25-28 Mayıs 2009,

İstanbul, **Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA)**, Ankara,

Erişim tarihi: 25.02.2014,

Sherry L. Mueller, “Public diplomacy begins with you”, **The Christian Science Monitor**, January 5, 2009, Erişim tarihi: 23.12.2013,

<http://www.csmonitor.com/Commentary/Opinion/2009/0105/p09s01-coop.html>

Sherry Lee Mueller, “A Half Century of Citizen Diplomacy: A Unique Public-Private Sector Partnership”, **The Ambassadors Review**, Fall 2009, ss.46-50, s.47,

Erişim tarihi: 23.12.2013, [http://s3.amazonaws.com/caa-](http://s3.amazonaws.com/caa-production/attachments/100/C_Pages_46to50_Mueller.pdf?1366918867)

[production/attachments/100/C_Pages_46to50_Mueller.pdf?1366918867](http://s3.amazonaws.com/caa-production/attachments/100/C_Pages_46to50_Mueller.pdf?1366918867)

Silva Sevilan, “Faith Diplomacy: Religion and Global Publics Report, USC Public Diplomacy, the University of Southern California, Erişim tarihi:22.12.2013,

T. C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü,

T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Erişim tarihi: 04.03.2014,

<http://www.kdk.gov.tr/faaliyetler/kamu-diplomasisi-panelleri/24>

T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Erişim tarihi: 04.03.2014,

<http://www.kdk.gov.tr/faaliyetler/dis-politika-tanitim-programlari/43>

TİKA Resmi İnternet Sitesi, <http://www.tika.gov.tr/faaliyet-alanlari/2>

TİKA, **2012 Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu**, 2012, s.21-22,

<http://store.tika.gov.tr/yayinlar/kalkinma-yardimi/KalkinmaYardimlariRaporu2012.pdf>

TRT Avaz Resmi İnternet Sitesi, <http://www.trt.net.tr/trtavaz/>

TRT et-Türkiye Kanalı Resmi İnternet Sitesi, <http://www.trtarabic.tv/ar/index.php>

TRT Resmi İnternet Sitesi, <http://www.trt.net.tr/Kurumsal/s.aspx?id=trtworl+tanitim>

TUBİTAK Bülten, Sayı 81, Eylül 2008, s.4, Erişim tarihi: 26.02.2014,

http://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/content_files/iletisim/edergi/81.pdf

Türk İşbirliğı ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığının teşkilat ve görevleri hakkında kanun hükmünde kararname, **Resmi Gazete**, Sayı 28103, Karar Sayısı: KHK/656,

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/11/20111102-1.htm>

Türkiye Cumhuriyeti ile Ermenistan cumhuriyeti Arasında Diplomatik İlişkilerin

Kurulmasına Dair Protokol, 10 Ekim 2009, **T.C. Dışışleri Bakanlığı**, Erişim tarihi:

25.02.2014,

Walter Douglas, Jeanne Neal, **Engaging the Muslim World: Public Diplomacy after 9/11 in the Arab Middle East, Afghanistan, and Pakistan**, CSIS, Rowman & Littlefield, Lanham, Boulder, New York, Toronto, Plymouth, 2013, Erişim tarihi:

22.12.2013,

YTB Kurum Broşürü, http://ytb.gov.tr/images/genel/yayinlar/brosurler/kurumbrosuru_tr.pdf

YTB Lisansüstü Bursları,

http://ytb.gov.tr/images/genel/yayinlar/brosurler/0012_Lisansustu_Burslari_TR.pdf

YTB Sivil Toplum Kuruluşları Faaliyetleri, <http://www.ytb.gov.tr/faaliyetler/941-sivil-toplum-kuruluslari>

Yunus Emre Bültenleri, <http://www.yee.org.tr/turkiye/tr/yayinlar>

Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Yeterlik Sınavı, <http://www.yee.org.tr/turkiye/tr/turkce-yeterlik-sinavi>

Yunus Emre Enstitüsü Vakıf Kanun Metni,

<http://www.yee.org.tr/turkiye/tr/kurumsal/vakif-kanunu>

Yunus Emre Enstitüsü Vakıf Yönetimi,

<http://www.yee.org.tr/turkiye/tr/kurumsal/vakif-yonetimi>

Yunus Emre Enstitüsü ve kültür merkezlerinin bütün faaliyetleri için bkz.

<http://www.yee.org.tr/turkiye/tr/kultur-sanat>

Yüksel Durgut, “Ekrandan kültür köprüleri kuruyor”, **Cihan Medya Haber Dergisi**, 22 Mart 2013, Erişim tarihi: 15.03.2014,

http://www.cihandergi.com/cihandergi/newsDetail_getNewsById.action?newsId=29942

ÖZET

EKŞİ, Muharrem, Türkiye’de Kamu Diplomasisi: Ortaya Çıkışı, Kurumsal İnşaa Süreci ve Uygulanışı (2002-2013), Doktora Tezi, Danışman: Prof. Dr. İlhan UZGEL, 372 s.

Amerikan Uluslararası İlişkiler camiasında 1960’lı yıllardan itibaren çalışılan kamu diplomasisi konusu, Türkiye’de ise çok yeni bir alandır. 2010 yılında Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü’nün kurulmasıyla birlikte Türkiye uluslararası ilişkiler camiasının kamu diplomasisi üzerine ilgisi artmaya başlamıştır. Türkiye’de kamu diplomasisi üzerine uluslararası ilişkiler alanında akademik çalışmalar yok denecek kadar az olmakla birlikte aynen Amerika’da olduğu gibi Türkiye’de de kamu diplomasisi, çoğunlukla iletişim ve halkla ilişkiler akademisyenlerinin eğildiği bir alan olmuştur. Türkiye uluslararası ilişkiler disiplinde bu açığı kapatmak üzere kamu diplomasisi tez konusu olarak seçilmiştir. Bununla birlikte literatürde kamu diplomasisinin ampirik ve diplomasi tarihi açısından çalışılması dolayısıyla kuramsal ve kavramsal çerçeve eksikliğinin bu çalışmayla giderilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda öncelikle kamu diplomasisinin kuramsal ve kavramsal çerçevesi geliştirilmiştir. Kamu diplomasisinin sivil toplum temelli bir diplomasi tarzı olması bakımından kuramsal çerçevesi, küresel sistemin sivil toplum temelli yeniden yapılandırılmasının teorisi olan konstrüktivizmin siyasi rolü temelinde geliştirilmiştir. Ayrıca iletişim ve enformasyon teknolojilerinin diplomasi alanındaki dönüştürücü etkisi bağlamında iletişim çağı ve enformasyon toplumu paradigması kamu diplomasisinin kuramsal çerçevesinin ikinci boyutu olarak tasarlanmıştır. Kamu diplomasisinin kavramsal çerçevesi ise yumuşak güç, diplomasi, kamuoyu ve sivil toplum kavramları çerçevesinde geliştirilerek yeni kamu diplomasisi tanımı sunulmuştur. Buna göre “kamu diplomasisi, yumuşak güce dayanan sivil toplum temelli, kamuoyu-odaklı yeni diplomasi tarzıdır”. Daha sonra halkla ilişkiler, iletişim, propaganda, kültür-sanat faaliyet, araç ve yöntemlerini kullanması çerçevesinde disiplinler arası kamu diplomasisi modeli geliştirilmiştir. Son olarak bu çalışmada geliştirilen kuramsal-kavramsal çerçeve ve kamu diplomasisi modeliyle Ak Parti dönemi dış politikasının toplumsal boyutu için yeni bir analiz çerçevesi geliştirilmiştir. Bu yeni analiz çerçevesiyle Ak Parti dönemi dış politikası ve Türk dış politikasının ihmal edilen toplumsal boyutları için yeni bir bakış açısının getirildiği ileri sürülmüştür.

ABSTRACT

EKŞİ, Muharrem, Public Diplomacy in Turkey: Emergence, Institutional Building Process and Implementation (2002-2013), Doctoral Thesis, Advisor: Prof. Dr. İlhan UZGEL, 372 p.

Public diplomacy has been studied in American International Relations community from the 1960s, which was non-studied field in Turkey. The interest of Turkish International Relations community on public diplomacy has begun to increase with the establishment of the Office of Public Diplomacy in 2010. Although the academic studies related to public diplomacy at the studies of the international relations in Turkey are very rare, public diplomacy in Turkey like the US has generally been an area that was studied by the scholars of communication and public relations. Public diplomacy has been selected as a thesis subject in order to fill the gap in Turkish International Relations discipline. On the other hand, public diplomacy has been studied from empirical and diplomatic history perspective in the literature, with this research the lack of theoretical and conceptual framework is intended to be completed. In this context, the theoretical and conceptual framework of public diplomacy has primarily been developed. The theoretical framework of public diplomacy has been developed on the basis of constructivism of which political role that is restructuring of the global political system based on civil society with regard to civil society-based style of diplomacy. Furthermore, the information age and network society paradigm are designed as the second dimension of the theoretical framework of public diplomacy in the context of the transformative effects of communication and information technology. The conceptual framework of public diplomacy has been built upon soft power, diplomacy, public opinion and civil society concepts. Thus, a new definition of public diplomacy has been presented by developing conceptional framework. According to the definition, “public diplomacy is a new style of diplomacy based on soft power, civil society-oriented, and public opinion-focus”. Subsequently, the interdisciplinary public diplomacy model has been developed by utilizing public relations, communication, propaganda and cultural-art activity, instrument and methods. In conclusion, a new framework of analysis has been developed for the societal dimension of Turkish foreign policy during Ak Party era with the newly developed theoretical-conceptual framework and the model of public diplomacy in this research. It is claimed that this newly framework of analysis could bring a new approach in analyzing Turkish foreign policy in the era of Ak Party and to bring forth its rather neglected societal dimensions.